

รายงานผลการวิจัย

ศักยภาพประชาชนนครศรีธรรมราช

โดย

นายจิรวิทย์ เสนาคำ

นายภูมิ ภาคเมธาวี

นายมานะ ช่วยชู

นายตฤณ สุขนวล

นายปิยวัฒน์ คงอินทร์

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

อ. ท่าศาลา จ. นครศรีธรรมราช

โครงการสนับสนุน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

คำนำ

เอกสารนี้ เป็นรายงานผลโครงการศึกษาและประเมินศักยภาพประชาคมนครศรีธรรมราช ซึ่งดำเนินการระหว่างเดือนพฤษภาคม 2540 - กุมภาพันธ์ 2541 ผู้วิจัยประกอบด้วย 1) นายจิรัฐมิ เสนาคำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (หัวหน้าโครงการ) 2) นายภิรม ภาคนธาวี นักพัฒนาอิสระ 3) นายมานะ ช่วยชู ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 4) นายตฤณ สุขนวล อาจารย์ประจำโรงเรียนสตรีปากพนัง จ. นครศรีธรรมราช และ 5) นายปิยวัชร คงอินทร์ ฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ โดยมีที่ปรึกษา 4 ท่านคือ ผศ. ดร. อนุชาติ พวงสำลี คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผศ. ดร. สิทธิพงษ์ ดิลกวนิช คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล นายสมปอง ขาวสมบูรณ์ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนชุมชนสาธิตวลัยลักษณ์พัฒนา และนายแพทย์บัญชา พงษ์พานิช รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ การศึกษาเริ่มตั้งแต่วันที่ 15 พฤษภาคม 2540 โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามนับตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงปลายเดือนตุลาคม 2540 และเก็บข้อมูลซ่อมเสริมอีกครั้งในเดือนธันวาคม 2540 - มกราคม 2541

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลงด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่าย คณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่สนับสนุนทุนการวิจัย; มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ที่เห็นความสำคัญของงานวิจัยและอนุญาตให้พนักงานทุ่มเวลาให้กับงานวิจัยได้อย่างเต็มที่; ศูนย์วัฒนธรรมและห้องสมุดสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช หอสมุดแห่งชาตินครศรีธรรมราช หอสมุดแห่งชาติกรุงเทพมหานคร ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครศรีธรรมราช หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักงานการเกษตรจังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดนครศรีธรรมราชที่เอื้อเฟื้อข้อมูล; คณาจารย์และเพื่อนจากสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช ที่ให้การสนับสนุน ให้ข้อมูล เอกสารและช่วยประสานงานหลายด้าน; ที่ปรึกษาทุกท่านที่ช่วยแนะนำดูแล; และกลุ่ม/องค์กรที่เป็นเป้าหมายการศึกษา ผู้รู้เมืองนครศรีธรรมราชที่สละเวลาให้แก่ทีมวิจัยสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลและซักถาม

รายงานการวิจัยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 บทคือ บทที่ 1: ความเป็นมา ขั้นตอนและวิธีการวิจัย; บทที่ 2: ข้อมูลพื้นฐานนครศรีธรรมราช; บทที่ 3: ประเภทกลุ่มองค์กรประชาสังคมนครศรีธรรมราช; บทที่ 4: ศักยภาพองค์กรประชาสังคม; บทที่ 5: ปัจจัยความเข้มแข็งขององค์กรประชาสังคม; และบทที่ 6: บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ทีมวิจัยนครศรีธรรมราช

ท่าศาลา 15 มีนาคม 2541

สารบัญ

คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ค
บัญชีตาราง	จ
บัญชีแผนภาพ	ฉ
คำย่อที่ใช้ในงานวิจัย	ช
บทที่ 1: ความเป็นมา ขั้นตอนและวิธีการวิจัย	1
บทที่ 2: ข้อมูลพื้นฐานนครศรีธรรมราช	9
บทที่ 3: องค์กรประชาสังคมนครศรีธรรมราชปัจจุบัน	12
บทที่ 4: ศักยภาพองค์กรประชาสังคม	31
บทที่ 5: ปัจจัยความเข้มแข็งของประชาคม	45
บทที่ 6: บทสรุปและข้อเสนอแนะ	61
บรรณานุกรม	69
บุคลากร	74
ภาคผนวก 1: ทำเนียบองค์กรประชาสังคม	77
ภาคผนวก 2: ทำเนียบองค์กรภาคิบางองค์กร	121

บทคัดย่อ

งานศึกษาวิจัยนี้ จัดทำขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อประเมินศักยภาพของกลุ่ม และองค์กรประชาสังคมจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมสาธารณะ 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อศักยภาพของกลุ่มและองค์กรประชาสังคม 3) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรประชาสังคมนครศรีธรรมราชในอนาคต

งานวิจัยมุ่งชี้ให้เห็นกำเนิด พัฒนาการของกลุ่มและองค์กรประชาสังคม กิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยกลุ่มและองค์กร ปัญหา อุปสรรค ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพขององค์กรประชาสังคม โดยให้กรอบแนวคิดในการศึกษาสำคัญ 2 ประการคือ แนวคิดที่ว่าด้วยประชาสังคมและแนวคิดที่ว่าด้วยศักยภาพของประชาสังคม

องค์กรประชาสังคมที่ศึกษาแบ่งเป็น 4 ประเภทหลัก คือ 1) กลุ่มองค์กรสาธารณกุศล-องค์กรพัฒนาเอกชน 2) กลุ่มองค์กรประชาชน 3) กลุ่มองค์กรศิลปินพื้นบ้าน และ 4) กลุ่มองค์กรสื่อท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรที่มีไฮภาครัฐและภาคเศรษฐกิจ และในฐานะที่เป็นภาคส่วนหนึ่งของสังคม องค์กรประชาสังคมมิได้ตั้งอยู่โดดเดี่ยวหรือแยกส่วนจากภาคส่วนอื่นของสังคม หากแต่สัมพันธ์โดยตรงและโดยอ้อมกับองค์กรภาครัฐ องค์กรการศึกษา องค์กรทางการเมืองและภาคธุรกิจ ดังนั้น งานวิจัยนี้ จึงมุ่งศึกษาองค์กร 4 ประเภทหลังนี้ควบคู่ไปด้วย

งานวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการเก็บข้อมูล 5 วิธีการหลัก คือ 1) การบันทึกข้อมูลจากเวทีวิเคราะห์และประเมินศักยภาพขององค์กร/กลุ่มแต่ละประเภท 2) การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 3) การศึกษาบทพจนเอกสารชั้นสอง 4) การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่มีโครงสร้าง และ 5) การรวบรวมและศึกษาสื่อท้องถิ่นและเทปบันทึกการแสดงหนังตะลุง

การวิจัยดำเนินในระยะเวลา 10 เดือน (พ.ศ. 2540 - ก. พ. 2541) โดยเริ่มจากการทบทวนเอกสารชั้นสอง และดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยนักวิจัย ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ โดยอาศัยกรอบแนวคิดในการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า องค์กรประชาสังคมสมัยใหม่ในนครศรีธรรมราช ก่อตัวมาตั้งแต่สมัยการปรับปรุงประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 องค์กรที่ก่อตัวได้แก่องค์กรประชาชน และองค์กรวิชาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการจัดตั้งของภาครัฐ และเริ่มเพิ่มประเภทและจำนวนองค์กรมากขึ้นหลังปี 2525 ปัจจุบันนครศรีธรรมราชมีองค์กรประชาสังคมไม่น้อยกว่า 3,064 องค์กร แยกเป็นองค์กรศิลปินพื้นบ้าน 17 องค์กรสาธารณกุศลประมาณ 266 องค์กรพัฒนาเอกชนประมาณ 10 องค์กรชาวบ้านประมาณ 2,788 องค์กรส่วนสื่อท้องถิ่นมีอยู่หลากหลาย แต่ไม่มีการรวมตัวกันในลักษณะองค์กรประชาสังคม

แม้จะมีหลากหลาย แต่โดยภาพรวมแล้ว องค์กรประชาสังคมในนครศรีธรรมราชค่อนข้างจะอ่อนแอ ขาดการติดต่อประสานงานหรือเกาะเกี่ยวกันเป็นเครือข่าย เพื่อการเรียนรู้และเสริมสร้างพลังให้แก่กันและกันอย่างชัดเจน ค่อนข้างจะโดดเดี่ยว คือ ไม่ค่อยได้รับการส่งเสริมจากภาคีภาครัฐ เศรษฐกิจ สถาบันการศึกษา องค์กร และกลุ่มการเมืองเท่าที่ควร ในทางตรงกันข้าม การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองของนครศรีธรรมราชนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ค่อนข้างจะเสริมสร้างความอ่อนแอของภาคประชาสังคม โดยเฉพาะการก่อให้เกิด

ความระแวงสงสัยและวัฒนธรรมการตรวจสอบกันและกันระหว่างภาคประชาสังคมกับภาครัฐและเศรษฐกิจ และระหว่างภาคประชาสังคมด้วยกัน รวมไปถึงการที่ภาครัฐแทรกเข้าไปยึดพื้นที่สาธารณะของภาคประชาสังคม การพัฒนาของภาคธุรกิจในรอบ 40 กว่าปีที่ผ่านมาได้นำไปสู่การทำลายฐานทรัพยากรของภาคประชาสังคม เช่น การทำลายทรัพยากรชายฝั่ง และป่าชายเลน และก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรจากชุมชนชนบทและรากฐานวัฒนธรรมเดิมสู่ชุมชนแออัดในตัวเมือง

อย่างไรก็ดี นครศรีธรรมราชปัจจุบันยังคงมีองค์กรประชาสังคมบางองค์กร ที่มีความโดดเด่นและมีพัฒนาการที่น่าสนใจ เช่น สมาคมชาวสวนยาง กลุ่มยมนา (เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารา เกษตรกรทำสวนและกลุ่มเกษตรกรทำนา) กลุ่มธนาคารหมู่บ้านลุ่มน้ำปากพนัง ที่มีการเกาะเกี่ยวกันในรูปแบบเครือข่าย บางองค์กรมีการประสานกันข้ามภาคีเครือข่าย เช่น สหพันธ์ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย ส่วนองค์กรพัฒนาเอกชนแม้จะมีปริมาณไม่มากนัก แต่ก็ยังเป็นกลุ่มองค์กรที่เริ่มมีการเกาะเกี่ยวกันเป็นเครือข่ายมากขึ้น

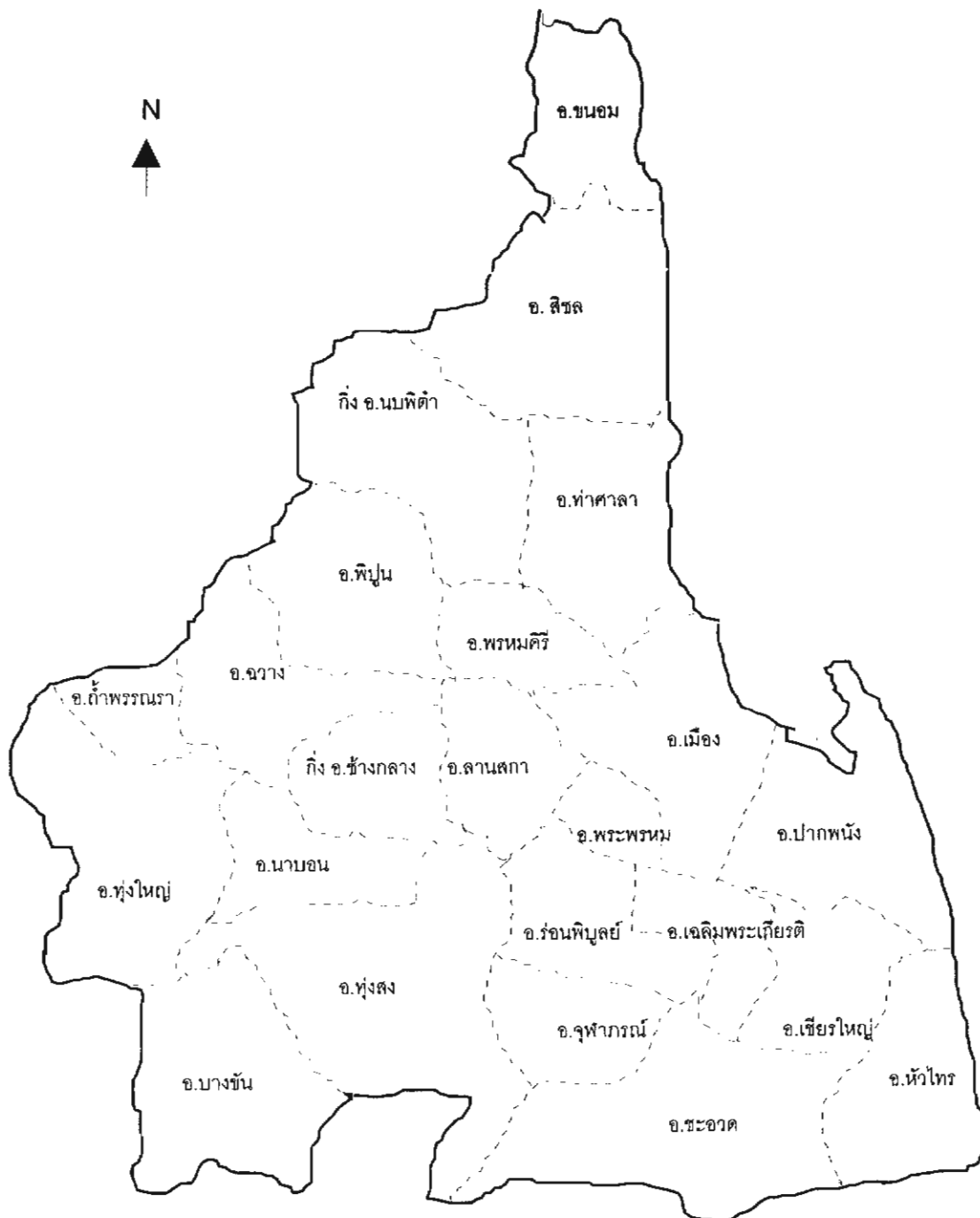
บัญชีแผนภาพ

แผนภาพที่ 1: แสดงเขตอำเภอและกิ่งอำเภอในนครศรีธรรมราช	๗
แผนภาพที่ 2: แสดงการจัดโครงสร้างชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย	23

คำย่อที่ใช้ในงานวิจัย

FDA :	Forum for discussion and analysis หรือการเก็บข้อมูลโดยใช้เวทีวิเคราะห์
LCS:	Local media collection and studies หรือการเก็บรวบรวมและศึกษาสื่อท้องถิ่นและเทปบันทึกการแสดงหนังตะลุง
NGOs:	Non-Government Organizations หรือองค์กรพัฒนาเอกชน
SR :	Secondary data review หรือการศึกษาทบทวนเอกสารชั้นสอง
SI :	Structured interview หรือการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่มีโครงสร้าง
SSI :	Semi-structured interview หรือการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
อตก.:	องค์การการตลาดเพื่อการเกษตร
อบต.:	องค์การบริหารส่วนตำบล
อพป.:	หมู่บ้านอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง
อสม.:	อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานประจำหมู่บ้าน

แผนที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทที่ 1:

ความเป็นมา ขั้นตอนและวิธีการวิจัย

ความเป็นมาและเหตุผลการวิจัย

นครศรีธรรมราช เป็นเมืองที่มีความโดดเด่นทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและได้รับความสนใจจาก นักวิชาการ ทั้งชาวไทยและต่างประเทศมาค่อนข้างยาวนาน อย่างไรก็ตาม การศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับ ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและวัฒนธรรมดั้งเดิม การศึกษาสภาพวัฒนธรรม สังคม องค์การทางสังคมปัจจุบันใน นครศรีธรรมราช โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาสภาพทางสังคม วัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับงานพัฒนาไม่ค่อยได้รับความสนใจเท่าที่ควร

โครงการศึกษาวิจัยนี้เป็นผลมาจาก การพัฒนาประเทศและจังหวัดนครศรีธรรมราชในรอบ 3-4 ทศวรรษ ที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปใน ทางที่เชื่อมโยง ซึ่งยังผลให้กลุ่มและองค์กรทางสังคมต่าง ๆ ในจังหวัดหันมารวมกลุ่ม เพื่อผลักดันกระแสการพัฒนาจังหวัดไปในแนวทางที่พึงประสงค์ ที่ชัดเจนได้แก่การรวมกลุ่มกันเพื่อจัดทำ วิสัยทัศน์นครศรีธรรมราช 2550 โดยวิสัยทัศน์ดังกล่าว ได้กำหนดภาพร่างของจังหวัดนครศรีธรรมราชในปี 2550 ดังนี้

- ด้านทรัพยากรมนุษย์ - คนนครศรีธรรมราชมีสุขภาพดี รู้จักดูแลตนเองด้านสุขภาพ มีการศึกษานำ การพัฒนา
- ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - มีการอนุรักษ์ป่า ดิน น้ำ ลดการใช้สารเคมี มีอุตสาหกรรม ที่ปลอดภัย มีการแก้ปัญหาด้านทรัพยากรอย่างสันติ พืชรักษา บูรณะสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม โบราณสถานและโบราณวัตถุ
- เศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐาน - มีการพัฒนาเศรษฐกิจ-โครงสร้างพื้นฐานที่ครบถ้วนและเพียงพอ ประชาชนได้รับการแบ่งสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรมและพอเพียง
- ด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง - ครอบครัวคนนครศรีธรรมราชอบอุ่น องค์กรชุมชนเข้มแข็ง ระบบราชการเล็กลง ประชาชนมีความผูกพันกับท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม การเมืองและการปกครองท้องถิ่น

ประการที่สอง ในรอบ 5-6 ปีที่ผ่านมา กลุ่มนักคิด นักวิชาการ และนักพัฒนาจากส่วนกลางได้ก่อกระแส แนวคิดใหม่ในการพัฒนาสังคมไทย ซึ่งได้แก่แนวคิด “ประชาสังคม” ทำยบุคคลเหล่านี้ได้รวมตัวกันในนาม “เวทีวิชาการสาละยา” (Salaya Forum) มุ่งผลักดันการรวบรวม สังเคราะห์แนวคิด ประสพการณ์การทำงานด้าน ประชาสังคม ทั้งในและต่างประเทศ และเพื่อให้ได้ชุดประสพการณ์และข้อมูลรูปธรรม เวทีวิชาการสาละยาได้ กำหนดให้นครศรีธรรมราชเป็นหนึ่งใน 3 ของจังหวัดนำร่องด้านประชาคม (อีก 2 จังหวัดคือ น่านและเพชรบุรี) และได้ติดต่อผ่านมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ให้จัดทีมวิจัยด้านประชาคม ซึ่งได้กลายมาเป็นการวิจัยและทีมวิจัยชุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินศักยภาพของกลุ่มและองค์กรประชาสังคมจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมสาธารณะ
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อศักยภาพของกลุ่มและองค์กรประชาสังคมในนครศรีธรรมราช
3. เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรประชาสังคมนครศรีธรรมราชในอนาคต

ขอบเขตการวิจัย

โครงการวิจัยมุ่งเน้นการประเมินศักยภาพของกลุ่มและองค์กรประชาสังคมประเภทต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช การจำแนกกลุ่มองค์กรยึดตามฐานการจำแนกกลุ่มและองค์กรที่มีส่วนร่วมในการทำวิสัยทัศน์นครศรีธรรมราช 2550 ซึ่งแยกเป็น 8 ประเภท คือ 1) กลุ่มองค์กรนักการเมือง 2) องค์กรวิชาการ 3) ภาคธุรกิจเอกชน 4) กลุ่มและองค์กรภาครัฐ 5) กลุ่มองค์กรศิลปินพื้นบ้าน 6) องค์กรสาธารณะกุศลและองค์กรพัฒนาเอกชน 7) กลุ่มหรือองค์กรสื่อท้องถิ่น และ 8) องค์กรประชาชน องค์กร 4 ประเภทหลังถือเป็นกลุ่มองค์กรประชาสังคมในงานวิจัยนี้

งานวิจัยมุ่งชี้ให้เห็นกำเนิด พัฒนาการของกลุ่มและองค์กรประชาสังคม กิจกรรมที่ดำเนินการโดยกลุ่มและองค์กร ปัญหา อุปสรรค ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพขององค์กรประชาสังคม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยใช้กรอบแนวคิด 2 ประการคือ แนวคิดว่าด้วยประชาสังคมและแนวคิดว่าด้วยศักยภาพของประชาสังคม

1. แนวคิดว่าด้วยประชาสังคม แนวคิดประชาสังคม (civil society) เป็นแนวคิดที่พัฒนาขึ้นในประเทศตะวันตกมาค่อนข้างยาวนาน นักวิชาการบางท่านสืบทอดแนวคิดไปถึงสมัยกรีกโบราณ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง polis ของอริสโตเติล นักวิชาการท่านอื่นมองว่าประชาสังคมเติบโตมาพร้อมกับระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) และระบบทุนนิยม (ดูเอนก เหล่าธรรมทัศน์ 2540, ชูชัย ศุภวงศ์ 2540, Cohen and Arato 1992) แนวคิดเรื่องประชาสังคมได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายเมื่อประมาณ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะหลังการล่มสลายของระบบสังคมนิยมในประเทศยุโรปตะวันออก (ดู Cohen and Arato 1992 และ Hyden 1997) กระนั้นก็ตาม ประชาสังคมยังคงเป็นแนวคิดที่ค่อนข้างก่อความสับสน Saad Eddin Ibrahim (1997: 55) ตั้งข้อสังเกตว่า ปัจจุบันมีผู้ให้คำนิยามประชาสังคมหรือ civil society ไปถึง 76 คำ อย่างไรก็ตาม แนวคิดประชาสังคมในงานวิจัยนี้ ยึดข้อเสนอของ Benjamin Barber (1995), Harry Boyte and Nancy Kari (1995), Harry Boyte, Benjamin Barber, and Will Marshall (1994), Robert Bothwell (1997), Center for Democracy and Citizenship (1995), Jean L. Cohen and Andrew Arato (1992), Goran Hyden (1997), Kettering Foundation (1996), Will Marshall (1995), David Mathews (1996), และ Robert Putnam (1993a,

1993b, 1995 และ 1996) ซึ่งถือว่าประชาสังคมเป็นส่วนหนึ่งของภาคสังคม (social sector) ที่มีใช่ภาครัฐ (state sector) และมีใช่ภาคเศรษฐกิจ (economic sector) อย่างไรก็ตาม ประชาสังคมไม่แยกขาดจากภาครัฐและภาคเศรษฐกิจ กล่าวคือ รูปแบบของรัฐและเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงของภาครัฐและเศรษฐกิจ ย่อมมีผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อประชาสังคม ในทางตรงข้าม ความเข้มแข็งและความอ่อนแอของภาคประชาสังคมย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อภาครัฐและภาคเศรษฐกิจ (ดูเพิ่มเติมใน Barber 1995, Putnam 1993a, 1993b, 1995 และ 1996, Cohen and Arato 1992, Mathews 1996, Hyden 1997 และ Marshall 1995) ดังนั้น ประชาสังคมจึงหมายถึง ปริมาณของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ที่อยู่ระหว่างรัฐกับครอบครัวและระหว่างภาครัฐกับภาคเศรษฐกิจ ประชาสังคมประกอบด้วยองค์กร เครือข่ายองค์กรทางสังคม และส่วนที่เป็นทุนสังคม (social capital) หรือทุนสาธารณะ (public capital)

นักวิชาการและนักคิดประชาสังคม จำแนกองค์กรประชาสังคมแตกต่างกันไป อาทิ Cohen and Arato (1992) จำแนกเป็น องค์กรที่จัดเป็นปริมาณแห่งความใกล้ชิด (โดยเฉพาะครอบครัว) ปริมาณขององค์กรทางสังคม (โดยเฉพาะองค์กรอาสาสมัคร) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) และองค์กรหรือเครือข่ายการสื่อสาร Boyte, Barber, and Marshall (1994) จำแนกเป็นสมาคมที่มีการรวมตัวกันโดยสมัครใจ, องค์กรศาสนา, โรงเรียนและวิทยาลัย, องค์กรชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรที่อยู่ระหว่างภาครัฐกับภาคธุรกิจ และเป็นพื้นที่ที่อยู่ระหว่างชีวิตปัจเจกกับโลกของอภิมหาสถาบัน Bothwell (1997) แยกเป็นองค์กรศาสนา, สโมสรทางสังคม, ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม, องค์กรชุมชน, โรงเรียนและวิทยาลัยเอกชน, สื่ออิสระ, สมาคมผู้บริโภค, องค์กรแรงงาน, สมาคมวิชาชีพ, และองค์กรพัฒนาเอกชน อย่างไรก็ตาม Bothwell (1997) และ Chris Hann (1996) เน้นว่า การจัดแบ่งว่าองค์กรไหนอยู่ในประเภทประชาสังคมหรือไม่ ต้องดูเงื่อนไขและความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่

งานวิจัยนี้จัดแบ่งประเภทองค์กรประชาสังคมเป็น 4 ประเภท คือ 1) กลุ่มองค์กรสาธารณะกุศล-องค์กรพัฒนาเอกชน เช่น โครงการ มูลนิธิ สมาคม และสโมสร 2) องค์กรประชาชน เช่น องค์กรชาวประมง องค์กรชาวสวน องค์กรชาวนา กลุ่มคนจนในเมือง กลุ่มแม่บ้าน 3) กลุ่มองค์กรศิลปินพื้นเมือง และ 4) กลุ่มและองค์กรสื่อท้องถิ่น เช่น หนังสือพิมพ์และวารสารท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม องค์กรประชาสังคมมิได้ตั้งอยู่โดดเดี่ยว หากแต่สัมพันธ์โดยตรงและโดยอ้อมกับองค์กรภาครัฐ องค์กรการศึกษา องค์กรทางการเมืองและภาคธุรกิจ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงศึกษาองค์กร 4 ประเภทหลังนี้ควบคู่ไปด้วย

ประชาสังคมนอกจากประกอบด้วยสถาบัน ซึ่งได้แก่องค์กรประเภทต่าง ๆ ที่กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ยังประกอบด้วยส่วนที่นักวิชาการเรียกว่าทุนสังคมหรือทุนสาธารณะ ซึ่งเป็นด้านที่เป็นนามธรรมของประชาสังคม ทุนทางสังคมพบเห็นได้ในสังคมดั้งเดิมเกือบทุกสังคม อาทิ สังคมชนบทภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ของไทยในอดีตมีธรรมเนียมหรือขนบ (norms) การเอาแรง การออกปากและการลงแขกเกี่ยวข้าวเป็นต้น Putnam (1993a, 1993b, และ 1995) อธิบายว่า ทุนสังคมหมายถึงข่ายใยของความเชื่อถือ (trust) ความไว้วางใจ การตอบแทนแบ่งปัน (reciprocity) ซึ่งเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือร่วมใจการทำงานของคนในสังคม Mathews (1996) แยกทุนสังคมออกจากทุนสาธารณะ ทุนสังคมหมายถึงสายใยของความซื่อสัตย์ การตอบแทนเชื้ออาทร และความไว้วางใจของคนในครอบครัวและระหว่างเพื่อน ทุนประเภทนี้เป็นเสมือนทุนหรือเงินที่ฝากไว้กับธนาคาร ซึ่งสามารถกดหรือเบิกมาใช้ได้ในยามต้องการ ส่วนทุนสาธารณะหมายถึงสายใยหรือความเชื่อถือ

ความไว้วางใจของคนที่อยู่นอกวงเพื่อน อาทิ ความไว้วางใจต่อคนที่ค่อนข้างแปลกหน้า และเป็นแรงกระตุ้นผลักดันให้คนที่ค่อนข้างแปลกหน้ากัน มาร่วมมือกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ทั้ง Putnam และ Mathews มองว่า ทูทางสังคมและทุนสาธารณะต่างเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของประชาสังคม และเป็นเกณฑ์ในการบ่งบอกความเข้มแข็งของประชาสังคม

นักคิดและนักวิชาการไทยใช้คำว่า "ชุมชน," "ประชาคม," "ประชาสังคม," หรือ "สังคมอารยะ" แทนคำ "civil society" ในภาษาอังกฤษ (ดู อาทิ อนุชาติ พวงลำลิและวิบูลย์ วิสารทสกุล 2540, ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ 2540, เอนก เหล่าธรรมทัศน์ 2540, ชูชัย ศุภวงศ์ 2540) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้เลือกให้คำว่าประชาคมหรือประชาสังคมแทนคำว่า civil society ในความหมายที่ให้ไว้โดย Barber (1995), Boyte and Kari (1995), Boyte, Barber, and Marshall (1994), Bothwell (1997), Center for Democracy and Citizenship (1995), Cohen and Arato (1992), Hyden (1997), Kettering Foundation (1996), Marshall (1995), Mathews (1996), และ Putnam (1993a, 1993b, 1995 และ 1996) ที่กล่าวถึงข้างต้น

2. แนวคิดว่าด้วยศักยภาพของประชาสังคม นักวิชาการต่างประเทศที่ศึกษาและมีประสบการณ์การสนับสนุนงานประชาสังคม อาทิ Putnam (1993a, 1993b, และ 1995) และ Mathews (1996) จำแนกประชาสังคมออกเป็น 2 ประเภท คือ ประชาสังคมที่เข้มแข็งและประชาสังคมที่อ่อนแอ ประชาคมที่เข้มแข็ง (a strong civil society) หรือ ชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดี (healthy public life) สามารถตรวจสอบได้จากเกณฑ์ 6 ประการ คือ

2.1 โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะและช่องการสื่อสาร (civic infrastructure and channels of communication) ประกอบด้วยเครือข่ายองค์กรทางสังคมและพื้นที่สาธารณะทางกายภาพ ที่เปิดโอกาสให้มีการสื่อสาร พบปะระหว่างคนในชุมชนและเป็นเวทีที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน การพูดคุยประเด็นสาธารณะหรือปัญหาของชุมชน การตรวจสอบความเข้มแข็งของประชาสังคมจะต้องดูว่า ชุมชนที่ศึกษานั้นมีที่สาธารณะ (public space)¹ ที่คนสามารถพบปะพูดคุยอย่างน้อยเพียงใด Mathews แบ่งพื้นที่สาธารณะหรือโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับพื้นฐานคือ การพบปะของผู้คนเป็นครั้งคราว เช่น การพูดคุยพบปะกันของเพื่อนบ้าน การพบปะกันในงานบุญและเทศกาลต่าง ๆ 2) ระดับสโมสรทางสังคมและองค์กรกระตุ้นการเปลี่ยนแปลง อาทิ มูลนิธิ หรือองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น และ 3) โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะระดับเครือข่ายที่เชื่อมองค์กรสมาชิกเข้าหากัน การพบปะหรือองค์กรทุกประเภทข้างต้นเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดการสื่อสาร

อย่างไรก็ดี การพบปะสมาคมของผู้คนที่จะก่อความเข้มแข็งให้กับประชาคมนั้น จำเป็นต้องมีลักษณะพิเศษ คือ ไม่เพียงแต่เป็นการพบปะสมาคมที่วางอยู่บนความซื่อสัตย์ ความเชื่อถือ ความเอื้ออาทรกันและกันของเพื่อนบ้านและคนในครอบครัวเท่านั้น แต่ต้องขยายไปถึงคนแปลกหน้าที่เข้ามาทำงานในชุมชน ชีวิตสาธารณะจะก่อรูปโดยสมบูรณ์ในผู้ที่ผู้คนหลากหลายต่างถิ่นและค่อนข้างแปลกหน้า มาทำงานร่วมกันเพื่อจุดประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน

¹ คำว่าที่ (space) หรือที่สาธารณะ (public space) ที่ Mathews ใช้หมายถึงที่หรือสถานที่ทางกายภาพ เช่น ศาลาประจำหมู่บ้าน สวนสาธารณะ ร้านน้ำชา ร้านกาแฟ ที่เปิดโอกาสให้คนได้มาพบปะกัน และที่เป็นนามธรรม เช่น การจัดเวทีสัมมนา การประชุม รวมไปถึงการสนทนาของคนสองคน หรือกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง

กล่าวโดยรวมแล้ว ประชาสังคมที่เข้มแข็งนั้น ประกอบด้วยเครือข่ายขององค์กรทางสังคมที่หลากหลายที่เปิดโอกาสให้ผู้คนที่เห็นเป็นเพื่อน เป็นญาติและคนแปลกหน้าได้มาพบปะ สماعและทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวอิงอยู่กับขนบของการแบ่งปัน เอื้ออาทรและไว้วางใจกันและกัน²

2.2 กระบวนการตัดสินใจและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน (critical processes) ประชาสังคมเป็นปริณิชนของความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคน ดังนั้น การวัดความเข้มแข็งของประชาสังคมของชุมชนหนึ่ง ๆ จำเป็นต้องตรวจสอบกระบวนการตัดสินใจและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน อาทิ ต้องดูว่าคนในชุมชนมีพฤติกรรมตัดสินใจในเรื่องสาธารณะร่วมกันหรือไม่และอย่างไร ในประชาสังคมที่เข้มแข็ง กระบวนการตัดสินใจเรื่องสาธารณะจะดำเนินไปโดยไม่รีบร้อน และเป็นการตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนและพัฒนาจาก “กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน” (civic learning) ซึ่งหมายถึงสิ่งที่คนเราเรียนรู้จากและผ่านการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น

2.3 ภาวะการนำและผู้นำชุมชน (leaderships) การจะดูว่าชุมชนหนึ่ง ๆ มีความเป็นประชาสังคมมากน้อยแค่ไหน ต้องดูว่าผู้นำของชุมชนสัมพันธ์กับคนในชุมชนเช่นไร และมีผู้นำที่มาจากฐานทางสังคม เพศ วัยที่หลากหลายหรือไม่ ในประชาสังคมที่เข้มแข็ง ผู้นำในชุมชนมักพร้อมเสมอที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งที่ดี มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองปัญหาชุมชนทั้งชุมชน ไม่รีบร้อนในการแก้ปัญหา พร้อมเรียนรู้จากความล้มเหลวอย่างไม่ยอมจำนน ไม่แยกตนออกจากคนในชุมชน มีความอดทน ประนีประนอมและทำประโยชน์เพื่อชุมชน³

2.4 กรอบแนวคิดของคนในชุมชน โดยเฉพาะกรอบแนวคิด (mind-set) ในการแก้ปัญหาและการมองปัญหา ในชุมชนที่ภาคประชาสังคมเข้มแข็ง mind-set ของคนจะเน้นไปที่การมีส่วนร่วมของภาคสาธารณะและการทำงานเพื่อส่วนรวม คนในชุมชนถือว่ปัญหาสาธารณะเป็นปัญหาของตนและมีเจตจำนงมุ่งมั่นที่จะเข้าแบกรับและแก้ไขปัญหาของชุมชน คนในประชาสังคมที่เข้มแข็งเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น (active citizen) ไม่ยอมจำนนต่อปัญหาและมองว่าประชาชนเป็นที่มาของอำนาจและมีศักยภาพในการแก้ปัญหาท้องถิ่นของตน ตรงข้าม คนในประชาสังคมที่อ่อนแอ ไม่เชื่อในอำนาจของประชาชน และมักมองปัญหาต่าง ๆ ว่าอยู่เหนืออำนาจและศักยภาพของประชาชนในท้องถิ่น ที่จะดำเนินการแก้ไข

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบัน ในประชาสังคมที่เข้มแข็งประชาชนจะไม่ค่อยพึ่งพาสถาบันของรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับองค์กร และระหว่างคนด้วยกันจะเป็นความสัมพันธ์ในแนวระนาบ การศึกษาของ Putnam (1993a และ 1993b) พบว่า ในชุมชนที่มีความเป็นประชาสังคมสูงนั้น ความสัมพันธ์ของคน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ในรูปองค์กรหรือเครือข่าย หรือความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มักเป็นความสัมพันธ์ต่อกันในแนวระนาบ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มักก่อให้เกิดความไว้วางใจต่อกัน แต่ในชุมชนที่มีความเป็นประชาสังคมน้อย ความสัมพันธ์ของคนกับสถาบันมักเป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้ง หรือเป็นความสัมพันธ์ด้วย

² Mathews ค่อนข้างจะให้ความสำคัญกับการพบปะ สماع เครือข่ายและการร่วมทำงานของคนแปลกหน้า และดูเหมือนเขาจะมองว่า การมีเครือข่ายการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกันของคนแปลกหน้า (ที่มีใช้กันในครอบครัว เครือญาติ คนทำงานที่เดียวกัน) เป็นตัวบ่งบอกความเข้มแข็งของประชาสังคม หรือชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดี

³ การศึกษาของ Putnam ชี้ให้เห็นว่าผู้นำทางการเมืองของเมืองในภาคเหนือของอิตาลี ที่มีภาคประชาสังคมเข้มแข็ง เป็นผู้นำที่มีความพร้อมในการประนีประนอม มากกว่าผู้นำในเมืองภาคใต้ (ดู Putnam 1993a)

ระบบอุปถัมภ์ ที่ฝ่ายหนึ่งต้องพึ่งพาอีกฝ่าย ความสัมพันธ์ทั้งสองแบบต่างก่อให้เกิดการสื่อสาร ส่งผ่านข้อมูล แต่ข้อมูลที่ไหลตามช่องความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง มักเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้น้อย

2.6 สำนักความเป็นชุมชนและชนบทแห่งการแบ่งปัน ในประชาสังคมที่เข้มแข็ง ประชาชนมักมีสำนักความเป็นชุมชนสูง มีวิถีสถาปัตยกรรมและมีชนบทของการทำงานร่วมกัน งานวิจัยของนักวิชาการ อาทิ Boyte (1995) ชี้ให้เห็นว่า สำนักความเป็นชุมชนและชนบทของความร่วมไม้ร่วมมือ แบ่งปัน เอื้ออาทร เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากคนที่ต่างทัศนคติต่อเรื่องเดียวกันมาทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ประสบการณ์การทำงานร่วมกันนี้จะเป็นตัวช่วยถักทอความสัมพันธ์ของคนต่างแนวคิดและลดทอนความแตกฉันทงาศิลธรรม การศึกษาและประสบการณ์ของ Kettering Foundation พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ปัญหาชุมชนบางกิจกรรม เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดสำนักความเป็นชุมชนและเป็นตัวส่งเสริมให้ประชาชนอยากทำงานร่วมกันในอนาคต ตรงกันข้าม ประชาสังคมที่อ่อนแอมักถูกฉุดไปด้วยชนบทแห่งการทำลาย อาทิ ธรรมเนียมแห่งการขี้นิ้วและโทษคนอื่น ธรรมเนียมดังกล่าวลดทอนศักยภาพการต่อสู้กับปัญหาของชุมชน ผู้คนในชุมชนอาจตระหนักถึงปัญหา แต่ไม่เชื่อมั่นว่าตนมีความสามารถในการแก้ไขสถานการณ์

อย่างไรก็ดี นักวิชาการที่ศึกษาด้านประชาสังคมเสนอว่า การวัดความเข้มแข็งของประชาสังคมนั้น จำเป็นต้องศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาคประชาสังคมกับภาครัฐ และภาคประชาสังคมกับภาคเศรษฐกิจ (ดู อาทิ Barber 1995, Cohen and Arato 1992, Hyden 1997, Bothwell 1997, Marshall 1995, และ Hann and Dunn 1996)

งานวิจัยนี้อิงอยู่กับเกณฑ์การวัดความเข้มแข็งหรือศักยภาพของประชาสังคมข้างต้น อย่างไรก็ดี ด้วยเวลาอันจำกัด การศึกษานี้ จึงมุ่งไปที่โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะของประชาสังคมในนครศรีธรรมราชเป็นหลัก และมุ่งวัดความเข้มแข็งของโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะดังกล่าว ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างภาคประชาสังคมกับองค์กรภาครัฐ องค์กรทางการเมือง องค์กรการศึกษาและภาคเศรษฐกิจ

วิธีการวิจัย

งานวิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอน ที่มาและวิธีการเก็บข้อมูลหลัก ๆ ดังนี้

1. การคัดเลือกกลุ่มหรือองค์กรที่ศึกษา เน้นให้ครอบคลุมความหลากหลายขององค์กรทางสังคม ที่ประกอบเป็นแต่ละประเภทองค์กรใน 8 ประเภทข้างต้น

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เน้นการเก็บข้อมูลโดย 5 วิธีการหลัก คือ 1) การบันทึกข้อมูลจากเวทีวิเคราะห์และประเมินศักยภาพขององค์กร/กลุ่มแต่ละประเภท (forum for discussion and analysis หรือ FDA) ซึ่งดำเนินการโดยคณะผู้วิจัยประสานกับองค์กรต่าง ๆ ในแต่ละประเภทจัดเวทีประชุมวิเคราะห์ โดยตัวแทนองค์กรแต่ละประเภทรวม 7 เวที แยกเป็นเวทีประเมิน-วิเคราะห์ศักยภาพองค์กรชาวบ้าน 3 เวที คือ กลุ่มองค์กรชาวนา องค์กรชาวประมง กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มละ 1 เวที กลุ่มองค์กรสาธารณะประโยชน์และองค์กรพัฒนาเอกชน 1 เวที กลุ่มองค์กรธุรกิจ 1 เวที กลุ่มองค์กรวิชาการ 1 เวที และเวทีตัวแทนอบต. 1 เวที 2) การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview หรือ SSI) ซึ่งให้เก็บข้อมูลกลุ่มองค์กรที่มีได้จัดเวที

และผู้รู้เกี่ยวกับนครศรีธรรมราช และผู้รู้เกี่ยวกับกลุ่มองค์กรแต่ละประเภท 3) การศึกษาทบทวนเอกสารชั้นสอง (secondary data review หรือ SR) โดยเอกสารชั้นสองส่วนใหญ่เป็นเอกสารที่จัดทำโดยหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราชและงานวิจัยที่เกี่ยวกับกลุ่มและองค์กร และเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดนครศรีธรรมราช 4) การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่มีโครงสร้าง (structured interview หรือ SI) โดยใช้เก็บกับทุกองค์กรที่เข้าร่วมในเวทีต่าง ๆ รวมถึงองค์กรที่ไม่ได้เข้าร่วมในเวที แต่อยู่ในเป้าหมายที่ศึกษา กล่าวโดยรวมแล้ว แบบสอบถามที่มีโครงสร้างนี้จะใช้สอบถามทุกองค์กรที่อยู่ในเป้าหมายการศึกษาของโครงการวิจัยนี้ แบบสอบถามนี้ครอบคลุม ปีก่อตั้งองค์กร ผู้ก่อตั้ง มูลเหตุการก่อตั้ง โครงสร้างองค์กร จำนวนสมาชิก กิจกรรม และงบประมาณ และ 5) การรวบรวมและศึกษาสื่อท้องถิ่นและเทปบันทึกการแสดงหนังตะลุง (local media collection and studies หรือ LCS) ซึ่งได้แก่การรวบรวมหนังสือพิมพ์ วารสาร จุลสาร จดหมายข่าวที่ผลิตโดยคน/องค์กรในท้องถิ่น และเทปบันทึกการแสดงหนังตะลุงของนายหนังเมืองนครศรีธรรมราช (ดูรายชื่อเทปบันทึกการแสดงหนังตะลุงท้ายเล่ม)

3. การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก คัดเลือกจากแกนนำของกลุ่ม นักวิชาการที่รู้เกี่ยวกับกลุ่มและองค์กรที่ศึกษารวมผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) จำนวน 31 ท่าน (ดูบุคลากร ท้ายเล่ม) ผู้ให้ข้อมูลหลักเหล่านี้จะถูกสัมภาษณ์ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ประเด็นและวิธีการเก็บข้อมูล

ชุดข้อมูล	ประเด็นข้อมูล	ที่มาของข้อมูล
1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจังหวัดนครศรีธรรมราช	-ประวัติความเป็นมาของจังหวัดนครศรีธรรมราช พัฒนาการของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม องค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน	-SR -SSI ผู้รู้นครศรีธรรมราช
2. ข้อมูลองค์กร	-ความเป็นมาของกลุ่ม ปีก่อตั้ง ผู้ก่อตั้ง วัตถุประสงค์ การจัดโครงสร้าง กิจกรรม ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ	-FDA และ SSI ผู้นำองค์กร, SR
3. ข้อมูลศักยภาพองค์กร	-กลุ่มและองค์กร ลักษณะการก่อตั้งกลุ่ม สมาชิกของกลุ่มและองค์กร ลักษณะกิจกรรมขององค์กรและกลุ่ม การติดต่อเครือข่ายกับกลุ่มและองค์กรอื่น ทั้งในและนอกท้องถิ่น , สื่อหรือสารที่กลุ่มองค์กรนำเสนอต่อสาธารณชน	-SSI และ FDA ผู้นำองค์กร, SR, LCS

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้กรอบแนวคิด (conceptual framework) ของการวิจัย ที่กล่าวถึงข้างต้น การวิเคราะห์เน้นให้กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาเป็นผู้วิเคราะห์ประเมินศักยภาพของตนในอันดับแรก จากนั้นคณะผู้วิจัยวิเคราะห์ประเมินร่วมกับที่ปรึกษา

ขั้นตอนการศึกษา

งานวิจัยนี้ ดำเนินการในระยะเวลา 10 เดือน (พ.ค. 2540 - ก.พ. 2541) โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ขั้นตอนการวิจัย

กิจกรรม	ระยะเวลา
- ประชุมคณะผู้วิจัย ที่ปรึกษาเพื่อปรับปรุงโครงการวิจัย	ต้น พ.ค. 2540
- ทบทวนเอกสารชั้นสอง และคัดเลือกองค์กรที่ศึกษา	พ.ค.-มิ.ย. 2540
- ติดต่อประสานจัดเวทีวิเคราะห์ประเมิน	มิ.ย.-ก.ค. 2540
- เก็บข้อมูลกลุ่มและองค์กรที่ศึกษา	มิ.ย.-ก.ค. 2540
- ประชุมคณะผู้วิจัยเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล-เขียนรายงานขั้นต้น	ส.ค. 2540
- ประชุมวิเคราะห์ร่วมระหว่างคณะผู้วิจัยและที่ปรึกษา	ปลาย ส.ค. 2540
- ประชุมผู้วิจัยและจัดทำรายงานขั้นสุดท้าย	ต้น ก.ย. 2540
- นำเสนอผลการวิจัย	พ.ย. 2540
- ปรับปรุงผลการวิจัยและรายงานผลครั้งสุดท้าย	ธ.ค. 2540-ก.พ. 2541

ข้อจำกัดของการศึกษา

ในระหว่างการทำกรวิจัย คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสได้พบปะกลุ่มคนต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช และโดยการจัดเวทีวิเคราะห์กลุ่มองค์กรต่างๆ ได้ก่อให้เกิดการชักชวนเครือข่ายผู้คนกลุ่มต่าง ๆ เข้าด้วยกัน รูปแบบที่ชัดเจนก็คือ การชักชวนกลุ่มคนเข้ามาดำเนินกิจกรรมเวทีสิ่งแวดล้อมเมืองนคร'40 และนำไปสู่การพูดคุยต่อเนื่องของผู้สนใจงานสิ่งแวดล้อมนครศรีธรรมราช (กิจกรรมทั้งสองดำเนินการในช่วงเดือนธันวาคม 2540 ที่ผ่านมา)

ในช่วงเริ่มต้นการวิจัย ทีมวิจัยตั้งความหวังไว้ค่อนข้างสูง โดยคาดหวังว่า หลังการวิจัยสิ้นสุดลง จะสามารถนำเสนอและวิเคราะห์ศักยภาพประชาคมนครศรีธรรมราชได้อย่างชัดเจนสมบูรณ์ สามารถตอบคำถามต่างๆ ได้อย่างชัดเจน แต่เมื่อดำเนินการวิจัยสิ้นสุดลง ก็ตระหนักว่าความคาดหวังที่ตั้งไว้ค่อนข้างจะสูงเกินไป สิ่งที่ได้มากที่สุดก็คือ ผลจากการวิจัยทำให้ทราบว่า มีกลุ่มองค์กรหลักและกลุ่มองค์กรที่น่าจะชักชวนการทำงานประชาสังคมนครศรีธรรมราชได้นั้นมีอยู่ที่กลุ่ม

ทั้งนี้ด้วยเหตุผลหลัก ๆ สองประการคือ ประการแรก องค์กรประกอบทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นข้าราชการและพนักงานของรัฐ ที่ต้องทำงานประจำอื่น ๆ ประการที่สอง นครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลาย มีพื้นที่กว้างขวาง และมีกลุ่มองค์กรจำนวนมากเกินกว่าที่คาดหมายในช่วงต้น

บทที่ 2 :

ข้อมูลพื้นฐานนครศรีธรรมราช

นครศรีธรรมราชเป็นอาณาจักรเก่าแก่ มีพัฒนาการนานนับพันปี มีความเจริญทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ชุมชน ศาสนาและวัฒนธรรมมาก่อนอาณาจักรสุโขทัย ได้รับการเรียกขานในนามที่ต่างกันไป อาทิ “ตามพรลิงค์,” “ตั้งมาหลัง,” “มาทมาลึงค์,” “ตมะลิงคัม,” “โลแค็ก” หรือ “โลกัก,” “ปาฏลีบุตร,” “ลิกอร์,” “ละคอน” หรือ “ลคร” หรือ “ละคร,” “กรุงศรีธรรมโศก,” “ศรีธรรมราช,” “เมืองนครดอนพระ” และ “สิริธรรมนคร” เป็นต้น (ปรีชา นุ่นสุข 2539)

สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ

นครศรีธรรมราชตั้งอยู่กึ่งกลางภาคใต้ ห่างกรุงเทพฯ ประมาณ 780 กิโลเมตร มีอาณาเขตทิศเหนือจด สุราษฎร์ธานีและอ่าวบ้านดอน ทิศใต้จดตรัง พัทลุงและสงขลา ทิศตะวันออกติดอ่าวไทย มีชายฝั่งยาว 225 กิโลเมตร และทิศตะวันตกจดสุราษฎร์ธานีและกระบี่ แบ่งพื้นที่การปกครองเป็น 21 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 165 ตำบล 1,415 หมู่บ้าน (ดูแผนภาพที่ 1) พื้นที่รวมของจังหวัด 6.2 ล้านไร่ หรือ 9942.502 ตารางกิโลเมตร เป็นที่ราบและลูกเนินร้อยละ 73.58 และภูเขาร้อยละ 26.42 เขตภูมิประเทศแบ่งเป็น

- เขตเทือกเขาตอนกลาง คือพื้นที่บริเวณเทือกเขานครศรีธรรมราช ที่แบ่งพื้นที่จังหวัดออกเป็นสองส่วน คือที่ราบชายฝั่งตะวันออกและชายฝั่งตะวันตก เทือกเขานครศรีธรรมราชมียอดเขาสูงสุดคือเขาหลวง ประมาณ 1,835 เมตร (เหนือระดับน้ำทะเล) เทือกเขาแห่งนี้แหล่งรวมของความหลากหลายทางชีวภาพ และเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธารหลายสาย พื้นที่เทือกเขาตอนกลางอยู่ในเขตอำเภอขนอม สิชล ท่าศาลา ลานสกา พรหมคีรี ร่อนพิบูลย์ จุฬาภรณ์ และกิ่ง อ. นบพิตำ

- เขตที่ราบตะวันตก เป็นที่ราบเชิงเขา หุบเขาและมีเนินเขาเป็นตอน ๆ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอฉวาง พิปูน ถ้ำพรรณราทุ่งใหญ่ ทุ่งสง นาบอน บางขันและกิ่ง อ. ช้างกลาง พื้นที่เป็นดินทรายเหมาะแก่การปลูกยางพารา สวนผลไม้ และทำนา

- เขตที่ราบชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก กินดินแดนนับตั้งแต่เทือกเขาตอนกลางฝั่งตะวันออกถึงอ่าวไทย ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเมือง ปากพนัง หัวไทร เขียวใหญ่ ชะอวด เฉลิมพระเกียรติ และกิ่ง อ. พระพรหม ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเหมาะกับการทำนา ไกล่เชิงเขามีการปลูกยางพาราและไม้ผลหลากหลายชนิด

ภูมิอากาศเป็นแบบป่าฝนเมืองร้อน โดยมีฝนตกชุก 8 เดือน (ตั้งแต่ พ.ค. ถึง ม.ค.) และตกหนักในเดือน พฤศจิกายนของทุกปี เป็นช่วงฤดูร้อน 4 เดือน นครศรีธรรมราชจึงถูกเรียกว่าเมือง “ฝนแปดแดดสี่” ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปี 217.16 มิลลิเมตร (สถานีตรวจอากาศนครศรีธรรมราช อ้างในสำนักงานพาณิชย์จังหวัด 2540:4)

พัฒนาการของชุมชน

พื้นที่ที่เป็นจังหวัดนครศรีธรรมราชปัจจุบัน มีผู้คนตั้งหลักแหล่งมาตั้งแต่ยุคหินกลาง หรือประมาณ 12,000-5,000 ปีที่ผ่านมา ราวพุทธศตวรรษที่ 6 ชุมชนนครศรีธรรมราชได้พัฒนามาเป็นชุมชนเมือง หลักฐานทางโบราณคดียืนยันว่า ชุมชนแรกเริ่มในนครศรีธรรมราชเป็นชุมชนหาของป่า-ล่าสัตว์ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ พวก "คนถ้ำ" มีชีวิตประจำวันผูกพันอยู่กับป่าเขา ดำรงชีพด้วยการหาของป่า-ล่าสัตว์แบบสังคมนายพราน และพวก "คนริมน้ำ" อาศัยอยู่ริมทะเล ดำรงชีวิตด้วยการจับสัตว์น้ำ ชีวิตผูกพันอยู่กับห้วงน้ำมากกว่าเพิงผาและขุนเขา ชุมชนหาของป่า-ล่าสัตว์ได้เริ่มพัฒนากลายเป็นชุมชนเกษตรกรรมเมื่อประมาณ 5,000-4,000 ปีที่ผ่านมา กล่าวคือชุมชนของผู้คนได้เคลื่อนย้ายจากเพิงผาสู่พื้นที่ราบมากขึ้น ดังพบร่องรอยการตั้งชุมชนในแถบคลองกลาย อ. ท่าศาลา บริเวณท่าดี อ. ลานสกา ที่ราบทุ่งสง ที่ราบฉวาง ที่ราบพิปูน ที่ราบริมคลองสาขาแม่น้ำปากพนังในเขตอำเภอชะอวด เป็นต้น (กองบรรณาธิการสารานุกรมศรีธรรมราช 2539: 36-37)

ชุมชนชนบทนครศรีธรรมราชปัจจุบันแยกตามสภาพภูมิศาสตร์และอาชีพได้ 3 ประเภท คือ ชุมชนชาวประมง ชาวสวนและชาวนา¹ ชุมชนส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนในลักษณะกระจัดกระจายตามที่ทำกิน ตามถนนและแม่น้ำลำคลอง ชุมชนชาวประมง ตั้งบ้านเรือนตามบริเวณชายฝั่ง ส่วนใหญ่เป็นชุมชนชาวไทยมุสลิม ซึ่งบางส่วนเป็นกลุ่มที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาในนครศรีธรรมราชสมัยรัชกาลที่ 1 และ 2 ชุมชนชาวสวนตั้งอยู่บริเวณเทือกเขาตอนกลางเป็นส่วนใหญ่ และนับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 เป็นต้นมาชุมชนในนครศรีธรรมราชได้พัฒนาจากชุมชนชนบทเป็นชุมชนเมือง ในปัจจุบันชุมชนเมืองในนครศรีธรรมราชแบ่งออกเป็น 3 ชุมชนหลักคือ ชุมชนเมืองนครศรีธรรมราช (เทศบาลนครนครศรีธรรมราช) ชุมชนเมืองปากพนัง (เทศบาลเมืองปากพนัง) ชุมชนเมืองตำบลปากแพรก (เทศบาลตำบลปากแพรก อ. ทุ่งสง)

ประชากรและเศรษฐกิจ

นครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่มีประชากรค่อนข้างมากมาตั้งแต่อดีต อาทิ ในปี พ.ศ. 2270 มีประชากรประมาณ 12,000 คน ปี 2439 ประมาณ 133,000 คน (อ้างใน Smyth 1898: 485) หลังการปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 ประชากรเพิ่มเป็น 176,955 คน นับแต่ปี 2515 เป็นต้นมาประชากรเพิ่มเป็น 1 ล้านคน และเมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2539 นครศรีธรรมราชมีประชากรประมาณ 1,503, 156 คน อำเภอที่มีประชากรมากคือ อำเภอเมืองท่าศาลาและทุ่งสง ซึ่งเป็นอำเภอที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง ในจำนวนข้างต้นแยกเป็นประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานทั้งสิ้น 808,000 คน ผู้มีงานทำรวม 797,000 คน ผู้ว่างงาน 11,000 คน ผู้รอฤดูกาลเกษตร 7,000 คน ผู้มีงานทำแยกเป็นผู้ทำงานในภาคการเกษตร 632, 000 คน หรือร้อยละ 79.297 ผู้ทำงานนอกภาคการเกษตร 158,000 คน หรือร้อยละ 19.824 (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด 2540:9)

¹ การแยกในลักษณะดังกล่าวอาจจะไม่ถูกต้องนัก เพราะในความเป็นจริงแล้วไม่มีชุมชนชนบทของประเทศใด หรือภาคใดในประเทศไทยที่ทำกิจกรรมการเกษตรอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว ชุมชนชนบทในนครศรีธรรมราชทั้งสามประเภทต่างทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย อาทิ ชุมชนชาวนานอกจากจะผลิตข้าวแล้วยังหาของป่า ทำประมง ทอผ้า ชุมชนประมงและชาวสวนก็ทำกิจกรรมหลากหลายเช่นกัน (ดูฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพูนศักดิ์ ธานีกรประดิษฐ์ 2540 และพูนศักดิ์ ธานีกรประดิษฐ์ 2538) การแยกประเภทในที่นี้เป็นการแยกตามกิจกรรมหลักเท่านั้น

เศรษฐกิจหลักของนครศรีธรรมราชอิงอยู่กับเศรษฐกิจการเกษตร อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงิน และการธนาคาร การเกษตรเป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญมาแต่อดีตจนปัจจุบัน เศรษฐกิจการเกษตรสำคัญมี อาทิ ยางพารา ข้าวมะพร้าว กาแฟ ไม้ผล การประมงชายฝั่ง การเลี้ยงสัตว์น้ำจืดและการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ

การปกครอง

นครศรีธรรมราชปัจจุบันแบ่งเขตการปกครองเป็น 21 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 165 ตำบล 1,415 หมู่บ้าน หน่วยการปกครองท้องถิ่น แยกเป็น 21 สุขาภิบาล 164 องค์การบริหารส่วนตำบล 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 3 เทศบาล ซึ่งประกอบด้วยเทศบาลนครนครศรีธรรมราช อ. เมือง เทศบาลเมืองปากพนัง อ. ปากพนัง และเทศบาลตำบลปากแพรก ต. ปากแพรก อ. พุ่งสงคราม

เชื้อชาติ ศาสนาและความเชื่อ

นครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่มีการผสมผสานทางด้านเชื้อชาติมายาวนาน คือ ประกอบด้วยชาวไทย มาเลย์ อินเดียน จีน ลาวภาคเหนือ ลาวอีสาน คนพื้นเมืองเดิม แม้จะถูกมองว่าเป็นเมือง "นครดอนพระ" แต่เนื่องจากเป็นเมืองหลากหลายเชื้อชาติและกลุ่มคน ระบบความเชื่อของคนนครศรีธรรมราชจึงเป็นระบบความเชื่อ ที่มีการผสมผสานระหว่างพุทธ พราหมณ์ อิสลาม และมี การผสมผสานความเชื่อเหล่านี้ ปรากฏให้เห็นในศิลปะการแสดง วรรณกรรม พิธีกรรม งานเทศกาล เช่น พิธีทานไฟ แรกนาขวัญ ไถ่แม่เมด การทำขวัญข้าว เทศกาลสงกรานต์ (ดูวิเชียร ณ นครและคณะ 2521) ตัวเลขของทางราชการจะระบุว่า ปัจจุบันประชากรร้อยละ 95 ของนครศรีธรรมราชนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 5 นับถืออิสลาม คริสต์ และอื่นๆ ลัทธิ 2539 นครศรีธรรมราชมีวัด 511 แห่ง มัสยิด 98 แห่ง โบสถ์คริสต์ 7 แห่ง อย่างไรก็ตาม ศาสนาและความเชื่อของชาวนครศรีธรรมราชยังเป็นระบบความเชื่อประเภทพุทธผสมผีผสมพราหมณ์ ดังจะเห็นได้จากพิธีการต่าง ๆ เช่น การสร้างศาลหลักเมืองเมื่อประมาณ 10 ปีเศษที่ผ่านมาและงานเทศกาลเดือนสิบปี 2540

การเล่นและศิลปพื้นบ้าน

นครศรีธรรมราชคือเมืองคนเจ้าบทเจ้ากลอน บรรพบุรุษของเมืองได้มีโอกาสประทะประสานกับผู้คนและวัฒนธรรมต่างถิ่นมายาวนาน ทำให้มีการหยิบยืมวัฒนธรรมศิลปะการแสดงและการละเล่นจากต่างถิ่นมาผสมผสานกับที่มีอยู่เดิมจนมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นของตนเอง ศิลปะการแสดงและกีฬาพื้นบ้านมีมากมายหลายชนิด อาทิ ปริศนาคำทาย เพลงร้องเรือ ลิเกป่า เพลงนาทาลอ เพลงคำตัก กระโดดสาก สะบ้า ขนไก่ ปลากัด (ดูเพิ่มเติมในวิเชียร ณ นครและคณะ 2521, ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ 2515 และวิมล คำศรี 2540ก และ 2540ข) ศิลปะการแสดงและกีฬาพื้นบ้านที่ยังคงมีอิทธิพลต่อคนนครศรีธรรมราช คือ หนังตะลุง มโนรา เพลงบอก การชนวัว และการเลี้ยงนกกรงหัวจุก ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทถัดไป

องค์กรประชาสังคมนครศรีธรรมราช

Robert Putnam (1993a, 1993b และ 1995) และ David Mathews (1996) กล่าวว่า องค์กรและเครือข่ายขององค์กรทางสังคม เป็นรากฐานสำคัญของความเป็นประชาสังคม และเป็นช่องทางในการสื่อสารที่สำคัญของประชาสังคม นักวิชาการบางท่านกล่าวว่า ประชาสังคมคือ เครือข่ายขององค์กรทางสังคม (ดู Bothwell 1997) เนื้อหาบทที่ 2 กล่าวถึงกลุ่ม/องค์กรประชาสังคมในนครศรีธรรมราช โดยพยายามชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการและประเภทขององค์กรประชาสังคม เนื้อหาแบ่งออกเป็น 4 ส่วนหลัก ตามประเภทขององค์กร คือ ประเภทกลุ่มองค์กรประชาชน องค์กรศิลปวัฒนธรรม องค์กรสื่อท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชนและสาธารณกุศล

องค์กรประชาชน

องค์กรประชาชน (people organizations) หมายถึงองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชนและเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิก มีโครงสร้างที่เป็นประชาธิปไตย ให้อำนาจแก่สมาชิกเหนือผู้นำและเป็นองค์กรที่พึ่งตนเองได้ คือ สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพิงภายนอกทั้งด้านทุนและการริเริ่ม (Korten 1990: 100) อย่างไรก็ตาม การกล่าวถึงองค์กรประชาชนในส่วนนี้ จะหมายรวมถึงองค์กรประชาชนที่จัดตั้งโดยรัฐ เอกชน และโดยประชาชนเอง และหมายรวมถึงองค์กรประชาชนทั้งในเขตเมืองและชนบท

บทที่ 2 ได้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนในนครศรีธรรมราชมีพัฒนาการมายาวนาน คือ เริ่มก่อตั้งเป็นรัฐที่มีศูนย์อำนาจในเมืองมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 อย่างไรก็ตาม เอกสารที่มีอยู่ ไม่ได้ให้ภาพเกี่ยวกับรัฐ การจัดองค์กรรัฐ และองค์กรประชาชนในช่วงต้น (ยุคแรกเริ่มถึงสมัยอยุธยาตอนต้น) มากมายนัก นักวิชาการบางท่านเห็นว่าการปกครองนครศรีธรรมราชในยุคนี้เป็นการปกครองแบบศักดินา (ดูอาทิ ประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล 2526) แต่ก็มิได้ให้ภาพโครงสร้างขององค์กรรัฐที่ชัดเจน การจัดองค์กรรัฐเริ่มชัดเจนมากขึ้นนับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นต้นมา โดยนครศรีธรรมราชได้นำเอาระบบการปกครองแบบจตุสดมภ์ของอยุธยามาใช้ และแยกโครงสร้างการปกครองเป็น 6 ระดับชั้น เป็นเมืองนคร เมือง อำเภอ ตำบล แขวงและด่าน เมืองนครมีเจ้าเมืองเป็นผู้ปกครอง องค์กรการปกครองประกอบด้วยกรมใหญ่ 9 กรม กรมเล็ก 13 กรม

เมืองนครศรีธรรมราชมี 1) เมืองอื่นที่อยู่ในสังกัด 10 เมือง ได้แก่ เมืองตรัง ท่าทอง สมุย ปากพั่น พิชัย อดอง ปราบบุรี อินทคีรี ไชยมนตรี และเมืองไทยบุรี เมืองแต่ละเมืองมีผู้รักษาเมืองและผู้ช่วยเมืองปกครองดูแล 2) อำเภอในสังกัด 14 อำเภอ คือ อำเภอเกาะร้าง ร่อนพิบูลย์ ลำพูน (นาเดิม) ชะมาย ควนตะพังวังตะมิทชะ จวงรามธานี ขนอม ตรง เกาะเต่า พิปูน แก้ว กลายและอำเภออิปัน แต่ละอำเภอมียุทธศาสตร์อำเภอเป็นหัวหน้า และ 3) ตำบลในสังกัด 26 ตำบล ถัดจากตำบลมีแขวงและด่าน โดยมีนายที่ปกครอง (สงบ สงเมือง 2518: 82-87)

อย่างไรก็ดี ข้อมูลข้างต้นและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำนานพระธาตุ ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช แม้จะไม่มีรายละเอียดด้านการปกครอง และลักษณะการรวมตัวของชุมชนในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 แต่ก็อาจถือได้ว่าในช่วงนี้เป็นช่วงที่นครศรีธรรมราชเป็นอาณาจักร ที่มีอำนาจมากและมีบทบาท

การปกครองตนเองอย่างสูงยิ่ง ทำให้สันนิษฐานได้ว่าผู้คนในถิ่นนี้ น่าจะมีความรู้สึกร่วมอันหนึ่งที่ถ่ายทอดมาทางวัฒนธรรม ซึ่งแสดงถึงความภาคภูมิใจและหยิ่งทะนงในชาติภูมิของตนเอง

นอกจากหลักฐานเอกสารความเป็นมาของนครศรีธรรมราชในมุมมองของรัฐแล้ว งานศึกษาคติเกี่ยวกับรัฐของประชาชนไทยจากวรรณกรรมปากชัได้ โดยนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538) ยังได้ข้อสรุปที่น่าสนใจว่า ชุมชนดั้งเดิมของชาวปากชัได้ มิได้ถือว่ารัฐเป็นศูนย์อำนาจการปกครอง แต่อำนาจการปกครองคืออำนาศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนเล็ก ๆ ที่เป็นอิสระต่อกัน องค์ประกอบของอำนาศักดิ์สิทธิ์นั้นเป็นทั้งบุคคลศักดิ์สิทธิ์ เทพารักษ์หรือผู้มีสมัคพรพรวกบวชบริวารมากและมักเกี่ยวเนื่องกับสถาบันศาสนา ส่วนเมืองจะเป็นชายขอบของรัฐตามคติของประชาชนเป็นที่พึงในยามเกิดสงคราม แต่โดยทั่วไป รัฐชายขอบคือที่ซึ่งนำความทุกข์ร้อนมาให้ การหนีไปของสมผู้คนเป็นชุมชนอิสระที่ไม่สังกัดอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ จึงมีอยู่ทั่วไป

องค์กรชุมชนก่อนการปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 เท่าที่ประมวลได้น่าจะมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ การจัดองค์กรชุมชนภายใต้ระบบไพร่ ซึ่งเป็นระบบการควบคุมกำลังพล ภายใต้ระบบการปกครองแบบจตุสดมภ์ ความสัมพันธ์ดังกล่าวคงเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะการตอบแทน (หรือชุดรีดในมุมมองของนักวิชาการบางท่าน) ระหว่างนายและบ่าว โดยนายคอยคุ้มครองดูแลไพร่ ไพร่สนองนายด้วยแรงงานและสงส่วย

องค์กรชุมชนอีกแบบคงเป็นการจัดชุมชนที่ชาวบ้านดูแลกันเอง เป็นชุมชนอิสระ ปราศจากอำนาจรัฐ องค์กรชุมชนดังกล่าวอยู่ภายใต้การนำ การปกครองของผู้อาวุโสหรือผู้มีอิทธิพล ซึ่งมีอยู่หลายท้องที่ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะในพื้นที่ชายขอบ (เขตแดนระหว่างเมือง) ซึ่งส่วนใหญ่ก็มีชื่อคล้องจองกัน อาทิ "ทองแป้นหน้าชัน จันเท้าเต้ง หมื่นปราบเล้ง เพ็งปากนคร เสง่นาบอน จรปากนัง" เป็นต้น ชุมชนดังกล่าวมักจะถูกมองจากรัฐส่วนกลางว่าเป็นชุมชนโจร อาทิ ชุมชนที่ก่อตั้งด้วยรุ่ง ดอนทรายและดำ หัวแพร ที่มีเขตปฏิบัติการบริเวณชายแดนนครศรีธรรมราช-พทูลง (ดูฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพูนศักดิ์ ธานีกรประดิษฐ์ 2540: 89-92)

นับแต่ปี 2430 รัชกาลที่ 5 ทรงปรับปรุงการปกครองไทย เพื่อดึงอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง โดยแบ่งการปกครองประเทศสยามออกเป็นารปกครองส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น การปกครองส่วนกลางแบ่งเป็น 12 กระทรวง¹ การปกครองส่วนภูมิภาคจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล นครศรีธรรมราชได้รับการจัดตั้งเป็นมณฑลเทศาภิบาลในปี พ.ศ. 2439 การปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ก่อให้เกิดการจัดตั้งองค์กรประชาชนในรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 และพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ. ศ. 2457 พระราชบัญญัติดังกล่าวได้แบ่งพื้นที่นครศรีธรรมราชออกเป็นอำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน โดยหมู่บ้านอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของผู้ใหญ่บ้าน และเมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 หมู่บ้านหนึ่งจึงตกอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (2 คนขึ้นไป)

ในช่วงนี้รัฐได้ขีดแบ่งประชากรที่อยู่กันกระจัดกระจายในนครศรีธรรมราช และมีรูปแบบการจัดชุมชนของตนเองออกเป็น 2,682 หมู่บ้าน และมอบให้ผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับการจัดตั้งโดยข้าราชการเป็นคนปกครองดูแล ในสมัยรัชกาลที่ 6 การจัดองค์กรชุมชนอีกรูปแบบได้ถูกจัดตั้งขึ้น ซึ่งก็คือการจัดตั้งกิจการลูกเสือ อันเป็นการรวม

¹ คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงต่างประเทศ กระทรวงวัง กระทรวงนครบาล กระทรวงเกษตราธิการ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงธรรมการ กระทรวงโยธาธิการ กระทรวงยุทธนาธิการและกระทรวงมุรธาธร

กลุ่มกันในลักษณะเฉพาะ ที่มุ่งเน้นความเป็นไทยให้แก่คนนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นรูปแบบที่ดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม แม้ในยุคนี้รัฐจะเข้าไปจัดตั้งองค์กรชุมชน แต่ชุมชนชนบทนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่ยังคงดำเนินกิจการสาธารณะและกิจกรรมในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง เช่น การสร้างถนน ขุดคลอง รวมทั้งการจัดเตรียมป้องกันภัยให้กับตนเอง ไม่ว่าภัยนั้นจะเกิดจากธรรมชาติหรือการกระทำของมนุษย์ด้วยกันเอง (ดูกรมศิลปากร 2520)

จนถึงปัจจุบัน การจัดองค์กรชุมชนในลักษณะคณะกรรมการหมู่บ้านและการขีดเขตแดนแบ่งหมู่บ้านยังคงกระทำกันอย่างต่อเนื่อง อาทิ ในปี 2515 พื้นที่ทั้งทางกายภาพและวัฒนธรรมถูกขีดแบ่งเป็น 955 หมู่บ้าน มีองค์กรชุมชนในลักษณะคณะกรรมการหมู่บ้าน 955 องค์กร ปี 2526 พื้นที่จังหวัดถูกขีดแบ่งออกเป็น 1,154 หมู่บ้าน มีองค์กรคณะกรรมการหมู่บ้าน 1,154 องค์กร หมู่บ้านถูกจัดเป็น 2 ประเภท คือ หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 กับหมู่บ้านอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง (อพป.) หมู่บ้านประเภทแรกมี 956 ประเภทหลังมี 198 หมู่บ้าน โดยหมู่บ้านประเภทหลังจะถูกจัดแบ่งย่อยเป็นคุ้ม มีหัวหน้าคุ้ม ศาลาประจำคุ้ม การจัดตั้งหมู่บ้านอพป.ในเขตภาคอีสานและภาคกลางมุ่งเพื่อต่อต้านการคุกคามของคอมมิวนิสต์ ขณะเดียวกันภาครัฐก็เข้าไปควบคุมผู้คนเข้มข้นมากขึ้น (ดูการวิเคราะห์ของ Hirsch 1989) ในปัจจุบันพื้นที่ของนครศรีธรรมราชถูกขีดแบ่งโดยภาครัฐออกเป็น 1,415 หมู่บ้าน 165 ตำบล²

การจัดรูปแบบองค์กรประชาชนอีกประเภทคือ การจัดตั้งองค์กรประชาชนในรูปสหกรณ์ สหกรณ์เริ่มก่อตั้งในประเทศไทยนับตั้งแต่ปี 2459 สหกรณ์ที่ตั้งคือสหกรณ์เครดิต ซึ่งเป็นการจัดตั้งและสนับสนุนงบประมาณโดยรัฐ จนถึงปี 2491 ซึ่งเป็นปีก่อนตั้งสหกรณ์ในนครศรีธรรมราช สหกรณ์เครดิตทั่วประเทศ มีทั้งสิ้นรวม 6,196 สหกรณ์ (Ingram 1971:68) สหกรณ์ที่จัดตั้งแห่งแรกในนครศรีธรรมราชคือ ร้านสหกรณ์นครศรีธรรมราช จำกัด (อ.เมือง) สหกรณ์แห่งที่สองคือ สหกรณ์ร้านค้าปากพนัง จำกัด (ก่อตั้งปี 2492)

ปี 2511 รัฐได้ออกพระราชบัญญัติจัดแบ่งสหกรณ์ออกเป็น 6 ประเภท คือ สหกรณ์การเกษตร, สหกรณ์ประมง, สหกรณ์นิคม, สหกรณ์ออมทรัพย์, สหกรณ์บริการและสหกรณ์ร้านค้า และปรับวัตถุประสงค์ของสหกรณ์หลากหลายขึ้น อาทิ จัดหาทุนให้กับสมาชิก การรวมซื้อ รวมขาย ปรับปรุงบำรุงที่ดินและการศึกษาอบรม ในปี 2515 รัฐบาลได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 140 และ 141 แก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 เพื่อให้เกษตรกร ชาวนาชาวไร่ได้มีการรวมกลุ่มจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล และมีขอบเขตการดำเนินงานในระดับตำบล เรียกชื่อว่า “กลุ่มเกษตรกร” โดยมีเงื่อนไขว่าหากเกษตรกรมีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น ก็จะทำให้แปรสภาพเป็นสหกรณ์การเกษตรต่อไป

นับตั้งแต่เริ่มจัดตั้งปี 2491 สหกรณ์การเกษตรค่อนข้างจะได้รับความนิยมในจังหวัดนครศรีธรรมราช และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากกว่าสหกรณ์อื่น ๆ อาทิ ในปี 2523 นครศรีธรรมราชมีสหกรณ์รวม 34 แห่ง

² หมู่บ้านในนครศรีธรรมราช ค่อนข้างจะแตกต่างจากหมู่บ้านในภาคอื่น โดยเฉพาะภาคอีสาน ที่โดยธรรมเนียมปฏิบัติในอดีตจะมีความเป็นชุมชนหมู่บ้านที่ชัดเจน คือ พื้นที่ของหมู่บ้านจะแบ่งออกเป็นพื้นที่ตั้งหมู่บ้าน พื้นที่วัด พื้นที่โรงเรียน พื้นที่ทำสวนและพื้นที่ทำนา และการตั้งหมู่บ้านเป็นการตั้งหมู่บ้านที่เกิดจากการรวมกลุ่มของบ้านหลาย ๆ บ้าน แต่หมู่บ้านในนครศรีธรรมราชไม่มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นเขตที่ชัดเจน การตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านเป็นการตั้งบ้านเรือนตามที่ทำกินเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น การตั้งหมู่บ้านในนครศรีธรรมราชโดยกระทรวงมหาดไทย จึงเป็นการตั้งหมู่บ้านที่ขีดแบ่งโดยภาครัฐโดยชัดเจน หมู่บ้านในนครศรีธรรมราช หมู่บ้านหนึ่งอาจจะไม่มีอะไรร่วมกันเลยของคนในหมู่บ้านนั้น กล่าวโดยรวมวัด หมู่บ้านในนครศรีธรรมราช ไม่อาจถือได้ว่าเป็นชุมชนหมู่บ้าน

สมาชิก 26,005 คน แบ่งเป็น สหกรณ์เกษตร 19 แห่งกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ สหกรณ์ประมง 2 แห่ง สหกรณ์นิคม 2 แห่ง สหกรณ์ออมทรัพย์ 4 แห่ง สหกรณ์ร้านค้า 6 แห่ง สหกรณ์บริการ 1 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นสหกรณ์หรือองค์กรประชาชนเพียง 21 แห่งคือ สหกรณ์การเกษตร 19 แห่งและสหกรณ์ประมง 1 แห่ง สมาชิก 12747 คน (กรมเศรษฐกิจพาณิชย์ 2523:33)

ในการจัดตั้งเป็นสหกรณ์นั้น สหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้นได้สมาชิกต้องผ่านการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมมาก่อน ตามเงื่อนไขที่กำหนดในประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 140 และ 141 ดังนั้นจึงพบว่านับตั้งแต่ปี 2512 เป็นต้นมา ได้มีการเริ่มจัดตั้งกลุ่มเกษตร และประมาณปี 2520 เกษตรกรในแถบลุ่มน้ำปากพนังหลายกลุ่มได้หันมาทำไร่นาสวนผสมเป็นอาชีพเสริมหลังฤดูเก็บเกี่ยว จนการทำไร่นาสวนผสมได้กลายมาเป็นอาชีพหลักของชุมชน โดยเฉพาะกรณีกลุ่มเกษตรกรบ้านเนินหนองหงษ์ หมู่ 4 และ 8 ต. เกาะเพชร อ. หัวไทร อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนเริ่มมีความหลากหลายและเพิ่มปริมาณมากขึ้นนับตั้งแต่ปี 2525 เป็นต้นมา กล่าวคือ ปี 2525 เป็นปีเริ่มต้นของการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (2525-2529) แผนพัฒนาดังกล่าว ได้เน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ภาครัฐในนครศรีธรรมราช ได้นำเอาแนวนโยบายดังกล่าวมาแปรเป็นภาคปฏิบัติ และก่อให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มและองค์กรประชาชนขึ้นอย่างหลากหลาย ในช่วงปลายแผนพัฒนาฉบับที่ 5 และต้นแผนพัฒนาฉบับที่ 6 องค์กรพัฒนาเอกชนได้เริ่มเข้ามาทำงานพัฒนาในจังหวัด โดยเฉพาะในเขตลุ่มน้ำปากพนัง การสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองและชุมชน ได้รับความสำคัญมากขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา จากการสนับสนุนของหลายหน่วยงาน ส่งผลให้เมืององค์กรประชาชนเกิดขึ้นอย่างหลากหลายในปัจจุบัน ซึ่งแยกประเภทและจำนวนองค์กรได้เป็น

๑๕๖

1 กลุ่มองค์กรชุมชนเมือง หมายถึงองค์กรประชาชนที่จัดตั้งขึ้นในเขตชุมชนเมืองหรือเทศบาลทั้ง 3 แห่งของนครศรีธรรมราช ได้แก่เทศบาลนครนครศรีธรรมราช อ. เมือง เทศบาลเมืองปากพนัง อ. ปากพนัง และเทศบาลตำบลปากแพรก ต. ปากแพรก อ. พุทอง (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับเทศบาลในภาคผนวก 2)

เทศบาลนครนครศรีธรรมราช เป็นเทศบาลแห่งแรกที่จัดตั้งขึ้นในนครศรีธรรมราช ปัจจุบันมีประชากร 101,763 คน (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด 2540: 8) มีชุมชนหลักในเทศบาลประมาณ 21 ชุมชน แต่เทศบาลยอมรับฐานะความเป็นชุมชนมีเพียง 11 ชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนแออัด ประกอบด้วย ชุมชนหน้าสถานีรถไฟเขตสะพานยาว ชุมชนหน้าสถานีรถไฟเขตนอกโคก ชุมชนคูขวาง ชุมชนมะขามชุม ชุมชนหลังวัดมหาธาตุ ชุมชนซอยต้นหว้า ชุมชนบ่อทรัพย์ ชุมชนท่าโพธิ์ ชุมชนหลังวัดหัวอิฐ ชุมชนบ้านตึกและชุมชนจำปาหอม (เทศบาลนครนครศรีธรรมราช 2539) นอกจากชุมชนแล้ว เทศบาลนครนครศรีธรรมราชยังแบ่งเขตที่ประชากรอาศัยออกเป็น 41 ซอย ใน 11 ชุมชนนี้มีองค์กรชุมชนที่เรียกว่า คณะกรรมการชุมชน ซึ่งมี 11 ชุดตามจำนวนชุมชน และใน 41 ซอยนั้น แต่ละซอยมีคณะกรรมการซอย

เทศบาลเมืองปากพนัง ก่อตั้งเมื่อปี 2480 ปัจจุบันมีประชากรรวมทั้งสิ้น 23,660 คน (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด 2540: 8) มีชุมชนในเขตรับผิดชอบ 8 ชุมชน คือ ชุมชนเสาธงทอง ชุมชนต้นหาด ชุมชนรามประดิษฐ์ ชุมชนคงคาสวัสดิ์ ชุมชนหูล่อง ชุมชนศรีสมบุญ ชุมชนสระแก้วและชุมชนพรหมมานนท์ ชุมชนดังกล่าวแยกเป็น

2 ประเภทคือ ชุมชนหนาแน่น (อาทิ ชุมชนต้นหาด ชุมชนเสาชิงช้า ชุมชนรามประดิษฐ์ ชุมชนคงคาสวัสดิ์) และ ชุมชนชานเมือง อาทิ ชุมชนหูล่อง ชุมชนสระแก้ว เป็นต้น (เทศบาลเมืองปากพอง 2540)

เทศบาลตำบลปากแพรก ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลเมื่อปี 2483 มีพื้นที่ 7.170 ตารางกิโลเมตร ประชากรเมื่อสิ้นปี 2539 เพิ่มขึ้นประมาณ 26,787 คน (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด 2540: 8) เทศบาลตำบลปากแพรกมีชุมชนในเขตบริการ 13 แห่ง คือ ชุมชนเขาปริดี ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ชุมชนยุทธศาสตร์ ชุมชนเสริมชาติ ชุมชนบ้านนาเหนือ ชุมชนประชาอุทิศ ชุมชนถนนทุ่งสง-ห้วยยอด ชุมชนในวัง ชุมชนท่าแพเหนือ ชุมชนท่าแพใต้ ชุมชนตลาดใน ชุมชนหัวสะพานเหล็ก และชุมชนบ้านพักรถไฟหลังสถานีทุ่งสง

กล่าวโดยสรุปแล้วองค์กรชาวบ้านที่จัดตั้งในเขตเมืองมี 5 ประเภท คือ (1) คณะกรรมการชอย ซึ่งมีประมาณ 41 กลุ่มในเขตเทศบาลนคร (2) คณะกรรมการชุมชนมีทั้งสิ้นประมาณ 32 กลุ่ม ในเทศบาลนคร 11 กลุ่ม, เทศบาลปากพอง 8 กลุ่ม, และเทศบาลตำบลปากแพรก 13 กลุ่ม (3) กลุ่มออมทรัพย์มี 1 กลุ่มในเทศบาลปากพอง, 5 กลุ่มในเทศบาลนคร, 3 กลุ่มในเทศบาลตำบลปากแพรก และ (4) กลุ่มแม่บ้าน มี 9 กลุ่มในเขตเทศบาลนคร, 3 กลุ่มในเทศบาลปากพอง และ (5) กลุ่มอาสาสมัครฝ่ายป้องกันพลเรือนมี 196 คนในเขตเทศบาลนคร องค์กรดังกล่าวส่วนใหญ่จัดตั้งหลังปี 2525 เป็นต้นมา คือ เริ่มตั้งแต่ที่กระทรวงมหาดไทย กำหนดให้เทศบาลจัดทำแผนพัฒนา 5 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ ที่เน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน

2. องค์กรชาวประมง การรวมกลุ่มชาวประมงในอดีตเป็นการรวมกลุ่มในลักษณะคนร่วมออกเรือ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนในหมู่บ้านและเครือญาติ แต่เมื่อการประมงเริ่มเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น การรวมกลุ่มจึงเป็นในลักษณะกับตันกับลูกเรือ อย่างไรก็ดี การรวมกันนี้ในลักษณะสมาคม ชมรมเริ่มมาตั้งแต่ปี 2501 องค์กรแรกที่ได้รับสารจัดตั้งได้แก่สมาคมชาวประมงปากพอง ปัจจุบันกลุ่ม/องค์กรชาวประมงสำคัญในนครศรีธรรมราชมี 13 กลุ่ม/องค์กร แยกเป็นองค์กรชาวประมงขนาดเล็ก 8 องค์กร องค์กรประมงพาณิชย์ 5 องค์กร ตัวอย่างองค์กรมี อาทิ สมาคมประมงอำเภอสิชล อ. สิชล สมาคมประมงอำเภอขนอม กลุ่มออมทรัพย์บ้านหัวถนนชายทะเล หมู่ที่ 3 ต. ปากพองฝั่งตะวันออก อ. ปากพอง เป็นต้น กลุ่ม/องค์กรดังกล่าว ส่วนใหญ่ก่อตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยชาวประมงแก้ปัญหาต่าง ๆ จัดสวัสดิการและสงเคราะห์ชาวประมง ส่งเสริมอาชีพชาวประมง ให้ความรู้และพัฒนาชาวประมง ประสานงานกับองค์กรชาวประมงอื่น รักษาสิทธิและผลประโยชน์ของชาวประมง และช่วยงานสาธารณะกุศล เป็นต้น กิจกรรมที่ดำเนินการมี อาทิ ดำเนินการแก้ปัญหาของชาวประมงโดยการขุดร่องน้ำ การสร้างเขื่อนกันทราย ขายน้ำมัน ทำเทียบเรือ ให้ทุนการศึกษาแก่บุตรหลานชาวประมง การระดมเงินเพื่อการกู้ยืมของสมาชิก เป็นต้น กลุ่ม/องค์กรชาวประมงมีการจัดโครงสร้างขององค์กรค่อนข้างชัดเจน ซึ่งมักประกอบด้วย ประธาน กรรมการ เลขากลุ่มและสมาชิก และบางองค์กรยังประกอบด้วยคณะที่ปรึกษา (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก 1)

3 องค์กรชาวบ้านด้านการเกษตร เริ่มมีการก่อตั้งเมื่อปี 2513 และขยายจำนวนมากขึ้นหลังปี 2530 แยกเป็น

3.1 กลุ่มเกษตรกรทำนาและกลุ่มเกษตรกรทำสวน เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ปี 2513 กลุ่มเกษตรกรกลุ่มแรกคือ กลุ่มเกษตรกรทำสวนทุเรียน อ. สิชล และเพิ่มจำนวนมากขึ้นหลังปี 2516 กลุ่มเกษตรกรได้รับการสนับสนุนจาก

สำนักงานเกษตรจังหวัด ปัจจุบันมี 116 กลุ่ม สมาชิก 13,888 คน กระจายอยู่ในทุกอำเภอและเกือบทุกตำบล ดำเนินกิจกรรมซื้อ-ขายปุ๋ยเคมี สารเคมี วัสดุเกษตร รวมกลุ่มขายผลผลิตทางการเกษตร

3.2 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ปัจจุบันมี 366 กลุ่ม สมาชิก 14,954 คน กระจายอยู่ในทุกอำเภอ กิ่งอำเภอ และเกือบทุกตำบล กิจกรรมหลักของกลุ่มคือ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น การทำทุเรียนกวน กะปิ น้ำปลา ซื้อขายอุปกรณ์การเกษตร ทำยาสระผมสมุนไพร แปรรูปผลผลิตจากกล้วย กลุ่มแม่บ้านได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรจังหวัดและอำเภอ

3.3 กลุ่มยุวเกษตรกร เริ่มมีการก่อตั้งเมื่อปี 2525 ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ ปัจจุบันมี 41 กลุ่ม สมาชิก 907 คน ดำเนินกิจกรรมเกษตรกรรมสาธิต โดยเฉพาะเกษตรผสมผสานและเกษตรกรรมยกร่อง

3.4 กลุ่มส่งเสริมการเกษตร ส่วนใหญ่ได้รับการก่อตั้งในช่วงปี 2535 โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรจังหวัด ปัจจุบันมี 341 กลุ่ม สมาชิก 14,822 คน กระจายอยู่ในทุกอำเภอ/กิ่งอำเภอและเกือบทุกตำบล กิจกรรมหลักของกลุ่มคือ การรวมกลุ่มทำเกษตร โดยเฉพาะการทำไร่นาสวนผสม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ด้านการเกษตร

3.5 เครือข่ายเกษตรกรนครศรีธรรมราช มี 1 กลุ่ม ทำหน้าที่เป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์และประสานกิจกรรม ที่เกี่ยวเนื่องกันของเกษตรกรผู้นำในนครศรีธรรมราช โดยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิหมู่บ้าน ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนในกรุงเทพฯ งานหลักของเครือข่ายคือ การประสานกลุ่มองค์กรพื้นฐาน 3 กลุ่มในจังหวัด คือ กลุ่มชาวสวนยาง สวนผลไม้ และชาวนา ซึ่งเรียกกันภายในว่า “กลุ่มยมนา”

3.6 กลุ่มไร่นาสวนผสมลุ่มน้ำปากพนัง ปัจจุบันมี 1 กลุ่ม กิจกรรมหลักคือ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นกลุ่มที่มีพัฒนาการมาประมาณ 10 ปี โดยในระยะแรกเริ่ม เน้นงานด้านการพัฒนาเทคนิคการเกษตร คือ งานด้านเทคนิคการเกษตรแบบยกร่องและเทคนิคการใช้สมุนไพรทดแทนสารเคมี โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินงานในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันกลุ่มได้หันมาสนใจงานบริหารจัดการธนาคารหมู่บ้าน

3.7 ชมรมชาวสวนผลไม้ ปัจจุบันมี 1 กลุ่ม สมาชิก 600 คน เป็นการรวมกลุ่มของชาวสวนผลไม้ โดยมีการจัดชมรมในระดับอำเภอ แล้วประสานเครือข่ายเป็นชมรมระดับจังหวัด การรวมตัวของชมรมเป็นการรวมตัวแบบหลวม ๆ มีอิสระในการดำเนินงานในกลุ่มอำเภอของตนเอง กิจกรรมสำคัญของกลุ่ม คือ การแลกเปลี่ยนความรู้และการรวมตัวขายผลผลิต โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรจังหวัด องค์กรพัฒนาเอกชนและบริษัทธุรกิจการเกษตร

3.8 สมาคมชาวสวนยาง มี 1 กลุ่ม เกิดจากการริเริ่มของเกษตรกรและระยะหลังได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรจังหวัด สมาคมชาวสวนยางมีจุดประสงค์สำคัญคือ การเป็นผู้แทนของชาวสวนยางในการประสานประโยชน์ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อแก้ไขปัญหาการให้ความช่วยเหลือแก่ชาวสวนยางทั้งระบบผลิตและการตลาด และผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงแนวทางและนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้องกับชาวสวนยาง ในงานดำเนินงานนั้น สมาคมนั้นการประสานความร่วมมือกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. องค์การชาวบ้านด้านการเงิน มีอยู่หลากหลายกลุ่มและมีพัฒนาการมาค่อนข้างยาวนาน (ดังได้กล่าวไปแล้วในตอนต้น) ปัจจุบันองค์การชาวบ้านด้านการเงินแยกเป็นกลุ่มหลัก ๆ ดังนี้

4.1 สหกรณ์เพื่อการผลิต ปัจจุบันมี 145 สหกรณ์ สมาชิก 233,437 คน ดำเนินการจัดหาทุน ซื้อขายปุ๋ย เคมี สารเคมี วัสดุเกษตร ผลผลิตทางการเกษตร ได้รับการสนับสนุนจากสหกรณ์จังหวัด สหกรณ์ภาคการเกษตร เป็นสหกรณ์ที่รัฐบาลให้การสนับสนุนส่งเสริมมากที่สุดมาโดยตลอด มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจการแบบเอนกประสงค์ คือ กระทำธุรกิจได้กว้างขวางมากที่สุด ทั้งด้านการเงิน การผลิตและแปรรูป รวมทั้งการจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคและวัสดุการเกษตรแก่สมาชิก โดยทั่วไปจะแบ่งการบริหารกิจการออกเป็น 3 แผนก คือ แผนกสินเชื่อ (ให้บริการเงินกู้ และรับฝากเงิน) แผนกจำหน่ายผลิตผลและแผนกสินค้า

4.2 สหกรณ์เครดิตยูเนียน วิวัฒนาการมาจากเครดิตยูเนียนที่มีการจัดตั้งขึ้นในประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก ด้วยคำแนะนำของบาทหลวงของคริสต์ศาสนา จัดตั้งครั้งแรกที่กรุงเทพฯ คือ สหกรณ์เครดิตยูเนียนศูนย์เวหา มีวัตถุประสงค์ให้สมาชิกประหยัด โดยออมทรัพย์ไว้กับสหกรณ์เครดิตยูเนียนของตน มีเงินเหลือก็นำมาฝาก และถ้ามีความจำเป็นก็มาขอยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ ล้นปีมีกำไรก็จัดสรรคืนแก่สมาชิก สหกรณ์เครดิตยูเนียนในนครศรีธรรมราชมี 5 แห่ง แม้ว่าสมาชิกส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกร แต่เนื่องจากดำเนินกิจกรรมเฉพาะด้านการเงิน สหกรณ์เครดิตยูเนียนจึงไม่ประสบปัญหา ที่สหกรณ์ภาคการเกษตรประสบ

4.3 ธนาคารหมู่บ้าน เป็นโครงการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดย ผ.ศ.จำนงค์ สมประสงค์ ในฐานะหัวหน้าโครงการ ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อการทดลองสนับสนุนโครงการอีสานเขียว ดำเนินกิจการตามแนวพระราชดำริ โดยได้รับอนุมัติให้ดำเนินการและได้รับเงินสนับสนุนจากกองทัพบก ระหว่างปี 2535-2534 คณะทำงานได้นำเสนอรายงานในการประชุมทางวิชาการประจำปีของมหาวิทยาลัย ทำให้ชาวแพร่ถึงผู้นำชาวบ้านและผู้นำเกษตรกรชาวสวนยางนครศรีธรรมราช จึงได้ติดต่อขอเอกสารจากโครงการมาศึกษาเพิ่มเติม และได้เริ่มจัดตั้งธนาคารหมู่บ้านขึ้นในกลุ่มของตน โดยมีผู้นำสหภาพแรงงานขององค์การสงเคราะห์การทำสวนยางและสหพันธ์แรงงานภาคเกษตรกรรมระหว่างประเทศให้การสนับสนุน โดยสาระธนาคารหมู่บ้านก็คือ สถาบันการเงินของชาวบ้าน ซึ่งผู้จัดทำโครงการได้ทดลองนำหลักและวิธีการของธนาคารพาณิชย์ สหกรณ์ ตลอดจนหลักและวิธีการของสถาบันการเงินอื่นมาปรับปรุงใหม่ ให้เป็นหลักและวิธีการของธนาคารหมู่บ้าน ธนาคารหมู่บ้านในนครศรีธรรมราชปัจจุบันมี 43 แห่ง สมาชิกประมาณ 2,581 คน 22 แห่งอยู่ในพื้นที่การทำงานและได้รับการสนับสนุนจาก NGOs กิจกรรมหลักคือ ออมทรัพย์และให้สมาชิกกู้ยืม (ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก 1) โดยภาพรวมธนาคารหมู่บ้านจังหวัดนครศรีธรรมราชจัดตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างระบบเงินออมและเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน 2) เพื่อนำเงินทุนมาให้สมาชิกกู้ยืมในการประกอบอาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัว 3) เพื่อนำผลกำไรมาปันผลคืนสมาชิก, จัดระบบสวัสดิการและจัดตั้งกองทุนธุรกิจชุมชน 4) เพื่อสร้างความรักสามัคคี การทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะของสมาชิกในชุมชน 5) เพื่อเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการฝึกฝนบุคลากรในชุมชนให้เป็นคนดี คนเก่ง คนกล้า และ 6) เพื่อเป็นองค์กรประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการพัฒนาชุมชน

4.4 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นกลุ่มจัดตั้งในความรับผิดชอบของพัฒนาชุมชนจังหวัดมีด้วยกัน 163 กลุ่ม สมาชิกประมาณ 25,618 คน กิจกรรมหลักคือออมทรัพย์ กู้ยืม และกิจกรรมเครือข่าย เช่น ศูนย์สาธิตการตลาด ยุ้งฉาง และธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ในประเทศไทยจัดตั้งครั้งแรกเมื่อปี 2517 โดยกรมพัฒนา

ชุมชนมีโครงการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้น เพื่อเตรียมการจะจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ในอนาคต

5. องค์การชาวบ้านด้านสาธารณสุข แยกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มองค์การชาวบ้านสาธารณสุขมูลฐาน และกลุ่มองค์กรหมอพื้นบ้าน

5.1 กลุ่มองค์กรสาธารณสุขมูลฐาน ได้รับการก่อตั้งโดยองค์การของรัฐบาลนับตั้งแต่ประมาณปี 2525 เป็นต้นมา โดยมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้สื่อข่าวสาธารณสุขมูลฐานประจำหมู่บ้าน ปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 1,415 กลุ่มเท่ากับจำนวนหมู่บ้านในนครศรีธรรมราชปัจจุบัน และชมรมอาสาสมัครมูลฐานอำเภอ ปัจจุบันมี 23 กลุ่ม สมาชิกมาจากอสม.หมู่บ้านละ 2-3 คน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนอสม. ประสานประโยชน์อสม.และชาวบ้าน โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

5.2 กลุ่มองค์กรหมอพื้นบ้าน มีอยู่ 2 กลุ่ม สมาชิกประมาณ 200 คน ก่อตั้งเมื่อปี 2523 ทั้งสององค์กร ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง ดำเนินกิจกรรมด้านการเปิดสอนวิชาการการแพทย์แผนไทย เปิดคลินิกรักษาผู้ป่วยจำหน่ายยาแผนโบราณและสมุนไพร

กล่าวโดยรวมแล้ว องค์การประชาชนส่วนใหญ่ เป็นองค์กรที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นนับตั้งแต่หลังปี 2525 เป็นต้นมา ตารางที่ 3 แสดงประเภทและจำนวนขององค์กรประชาชนในนครศรีธรรมราชปัจจุบัน³

³ นอกจากการรวมตัวกันที่กล่าวถึงข้างต้นแล้ว คนนครศรีธรรมราชยังมีการรวมกลุ่มกันแบบไม่เป็นทางการ เช่น การรวมตัวกันกลุ่มผู้เลี้ยงวัวชน กลุ่มผู้เลี้ยงนกกรงหัวจุก การรวมตัวกันในร้านน้ำชา และการรวมตัวกันของกลุ่มรถจักรยานยนต์รับจ้าง เป็นต้น การชนวัว เป็นกีฬาที่คนนครศรีธรรมราชนิยมมาช้านาน สันนิษฐานว่าน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากโปแตสเมื่อประมาณ 500 ปีที่ผ่านมา ปัจจุบันการเลี้ยงวัวชนและการชนวัวเป็นกิจกรรมที่นิยมกันมาก การเลี้ยงวัวชนมีอยู่ทุกอำเภอ สนามชนวัวมี 7 แห่งคือ สนามชนวัววนแหล จันดี หุ่งสง หัวไทร บ้านเปี้ย ลานสกา เสาธงและสนามชนวัวชะเมา นกกรงหัวจุก คือ นกปรอดหัวขานในกรง นกชนิดนี้พบทั้งในภาคใต้และภาคอีสาน การเลี้ยงนกกรงหัวจุกในนครศรีธรรมราชมีมากกว่า 100 ปี และเริ่มแพร่หลายหลังปี 2537 นิยมสุดขีดในปี 2539-2540 ปัจจุบันนกกรงหัวจุกเป็นธุรกิจเงินล้าน นกบางตัวซื้อขายกันนับหมื่น การเลี้ยงแพร่หลายทั้งในเมืองและชนบท นกกรงหัวจุกเป็นกิจกรรมของผู้ชาย และเป็นเนื้อหาสำคัญของการพูดคุยตามร้านน้ำชาในหมู่บ้าน และตลาดนัด อย่างไรก็ตาม การรวมตัวกันในลักษณะนี้มิได้อยู่ในเป้าหมายของงานวิจัยนี้

ตารางที่ 3: แสดงประเภทและจำนวนองค์กรประชาชน

ประเภทองค์กร	จำนวนกลุ่ม/องค์กร
-องค์กรชุมชนเมือง	94
-องค์กรชาวประมง	13
-กลุ่มเกษตรกรทำนาและทำสวน	116
-กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	366
-กลุ่มยุวเกษตรกร	41
-กลุ่มส่งเสริมการเกษตร	341
-ชมรมชาวสวนผลไม้ นครศรีธรรมราช	1
-สมาคมชาวสวนยาง	1
-สหกรณ์เพื่อการผลิต	145
-สหกรณ์เครดิตยูเนียน	5
-ธนาคารหมู่บ้าน	43
-เครือข่ายเกษตรกรนครศรีธรรมราช	1
-กลุ่มไร่นาสวนผสมกลุ่มน้ำปากพอง	1
-กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	160
-ชมรมอาสาสมัครมูลฐานประจำหมู่บ้าน	23
-กลุ่มอาสาสมัครมูลฐานประจำหมู่บ้าน	1,415
-องค์กรหมอพื้นบ้าน	2
รวม	2,788

องค์กรศิลปินพื้นบ้าน

นครศรีธรรมราชเป็นเมืองประวัติศาสตร์มีความเป็นมายาวนาน ผ่านความรุ่งเรืองและตกต่ำมาหลายสมัย มีวัดวาอาราม โบราณสถานโบราณวัตถุปรากฏเป็นหลักฐานอยู่หลายแห่ง การเป็นชุมชนเก่าแก่และเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญมาแต่ก่อน ทำให้ก่อเกิดประเพณี ศิลปะการแสดง พิธีกรรมและการละเล่นพื้นบ้านเป็นมรดกตกทอดสืบมา จัดได้ว่าเป็นเมืองวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์

จากรายงานการศึกษาของนักวิชาการทางคติชนวิทยาและประวัติศาสตร์พบว่า นครศรีธรรมราชเป็นแหล่งศิลปินพื้นบ้านหลากหลาย อาทิ โนรา หนังตะลุง เพลงบอก เพลงคำตัก กาหลอ ลิเกป่า ศิลปินพื้นบ้านมีพัฒนาการมายาวนาน นักวิชาการสันนิษฐานว่าโนราหรือ "ศิลปะการรำฟ้อนแสดงประเภทที่เน้นลีลาท่าร่ามากกว่าท่วง" (วิมล คำศรี 2540) เป็นศิลปะที่เผยแพร่จากอินเดีย การฟ้อนรำนั้นชาวอินเดียถือว่าเป็นผลผลิตของพระผู้เป็นเจ้า แล้วส่งสอนถ่ายทอดแก่นุชนให้ฟ้อนรำเพื่อเป็นสวัสดิมงคล ใครฟ้อนรำหรือจัดให้มีการฟ้อนรำตามเทวบัญชา ก็เชื่อว่าจะได้รับประโยชน์ เกิดผลบุญและจะได้ไปสู่สุคติในเบื้องหน้า ครุโนราในอดีตจะเป็นตัวเชื่อมระหว่างเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์กับผู้คน การรำโนราจึงจัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคล ตามคติความเชื่อของประชาชน ศิลปะการแสดงแขนงนี้มีฐานะทางสังคมค่อนข้างสูงในนครศรีธรรมราช ในอดีตโนรามักแสดงในพิธีกรรม และเมื่อมีพระเจ้าแผ่นดิน เจ้านายจากส่วนกลางเสด็จมาเยี่ยมเยียนพลกนิกร เช่น ในครั้งที่รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสเมืองนคร เจ้าเมืองก็ได้จัดโนราถวายหน้าพระธาตุ นักวิชาการบางท่าน อาทิ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์

(2525:104) กล่าวว่า ในราเป็นวัฒนธรรมอินเดีย แพร่กระจายผ่านชาวและมลายู แล้วเข้าสู่จังหวัดภาคใต้ของไทย แต่บางกระแสเชื่อว่า ในราเป็นแบบแผนศิลปะการแสดงพื้นนครศรีธรรมราชรับจากอยุธยา

กล่าวกันว่า หนังสติ่งหรือละครเงา (shadow plays) เพื่อความบันเทิงในยามค่ำคืน ใช้ตัวหนังสติ่งเป็นตัวละคร มีบทพากษ์และรจนาที่ผสมกลมกลืนกับดนตรีพื้นบ้าน (วิมล คำศรี 2540ข) เป็นศิลปะการแสดงของชาว ที่แพร่เข้าสู่ภาคใต้ของไทยในสมัยอาณาจักรศรีวิชัย และมีการละเล่นที่พัทลุงก่อน แต่มารุ่งเรืองในนครศรีธรรมราช⁴ ส่วนเพลงบอกเป็นศิลปะการแสดงที่ผูกพันอยู่กับประเพณีสงกรานต์ ในอดีตเมื่อถึงปลายเดือนสี่ จนถึงสิ้นเดือนห้าอันเป็นระยะตรุษสงกรานต์ จะเป็นช่วงคณะเพลงบอกจะออกตระเวนแสดงตามชุมชนชนบท เพลงบอกได้ถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่นำข่าวและรายละเอียดการประกาศสงกรานต์ประจำปีไปบอกเล่าให้ชาวบ้านทั่วไปได้ทราบ เพลงบอกคณะหนึ่งจะตระเวนตั้งแต่บ่ายจนค่ำไปตามบ้านต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นบ้านที่แม่เพลงรู้จักดี เนื้อหาเพลงบอกจะเริ่มคำไหว้ ทักทาย ถวายพรของบ้าน จากนั้นหากเจ้าของบ้านสนใจอยากทราบว่าข่าวสงกรานต์ว่า ปีนี้นางสงกรานต์ชื่ออะไร ชื่ออะไรเป็นพาหนะ ข้าวปลาธัญญาหารเป็นอย่างไร นาคให้น้ำกี่ตัว ฝนตกกี่ท่า ข้าวกล้าได้ผลหรือไม่ประการใด ก็จะขอให้เพลงบอกร้องให้ฟัง พวกเพลงบอกซึ่งรู้เกณฑ์คำนวณเรื่องนี้มาก่อนจะร้องเพลงตอบให้ทราบ จนเป็นที่พอใจของเจ้าของบ้าน ต่อจากนั้นจึงจะรำลาไปบ้านอื่น

ศิลปินพื้นบ้านในอดีต คงมิได้มีการรวมตัวกันและแยกตัวจากชาวบ้านทั่วไปเป็นองค์กรเฉพาะ กล่าวคือครูโนรา หนังสติ่งและเพลงบอก แม้จะเป็นปัญญาชนท้องถิ่น แต่คนกลุ่มนี้มีได้ประกอบอาชีพศิลปินเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังคงเป็นชาวบ้าน ทำนาทำสวน การรวมตัวที่อาจถือได้ว่าเป็นองค์กร คงจะเป็นการรวมตัวกันในรูปของคณะที่มีหัวหน้า ผู้ช่วย ผู้เล่นดนตรี เพื่อให้การแสดงดำเนินไปได้ เช่น หนังสติ่งคณะหนึ่งประกอบด้วยคน 5 - 8 คน ทำหน้าที่เป็นคนขับบทหรือเป็นนายหนังหนึ่งคน--ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะ ลูกคู่ทำหน้าที่ประโคมดนตรีประมาณ 4-5 คน ในราคณะหนึ่งประกอบด้วยคน 13 คนเป็นอย่างน้อย คือ ตัวครูผู้คุมคณะ 1 คน ตัวนายโรง 1 คน ตัวพระ 1 คน ตัวนาง 1 คน ตัวตลก 1 คน นางรำ 3-6 คน เพลงบอกประกอบด้วยแม่เพลง 1 คนและลูกคู่ประมาณ 3-4 คน (ดูรายละเอียดในประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ 2515:104-114)

ศิลปินพื้นบ้าน เริ่มมีการรวมตัวในลักษณะองค์กรสมัยใหม่เมื่อประมาณ 20 กว่าปีที่ผ่านมา ทั้งนี้คงเป็นเพราะในอดีตศิลปะการแสดงพื้นบ้านยังเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายของผู้คน⁵ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2515) กล่าวไว้เมื่อปี 2513 ว่า ศิลปะการแสดงโดยเฉพาะหนังสติ่งและโนรานั้นเป็นที่นิยมแพร่หลาย ครูเพลงเด่นดังมี อาทิ หนังสือขี้ หนังสือพร้อม หนังสือเคล้าน้อย เชียงใหม่ หนังสือปริษา ร่อนพิบูลย์ ความนิยมดังกล่าวจึงทำให้ไม่มีความจำเป็นที่จะตั้งกลุ่มเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของกลุ่ม หรือไม่จำเป็นต้องตั้งกลุ่มขึ้นมาทำหน้าที่พิทักษ์ฟื้นฟูแต่ประการใด

⁴ กำเนิดหนังสติ่งภาคใต้เป็นประเด็นที่ยังถกเถียงกันไม่จบ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในสุจิตต์ พงษ์ไพบูลย์ (2522) จุลม หนูทอง (2528 และ 2537) และ Smithies and Euayporn Kerdchouay (1975)

⁵ Michael Smithies and Euayporn Kerdchouay (1975:130) กล่าวว่าในช่วงประมาณก่อนและต้นทศวรรษที่ 1970 หนังสติ่งค่อนข้างจะเป็นที่นิยมแพร่หลายในภาคใต้ โดยเฉพาะในนครศรีธรรมราชนั้น งานเทศกาลในรอบปีไม่อาจสิ้นสุดลงได้หากไม่มีหนังสติ่ง หนังสติ่งเป็นที่นิยมของผู้คนมากกว่าสื่อบันเทิงสมัยใหม่ใด ๆ และได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย เช่น จากสถานีวิทยุของทททภาคที่ 5 และการแข่งขันหนังสติ่งในเทศกาลต่างที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เช่น ในงานสงกรานต์เมืองนครศรีธรรมราชปี 2513 นั้นมีหนังสติ่งเข้าแข่งขันถึง 27 คณะ (แสดงในช่วงเวลาเดียวกัน)

อย่างไรก็ดี นครศรีธรรมราชก็เหมือนกับเมืองหรือหมู่บ้านทางไกลอื่นในประเทศไทย ที่ถูกผูกมัดกับการพัฒนาทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของประเทศและของโลก อันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ และส่งผลกระทบต่อสถานะและบทบาทศิลปินพื้นบ้าน การพัฒนาจากหน่วยงานรัฐ ทั้งด้านการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ โดยเฉพาะในรอบ 30 - 40 ปีที่ผ่านมา ทำให้ชุมชนชนบทและชุมชนเมืองนครศรีธรรมราช ต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงจากข้างนอกมากขึ้น สื่อ ศิลปะการแสดงและวัฒนธรรมเมืองเริ่มเข้ามามีบทบาทและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในท้องถิ่นมากขึ้น เทคโนโลยีการสื่อสาร ความบันเทิงรูปแบบใหม่ เช่น วิทยุ โทรศัพท์ ดนตรีลูกทุ่ง ดนตรีสากล ภาพยนตร์ได้สัมผัสและแสดงบทบาทต่อคนนครศรีธรรมราชมากยิ่งขึ้น ทำให้สถานภาพศิลปินพื้นบ้านและความนิยมต่อศิลปะการแสดงพื้นบ้านลดลง

ศิลปะการแสดงพื้นบ้านบางอย่างสูญหายไป เช่น คำตัก เพลงเรือ ลิเกป่า กานห่อ อย่างไรก็ดี ประมาณว่าปัจจุบันนครศรีธรรมราชมีนักแสดง กลุ่มลูกคู่ นักประดิษฐ์อุปกรณ์ประกอบการแสดงหนังตะลุง ในราเพลงบอกประมาณ 500 คน คณะหนังตะลุงประมาณ 60 คณะ⁶ กลุ่มศิลปินพื้นบ้านส่วนใหญ่ไม่สามารถประกอบอาชีพศิลปะการแสดงเลี้ยงครอบครัวได้ ประกอบกับประเมินว่าศิลปินพื้นบ้านกำลังถูกคุกคามจากสื่อและวัฒนธรรมจากส่วนกลางและตะวันตก จึงทำให้ศิลปินพื้นบ้านหันมารวมตัวกัน เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของกลุ่ม กระตุ้นจิตสำนึกของผู้คนและอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปการแสดงพื้นบ้าน ตารางที่ 4 สรุปพัฒนาการการรวมตัวขององค์กรศิลปินพื้นบ้าน

องค์กรศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัยจัดโครงสร้างการประสานงานเป็น 3 ระดับและให้ชื่อแตกต่างกัน คือ ระดับภาคเรียกว่า "สหภาพพันธ์ศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย" ระดับจังหวัดเรียกว่า "สหพันธ์ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย" ระดับอำเภอและกิ่งอำเภอเรียกว่า "ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย" ดังแสดงในแผนภาพที่ 2

ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัยระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอ เป็นองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรวมกลุ่มศิลปินพื้นบ้านเป็นองค์กรเครือข่าย ไว้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาวัฒนธรรมแบบยั่งยืน ส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่ศิลปินพื้นบ้าน จัดได้ว่าเป็นองค์กรหลักของกลุ่มศิลปินพื้นบ้านนครศรีธรรมราชและภาคใต้ในขณะนี้ องค์กรศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัยจังหวัดนครศรีธรรมราชมีทั้งสิ้น 17 องค์กร แบ่งเป็น ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัยกิ่งอำเภอ/อำเภอ 16 องค์กร และสหพันธ์ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัยจังหวัดนครศรีธรรมราช 1 องค์กร (ดูรายชื่อชมรมศิลปินพื้นบ้านในภาคผนวก 1) ชมรมศิลปินพื้นบ้านระดับอำเภอและกิ่งอำเภอมีสมาชิกประมาณ 30 คนต่อชมรม⁷

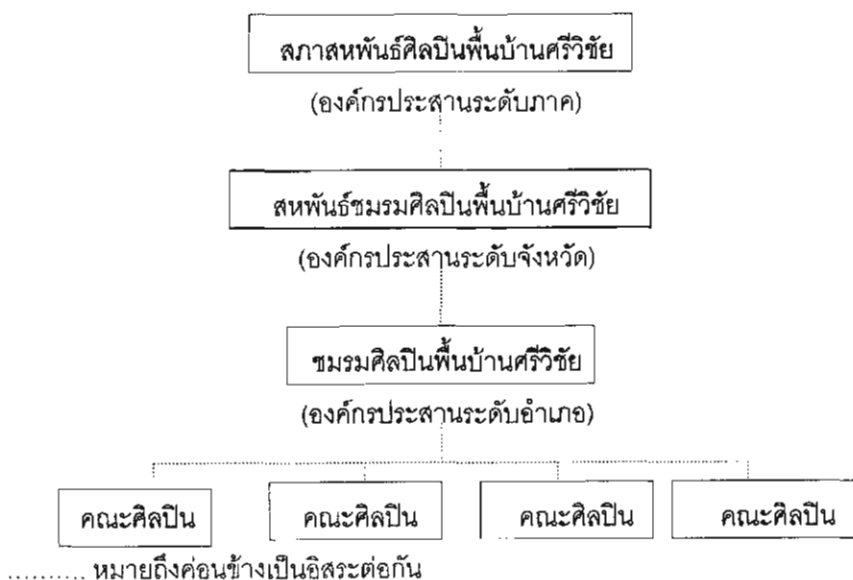
⁶ ประเมินโดยหนังสือเศรษฐกิจ สังคมศิลป-นายเอกสหพันธ์ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัยนครศรีธรรมราช มีนาคม 2541

⁷ ประเมินโดยหนังสือเศรษฐกิจ สังคมศิลป บันทึกลับ มีนาคม 2541

ตารางที่ 4: แสดงพัฒนาการองค์กรศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย

ปี พ.ศ.	เหตุการณ์
2521-2524	- ศิลปินพื้นบ้านหนังตะลุงมืงตะวันตก 3 จังหวัด คือ ภูเก็ต พังงา และกระบี่ จัดตั้งเป็น "กลุ่มศิลปินหนังตะลุงมืงตะวันตก" โดยมีกิจกรรมแข่งขันชิงแชมป์หนังตะลุง จัดประชุมสัมมนาศิลปินหนังตะลุง เชิญศิลปินจังหวัดนครศรีธรรมราชเข้าร่วมเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การแสวงหาเครือข่ายลงชื่อเป็นบัญชีนางว่า ยื่นต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำมาพัฒนาทรัพยากรกลางแปลง
2525	- ยกฐานะกลุ่มศิลปินหนังตะลุงมืงตะวันตกเป็นสมาคมหนังตะลุงแห่งประเทศไทย โดยมีตัวแทนศิลปินพื้นบ้านจากนครศรีธรรมราช 3 คน ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารสมาคมชุดแรก สมาคมหนังตะลุงดำเนินงานไปจนถึงสิ้นปี 2526 มีข้อสรุปผลการดำเนินงานดังนี้ 1) ศิลปินพื้นบ้าน ไม่เหมาะสมที่จะรวมตัวกันเป็นองค์กรเอกชนอย่างสมาคม 2) ศิลปินพื้นบ้าน ไม่เหมาะสมที่จะรวมตัวเป็นองค์กรใหญ่ระดับภาคเพียงองค์เดียว และ 3) องค์กรศิลปินพื้นบ้าน ต้องมีผู้นำตามธรรมชาติ ที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกเป็นผู้สนับสนุนองค์กรจึงจะสามารถดำเนินงานไปราบรื่น
2526-2532	- ศิลปินหนังตะลุงอำเภอหัวไทร จ. นครศรีธรรมราช รวมตัวกันก่อตั้งชมรมหนังตะลุงอำเภอหัวไทร ทำกิจกรรมแสวงหาความร่วมมือจากส่วนราชการและนักธุรกิจที่ประมุลจัดงานเทศกาลหรือนักจัดรายการสวนสนุก เพื่อจัดการแข่งขันหนังตะลุงชิงรางวัลทุกวันที 10-12 สิงหาคม ของทุกปี
2528	- ศิลปินหนังตะลุง รวมตัวก่อตั้งชมรมศิลปินหนังตะลุง 14 จังหวัดภาคใต้ โดย จ.ส.อ.เจริญ คลิ่งทอง นักจัดรายการวิทยุชื่อดังทางสถานีวิทยุกองทัพภาคที่ 4 เป็นประธานคณะกรรมการบริหารชมรม การดำเนินงานของชมรม เน้นการประสานรับผิดชอบการจ้างงานแสดง โดยมีสื่อวิทยุเป็นแหล่งเผยแพร่การแสดงหนังตะลุง ในรา เพลงบอกและกระจายข่าวภายในกลุ่มศิลปินภาคใต้
2534-2535	- ชมรมหนังตะลุงอำเภอหัวไทรพัฒนาเป็นสหพันธ์ศิลปินถิ่นหัวไทร โดยรวมศิลปินโนราและเพลงบอกเข้าเป็นสมาชิก กิจกรรมเน้นการพัฒนาวิถีชีวิต เช่น เกษตรกรรมธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สื่อสร้างสรรค์ ฯลฯ
2538-2540	- ศิลปินพื้นบ้าน 14 ภาคได้หลายกลุ่มรวมตัวกันก่อตั้งสหพันธ์ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย

แผนภาพที่ 2 : แสดงการจัดโครงสร้างของชมรมศิลปินพื้นบ้าน

องค์กรศิลปพื้นบ้านศรีวิชัย จัดรูปแบบองค์กรที่มีโครงสร้างเหมือนกันตั้งแต่ระดับชมรม (อำเภอ/กิ่งอำเภอ) สหพันธ์ (จังหวัด) และสหภาพพันธ์ (ระดับภาค) โดยมีโครงสร้างที่ส่งเสริมความร่วมมือในลักษณะเบญจภาคี กล่าวคือ เปิดโอกาสให้คณะกรรมการบริหารมาจากนักวิชาการ นักพัฒนาองค์กรเอกชน สื่อมวลชน ข้าราชการและศิลปินพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังให้ผู้สนับสนุนศิลปินพื้นบ้าน มีส่วนร่วมในการบริหารงานองค์กรด้วย กิจกรรมมี อาทิ รวบรวมรายชื่อศิลปินพื้นบ้านทุกประเภท และคัดสรรให้รางวัลประกาศเกียรติคุณประจำปี ตั้งแต่ระดับศิลปินหมู่บ้าน ศิลปินแห่งตำบล ศิลปินแห่งอำเภอ ศิลปินแห่งจังหวัด ศิลปินแห่งภาคใต้ ศิลปินผู้มีผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านศรีวิชัยดีเด่น ผู้สนับสนุนศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัยดีเด่น กิจกรรมสวัสดิการ ธนาคารศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย จัดประชุม สัมมนา เรียกร้อง วิเคราะห์ การจัดร้านสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น(โดยเฉพาะที่ อ. หัวไทร) รวมถึงร่วมเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น การเรียกร้องรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

องค์กรสื่อท้องถิ่น

สื่อท้องถิ่นนครศรีธรรมราชค่อนข้างจะสัมพันธ์กับการเมืองสมัยใหม่ นับตั้งแต่คณะราษฎร ทำการปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองประเทศจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 และมีการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศ โดยจัดให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรครั้งแรกในปี 2476 ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลโดยการทำรัฐประหารสลับการเลือกตั้งหลายครั้ง จนกระทั่งในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ได้ตราพระราชบัญญัติพรรคการเมืองในปี พ.ศ. 2498 และได้มีการจดทะเบียนพรรคการเมืองพรรคเสรีมนังคศิลา ซึ่งมีจอมพลแปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าและได้รวบรวมผู้แทนราษฎรต่างจังหวัดเข้าพรรคจำนวนมาก

ในปี 2498 นายนิคม อุprmัย ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่เข้าเป็นสมาชิกพรรคเสรีมนังคศิลา ได้ออกหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฉบับแรก คือ หนังสือพิมพ์เสรีนคร มีจุดมุ่งหมายเพื่อโฆษณาหาเสียงให้พรรค เนื้อหาส่วนใหญ่มุ่งเผยแพร่ข่าวสารของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามและโจมตีพรรคประชาธิปัตย์ พรรคประชาธิปัตย์ได้ออกหนังสือพิมพ์ของตน คือ หนังสือพิมพ์เสียงราษฎร เพื่อใช้หาเสียงแข่งกับพรรคเสรีมนังคศิลา

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำรัฐประหารยึดอำนาจจากจอมพล ป. พิบูลสงครามในปลายปี 2500 พรรคเสรีมนังคศิลาต้องยุบไปพร้อมหนังสือพิมพ์เสรีนคร แต่หนังสือพิมพ์เสียงราษฎรยังคงดำเนินกิจการต่อ หลังปี 2501 รัฐสวณกลางได้ฉีกรัฐธรรมนูญและใช้อำนาจรัฐปิดปากและปิดกั้นการชุมนุมทางการเมืองทุกประเภท พรรคประชาธิปัตย์หยุดกิจกรรม แต่หนังสือพิมพ์เสียงราษฎรยังคงอยู่และทวีความเข้มข้นของเนื้อ ด้วยผู้ก่อตั้งที่มีอำนาจและบารมีนักการเมืองเก่า เช่น นายไสว สวัสดิสาร นายปรีดา ด้านตระกูล ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่วงหลังปี 2500 การติดตามข้อมูลข่าวสารของประชาชนในนครศรีธรรมราช อาศัยหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นหลัก เพราะการติดต่อสื่อสารยังไม่สะดวก เช่น โทรศัพท์ไม่สามารถรับสัญญาณแพร่ภาพได้ สถานีวิทยุท้องถิ่นยังไม่มีการจัดตั้ง สภาวะดังกล่าวทำให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมื่อคราวเกิดวาทภัยครั้งใหญ่ที่แหลมตะลุมพุกปี 2505 มีประชากรบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก หนังสือพิมพ์เสียง

ราษฎรได้ตีพิมพ์ชาวนี้นับเดือน มียอดจำหน่ายสูงสุดถึงวันละ 12,000 ฉบับ และขยายการจำหน่ายไปยังจังหวัดใหญ่ทางภาคใต้ ที่สงขลา ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี รวมทั้งเพิ่มนักข่าวพนักงานจนกล่าวได้ว่าในสมัยนั้นหนังสือพิมพ์เสียงราษฎรเป็นแหล่งผลิตข่าวของภาคใต้แต่เพียงผู้เดียว

อย่างไรก็ตาม ในภาวะที่บ้านเมืองอยู่ภายใต้การปกครองแบบเผด็จการ ประชาชนหวาดเกรงอำนาจรัฐและอิทธิพลมืด มีข้าราชการบางคนร่วมกับพ่อค้า ทำการทุจริตและกระทำผิดกฎหมาย ไม่มีผู้ใดเอาผิดได้ หนังสือพิมพ์เสียงราษฎร ภายใต้การบริหารของคุณสุรินทร์ มาศดิตถ์ ได้ตีแผ่การทุจริต ข้าราชการรังแกประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยไม่เกรงกลัวอิทธิพลใด ทั้งยังเปิดคอลัมน์ให้ประชาชนร้องทุกข์ ปัญหาความเดือดร้อนฉิบาอะจนมีผลให้ข้าราชการบางคนต้องถูกโยกย้ายจากพื้นที่

หนังสือพิมพ์เสียงราษฎรยังคงเสนอข่าวการทุจริต ประพฤติมิชอบในภาครัฐ สร้างความไม่พอใจแก่ผู้บริหารบ้านเมืองในขณะนั้น จนในที่สุดเกิดความขัดแย้งรุนแรงระหว่างหนังสือพิมพ์กับรัฐท้องถิ่น จนนายสันต์ เอกมหาชัย ผู้ว่าราชการจังหวัด ใช้อำนาจสั่งปิดหนังสือพิมพ์ในปี พ.ศ. 2507 ทำให้นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ต้องย้ายไปเปิดหนังสือพิมพ์ฉบับใหม่ที่สงขลา ใช้ชื่อว่าหนังสือพิมพ์มวลชน ส่งมาจำหน่ายที่นครศรีธรรมราช ต่อมามีการเจรจาตกลง จึงกลับมาดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์เสียงราษฎรอีกครั้ง โดยยังคงมีเนื้อหาเสนอที่เข้มข้น และรุนแรงเช่นเดิม

หลังการล้มเลิกรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีการเลือกตั้งใหม่ในปี 2512 นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ลงสมัครและได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ หนังสือพิมพ์เสียงราษฎรได้นำเสนอข่าวสารของพรรคประชาธิปัตย์เป็นด้านหลัก แต่ในช่วงนั้นได้เกิดหนังสือพิมพ์ฉบับใหม่ ชื่อ หนังสือพิมพ์เมืองใต้ ก่อตั้งโดยคุณสมนึก เกตุชาติใช้เป็นสื่อสำหรับหาเสียงที่ผู้ก่อตั้งลงรับสมัครเป็นผู้แทนราษฎร

ช่วงปี 2517-2519 มีหนังสือพิมพ์อีกฉบับที่ก่อตั้งเพื่อใช้เป็นฐานเสียงทางการเมือง คือ หนังสือพิมพ์พิทักษ์ชน ตีพิมพ์ได้ประมาณ 3 ปี ก็เลิกล้มไป เนื่องจากผู้ก่อตั้งเสียชีวิต หนังสือพิมพ์ในระยะหลัง มีกลุ่มนักธุรกิจและนักการเมือง ก่อตั้งมากหลายฉบับ เช่น เสียงราษฎร หลักเมือง นครนิวส์ ทักษิณใหม่ เสียงประชาชน ไทใต้ก้าวหน้า ฐานธุรกิจ ทักษิณธุรกิจ ส่วนใหญ่เลิกกิจการ

สถานีวิทยุกระจายเสียงในนครศรีธรรมราชเริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2505 สถานีแรกคือ สถานีวิทยุกระจายเสียงมณฑลทหารบกที่ 5 ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกที่ 4 นำเสนอข่าวสาร ข่าวยุทธการเป็นด้านหลักและเริ่มมีรายการบันเทิงเปิดเพลงลูกทุ่ง ลูกกรุง ดนตรีพื้นบ้านสลับโฆษณาสินค้า ในยุคที่มีความขัดแย้งทางการเมือง ปี 2515 รัฐบาลได้จัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครศรีธรรมราช และสถานีวิทยุกระจายเสียงตำรวจตระเวนชายแดน อ.ทุ่งสง เพื่อเสนอข่าวรัฐบาลต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นสำคัญ เมื่อเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงดีขึ้น เศรษฐกิจพัฒนาไปมาก มีหน่วยงานเข้ามาจัดตั้งสถานีวิทยุเพิ่มขึ้น คือ ในช่วงปี 2531-2532 มีการก่อตั้งสถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. และสถานีวิทยุ ส.ว.พ. (สถานีวิทยุพิทักษ์สันติราษฎร์) มุ่งให้ความบันเทิงและการค้าเป็นหลัก

สื่อโทรทัศน์เริ่มมีการจัดตั้งในนครศรีธรรมราช และเริ่มแพร่ภาพออกอากาศในปี 2532 สถานีโทรทัศน์ที่จัดตั้งคือ สถานีโทรทัศน์จังหวัดนครศรีธรรมราช สถานีดังกล่าวรับสัญญาณจากสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรุงเทพมหานคร นำเสนอรายการที่ถ่ายทอดจากส่วนกลางเป็นหลักและมีรายการที่ผลิตเองด้านธรรมะ

บันเทิง สาธารณสุข และการแสดงพื้นบ้าน ในระยะหลังสื่อโทรทัศน์ส่วนใหญ่รับสัญญาณถ่ายทอดจากส่วนกลาง และมี“เคเบิลทีวี” ที่ดำเนินงานโดยกลุ่มธุรกิจจังหวัด

นครศรีธรรมราชมีสื่อสิ่งพิมพ์อื่นค่อนข้างหลากหลาย และที่ตีพิมพ์ต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน ได้แก่ *สารนครศรีธรรมราช* จัดทำโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช เริ่มก่อตั้งปี 2513 ออกรายเดือน นำเสนอข่าวสารของราชการ ผลงานของจังหวัดและสมาชิกสภาจังหวัด เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การท่องเที่ยวและข้อมูลเชิงวิชาการประวัติศาสตร์ กล่าวได้ว่าเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ของรัฐ/องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดทำมานานต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

ในระยะหลังหน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชนในท้องถิ่น เริ่มผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ขององค์กร เพื่อมุ่งประชาสัมพันธ์ข่าวสารงานองค์กร เสริมด้วยเนื้อหาที่เป็นบทความวิชาการ บทความด้านสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมและแสดงความคิดเห็นเพื่อสาธารณะ เช่น *วารสารวิชา ทรายแก้ว* (สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช) *จดหมายข่าวนาคร-บวรรัตน์* (สวนสร้างสรรค์นาคร-บวรรัตน์) *จดหมายข่าวราชวิน* (กลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม) *จุลสารขวัญข้าว* (กลุ่มเยาวชนเพื่อสิ่งแวดล้อมนครศรีธรรมราช) *กระโจมไฟ* (เทศบาลเมืองปากพอง) *ข่าวหลวงอรรณ* (ผลิตโดยคุณอรรณกร พรหมมาศ อดีตผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น)

กล่าวโดยสรุป สื่อที่มีอยู่ในนครศรีธรรมราชปัจจุบัน จำแนกเป็นหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ วารสาร 2 ฉบับ จุลสารและจดหมายข่าว 6 ฉบับ สถานีวิทยุ 7 สถานี สถานีโทรทัศน์ 1 สถานี ดังรายละเอียดข้างล่าง อย่างไรก็ตามสื่อท้องถิ่นนครศรีธรรมราช จนถึงปัจจุบันยังมิได้มีการรวมตัวกันในรูปขององค์กรประชาสัมพันธ์ ในลักษณะของชมรมหรือสมาคม

1. หนังสือพิมพ์เมืองใต้ เริ่มตีพิมพ์ปี 2521 ปัจจุบันตีพิมพ์สัปดาห์ละ 2 ฉบับ ยอดพิมพ์ประมาณ 2,000 ฉบับ
2. หนังสือพิมพ์เสียงราษฎร์รายสัปดาห์ ก่อตั้งปี 2500 ยอดพิมพ์ประมาณ 2,000 ฉบับ
3. หนังสือพิมพ์เสรีราษฎร์ ราย 3 วัน ก่อตั้งปี 2519 ยอดพิมพ์ประมาณ 2,000 ฉบับ
4. *วารสารวิชา* ผลิตโดยสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อปี 2522 มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เผยแพร่ศิลปวิทยาการ ความรู้ความคิดเห็นใหม่ๆ ในแขนงวิชาที่เปิดสอนในสถาบัน และ (2) เพื่อส่งเสริมให้อาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอผลงานทางวิชาการและงานวิจัย ตีพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ
5. *สารนครศรีธรรมราช* วารสารรายเดือน ผลิตโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อปี 2513 วัตถุประสงค์ (1) เพื่อเสนอข่าวสารของราชการ แลกผลงานของจังหวัดและสภาจังหวัด (2) เพื่อส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี (3) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และการพัฒนาบ้านเมือง และ (4) เพื่อเป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชน
6. *ขวัญข้าว จุลสาร* ราย 2 เดือนของกลุ่มเยาวชนเพื่อสิ่งแวดล้อมนครศรีธรรมราช ก่อตั้งปี 2540 วัตถุประสงค์เพื่อ (1) เผยแพร่ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม (2) แลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านสิ่งแวดล้อม และ (3) เป็นเวทีของประชาชนในการนำเสนอทัศนด้านสิ่งแวดล้อม

7. **จดหมายข่าวนาคร-บวรรัตน์** จุลสารรายเดือน ผลิตโดย สโมสรสร้างสรรค์นาคร-บวรรัตน์ ก่อตั้งเมื่อปี 2527 เป้าประสงค์เพื่อการนำเสนอเนื้อหาเรื่องราวสาธารณะ กิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
8. **จดหมายข่าวรางวัล** จุลสารรายเดือน ผลิตโดยกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม นครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อปี 2535
9. **กระโจนไฟ** เป็นวารสารรายเดือน ออกโดยฝ่ายประชาสัมพันธ์เทศบาลเมืองปากพองนับตั้งแต่ปี 2533 วัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของเทศบาลเมืองปากพอง
10. **สารวลัยลักษณ์** เป็นจดหมายข่าวรายเดือนของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เริ่มตีพิมพ์นับตั้งแต่ปี 2535 วัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของมหาวิทยาลัย บางฉบับบรรจุบทความด้านสังคมและศิลปวัฒนธรรมภาคใต้
11. **ข่าวหลวงอรุณ** ผลิตโดยคุณอรุณกร พรหมมาศ อดีตผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (ออกรายสัปดาห์ เพื่อแจกจ่ายตามร้านกาแฟชุมชนในอำเภอพรหมคีรี)
12. **สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย จังหวัดนครศรีธรรมราช** เริ่มแพร่ภาพออกอากาศในปี 2532 รับสัญญาณจากสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรุงเทพมหานคร
13. **สถานีวิทยุกระจายเสียงมณฑลทหารบกที่ 4** ก่อตั้งในปี 2505 ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 4
14. **สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครศรีธรรมราช** กระจายเสียงด้วยระบบ FM ความถี่ 93.5 เมกะเฮิร์ตซ์ ระบบ AM ด้วยความถี่ 639 เมกะเฮิร์ตซ์
15. **สถานีวิทยุกระจายเสียง วปอ. เขต 8 อ.ทุ่งสง** กระจายเสียงด้วยระบบ AM ความถี่ 1284 กิโลเฮิร์ตซ์
16. **สถานีวิทยุกระจายเสียง ตชด. เขต 8 ทุ่งสง** กระจายเสียงด้วยระบบ FM ความถี่ 92.5 เมกะเฮิร์ตซ์
17. **สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย อ. ทุ่งสง** กระจายเสียงด้วยระบบ FM ความถี่ 97 เมกะเฮิร์ตซ์
18. **สถานีวิทยุกระจายเสียงพิทักษ์สันติราษฎร์ อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช** กระจายเสียงด้วยระบบ FM ความถี่ 91.5 เมกะเฮิร์ตซ์
19. **สถานีวิทยุกระจายเสียง อ.ส.ม.ท. จังหวัดนครศรีธรรมราช** กระจายเสียงด้วยระบบ FM ความถี่ 104.5 เมกะเฮิร์ตซ์

องค์กรสาธารณกุศลและองค์กรพัฒนาเอกชน

องค์กรพัฒนาเอกชนหรือ NGOs (Non-Government Organizations) หมายถึง องค์กรที่มีชื่อองค์กรรัฐและไม่ใช่องค์กรธุรกิจห้างร้านที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแสวงหากำไร แต่หมายถึงองค์กรสาธารณะประโยชน์ ที่ทำงานเพื่อพัฒนาสังคม เน้นการพัฒนาคนและการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรดังกล่าวเป็นได้ทั้งองค์กรที่มีสถานภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายและองค์กรอิสระที่ไม่ได้เป็นนิติบุคคล องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรสาธารณกุศล (Voluntary Organizations) ต่างก็เป็นองค์กรที่อยู่ตรงกลาง (third sector) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน

และตั้งขึ้นมาเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่องค์กร 2 ประเภทมีความหมายต่างกันอยู่บ้างคือ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรสาธารณกุศลต่างก็เป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือสังคม แต่องค์กรสาธารณกุศลส่วนใหญ่จะเน้นงานด้านการสงเคราะห์ มากกว่างานพัฒนาชุมชนที่เน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งการดำเนินการในลักษณะหลังนี้เป็นงานที่องค์กรพัฒนาเอกชนดำเนินการ อย่างไรก็ดี การนำเสนอภาพขององค์กรทั้งสองประเภทในที่นี้มุ่งชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการ และสภาพขององค์กรดังกล่าวในปัจจุบัน

งานศึกษาของ Korten (1990) ชี้ให้เห็นว่า องค์กรที่ทำงานเพื่อส่วนรวม (public interest) ทั้งในประเทศโลกที่สามและโลกที่พัฒนาแล้วนั้น ต่างเริ่มต้นจากองค์กรสาธารณกุศลแล้วพัฒนาต่อเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนในภายหลัง การพัฒนาขององค์กรที่ทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะในนครศรีธรรมราชก็เช่นกัน คือ พัฒนาจากองค์กรสาธารณกุศลสู่องค์กรพัฒนาเอกชน

องค์กรสาธารณกุศลในนครศรีธรรมราชพัฒนาจากกลุ่มชาวจีน ที่เดินทางเข้ามาทำมาค้าขายในยุคต้นรัตนโกสินทร์ การรวมตัวของกลุ่มคนจีนดังกล่าว คงมีการรวมตัวกันในลักษณะกลุ่มคนจีนต่างแดน ที่ต้องให้ความช่วยเหลือกันและกัน การรวมตัวในลักษณะนี้ไม่อาจถือได้ว่าเป็นรวมตัวขององค์กรสาธารณกุศลในความหมายปัจจุบัน หน่ออ่อนขององค์กรสาธารณกุศลอีกรูปหนึ่งเริ่มจากกลุ่มองค์กรศาสนา โดยเฉพาะองค์กรหมอสอนศาสนาชาวอเมริกัน ที่เดินทางเข้ามาสอนศาสนาในสมัยรัชกาลที่ 5 และได้ทำประโยชน์ให้แก่ผู้คนในท้องถิ่น โดยการก่อตั้งโรงเรียน เช่น American School For Boys และ American School For Girls (ดูศรีธรรมราชศึกษา 2540) และก่อตั้งโรงพยาบาลสมัยใหม่ ที่ให้การรักษาและผ่าตัดคนไข้ พร้อมทั้งแจกจ่ายยารักษาโรคภัย

อย่างไรก็ดี การตั้งกลุ่มและองค์กรสาธารณกุศลในลักษณะสมาคม มูลนิธิ คงเริ่มมาตั้งเมื่อประมาณ 60-70 กว่าปีที่ผ่านมา เช่น การก่อตั้งนครสมาคม สมาคมสตรีนครศรีธรรมราช สมาคมพานิชย์จีนนครศรีธรรมราช ซึ่งก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2467 สมาคมชาวประมงปากพนัง (ก่อตั้งในปี 2501 ดูรายละเอียดในส่วนที่ว่าด้วยองค์กรประมง) ส่วนมูลนิธิที่ได้รับการจัดตั้งในระยะแรก ๆ และยังคงดำเนินการอยู่ในปัจจุบันได้แก่ มูลนิธิสามัคคีปากพนังเก่าสุด (ก่อตั้งเมื่อปี 2504) และมูลนิธิผู้ป่วยโรคเรื้อนโรงพยาบาลนครศรีธรรมราช (ก่อตั้งในปี 2506) เป็นต้น องค์กรสาธารณกุศลในนครศรีธรรมราชเพิ่มจำนวนมากขึ้นหลังปี 2525 อาทิ ช่วงปี 2525-2530 มีสมาคมเกิดขึ้นถึง 33 องค์กร (ทั้งจังหวัด) ช่วง 5 ปีถัดมาก่อตั้งเพิ่มอีก 27 องค์กรและในช่วงปี 2535-2539 ตั้งเพิ่มอีก 34 องค์กร

องค์กรพัฒนาเอกชนภาคใต้เริ่มก่อตั้งเมื่อประมาณปี 2524 จังหวัดแรกที่มีการจัดตั้งคือ สงขลา การก่อตัวขององค์กรเอกชนในนครศรีธรรมราชค่อนข้างจะแตกต่างจากที่อื่น คือ มิได้เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มที่มุ่งทำงานพัฒนาชนบทโดยตรง แต่ก่อเกิดจากกลุ่มนักคิดนักวรรณกรรม คนกลุ่มนี้--ประกอบด้วยคนจากชมรมดอกไม้นครศรีธรรมราช กลุ่มประกาศา กลุ่มประกายพริก ชมรมเพื่อนเรา กลุ่มสานแสงทอง กลุ่มเพื่อนวรรณกรรมและกลุ่มนักศึกษาวรรณศิลป์--ได้รวมตัวกันเฉพาะกิจ เพื่อร่วมจัดงานเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี (เมื่อปี 2525) และได้ออกผลงานในนามของกลุ่ม "สองร้อยปี ถาสันเสดสา" และเกิดเป็นกลุ่มนาคร โดยมีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นครูกระจายอยู่ในชนบทของจังหวัดพัทลุง สงขลา สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช

กลุ่มนาครเป็นคนที่ทำงานด้านวัฒนธรรมและวรรณกรรม กิจกรรมที่กลุ่มทำจึงมิใช่การลงไปทำงานกับชาวบ้านในชนบท แต่เน้นกิจกรรมปลูกสำนึกสาธารณะหรือกิจกรรมเพื่อขยายปริมนทลสาธารณะ (public sphere) ให้กับคนในนครศรีธรรมราช อาทิ จัดกิจกรรมสัมมนา พบปะพูดคุย ประชุม จัดหมายเวียน จัดหมายข่าว

เชิฏยนักเขียนที่เป็นคนในจังหวัด นักเขียนซีไรท์ ปัญญาชน บุคคลสำคัญอย่าง อังคาร กัลยาณพงศ์, ไพฑูรย์ ธัญญา, ศ. ศิวรักษ์, ศาสตราจารย์ประเสริฐ ณ นคร และศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี มาพบปะและแสดงปาฐกถากับคนในจังหวัด โดยมีฐานปฏิบัติการอยู่ที่ร้านหนังสือจัดตั้งร้านหนังสือ “นาคร-บวรรัตน์” ซึ่งก่อตั้งโดยกลุ่มนาครในปี 2528

ในระยะหลังกลุ่มนาครได้สร้างสัมพันธ์กับกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน อย่างมูลนิธิโกลคิมทอง องค์กรพัฒนาเอกชนภาคใต้ และได้ร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์คนรุ่นใหม่สู่แวดวงองค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มนาครมิใช่องค์กรพัฒนาเอกชนเต็มรูป แต่มีส่วนในการกระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะและกระตุ้นการก่อเกิดองค์กรพัฒนาเอกชนในนครศรีธรรมราชในช่วงถัดมา อย่างไรก็ตาม องค์กรพัฒนาเอกชนในนครศรีธรรมราชาก่อเกิดจากสองกระแส กระแสแรกเกิดจากการกระตุ้นของกลุ่มนาคร แต่อีกกระแสมาจากกลุ่มคนที่มีส่วนสัมพันธ์กับการทำงานของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนที่กรุงเทพฯ และสงขลา คนกลุ่มหลังได้แก่ ณรงค์ คงมาก, ภิรม ภคเมธาวิ และเชาวลิต สถาพรนวงศ์ งานที่ดำเนินการโดยคนทั้งสามเริ่มประมาณปี 2539-2530 ซึ่งเป็นงานเชิงเทคนิค ที่มุ่งเปลี่ยนรากฐานทางวัฒนธรรมของคนลุ่มน้ำปากพนัง โดยการเปลี่ยนระบบการเกษตรจากเกษตรกรรมแผนใหม่ไปสู่ระบบเกษตรกรรมยกทรง การดำเนินงานของคนกลุ่มนี้แม้จะไม่ต่อเนื่อง มีการสลายองค์กร เปลี่ยนชื่อ เปลี่ยนคนทำงาน แต่คนทั้งสามยังคงวนเวียนและข้องเกี่ยวกับงานพัฒนาเกษตรกรรมลุ่มน้ำปากพนังทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

ปี 2531 เกิดน้ำท่วมใหญ่ในนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะในบริเวณอำเภอลานสกา น้ำท่วมใหญ่ครั้งนี้ได้กระตุ้นสำนึกสาธารณะของผู้คน ที่จะต้องร่วมมือกันฟื้นฟูสภาพสังคมและชุมชน และนำมาซึ่งการเกิดองค์กรพัฒนาเอกชนใหม่ ๆ ในนครศรีธรรมราช อาทิ โครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติบ้านคีรีวง มูลนิธิสถานแสงอรุณ ภาคใต้ (นครศรีธรรมราช) มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ภาคใต้ (นครศรีธรรมราช) โครงการพัฒนาชุมชนแออัดภาคใต้ (นครศรีธรรมราช) เป็นต้น

ปัจจุบันองค์กรสาธารณกุศลในนครศรีธรรมราชประกอบด้วยมูลนิธิ 110 แห่ง สมาคม 137 แห่ง มูลนิธิและสมาคมดังกล่าวกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอและมีมากที่สุดในเขตอำเภอเมือง ส่วนองค์กรสาธารณกุศลที่รวมตัวกันในลักษณะชมรม กลุ่มและหน่วย เท่าที่สำรวจหยาบ ๆ มีประมาณ 19 แห่ง ซึ่งในความเป็นจริงคาดว่าจะมีอยู่จำนวนมากพอควร

องค์กรสาธารณกุศล ทั้งในรูปสมาคมและมูลนิธิมีอยู่หลายประเภท นายแพทย์บัญชา พงษ์พานิช (2539) จำแนกสมาคมในนครศรีธรรมราชตามวัตถุประสงค์ไว้ 7 ประเภท และมูลนิธิ 8 ประเภท ดังตารางที่ 5 อย่างไรก็ตาม หากแยกตามกิจกรรมที่ทำแล้ว องค์กรสาธารณกุศลดังกล่าวทำกิจกรรมหลากหลายประเภท อาทิ ดำเนินงานทั่วไป (ไม่มีกิจกรรมของตนเอง) สนับสนุนกองทุนการศึกษา เผยแพร่แนวคิดด้านศาสนา (อิสลาม พุทธ เป็นต้น) การแพทย์และอนามัย การกีฬา-นันทนาการ พบปะสังสรรค์ พัฒนาลังคม-ชุมชน อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สวัสดิการ หารางวัลย์ เป็นต้น องค์กรที่จัดอยู่ในประเภทนี้มี อาทิ มูลนิธิวัดท่าโพธิ์ มูลนิธิสงเคราะห์สงฆ์อาภาสโรงพยาบาลนครศรีธรรมราช สมาคมปากนครสัมพันธ์ สมาคมแต่จิวันนครศรีธรรมราช สมาคมมุสลิมนครศรีธรรมราช สมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนวัดพังสิงห์ เป็นต้น

ตารางที่ 5: แสดงประเภทและจำนวนองค์กรสาธารณกุศล

ประเภทมูลนิธิ	จำนวน (แห่ง)	ประเภทสมาคม	จำนวน (แห่ง)
1. ด้านการศึกษา	33	1. ด้านอาชีพ	56
2. ด้านศาสนา	33	2. กลุ่มพื้นที่	33
3. ด้านการสงเคราะห์	14	3. ศิษย์เก่า / ผู้ปกครอง	28
4. ด้านเสริมสร้างความสามัคคี	13	4. ด้านศิลปวัฒนธรรม	5
5. ด้านพัฒนาท้องถิ่น	3	5. ด้านการสงเคราะห์	4
6. ด้านการกีฬา	1	6. ดันตะกูล	4
7. เฉพาะเรื่อง	1	7. กลุ่มเฉพาะ	7
8. ไม่ทราบแน่ชัด	12		
รวม	110	รวม	137

ส่วนการรวมตัวกันในลักษณะชมรม กลุ่มและหน่วยนั้น ดำเนินงานด้านการป้องกันอาชญากรรม ด้านความมั่นคง ความสามัคคี จัดกิจกรรมจักรยานยนต์ กาศาต บรรเทาสาธารณภัย รายงานข่าวสาธารณภัย และให้การศึกษาแก่สมาชิก องค์กรที่จัดอยู่ในประเภทนี้ ได้แก่ กลุ่มรถจักรยานยนต์รับจ้าง อ. หัวไทร กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน ต. กระทูน อ. พิปูน กลุ่มอาสาสมัครรักษาความสงบหมู่บ้านข้างกลาง กิ่ง อ. ข้างกลาง ชมรมผู้สื่อข่าวอาชญากรรมทุ่งสง ชมรมวิทยุสมัครเล่น ซี. บึง นคร อ. บางขัน เป็นต้น กลุ่มที่รวมตัวกันค่อนข้างโดดเด่นมี อาทิตชมรมถ่ายภาพนครศรีธรรมราช ซึ่งเริ่มมีการรวมตัวกันมาตั้งแต่ปี 2526 ชมรมดังกล่าวดำเนินการบันทึกภาพสำคัญ ๆ ของนครศรีธรรมราชอย่างรอบด้าน

องค์กรพัฒนาเอกชนในนครศรีธรรมราชปัจจุบันมีประมาณ 10 องค์กร ส่วนใหญ่มุ่งเน้นงานด้านสิ่งแวดล้อม พัฒนาเด็ก พัฒนาอาชีพและการเกษตร ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชนส่วนใหญ่เป็น องค์กรทำงานแบบอาสาสมัคร คือ คนทำงานมีงานประจำอยู่แล้ว และแบ่งเวลาเท่าที่มีได้มาทำงานด้านการพัฒนาสังคม ยกเว้นเพียง 4 องค์กรเท่านั้นที่เป็นองค์กรพัฒนาแบบอาชีพ คือ มีคนทำงานเต็มเวลา องค์กรดังกล่าวได้แก่ สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนภาคใต้ (นครศรีธรรมราช), มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ภาคใต้ โครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ บ้านคีรีวง และโครงการพัฒนาชุมชนแออัด ภาคใต้ (ดูรายละเอียดในภาพผนวก 1)

ศักยภาพองค์กรประชาสังคม

ข้อมูลบทที่ 3 ชี้ให้เห็นว่า นครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีองค์กรประชาสังคมจำนวนมาก Putnam (1993a และ 1993b) และ Mathews (1996) ชี้ว่าองค์กรทางสังคม เป็นช่องทางการสื่อสารของประชาสังคมและเป็นรากฐานของความเข้มแข็งของประชาสังคม บทที่ 4 มุ่งประเมินศักยภาพขององค์กรประชาสังคมในนครศรีธรรมราช โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ตามประเภทองค์กร การวัดศักยภาพขององค์กรในที่จะดูจากความต่อเนื่องขององค์กร กิจกรรมและลักษณะการรวมกลุ่มขององค์กร ความเชื่อมโยงขององค์กรกับการสร้างพื้นที่สาธารณะ

องค์กรชาวบ้าน

ข้อมูลบทที่ 3 แสดงให้เห็นว่า องค์กรชาวบ้านนครศรีธรรมราชมีหลากหลายประเภทและจำนวน การรวมกลุ่มมีหลากหลายลักษณะ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มองค์กรชาวบ้านที่จะกล่าวถึงในส่วนนี้แยกเป็นกลุ่มตามประเภท และพิจารณาจาก 1) แรงมูมความต่อเนื่องขององค์กร กิจกรรม และ 2) ลักษณะการรวมกลุ่ม การเชื่อมโยงเครือข่ายและการสร้างพื้นที่สาธารณะ

- **กลุ่มองค์กรชุมชนเมือง** หมายถึงองค์กรชาวบ้านที่มีการก่อตั้งในเขตเมืองทั้งสามแห่งในจังหวัด องค์กรชุมชนเมืองมีหลายองค์กรและถูกจัดตั้งในหลายรูปแบบ อย่างไรก็ตาม โดยส่วนใหญ่กลุ่มดังกล่าวไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจในชีวิตประจำวันและขาดการหนุนเสริมอย่างต่อเนื่องและผิดวิธีจากองค์กรการปกครองที่รับผิดชอบ กลุ่มที่ถือได้ว่ามีบทบาทที่โดดเด่น มีเพียงกลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มแม่บ้านรวม 5 องค์กรในชุมชนแออัดเทศบาลเมืองนครนครศรีธรรมราช คือ กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนคูขวาง ต. ท่าวัง กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนคูขวาง ต. คลัง กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนมะขามชุม กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ และกลุ่มแม่บ้านชุมชนหน้าสถานีรถไฟ ซึ่งกลุ่มดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน คือ โครงการพัฒนาชุมชนแออัดภาคใต้ กระนั้นก็ตาม กลุ่มดังกล่าวบางกลุ่มยังประสบปัญหาขาดคนทำงาน เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจบีบรัด ส่วนกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ยังไม่มีศักยภาพในการพัฒนาและพัฒนาชุมชนของตนเองเท่าที่ควร

- **องค์กรชาวประมง** ปัจจุบันมีประมาณ 13 องค์กร เกิดจากแรงผลักดันของปัญหาที่กลุ่มประมงประสบ กล่าวคือ ประมงพาณิชย์ 5 องค์กรรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือกันเมื่อเกิดภัยทางทะเล แล้วขยายกิจกรรมสู่ด้านอื่น กลุ่มประมงพื้นบ้าน 8 องค์กรรวมตัวกันจากปัญหาเรืออวนลาก-อวนรุนและขยายสู่กิจกรรมอื่น เช่น ออมทรัพย์ และ/หรือกองทุนหมุนเวียน ส่วนกลุ่มผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำรวมตัวเพราะปัญหาอาหารกุ้งมีราคาแพง และต้องการเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากรัฐ กลุ่มประมงพาณิชย์ก่อตั้งตั้งแต่ปี 2501 เป็นต้นมา การรวมตัวของประมงพาณิชย์เป็นการรวมตัวกันเอง กลุ่มประมงพื้นบ้านเพิ่งมีการรวมตัวกันหลังปี 2537 ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน และมีเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นที่รวมตัวกันเอง คือ ชมรมชาวประมงเรือเล็กบ้านในดุ้ง ม. 5 ต. ท่าศาลา อ. ท่าศาลา

องค์กรชาวประมงส่วนใหญ่รวมตัวกันได้อย่างถาวร แม้ว่าบางกลุ่มจะดำเนินกิจกรรมค่อนข้างน้อย แต่มีอายุกลุ่มยาวนาน โดยเฉพาะกลุ่มที่รวมตัวกันในรูปสมาคม บางกลุ่มมีอายุมากกว่า 20 ปีขึ้นไป องค์กรชาวประมงสามารถแก้ปัญหาของสมาชิกได้ระดับหนึ่ง อาทิ ปัญหาขาดแคลนเครื่องมือกักทางทะเลและขาดแคลนเงินทุน แต่ปัญหาลึกบางปัญหายังไม่สามารถแก้ได้ เช่น ปัญหาขาดแคลนแรงงานและปัญหาทรัพยากรทางทะเลลดลง ส่วนกลุ่มประมงพื้นบ้านประสบกับปัญหาที่รุนแรงคือปัญหาเรืออวนรุนและอวนลาก เข้ามาจับสัตว์น้ำในเขต 3,000 เมตร

อย่างไรก็ตาม องค์กรชาวประมงพื้นบ้านมีการเคลื่อนไหวที่โดดเด่น มีการเชื่อมต่อกับเครือข่ายประมงในจังหวัดอื่น เช่น กับสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ ซึ่งมีกิจกรรมรณรงค์ปัญหาของชาวประมงพื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง และมีองค์กรพัฒนาเอกชนคอยให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ส่วนประมงพาณิชย์นั้น หลายกลุ่มมีกิจกรรมน้อย การดำเนินงานบางด้านไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเนื่องจากการขาดความซื่อสัตย์ของสมาชิก ปัจจุบันการรวมตัวของกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านยังมีน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรและหมู่บ้าน การทำงานของกลุ่มยังไม่ครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัด การเชื่อมประสานกันเป็นเครือข่ายในระดับจังหวัดยังไม่เกิดขึ้น มีเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่มีการติดต่อกับเครือข่ายข้างนอก

● **องค์กรชาวบ้านด้านการเกษตร ปัจจุบันมีอยู่หลากหลายกลุ่ม แยกเป็น**

1. กลุ่มเกษตรกรทำสวนและกลุ่มเกษตรกรทำนา มี 116 กลุ่ม สมาชิก 13,888 คน แต่จากการจัดชั้นของสำนักงานเกษตรจังหวัด พบว่ากลุ่มเกษตรกรที่จัดชั้นได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีคุณภาพระดับที่ 1 มีเพียงจำนวนร้อยละ 8 แยกเป็นกลุ่มเกษตรกรทำนา 2 กลุ่ม กลุ่มเกษตรกรทำไร่ 1 กลุ่ม และกลุ่มเกษตรกรทำสวนจำนวน 6 กลุ่ม อย่างไรก็ตาม กลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในด้านธุรกิจก็ยังมีความต้องการพัฒนาบุคลากร อุปกรณ์เครื่องใช้ที่ทันสมัย และขยายวงเงินที่ดำเนินธุรกิจเพิ่มขึ้น ตลอดจนพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตของสมาชิกและเครือข่ายอื่นภายในตำบล อำเภอ และต่างอำเภอ กลุ่มเกษตรกรที่จัดเป็นชั้นที่ 2 หรือกลุ่มระดับปานกลางมีจำนวนร้อยละ 26 มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและมีหนี้สิน ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังมานานและกลุ่มเกษตรกรที่จัดเป็นชั้นที่ 3 มีจำนวนร้อยละ 62 มีปัญหาในเรื่องการดำเนินธุรกิจไม่ต่อเนื่อง บางกลุ่มหยุดดำเนินธุรกิจและมีหนี้สินเรื้อรังมานาน กลุ่มเกษตรกรที่จัดชั้นจำนวนร้อยละ 4 ได้แจ้งยกเลิกไป

ปัญหาหลักที่พบในกลุ่มเกษตรกรมี อาทิ 1) ปัญหาการบริหารงาน พบในทุกกลุ่ม แม้แต่กลุ่มชั้นที่ 1 ที่ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพที่สุด โดยเฉพาะปัญหาผู้นำขาดความรู้ในการบริหารงาน ขาดความเสียสละและความซื่อสัตย์ ไม่ถือปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับให้ชัดเจน 2) ปัญหาหนี้สิน อาทิ หนี้สินเกิดจากค่าปุ๋ย อดก. หนี้สินอื่นที่ทำกับธนาคารพาณิชย์ 3) ปัญหาเงินทุนหมุนเวียน โดยเฉพาะกลุ่มที่ดำเนินธุรกิจขนาดใหญ่ ไม่สามารถจะหาเงินทุนดำเนินการได้เพียงพอ เพราะราชการยังไม่มีนโยบายสนับสนุน กลุ่มจึงกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์ซึ่งต้องจ่ายดอกเบี้ยอัตราสูง 4) การดำเนินกิจกรรม ราชการไม่ได้ให้ความสำคัญมาตั้งแต่ต้น ทำให้กลุ่มไม่มีกิจกรรม 5) ปัญหาเรื่องข้อมูลข่าวสาร เพื่อประกอบการตัดสินใจในการวางแผนทำธุรกิจหรือกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์และภาวะตลาด 6) ปัญหาความไม่ชำนาญของการจัดทำบัญชี โดยเฉพาะบัญชีการเงินไม่เป็นปัจจุบัน 7) สมาชิกไม่เห็นความสำคัญและขาดความสามัคคีและเอื้ออาทรต่อกัน และ 8) สมาชิกส่วนใหญ่ยังยาก

จน รายได้ภาคเกษตรไม่เพียงพอต่อการครองชีพ ต้องหารายได้เสริมนอกภาคเกษตร ทำให้เป็นข้อจำกัดต่อการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนธุรกิจในรูปกลุ่ม

2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มี 366 กลุ่ม กลุ่มที่จัดได้ว่ามีความโดดเด่นมีเพียง 30 กลุ่ม กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหา 1) ความสามารถในการบริหารงาน 2) กิจกรรมไม่ต่อเนื่อง 3) สมาชิกมีงานส่วนตัวมากและไม่มีเวลาบริหารงานกลุ่ม 3) สมาชิกต้องไปทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาให้กับกลุ่ม 4) กลุ่มรองรับกิจกรรมหลายอย่างจากหลายหน่วยงาน ทำให้เกิดความเบี่ยงเบน และ 5) สินค้าที่ผลิตไม่มียอดขาย สมาชิกเกิดความท้อถอย

3. กลุ่มยุวเกษตรกร มี 41 กลุ่ม สมาชิก 907 คน จัดชั้นกลุ่มได้ชั้นที่ 1 จำนวน 4 กลุ่ม ชั้นที่ 2 จำนวน 13 กลุ่ม ชั้นที่ 3 จำนวน 23 กลุ่ม และจัดชั้นไม่ได้ 1 กลุ่ม ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มมีดังนี้ 1) กิจกรรมไม่ต่อเนื่อง 2) สมาชิกลดลง เนื่องจากออกไปทำงานนอกพื้นที่ 3) ขาดผู้นำที่เสียสละ 4) ขาดการวางแผนที่ดี 5) ผู้นำส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญ 6) คณะกรรมการขาดประสิทธิภาพการดำเนินกิจกรรม 7) ขาดเงินทุนหมุนเวียน 8) เจ้าหน้าที่ไม่ให้ความสำคัญ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากต้องรับภาระงานมาก และ 9) ขาดการประชุมสมาชิกและติดตามประเมินผล

4. กลุ่มส่งเสริมการเกษตร มี 341 กลุ่ม สมาชิก 14,822 คน จัดลำดับชั้นได้เป็นชั้นที่ 1 จำนวน 16 กลุ่ม ชั้นที่ 2 จำนวน 90 กลุ่ม ชั้นที่ 3 จำนวน 225 กลุ่ม และจัดชั้นไม่ได้ 10 กลุ่ม ส่วนใหญ่ประสบปัญหา 1) ขาดการประชุม 2) กิจกรรมไม่ต่อเนื่อง 3) ขาดผู้นำที่เสียสละ 4) ขาดความสามัคคี 5) ขาดการวางแผนดำเนินกิจกรรมกลุ่ม 6) ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการ 7) ขาดเงินทุนหมุนเวียนเพื่อดำเนินกิจกรรม 8) คณะกรรมการและสมาชิกขาดความรู้ในการบริหาร

5. ชมรมชาวสวนผลไม้ สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีคุณภาพและทำสวนผลไม้อย่างจริงจัง มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับดี กิจกรรมของชมรมจึงเน้นการพึ่งตนเอง เช่น การจัดประชุม ฝึกอบรมแต่ละครั้งสมาชิกจะรับผิดชอบค่าเดินทางและค่าอาหารกันเอง ชมรมมีการประสานงานกับสำนักงานเกษตรจังหวัดอย่างใกล้ชิด ผลงานสำคัญคือ การรวมกลุ่มขายผลไม้ไปต่างประเทศโดยสมาชิกชมรมสามารถคัดคุณภาพและบรรจุหีบห่อได้เอง แก่นนำมีแนวคิดที่จะผลิตผลไม้ปลอดสารพิษ เพื่อส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ กล่าวโดยสรุป ชมรมชาวสวนผลไม้เป็นองค์กรที่มีคุณภาพ มีกิจกรรมภายในกลุ่มสม่ำเสมอ เน้นการพึ่งตนเองและมีการประสานความร่วมมือกับทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน

6. สมาคมชาวสวนยาง จ.นครศรีธรรมราช เป็นการรวมกลุ่มของชาวสวนยางที่มีรูปแบบการจัดตั้ง และการดำเนินงานที่เป็นระบบมากที่สุด มีโครงสร้างและความเชื่อมโยงกับสมาคมสหพันธ์ชาวสวนยางแห่งประเทศไทย และได้รวบรวมชาวสวนยาง และสมาชิกกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้าเป็นสมาชิก มีการประสานประโยชน์ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อแก้ไขปัญหาและให้ความช่วยเหลือแก่ชาวสวนยางทั้งระบบผลิตและการตลาด มีการประสานความร่วมมือกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการรวมตัวกับจังหวัดอื่นจัดตั้งเป็นสมาคมสหพันธ์ชาวสวนยางแห่งประเทศไทย ที่มีพลังในการเสนอนโยบายและแนวทางดำเนินงานของรัฐบาล เพื่อจัดสรรงบประมาณให้ประโยชน์กับชาวสวนยาง สมาคมสหพันธ์ชาวสวนยางแห่งประเทศไทย ยังจัดทำหนังสือ “เสียงจากชาวสวนยาง” เพื่อเป็นกระบอกเสียง เสนอความคิดเห็นต่อรัฐบาล และชี้แจงการดำเนินงานให้คณะกรรมการ

และสมาชิกได้รับทราบ สมาคมชาวสวนยางเน้นการประสานงานด้านนโยบายแนวทางดำเนินงานกับสมาคมสหพันธ์และราชการ โดยมีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน จึงถือได้ว่าชาวสวนยางได้พัฒนากลุ่มองค์กรของตนจากการชุมนุมประท้วง กัดดันรัฐบาล มาเป็นการเสนอความคิดเห็นและเข้าเป็นตัวแทน ในการแก้ปัญหาพร้อมกับรัฐบาลได้ในระดับหนึ่ง

7. เครือข่ายเกษตรกรจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้นำมาจากกลุ่มเกษตรกรทำนาบางกลุ่มที่มีคุณภาพ แต่ประสบปัญหาการประสานงาน และขาดการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่อง

- องค์กรชาวบ้านด้านการเงิน/ออมทรัพย์ แยกเป็น

1. สหกรณ์การเกษตร มี 145 สหกรณ์ และที่สามารถประชุมใหญ่สามัญประจำปีได้มีจำนวน 136 สหกรณ์ (ข้อมูลวันที่ 31 สิงหาคม 2540) สหกรณ์การเกษตรเป็นสหกรณ์ที่รัฐบาลให้การสนับสนุนส่งเสริมมากที่สุดมาโดยตลอด แต่ปัญหาส่วนใหญ่ของสหกรณ์การเกษตร คือ 1) สมาชิกมีความรู้ลึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมน้อย 2) ขาดเงินหมุนเวียน 3) การทำบัญชีและการเงินบกพร่อง ทุจริต 4) สมาชิกจำกัดอยู่เฉพาะอาชีพการเกษตร และ 5) ดำเนินกิจการครอบคลุมทุกเรื่อง ทั้งการเงิน การจำหน่ายผลิตผลและการขายสินค้า ทำให้ต้องใช้บุคลากรและงบรายจ่ายมาก แต่มีรายได้น้อย เกิดปัญหาขาดเงินหมุนเวียน กิจการแต่ละอย่างเอาดีไม่ได้

2. สหกรณ์เครดิตยูเนียน มี 5 สหกรณ์ แม้ว่าส่วนใหญ่จะมีสมาชิกเป็นเกษตรกร แต่เนื่องจากดำเนินการเฉพาะด้านการเงิน จึงไม่มีปัญหาเหมือนกับสหกรณ์การเกษตร

3. ธนาคารหมู่บ้าน มี 43 ธนาคาร การดำเนินงานมีปัญหาระบบบัญชี และการบริหารงานกลุ่ม เนื่องจากรูปแบบการดำเนินงานอาศัยอาสาสมัครผู้นำชาวบ้านในการเผยแพร่และจัดตั้ง ขาดการสนับสนุนด้านความรู้ความเข้าใจด้านการดำเนินงานอย่างละเอียดและต่อเนื่อง หลายธนาคารต้องยุบเลิกไป กิจการธนาคารหมู่บ้านส่วนใหญ่ขาดการติดต่อประสานงานเชื่อมโยงกัน ยกเว้นเฉพาะในเขตลุ่มน้ำปากพญางังบางส่วน ที่มีการติดต่อประสานงานกัน เพราะมีองค์กรพัฒนาเอกชน 2-3 องค์กรให้การสนับสนุน คือ มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย และโครงการเสริมศักยภาพธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น

4. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีหน่วยงานราชการสนับสนุนทั้งบุคคลและงบประมาณ จึงดำเนินการกิจการได้ต่อเนื่องและสัมฤทธิ์ผล อย่างไรก็ดี จากการที่เป็นหน่วยงานจัดตั้งของราชการอย่างชัดเจน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จึงมักจะถือว่ากลุ่มออมทรัพย์เป็นของราชการ ที่ต้องมีกฎระเบียบรัดกุม จึงเป็นความสับสนในเชิงแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ มากกว่าเป็นการพึ่งพาช่วยเหลือกันอย่างเท่าเทียม ฐานความคิดดังกล่าว ทำให้งานกลุ่มออมทรัพย์ยากที่จะขยายออกไปอย่างกว้างขวาง

- องค์กรชาวบ้านด้านสาธารณสุข ประกอบด้วย 1) กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งแยกเป็นกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 1,415 กลุ่ม สมาชิกประมาณ 16,761 คนและชมรมอาสาสมัครมูลฐานประจำอำเภอ 23 ชมรม สมาชิก ประมาณ 2,826 คน ทั้งสองกลุ่มเป็นกลุ่มที่ได้รับการจัดตั้งโดยภาครัฐ กลุ่มอสม.เริ่มมีการก่อตั้งมาตั้งแต่ปลายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 แต่ปัจจุบันเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันไม่เหนียวแน่น กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการสนองนโยบายด้านสาธารณสุขของรัฐ และไม่มีกิจกรรมเอกเทศของตนเอง ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานประจำอำเภอ เป็นกลุ่มตัวแทนของอาสาสมัครมูลฐานแต่ละหมู่บ้าน ดำเนินกิจกรรมประสานผลประโยชน์ของอสม.กับชาวบ้าน แต่ไม่มีการรวมกลุ่มหรือ

ถักทอเครือข่ายที่ชัดเจน 2) กลุ่มองค์กรหมอฟันบ้าน ก่อตั้งเมื่อปี 2523 แต่ละกลุ่มมีสมาชิกและกิจกรรมเป็นเอกเทศของตนเอง ขาดการประสานระหว่างกลุ่ม จึงขาดพลังในการดำเนินกิจกรรมและต่อรองกับภาครัฐ

องค์กรประชาชนที่กล่าวถึงข้างต้น จำแนกลักษณะการรวมตัวกันได้ 3 ลักษณะคือ 1) ประเภทองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยภาครัฐ การจัดตั้งองค์กรประชาชนโดยภาครัฐมีมาค่อนข้างยาวนาน อย่างน้อยที่สุด ก็นับตั้งแต่รัฐในนครศรีธรรมราช ได้รับเอารูปแบบการปกครองแบบจตุสดมภ์จากอยุธยาไปใช้ หลังการปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ก็ได้สืบทอดธรรมเนียมดังกล่าวต่อเนื่องสืบมาจนถึงปัจจุบัน กลุ่มองค์กรที่กล่าวถึงข้างต้นส่วนใหญ่เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐ โดยเฉพาะกลุ่มองค์กรด้านการเกษตร ซึ่งได้แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (366 กลุ่ม) กลุ่มเกษตรกรทำสวนและกลุ่มเกษตรกรทำนา (116 กลุ่ม) กลุ่มยุวเกษตรกร (41 กลุ่ม) และกลุ่มส่งเสริมการเกษตร (341 กลุ่ม) กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเมือง (ยกเว้นกลุ่มออมทรัพย์ที่โดดเด่น 4 องค์กร ซึ่งเกิดจากการกระตุ้นขององค์กรพัฒนาเอกชน) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (163 กลุ่ม) กลุ่มอสม. (1415 กลุ่ม) ชมรมอสม. (23 ชมรม) เป็นต้น กลุ่มประเภทนี้ได้รับการจัดโครงสร้างโดยภาครัฐในรูปของคณะกรรมการระดับตำบล อำเภอและจังหวัด และเป็นองค์กรที่ได้รับการชี้แนะจากภาครัฐ และส่วนใหญ่เป็นองค์กรที่อ่อนแอ

2) กลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวกันเองของชาวบ้านเพื่อกดดันภาครัฐ เป็นกลุ่มที่ริเริ่มก่อตั้งโดยชาวบ้านและมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย (network) ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเกษตรกรในการเจรจาต่อรอง เสนอข้อคิดเห็นหรือบางครั้งก็กดดันรัฐบาล ให้หันมาช่วยเหลือกลุ่ม เช่น การแทรกแซงกลไกด้านการตลาด กลุ่มที่จัดอยู่ในประเภทนี้มี อาทิ กลุ่มสหกรณ์กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง กลุ่มองค์กรธนาคารหมู่บ้าน แต่ที่ชัดเจนมากที่สุดคือ กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการก่อตั้งเมื่อเดือนกรกฎาคม 2540 โดยมีสาเหตุมาจาก ผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำได้รับความเดือดร้อนจากราคาอาหารกุ้ง ซึ่งสูงขึ้นและไม่มีคุณภาพ น้ำมันขึ้นราคา และรัฐไม่เคยให้ความช่วยเหลือ ผู้เลี้ยงกุ้งจึงรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่ม มีสมาชิกประมาณ 700-800 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอมาตรการต่อรัฐบาลให้ประวิงราคาอาหารกุ้งและตรวจสอบคุณภาพของอาหารกุ้ง ให้ชาวนากุ้งได้ใช้น้ำมันราคาถูก จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ให้ชาวนากุ้งและขุดลอกคูคลองที่ตื้นเขิน เพื่อการใช้น้ำเลี้ยงกุ้งได้สะดวกขึ้น

กลุ่มองค์กรประเภทนี้ มีแนวคิดชัดเจนในการรวมกลุ่มคือ เพื่อเป็นพลังต่อรองผลประโยชน์กับภาครัฐและภาคธุรกิจ เป็นการรวมตัวกันในแนวระนาบ แต่ขาดกลไกที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาหรือเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย อีกทั้งไม่ค่อยแสวงหาพันธมิตรจากภาคอื่น ยกเว้นกับข้าราชการบางคนและนักการเมืองท้องถิ่นบางท่าน

3) กลุ่มที่ก่อตั้งโดยชาวบ้านและดำเนินกิจกรรมเพื่อพึ่งตนเองเป็นหลัก กลุ่มประเภทนี้เกิดจากการเรียนรู้ของผู้นำชาวบ้านว่า รัฐ นักการเมืองมิได้ตั้งใจที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรประชาชนอย่างแท้จริง จึงดำเนินการจัดตั้งกลุ่มและมุ่งเน้นการทำกิจกรรมเพื่อเป้าหมายการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ กลุ่มองค์กรที่จัดอยู่ในประเภทนี้มี อาทิ กลุ่มไร่นาสวนผสมกลุ่มน้ำปากพนัง ชมรมชาวสวนผลไม้ นครศรีธรรมราช สหกรณ์การเกษตรอำเภอขนอม กลุ่มออมทรัพย์บ้านคีรีวง และกลุ่มเกษตรกรทำสวนไม้เรียง รูปธรรมการจัดตั้งองค์กรและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มประเภทนี้อาจดูได้จากกรณีกลุ่มเกษตรกรทำสวนไม้เรียง

กลุ่มเกษตรกรทำสวนไม้เรียง ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 ต. ไม้เรียง อ. ฉวาง จ. นครศรีธรรมราช ก่อตั้งด้วยวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ผลิตยางแผ่นคุณภาพดีตามความต้องการของตลาดโลก 2) ขยายยางแผ่นให้กับพ่อค้าส่งออกยาง

และตัดพ่อค้าคนกลางออกให้เหลือน้อยที่สุด 3) เพิ่มรายได้และลดรายจ่ายการทำสวนยางของสมาชิก 4) เปิดโอกาสให้ชาวสวนยางมีส่วนร่วมในการผลิต จำหน่ายและการบริหารงาน และ 5) สร้างงานในชนบท การรวมกลุ่มเริ่มมาตั้งแต่ปี 2517 ผ่านการล้มลุกคลุกคลานมาแล้วหลายครั้ง แต่กลุ่มไม่ยอมแพ้ พยายามเรียนรู้แก้ไขปัญหามาโดยตลอด จนปัจจุบันสามารถปรับปรุงเทคโนโลยีการผลิตและการแปรรูปยาง โดยการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีจากข้างนอกให้เหมาะสมกับเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจของสมาชิกและพึ่งพาข้างนอกน้อย (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน จํานงค์ แรกพินิจและประยงค์ รณรงค์ 2536) จนอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มเกษตรกรทำสวนไม้เรียง เป็นกลุ่มเกษตรกรที่พยายามแสวงหาทางออกให้กับตนเองและเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization) ในความหมายของ David Mathews (1996)

Putnam (1993a และ 1993b) และ Mathews (1996) กล่าวไว้ว่า พื้นฐานความเข้มแข็งของประชาสังคมก็คือ ความหลากหลายของเครือข่ายองค์กรทางสังคม และความหลากหลายของเวทีสาธารณะที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีโอกาสในการเข้าร่วมพูดคุยปัญหาสาธารณะ ข้อมูลข้างต้นและข้อมูลในบทที่ 3 จะเห็นได้ว่า องค์กรประชาชนในนครศรีธรรมราชมีหลากหลายกลุ่ม หลากหลายประเภท อย่างไรก็ตาม กลุ่มองค์กรดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นองค์กรที่ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายกันและกัน เพื่อเป็นช่องทางในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร และเสริมสร้างพลังให้กับกลุ่มองค์กร นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มโดยส่วนใหญ่ที่ก่อตั้งขึ้น เป็นกลุ่มที่มีความอ่อนแอภายใน มีเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่มีการรวมตัวกันในลักษณะเครือข่าย มีการเชื่อมโยงระดับพื้นที่ส่วนกลาง และมีการถ่ายทอดเครือข่ายผ่านภาคีต่าง ๆ องค์กรประเภทนี้มี อาทิ กลุ่มยมนา (เครือข่ายเกษตรกรนครศรีธรรมราช) กลุ่มเกษตรกรทำนาตำบลคอนชะลิก กลุ่มเกษตรกรทำนาปลาย อ.ท่าศาลา ชมรมประมงขนาดเล็กอำเภอสิชล ชมรมชาวสวนผลไม้านครศรีธรรมราช เครือข่ายธนาคารหมู่บ้าน และสมาคมชาวสวนยางจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น ซึ่งนับว่าเป็นกลุ่มองค์กรที่มีเพียงจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนองค์กรประชาชนทั้งหมดที่มีอยู่

องค์กรศิลปินพื้นบ้าน

องค์กรศิลปินพื้นบ้านในนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 17 องค์กรคือ ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัยตามอำเภอต่าง ๆ 16 อำเภอ และสมาพันธ์ระดับจังหวัด 1 สมาพันธ์ โดยองค์กรระดับจังหวัดจะไปเชื่อมต่อกับองค์กรระดับภาคอีกที ดังนั้นองค์กรศิลปินพื้นบ้านนครศรีธรรมราช จึงเป็นองค์กรที่มีการรวมตัวกันอย่างโดดเด่น และมีการประสานงานกับหลายภาคี เช่น กองเอกชนสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม, ศูนย์อำนวยการศรีวิชัย กองทัพภาคที่ 4 จังหวัดนครศรีธรรมราช, หรือหน่วยงานที่จัดงานประเพณีเทศกาลประจำปี, มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด, ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด / อำเภอ / กิ่งอำเภอ ศึกษาธิการอำเภอ / กิ่งอำเภอ / จังหวัด, มูลนิธิเพื่อการศึกษาไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านศรีวัง), และคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนภาคใต้ (กป. อพช. ภาคใต้) นอกจากนี้ ยังได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐกิจเอกชน และมีสื่อมวลชนคอยเผยแพร่ข่าวสารกิจกรรมขององค์กรอย่างต่อเนื่อง

องค์กรศิลปินพื้นบ้าน ไม่เพียงแต่เป็นการถ่ายทอดเครือข่ายของคนแปลกหน้า เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และบรรลุเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งเป็นลักษณะที่ Mathews (1996) และ Putnam (1993a และ 1993b) ว่าเป็นองค์

ประกอบพื้นฐานของประชาสังคมที่เข้มแข็ง เนื้อหาที่นำเสนอโดยศิลปินพื้นบ้านเป็นเนื้อหาที่เปิดให้คนได้ขบคิด และเกิดสำนึกปัญหาสาธารณะ (public/common problems) โดยเฉพาะศิลปินพื้นบ้านประเภทหนังตะลุง

ศิลปะการแสดงหนังตะลุงในภาคใต้ของไทย โดยพื้นฐานกำเนิดจากวัฒนธรรมราช สืบทอดโดยทางวาจา (oral tradition) จึงส่งผลให้ศิลปะการแสดงหนังตะลุงมีการปรับตัวค่อนข้างสูง นักวิชาการหลายท่าน อาทิ ปรีดา เฉลิมเผ่า-กอนันตกุล (2525) ชวน เพชรแก้ว (2531) นุภาพ มนต์เลี้ยง (2532) สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2522 และ 2528), อุดม หนูทอง (2528 และ 2537), อาคม พัตมียะ (2528), Peter Vandergeest and Paritta Chalernpow-Koanantakool (1993) และ Pual Dowsey-Magog (1997) ที่ให้เห็นว่า ในยุคปัจจุบันศิลปะการแสดงหนังตะลุง ได้มีการปรับเปลี่ยนหลากหลายด้าน อาทิ การปรับเปลี่ยนเครื่องดนตรี (เพิ่มเครื่องดนตรีสมัยใหม่ เช่น เบส กีตาร์ กองชุด เข้าไปผสมกับดนตรีดั้งเดิมประเภททับ โหม่ง ปี่และจิง) การปรับเปลี่ยนเรื่องราวที่แสดงจากเรื่องราวมหากาพย์ เช่น รามเกียรติ์ ที่ประกอบด้วยยักษ์ ฤาษี มาเป็นเรื่องนิยายสมัยใหม่มากขึ้น และอาจจำแนกเป็นประเภท (genre) หลักได้ 3 ประเภทคือ หนังโบราณ หนังสมัย (ใหม่) และหนังศักดิ์สิทธิ์ (ดูเพิ่มเติมใน Vandergeest and Paritta Chalernpow-Koanantakool 1993)

อย่างไรก็ดี สิ่งที่ค่อนข้างจะโดดเด่นในหนังตะลุงของเมืองนครศรีธรรมราช ก็คือ การแฝงเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์ระบบการเมืองแบบตัวแทน ความเอารัดเอาเปรียบทางสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติโดยเจ้าพ่อและอิทธิพลเถื่อน บางเรื่องเสนอข้อคิดทางจริยธรรมของความถูกต้องตามกฎหมาย แต่ขัดต่อศีลธรรม นายหนังบางคนเสนอหนังตะลุงเพื่อกระตุ้นให้คนหนุ่มสาว เข้าแบกรับและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคม การนำเสนอประเด็นสาธารณะดังกล่าว พบทั้งในหนังตะลุงของนายหนังรุ่นเก่า เช่น เรื่อง “นักรักนักรบ” และ “เมฆบังจันทร์” ของหนังปรีชา สงวนศิลป์ “เมืองรอเจ้าบ่าวรอนาย” ของหนังแคล้วน้อย ขวัญใจชนบท “โจรจำเป็น” ของหนังประทีป บัวทอง “วิญญาณนุภาพาร” ของหนังประทุม เสียงชาย “เพชรฆาตสงคราม” ของหนังทวีศิลป์ บางตะพงและ “บ้านนอกเข้ากรุง” ของหนังครวญ เสียงแก้วและหนังตะลุงของนายหนังรุ่นใหม่ เช่น เรื่อง “โลหิตต่างสี” ของหนังวรพจน์ เทียรทอง “สายเลือดนอกบัลลังก์” และ “สวรรค์บัลลังก์” ของหนังเอิบน้อย ยอดขุนพล “สายใยชีวิต” ของหนังสุรเชษฐ์ บันเทิงศิลป์ “แผ่นดินเลือด” และ “ความรักเหมือนยาขม” ของหนังสวัสดิ์ สงวนศิลป์ “น้ำตาแม่” และ “รักอันตราย” ของหนังเอี้ยดน้อย ศ. เคล้าน้อย เป็นต้น

ส่วนหนังประเคียง ระฆังทองขนานนามหนังของตนเองว่า “หนังตะลุงเพื่อชีวิต”¹ หน้า 4 เรื่องที่มีการบันทึกเทป คือ เรื่อง “สายเลือดที่ไม่ไหลกลับ” “อภินิหารเทวรูป” “เลือดรักนักรบ” และ “แสงเทียนคุณธรรม” ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่กระตุ้นให้คนรุ่นใหม่เข้ามาแบกรับปัญหาสังคม (ที่ชัดเจนมากคือเรื่อง “อภินิหารเทวรูป”) บางเรื่องกระตุ้นให้นำคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ามาแก้ไขปัญหาลังคมและกระตุ้นให้พระสงฆ์ออกมาจากวัดและเข้าร่วมแก้ไขปัญหาวิกฤติของสังคม (โดยเฉพาะเรื่อง “แสงเทียนคุณธรรม”)

หนังปฐม อ้ายลูกหมี่ ถือได้ว่าเป็นหนังดังของเมืองนครศรีธรรมราชและมีผลงานบันทึกเทปไม่น้อยกว่า 40 ชุด หนังปฐมในสายตาของคนทั่วไป จัดอยู่ในประเภทหนัง “ได้สะตือ” แต่หลายเรื่องที่หนังปฐมแสดงก็แฝงไว้

¹ หนังประเคียงเป็นนายหนังที่ยืนอยู่เคียงข้างประชาชน พร้อมทั้งจะใช้ศิลปะการแสดงหนังตะลุงวิพากษ์วิจารณ์ความอยุติธรรมในสังคม ในปี 2518 หนังประเคียงได้เข้าร่วมเคลื่อนไหวต่อต้านการใช้อำนาจบงการของข้าราชการในจังหวัด จนนำไปสู่เหตุการณ์การเผาจวนผู้ว่า ตัวเขาเองถูกจับในข้อหาก่อความสงบ พร้อมกับผู้ต้องหาอีก 16 คน (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในอบรม สนิทบาล 2518)

ซึ่งการวิพากษ์ระบบความไม่ยุติธรรมของสังคมและความฟอนเฟะของสังคมปัจจุบัน (ที่ชัดเจนมากคือเรื่อง “วัยรุ่นวัยร้อน”)²

สาระของหนังสือวรรณคดีธรรมราชบางเรื่องเริ่มด้วยการตั้งเมือง มียักษ์และฤาษี บางเรื่องเป็นนิยายสมัยใหม่ ที่มียักษ์ แต่ยักษ์ก็เป็นยักษ์ที่ขายอาวุธสงคราม ยักษ์จักรวรรดินิยม ซึ่งหมายถึงสหรัฐอเมริกาในหนังสือของหนังสือประเคียง ระงัทอง บางเรื่องเป็นเรื่องในภาคเหนือ มีตัวละครเป็นชาวเขา เช่น มั่ง เข้า กะเหรี่ยง แต่เนื้อหาที่สอดแทรก บรรยายภาพ ธรรมชาติที่บรรยายล้วนสะท้อนสิ่งที่เกิดขึ้นในนครศรีธรรมราช การวิพากษ์การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ระบบเจ้าพ่อจึงไม่พ้นจากสิ่งที่มีและเป็นอยู่ในเมืองนครศรีธรรมราช

กล่าวโดยรวมแล้ว องค์การศิลปินพื้นบ้านนครศรีธรรมราชค่อนข้างจะเข้มแข็ง และเนื้อหาสาระที่น่าสนใจในหนังสือส่วนใหญ่นำเสนอเรื่องราวสาธารณะ ที่มุ่งให้ผู้ฟังคิดและใคร่ครวญและบางโอกาสก็กระตุ้นให้ผู้ฟังเข้าแบกรับและร่วมแก้ไขปัญหาสาธารณะ กล่าวอีกนัย หนังสือเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ที่มุ่งเปิดเวทีสาธารณะของผู้คน การเปิดเวทีสาธารณะนี้ Putnam (1993a และ 1993b) และ Mathews (1996) ชี้ว่า เป็นองค์ประกอบสำคัญของประชาสังคมที่เข้มแข็ง

องค์กรสื่อมวลชน

นักวิชาการด้านประชาสังคมมองสื่อและองค์กรด้านสื่อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมแตกต่างกันไป นักคิดในสายมาร์กซิสต์ อาทิ Jurgen Habermas (1995) มักมองว่าสื่อสมัยใหม่เป็นตัวบั่นทอนความเป็นประชาสังคม แต่นักคิดคนอื่น อาทิ Mathews (1996) และ Boyd-Barrett and Newbold (1995) มองว่าสื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญของความเข้มแข็งของประชาสังคม (ดูรายละเอียดแนวคิดด้านการสื่อสารกับพื้นที่สาธารณะใน Dahlgren and Sparks 1991, Hallin 1994, และ Livingstone and Lunt 1994)

บทที่ 3 แสดงให้เห็นว่า สื่อท้องถิ่นในนครศรีธรรมราช ขาดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายองค์กร แม้นักสื่อสารมวลชนท้องถิ่น จะมีแนวความคิดการจัดตั้งสมาคมและชมรมผู้สื่อข่าวท้องถิ่น แต่ไม่สามารถจัดตั้งได้ เนื่องจากผู้ที่อยู่ในวงการมีหลายกลุ่ม และมีความขัดแย้งยากที่จะรวมกันได้ แม้ในวงการสื่อวิทยุที่ประกอบด้วยกลุ่มนักจัดรายการ ตั้งแต่รายเล็กถึงรายใหญ่หลายกลุ่ม ก็ไม่สามารถรวมกันจัดตั้งชมรมได้ เนื่องมาจากการแข่งขันใน

² เทปหนังสือช่วงต้นเกือบทั้งหมดบันทึกโดยห้างเทพมิวสิก 1835/37 ถ. ยมราช อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช โดยมีการเริ่มบันทึกเทปหนังสือมาตั้งแต่ปี 2532 ยกเว้นเรื่อง “โจรจ้าวเป็น” ของหนังสือประทีน บัวทอง และ “เพชรฆาตสงคราม” ของหนังสือศิลป์ บางตะพวง บันทึกโดยร้านลุง เจริญ (ถ. ราชดำเนิน อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช) “เมืองรอเจ้าบ่าวรอนาย” ของหนังสือน้อย ขวัญใจชนบท บันทึกเสียงโดยบริษัท Saha Kuang Heng (ไม่ทราบที่อยู่) และ “น้ำตาแม่” และ “รักอันตราย” ของหนังสือน้อย ศ. คล้ายน้อย บันทึกโดยบ้านชวนมิวสิก จ. สุราษฎร์ธานี การบันทึกเสียงหนังสือเริ่มมาตั้งแต่ปี 2471 ปัจจุบันเท่าที่ทราบมีบริษัทบันทึกเทปหนังสืออยู่ 3 บริษัทคือ ห้างเทพมิวสิก (นครศรีธรรมราช) มิลินทรา (พัทลุง) และบริษัทบ้านชวนมิวสิก จำกัด(สุราษฎร์ธานี) หนังสือที่ได้รับการบันทึกเทปมากที่สุดคือ หนังสือปฐม อ้ายลูกหนี (นายหนังสือเมืองนครศรีธรรมราช ประมาณ 40 เรื่อง ทั้งหมดบันทึกโดยห้างเทพมิวสิก) หนังสือจารย์ยงค์ ตลุงบัณฑิต (นายหนังสือเมืองตรัง ประมาณ 35 เรื่อง บันทึกโดยห้างเทพมิวสิกและมิลินทรา) และหนังสือพร้อมน้อย ตลุงสากล (นายหนังสือเมืองพัทลุง ประมาณ 30 เรื่อง ทั้งหมดบันทึกโดยมิลินทรา) ส่วนการทำวิดีโอเทปหนังสือเริ่มมาตั้งแต่ปีไหนไม่อาจทราบแน่ ปัจจุบันวิดีโอเทปหนังสือซื้อได้จากร้านลุงเจริญ อย่างไรก็ตาม มีผู้ให้ข้อสังเกตว่า วิดีโอเทปหนังสือส่วนใหญ่เป็นการนำเอาเทปหนังสือเปิด มีคนขับและถ่ายทำทีหลัง มิใช่การถ่ายทำจากการแสดงของนายหนังสือ ๆ ยกเว้นวิดีโอเทปที่จัดทำเพื่อออกอากาศ โดยสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 นครศรีธรรมราช

เชิงธุรกิจ กล่าวโดยสรุปแล้ว สถานภาพสื่อมวลชนในขณะนี้ ไม่มีการประสานความร่วมมือใดๆ ยกเว้นการรวมกลุ่มเล็กๆ ไม่เป็นทางการ โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว

ในระยะแรกสื่อท้องถิ่นค่อนข้างจะมีศักยภาพสูงในการสร้างและเป็นพื้นที่สาธารณะให้กับประชาชน โดยมีการนำเสนอเรื่องราวสาธารณะ (public issues) ที่หลากหลาย กล่าวคือ แม้จะได้รับการก่อตั้งด้วยเหตุผลทางการเมือง แต่สื่อท้องถิ่น โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เสียงราษฎร เติบโตในยุคที่บ้านเมืองปกครองด้วยรัฐบาลเผด็จการ ปิดกั้นข่าวสารประชาชน หนังสือพิมพ์จึงแสดงบทบาทเป็นตัวแทนประชาชนในการต่อสู้ เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ด้วยการนำเสนอข่าวสารข้อมูลการทุจริตของข้าราชการ พร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็น ผ่านคอลัมน์ อาทิ “จดหมายจากผู้อ่าน” “จดหมายร้องทุกข์” ตลอดจนบทความวิพากษ์-วิจารณ์รัฐ ซึ่งส่งผลให้หนังสือพิมพ์ได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างสูง

ปัจจุบัน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ ความเป็นไปของสังคมท้องถิ่นน้อยลง หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นประสบปัญหาหลากหลายด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก

1. นักการเมืองเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ ไม่สามารถทุ่มเทเวลาให้กับงานหนังสือพิมพ์ได้เต็มที่ เนื้อหาหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่บรรจุผลงานของพรรคและมุ่งประโยชน์ของพรรคเป็นหลัก

2. ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้สื่อ เช่น สื่อวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์จากส่วนกลางแพร่สู่จังหวัดมากขึ้น ประชาชนเข้าถึงได้สะดวกและรวดเร็วกว่าช่วงก่อน และการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมา ทำให้ผู้คนเห็นความสำคัญด้านข่าวสาร สังคม วัฒนธรรมจากส่วนกลางมากกว่าจากท้องถิ่น คนนครศรีธรรมราชจึงให้ความสำคัญกับข่าวและสื่อส่วนกลางมากกว่าข่าวและสื่อท้องถิ่น

3. นักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นส่วนมาก ไม่มีความรู้ด้านการสื่อสารมวลชนโดยตรง ทำงานโดยอาศัยประสบการณ์เป็นหลัก หลายรายเริ่มงานจากช่างภาพแล้วปรับมาเป็นนักข่าว จึงขาดทักษะการพัฒนางานข่าวให้มีคุณภาพ

4. ภาวะเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น แต่มีผู้สนับสนุนลงโฆษณาน้อยลง (รายได้จากโฆษณาเป็นรายได้หลักของหนังสือพิมพ์) ทำให้สื่อท้องถิ่นไม่สามารถลงทุนพัฒนางานและเพิ่มบุคลากรได้

อย่างไรก็ดี คอลัมน์หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นบางฉบับ ได้แสดงบทบาทอย่างชัดเจนในการสนับสนุนและส่งเสริมงานด้านวัฒนธรรม กล่าวคือ หนังสือพิมพ์ได้เปิดคอลัมน์เวทีนักกลอน นักคิด นักเขียนท้องถิ่นและจังหวัดอื่น โดยเฉพาะคอลัมน์กลอนชื่อ “ธารผืน” หนังสือพิมพ์ เสียงราษฎร ควบคุมโดย “วรรณลงกฎ” และคอลัมน์ “มาลัยเมืองใต้” ควบคุมโดย “วลีวิลาส” คอลัมน์ดังกล่าวนอกจากเป็นเวทีกลอนแล้ว ยังเป็นเวทีได้คารมและเพลงยาว ก่อให้เกิดนักเขียนรุ่นใหม่ และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีส่วนผลักดันให้มีการแสดงหนังตะลุง ในงานประเพณีเดือนสิบของจังหวัด ซึ่งเป็นวิถีที่เป็นมา แต่ในช่วงหนึ่งคณะกรรมการจัดงานมีมติไม่อนุญาตให้แสดง หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจึงร่วมกับประชาชนเคลื่อนไหว เรียกร้องให้หนังตะลุงแสดงในงานประเพณีเดือนสิบดุจเดิม เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปการแสดงพื้นบ้านแขนงนี้ จนท้ายสุดคณะกรรมการจัดงานจำต้องยินยอม

สื่อสิ่งพิมพ์อื่นในนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่เป็นสื่อเสรี ซึ่งสื่อที่นักวิชาการด้านประชาสังคมมองว่า เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างสำนึกสาธารณะให้แก่ส่วนรวมนั้น เป็นสื่อที่ตีพิมพ์โดยหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อที่จัดทำโดยองค์การพัฒนาเอกชนและองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น จดหมายข่าวนาคร-บวรรัตน์,

จดหมายข่าววารสาร, และจุลสารขวัญข้าว และสารนครศรีธรรมราช สื่อเหล่านี้บางฉบับนำเสนอเรื่องราวสาธารณะโดยตรง และมุ่งให้คนนครศรีธรรมราชตระหนักถึงสภาพปัญหาสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น บางฉบับ เช่น สารนครศรีธรรมราช มีส่วนในการปลุกสำนึกประวัติศาสตร์ความยิ่งใหญ่ของนครศรีธรรมราช อย่างไรก็ดี สื่อดังกล่าวยังคงเผยแพร่ในแวดวงที่จำกัด

สื่ออื่นเช่นวิทยุท้องถิ่นและโทรทัศน์ท้องถิ่น มีสภาพที่ไม่แตกต่างจากข้างต้น กล่าวคือรายการสถานีวิทยุส่วนใหญ่ เปิดโอกาสค่อนข้างน้อยให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ หรือเสนอแนะและให้ความคิดเห็นต่อเรื่องท้องถิ่น บางรายการผู้จัดวิทยุวิจารณ์หน่วยงานของรัฐ ปัญหาในการพัฒนาที่กระทบกับบุคคล แต่รายการดังกล่าวมักอยู่ได้ไม่นาน ไม่ถูกร้องขอจากสถานีก็ถูกข่มขู่จากผู้เสียผลประโยชน์ จนต้องยุติรายการ อย่างไรก็ดี ยังมีรายการทางวิทยุบางรายการที่วางรูปแบบรายการในรูปการสนทนา แต่มักจำกัดอยู่ในวงราชการ บางรายการ เช่น รายการข่าวปักษ์ใต้บ้านเรา ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการรายงานข่าวโดยเสียงของผู้สื่อข่าวอาสาสมัครประชาสัมพันธ์ของหมู่บ้าน เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นข่าวบริการสาธารณะและการพัฒนาความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นเป็นหลัก สื่อวิทยุบางรายการมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมภาคสังคม เช่น รายการสารพันข่าวของลุงเจริญ หรือเจริญ คลิ่งทอง นักจัดรายการท้องถิ่น สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบกที่ 4 ซึ่งเริ่มจัดตั้งตั้งแต่ปี 2512 รูปแบบรายการจะรายงานข่าวความเคลื่อนไหวของบ้านเมือง จดหมายร้องทุกข์ ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน การบอกข่าวสังคม เช่น งานบุญ ประเพณีทอดกฐิน ทอดผ้าป่า งานวัด งานศพ งานบวช เป็นต้น³ รายการวิทยุบางรายการของลุงเจริญนำเสนอศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เช่น หนังตะลุง โนรา เพลงบอก ซึ่งได้รับความนิยมจากประชาชนและพัฒนาไปสู่การประกวด แข่งขันศิลปะการแสดงพื้นบ้าน นับเป็นบทบาทในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของสื่อมวลชนที่น่าสนใจ

อย่างไรก็ดี โดยภาพรวมแล้วสถานีวิทยุในนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่เน้นรายการบันเทิง และโฆษณาสินค้า ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นหลัก

สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ถ่ายทอดข่าวสารและรายการจากส่วนกลาง แต่ก็มีรายการท้องถิ่นที่น่าสนใจ อาทิ หลังเดือนพฤษภาคม 2535 เกิดรายการเวทีเมืองคอน มีมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช การท่องเที่ยวนครศรีธรรมราช ร่วมจัดเวทีแลกเปลี่ยนอภิปราย เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ประเด็นการเมือง เศรษฐกิจและปัญหาและเรื่องราวสาธารณะอื่น รวมไปถึงการนำเสนอความเคลื่อนไหวขององค์กรประชาชนในท้องถิ่น ทำให้ได้รับความนิยมจากผู้ชมอย่างรวดเร็ว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ รายการเวทีเมืองคอนได้ทำหน้าที่เป็นสื่อเพื่อสร้าง พื้นที่หรือปริณทณสาธารณะ (public sphere) ให้กับชุมชนนครศรีธรรมราช โดยมุ่งกระตุ้นให้ผู้คนเกิดสำนึกและเข้าร่วมการแก้ไขปัญหาสาธารณะ อย่างไรก็ดีตาม ในระยะหลังรายการเวทีเมืองคอนได้เปลี่ยนแปลงไปมาก คือ ไม่นำเสนอการอภิปรายแสดงความคิดเห็นของประชาชนมากนัก ส่วนใหญ่นำเสนอสาระด้านศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์หน่วยงานของรัฐ

³ รายการสารพันข่าวสื่อกับผู้ชมด้วยภาษาถิ่นและลีลาการพูดที่เข้าใจง่าย ทำให้เป็นที่นิยมของผู้ฟังทุกเพศ วัยและอาชีพ จนในปี 2540 ผู้ดำเนินรายการได้จัดตั้งชมรมลุงเจริญ ชมรมดังกล่าวมีสมาชิกประมาณ 1,000 คน จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนกันและกันของสมาชิก

นอกจากรายการข้างต้นสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ริเริ่มทำรายการศิลปะการแสดงพื้นบ้านประเภทหนังตะลุง ในรา เพื่อเผยแพร่และส่งเสริมศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

กล่าวโดยสรุปแล้ว สื่อท้องถิ่นขาดการรวมกลุ่ม ถักทอเครือข่ายเพื่อเป็นช่องทางให้เกิดการสื่อสารภายในกลุ่ม และปัจจุบันเนื้อหาสาระของสื่อส่วนใหญ่ขาดการนำเสนอประเด็นสาธารณะ ที่กระตุ้นสำนึกและความรับผิดชอบของคนนครศรีธรรมราช ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่น ยกเว้นเฉพาะสื่อเสรีเท่านั้น ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะโดยตรง แต่สื่อดังกล่าวก็เผยแพร่ในแวดวงจำกัด

องค์กรสาธารณกุศลและองค์กรพัฒนาเอกชน

การศึกษาของ Putnam (1993a และ 1993b) ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนว่า ความเข้มแข็ง ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของเมืองในภาคเหนือของอิตาลี ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการมีองค์กร สมาคมทางสังคมที่หลากหลาย และมีการถักทอเครือข่ายดำเนินกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน โดย Putnam มองว่า องค์กรดังกล่าวนอกจากจะมีชีวิตสาธารณะภายในองค์กรของตนแล้ว ยังมีชีวิตสาธารณะของเมืองที่เกิดจากกิจกรรมขององค์กรและสโมสร การเข้าร่วมทำงานในสมาคมหรือองค์กรเป็นการกล่อมเกลานิ้วยของคนให้รู้จักการทำงานร่วมกับคนอื่น รู้รักสามัคคี และมีจิตวิญญาณสาธารณะ

ข้อมูลจากบทที่ 3 จะเห็นได้ว่า นครศรีธรรมราชมีองค์กรสาธารณกุศล ประเภทมูลนิธิประมาณ 110 องค์กร ประเภทสมาคม 137 องค์กรและประเภท อย่งไรก็ดี มูลนิธิและสมาคมดังกล่าวส่วนใหญ่ดำเนินกิจกรรมเฉพาะของตนเองเป็นหลักและขาดการถักทอเครือข่ายที่กว้างขวาง เพื่อผลักดันงานสังคมหรืองานสาธารณะอย่างมีพลัง กิจกรรมขององค์กรสาธารณกุศลจึงเป็นกิจกรรมสาธารณะเฉพาะกลุ่ม สมาคมและมูลนิธิส่วนใหญ่มีฐานงบประมาณที่มั่นคง มีการประชุมกรรมการและสมาชิก กลุ่มองค์กรสาธารณะกุศลที่รวมตัวกันในรูปสโมสรหรือชมรม ค่อนข้างจะมีกิจกรรมดำเนินการที่น่าสนใจ เช่น ชมรมถ่ายภาพนครศรีธรรมราช ชมรมดังกล่าวประกอบด้วยสมาชิกหลากหลายอาชีพ ดำเนินกิจกรรมถ่ายภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ โบราณคดี สถาปัตยกรรมของเมืองนครศรีธรรมราช ภาพดังกล่าวถูกนำเสนอในเวทีสาธารณะหลายโอกาส จึงถือได้ว่าเป็นการดำเนินกิจกรรมที่น่าจะส่งผลกระทบต่อการสำนึกด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของคนนครศรีธรรมราช

อย่างไรก็ดี องค์กรที่ดำเนินคล้ายกับชมรมถ่ายภาพ มีอยู่ไม่กี่กลุ่ม ประกอบกับองค์กรเหล่านี้ต่างคนต่างอยู่ จึงขาดการติดต่อสื่อสารและขาดพลังในการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อสังคมและเพื่อสาธารณะอย่างแท้จริง

นักวิชาการบางท่านให้ความหมายประชาสังคมว่า หมายถึงโลกขององค์กรพัฒนาเอกชน ที่ส่วนใหญ่ทำงานให้บริการหลากหลายด้าน เพื่อสนองความต้องการของประชากรในระดับรากหญ้า (Amalric 1996) องค์กรพัฒนาเอกชนเป็นภาคเอกชนแต่ทำงานเพื่อสาธารณะ (Fernandes 1994) ในช่วงทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาสังคม มองว่าการทำงานด้านประชาสังคมก็คือ การทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนจึงเป็นองค์กรด้านประชาสังคม ที่แบกรับงานที่มีของภาครัฐเรื่อยไปไม่ถึง

จากบทที่ 3 จะเห็นได้ว่า องค์กรพัฒนาเอกชนนครศรีธรรมราช มีอายุการทำงานกับชาวบ้านค่อนข้างจะสั้น คือ ส่วนใหญ่เริ่มทำงานหลังเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่เมื่อปี 2531 และมีจำนวนค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับจำนวน

ประชากรและพื้นที่ของจังหวัด คือมีเพียงประมาณ 10 องค์กร องค์กรเหล่านี้ส่วนใหญ่ทำงานในเขตอำเภอสิชล ลานสกา หัวไทร ปากพนัง จุฬาภรณ์ และอำเภอเมือง ใน 10 องค์กรนี้ ส่วนใหญ่เป็นองค์กรอาสาสมัคร คือ มีคนทำงานไม่เต็มเวลา และมีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่ถือได้ว่าเป็นองค์กรที่ทำงานเป็นอาชีพ คือ มีเจ้าหน้าที่ทำงานเต็มเวลา องค์กรพัฒนาเอกชนประเภทแรกมี อาทิ มูลนิธิสานแสงอรุณ ภาคใต้ (นครศรีธรรมราช) และกลุ่มเยาวชนเพื่อสิ่งแวดล้อมนครศรีธรรมราช องค์กรประเภทมี อาทิ โครงการพัฒนาชุมชนแออัด ภาคใต้(นครศรีธรรมราช) และโครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ บ้านคีรีวง

มูลนิธิสานแสงอรุณเกิดจากการรวมตัวของนักธุรกิจกลุ่มหนึ่ง ที่มีแนวคิดเรื่องการแบ่งปันผลกำไรคืนสู่สังคม และมีความเชื่อร่วมกันว่าหากทุกคนแบ่งปันความเอื้ออาทร ปัญหาทางสังคมจะได้รับการแก้ไขและพัฒนา จึงรวบรวมเงินก่อตั้งเป็นกองทุนและพัฒนาเป็นมูลนิธิ มีพื้นที่ดำเนินการในภาคอีสานและภาคกลาง ส่วนมูลนิธิสานแสงอรุณภาคใต้ เริ่มดำเนินการเมื่อเดือนมิถุนายน 2537 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ 1) สร้างและพัฒนาองค์กรตลอดจนทรัพยากรบุคคล 2) สนับสนุนและสร้างกิจกรรมการให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ให้เป็นผู้มีความรู้ ความรักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรม 3) เผยแพร่และสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาและพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน 4) ร่วมมือและประสานงานกับบุคคล หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ตรงกัน 5) ดำเนินการและร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่น ๆ เพื่อสาธารณะประโยชน์ และ 6) ให้การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมให้เจริญงอกงาม

มูลนิธิเน้นงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นหลัก กิจกรรมที่ดำเนินการได้แก่ 1) จัดค่ายฝึกอบรมนักเรียนด้านสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและการศึกษา รวมไปถึงกิจกรรมการปลูกป่า 2) ประสานให้เกิดกลุ่มเยาวชนเพื่อสิ่งแวดล้อมในจังหวัดนครศรีธรรมราช 3) ประสานสนับสนุนให้เกิดทีมจัดฝึกอบรมนักฝึกอบรมเยาวชน 4) ประสานกลุ่มครูในนครศรีธรรมราชให้สนับสนุนกิจกรรมของนักเรียน 5) ร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในนครศรีธรรมราชดำเนินกิจกรรมด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6) รณรงค์จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น สานแสงอรุณ

มูลนิธิมีเจ้าหน้าที่ 3 คน ทำงานเต็มเวลาเพียงหนึ่งคน อีกสองคนเป็นข้าราชการครูในพื้นที่ ที่มีเวลาทำงานให้มูลนิธิเพียงบางเวลา อย่างไรก็ตามการทำงานของมูลนิธิส่วนใหญ่อาศัยเพื่อนพ้อง และกลุ่มเยาวชนที่รวมตัวกันในนามกลุ่มเยาวชนเพื่อสิ่งแวดล้อมนครศรีธรรมราช

กลุ่มเยาวชนเพื่อสิ่งแวดล้อมนครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อ 16 ตุลาคม 2539 วัตถุประสงค์เพื่อ 1) อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และ 2) รวบรวมกลุ่มเพื่อนเพื่อทำประโยชน์แก่สังคม กลุ่มเยาวชนเพื่อสิ่งแวดล้อม ก่อตั้งโดยกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน คือ มูลนิธิสานแสงอรุณภาคใต้ กิจกรรมหลักของกลุ่มเน้นการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม แยกเป็น 1) การจัดทำจุลสารขวัญข้าว จุลสารรายสองเดือน เริ่มเผยแพร่เมื่อต้นปี 2539 โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการคือเพื่อเผยแพร่ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม, แลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านสิ่งแวดล้อม และเป็นเวทีของเยาวชนในการนำเสนอทัศนะด้านสิ่งแวดล้อม 2) จัดรายการวิทยุเพื่อสิ่งแวดล้อม เริ่มดำเนินรายการประมาณเดือนกรกฎาคม 2540 ที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครศรีธรรมราช ระบบ FM. ความถี่ 100

เมกกะเอิร์สต์ ทุกวันเสาร์เวลา 14.00-15.00 น. สารของรายการเป็นข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมประกอบเพลง และ 3) การแสดงละครเพื่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่ละครใบ้และละครคน ที่เขียนบทและแสดงโดยกลุ่มเยาวชน สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมปลาย กลุ่มไม่มีสำนักงานและไม่ได้ทำงานเต็มเวลา

โครงการพัฒนาชุมชนแออัด ภาคใต้ (นครศรีธรรมราช) เป็นโครงการขยายจากโครงการที่ดำเนินการในจังหวัดสงขลาและเริ่มดำเนินการที่นครศรีธรรมราชเมื่อปลายปี 2536 ทั้งนี้เพื่อ 1) สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของคนจนในเมือง โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) สนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่ม จัดตั้งและพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรชุมชน เพื่อให้เกิดแกนนำในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน 3) กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับนโยบายต่อการแก้ปัญหาคนจนในเมือง รวมทั้งแนวนโยบายการพัฒนาประเทศที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม 4) ประสานกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาเมือง และ 5) เพื่อศึกษารูปแบบการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดอย่างยั่งยืน

กิจกรรมหลักที่ดำเนินการโดยโครงการ เริ่มจากการศึกษาวิจัยชุมชน จากนั้นดำเนินกิจกรรมสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน ทั้งในระดับพื้นฐานและการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน เช่น ปัญหาสาธารณูปโภค สภาพแวดล้อม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กลุ่มออมทรัพย์ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมและการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในกระบวนการพัฒนา เพื่อให้เกิดแนวทางในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยให้หลากหลายขึ้น กิจกรรมดังกล่าวส่วนใหญ่ดำเนินการใน 4 ชุมชนแออัดในเขตเทศบาลนคร คือ ชุมชนคูขวาง ต. คลัง ชุมชนคูขวาง ต. ท่าวัง ชุมชนมะขามชุมและชุมชนหน้าสถานีรถไฟเขตนอกโคก

โครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ บ้านคีรีวง ก่อตั้งเมื่อเดือนตุลาคม 2537 เพื่อ 1) พัฒนาอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวบ้านในชุมชน 2) พัฒนากลุ่มผู้นำให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการอาชีพเสริมและสร้างกระบวนการกลุ่มในการพัฒนาชุมชน และ 3) พัฒนาการรวมกลุ่มของชาวบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้าน โครงการพัฒนาอาชีพเสริม ฯ มีพื้นที่ดำเนินการในเขตตำบลกำโลน อ. ลานสกา จ. นครศรีธรรมราช และดำเนินกิจกรรมหลัก 3 ประการ คือ 1) กิจกรรมอาชีพเสริม ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านทุเรียนกวน กลุ่มย้อมผ้า และชมรมท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ 2) กิจกรรมฝึกอบรมดีเจ โรงเรียนผู้นำและกลุ่มเยาวชน และ 3) กิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพอบต. ทั้งในนครศรีธรรมราช สงขลาและพังงา

ทั้งโครงการพัฒนาชุมชนแออัด ฯ และโครงการพัฒนาอาชีพเสริม ฯ ต่างก็มีคนทำงานเต็มเวลา โครงการแรกมีเจ้าหน้าที่ 3 คน ทำหน้าที่ประสานงานหนึ่งคนและทำงานในพื้นที่ 2 คน ส่วนโครงการหลังมีเจ้าหน้าที่ 2 คนที่รับงานเต็มเวลา

อย่างไรก็ดี องค์กรพัฒนาเอกชนนครศรีธรรมราช ถือว่าเป็นองค์กรภาคเอกชน ที่ทำงานเพื่อภาคสาธารณะและมิได้ทำงานเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม สมาชิกส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง แต่ทำงานเพื่อชนชั้นล่างในประเด็นหลัก 4 ประเด็น คือ สิ่งแวดล้อม พัฒนาอาชีพ พัฒนาครอบครัว เยาวชนและพัฒนาที่อยู่อาศัย โดยดำเนินกิจกรรมทั้งในด้านการรณรงค์ปลูกฝังจิตสำนึก และกิจกรรมเชิงปฏิบัติโดยตรง

กระนั้นก็ตาม องค์กรพัฒนาเอกชนนครศรีธรรมราช เป็นองค์กรที่ขาดการประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนด้วยกัน และองค์กรภาคอื่น เช่น องค์กรภาครัฐและสถาบันการศึกษา การทำงานส่วนใหญ่

จึงเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์และวางยุทธศาสตร์การพัฒนาพร้อมกับภาคีอื่น และระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนด้วยกัน (ยกเว้นระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนกับชาวบ้านในพื้นที่เป้าหมาย) ยิ่งไปกว่านั้น องค์กรพัฒนาเอกชนยังขาดกระบวนการในการเสริมสร้างศักยภาพให้แก่คนในวงการด้วยกัน กล่าวโดยรวมแล้ว องค์กรพัฒนาเอกชนประสบปัญหาหลัก 6 ประการ ซึ่งทำให้องค์กรพัฒนาเอกชนไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร คือ 1) องค์กรส่วนใหญ่เป็นองค์กรอาสาสมัคร ไม่มีเจ้าหน้าที่ทำงานเต็มตัว 2) ขาดทุนสนับสนุนที่ต่อเนื่อง (3) ขาดการประสานงานกับภาคีอื่นอย่างเพียงพอ (4) ประสบการณ์และอายุการทำงานของบุคลากรค่อนข้างสั้น และขาดการฝึกฝนอบรมอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง (5) ขาดการถักทอกันเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง และ (6) ฐานการเกิดขององค์กรพัฒนาเอกชนส่วนใหญ่ ไม่ได้เกิดจากความเรียกร้องต้องการของคนนครศรีธรรมราช

อย่างไรก็ตาม ในระยะหลังองค์กรพัฒนาเอกชนในนครศรีธรรมราช ได้พยายามถักทอกันเป็นเครือข่ายมากขึ้น โดยเริ่มมาตั้งแต่ปี 2539 และต่อเนื่องในปี 2540 โดยเฉพาะการรวมตัวกันเพื่อจัดงานสิ่งแวดล้อมของจังหวัด โดยในปี 2540 องค์กรพัฒนาเอกชนนครศรีธรรมราช ได้ประสานกันเป็นเครือข่ายคณะทำงานสิ่งแวดล้อม 40 ซึ่งประกอบด้วยองค์กรพัฒนาเอกชนและภาคีประมาณ 10 องค์กร

การรวมตัวกันของคนจากภาคีต่าง ๆ ภายใต้ชื่อชมรมรักบ้านเกิดนครศรีธรรมราช (Nakhon Forum) เป็นการรวมตัวกันที่น่าสนใจ การรวมตัวเกิดจากจิตสำนึกรักท้องถิ่นของชนชั้นกลางหลากหลายอาชีพ อาทิ สถาปนิก ทันตแพทย์ นักผังเมือง นักประวัติศาสตร์ ครู อาจารย์ ทนายความ พ่อค้าชนมบึง เจ้าของโรงพิมพ์ สมาชิกเทศบาลและเยาวชน เป็นต้น คนกลุ่มนี้สนใจประเด็นปัญหาเดียวกันจึงรวมตัวกันและวาดฝันที่จะให้ เมืองนครศรีธรรมราชเป็น "เมืองที่มีชีวิต มีวิญญาณ มีเอกลักษณ์ ที่สะท้อนชีวิตของพลเมือง ที่ตั้งมั่นอยู่ในคุณค่าของ ความดีงามและสันติสุข...[มี]...สิ่งแวดล้อมร่มรื่น สะอาด สวยงาม อากาศบริสุทธิ์ มีพื้นที่เพียงพอเพื่อการพักผ่อน หย่อนใจของชาวเมือง...ชาวเมืองมีปัจจัยพื้นฐานและหลักประกันในการดำรงชีพ มีโอกาสพัฒนาตนเอง มี สุขภาพดี ได้รับโอกาสทางการศึกษาและบริการทางสังคมอย่างเพียงพอ พลเมืองตระหนักในสิทธิประโยชน์ของตนและหน้าที่ต่อส่วนรวม เข้าร่วมอย่างแข็งขัน ในการสร้างสรรค์เมืองและท้องถิ่นของตน"

ชมรมรักบ้านเกิดนครศรีธรรมราชก่อตั้งเมื่อปี 2539 วัตถุประสงค์เพื่อ 1) จุดประกายความคิดและร่วมกัน ทำเมืองให้น่าอยู่ และ 2) ปลุกฝังสำนึกรักเมืองและรักท้องถิ่น ลักษณะการรวมตัวเป็นการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ไม่กำหนดโครงสร้างที่ชัดเจนตายตัว ไม่มีกรรมการ ไม่มีประธาน ไม่มีเลขาธิการ สมาชิกไม่จำกัด คนที่รักเมืองรัก บ้านเกิดก็เป็นสมาชิก ชมรมได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ 1) ตั้งวงสนทนาปัญหาการพัฒนาเมือง 2) จัดทำ โครงการทำเมืองให้น่าอยู่ 3) จัดทำโครงการรักษาลำน้ำคูคลองในเมือง 4) จัดทำรายงานสถานภาพเมือง 5) จัด ทศนศึกษาการจัดการเมืองในประเทศเพื่อนบ้าน และ 6) ร่วมจัดทำวิสัยทัศน์เมืองนครศรีธรรมราช ทั้งวิธีการรวม ตัวและงานที่ริเริ่มโดยชมรมรักบ้านเกิดเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ชมรมจะไปได้ไกลยิ่งขึ้นหากสามารถสร้างทุนสังคมให้ กับตนเอง ได้อย่างเพียงพอ

กล่าวโดยสรุป องค์กรพัฒนาเอกชนนครศรีธรรมราชทำงานเพื่อสาธารณะโดยตรง แต่ไม่เข้มแข็งพอ ที่จะ ผลักหรือประสานให้ชีวิตสาธารณะในนครศรีธรรมราชเฟื่องฟู

บทที่ 5:

ปัจจัยความเข้มแข็งของประชาคม

นักวิชาการชี้ว่า ความเข้มแข็งหรืออ่อนแอของประชาสังคม ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมหลายประการ เนื่องจากองค์กรประชาสังคมดำรงอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละสังคม (ดู Barber 1995, Bothwell 1997, Hann and Dunn 1996, และ Putnam 1995)

บทที่ 4 นำเสนอศักยภาพขององค์กรประชาสังคมในนครศรีธรรมราช จากปัจจัยภายในขององค์กรเอง ดังนั้น บทที่ 5 จึงเป็นความพยายามที่จะนำเสนอ ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อความเข้มแข็ง และอ่อนแอขององค์กรประชาสังคม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ขององค์กรประชาสังคมกับภาครัฐ องค์กรการศึกษา องค์กรทางการเมือง และภาคเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นองค์ประกอบขององค์กรประชาสังคม

องค์กรภาครัฐ

บทที่ 3 ได้กล่าวแล้วว่า รัฐในนครศรีธรรมราชมีพัฒนาการมาค่อนข้างยาวนาน โดยนับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 จนถึงสมัยต้นรัตนโกสินทร์ รัฐในนครศรีธรรมราชค่อนข้างจะมีอิสระในการปกครองคนในเขตอำนาจ เอกสารข้อมูลที่มีอยู่ทำให้เชื่อได้ว่า ภาครัฐในนครศรีธรรมราชมิได้มีบทบาทในการแทรกแซงชุมชนชนบทมากนัก หรือหากมีการแทรกแซง ประชาชนก็อพยพโยกย้ายไปอยู่ในเขตชายขอบที่อำนาจรัฐแผ่ไม่ถึง

การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ เกิดหลังการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ประเทศไทยได้รับเอาระบบบริหารราชการและระบบคิดเรื่องชาติ ดินแดนและอาณาเขตจากตะวันตกมาใช้ (ดูรายละเอียดใน Thongchai Winitchakul: 1994) กล่าวคือ นับแต่ปี 2430 รัชกาลที่ 5 ทรงปรับปรุงการปกครองไทย เพื่อดึงอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง และแบ่งการปกครองประเทศสยามออกเป็น การปกครองส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น การปกครองส่วนกลางแบ่งเป็น 12 กระทรวง การปกครองส่วนภูมิภาคจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล นครศรีธรรมราชได้รับการจัดตั้งเป็นมณฑลเทศาภิบาลในปี พ.ศ. 2439 ครอบคลุมพื้นที่ 10 เมือง (ต่อมาเรียกว่าจังหวัด) คือ เมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลาและหัวเมืองปักษ์ใต้อื่นอีก 7 หัวเมือง ปี พ.ศ. 2440 ทรงตราพระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 แบ่งมณฑลต่าง ๆ ออกเป็นจังหวัด อำเภอ กิ่งอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ขึ้นตรงต่อเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย นครศรีธรรมราชมีอำเภอในสังกัด 9 อำเภอ คือ อำเภอกลางเมือง (อำเภอเมือง) เปี้ยซัด (ปากพนัง) ร่อนพิบูลย์ กลาย (ท่าศาลา) สีชล ลำพูน (ปัจจุบันเป็นตำบลหนึ่งขึ้นกับจังหวัดสุราษฎร์ธานี) ฉวางทุ่งสง และเขาพังไกร (ต่อมาเปลี่ยนเป็นอำเภอหัวไทร)

มณฑลเทศาภิบาลขึ้นตรงต่อเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ข้าราชการชั้นรองประกอบด้วยข้าหลวงเทศาภิบาล ผู้ว่าราชการเมือง กรมการเมือง กรมการอำเภอ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน การปกครองระดับเมืองนอกจากมีผู้ว่าราชการเมืองแล้วยังประกอบด้วยกรมการเมือง 2 ฝ่าย คือ กรมนอกทำเนียบ ประกอบด้วยคหบดีเมืองและผู้ทรงคุณวุฒิ และกรมในทำเนียบ ประกอบด้วยกรมการผู้ใหญ่ 3 ตำแหน่ง คือ ปลัดยกกระบัตร ปลัดเมืองและผู้ช่วยราชการ และกรมการผู้น้อย 5 ตำแหน่ง คือ จ่าเมือง สัสดี แพ่ง ศุภมาตราและสาระเลข การปกครอง

อำเภอเป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอ ซึ่งประกอบด้วยนายอำเภอ ปลัดอำเภอและสมุหบัญชี และข้าราชการอื่น ได้แก่เสมียน พนักงานและสารวัตร การปกครองตำบลและหมู่บ้านมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านปกครองตามลำดับ

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 รัฐบาลได้จัดให้มีการปรับปรุงการปกครองให้เป็นระบบชัดเจนมากขึ้น โดยจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้านและจัดระเบียบการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล

การปกครองจังหวัดมีคณะกรรมการจังหวัด ประกอบด้วยข้าหลวงประจำจังหวัด ปลัดจังหวัดและหัวหน้าส่วนราชการบริหารฝ่ายพลเรือนต่าง ๆ 13 แผนกคือ มหาดไทย อัยการ สาธารณสุข สรรพากร สรรพสามิต คลัง ตำรวจ ด้านศุลกากร โฉะกิจ ที่ดิน ป่าไม้และยาง ศึกษาธิการและพาณิชย์ การปกครองระดับอำเภอมีคณะกรรมการอำเภอปกครอง ประกอบด้วยนายอำเภอ ปลัดอำเภอและหัวหน้าส่วนราชการบริหารฝ่ายพลเรือน การปกครองท้องถิ่นประกอบด้วย 3 เทศบาลคือ เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช เทศบาลเมืองปากพนัง และเทศบาลตำบลปากแพรก (กรมโฆษณาการ 2494:15-18)

การปกครองนครศรีธรรมราชปัจจุบัน เป็นระบบที่สืบทอดและพัฒนาจากระบบการปกครองในยุคหลังปี 2475 และปี 2541 จังหวัดนครศรีธรรมราชแบ่งเขตการปกครองเป็น 21 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 165 ตำบล 1,415 หมู่บ้าน อย่างไรก็ตาม การนำเสนอสาระองค์การรัฐจะแยกเป็น 3 ส่วน คือ องค์การรัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

องค์การรัฐส่วนกลาง หมายถึงหน่วยงานบริหารราชการส่วนกลาง ที่จัดตั้งขึ้นในจังหวัดนครศรีธรรมราช แต่มีสายบังคับบัญชาขึ้นตรงกับหน่วยงานในส่วนกลาง นับตั้งแต่สมัยมณฑลเทศาภิบาลเป็นต้นมา การปกครอง ... จังหวัดเป็นรูปแบบการขยายการปกครองจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น นครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีการขยายจำนวนองค์การภาครัฐจากส่วนกลางจำนวนมาก ปัจจุบัน มีทั้งสิ้น 98 หน่วย

องค์การรัฐส่วนภูมิภาค หมายถึงหน่วยงานราชการ ที่มีสายบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งมีทั้งสิ้น 32 หน่วย อาทิ สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานป่าไม้จังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานเกษตรจังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานประมงจังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช ฯลฯ เป็นต้น

องค์การรัฐส่วนท้องถิ่นหรือองค์การการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยปรัชญาแล้ว เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนดำเนินการปกครองตนเอง แต่องค์การการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยนับตั้งแต่ยุคแรกเริ่มก่อตั้งถูกแปรสภาพเป็นองค์การภาครัฐในท้องถิ่น มากกว่าเป็นองค์กรประชาชน (ดูบทวิเคราะห์ที่น่าสนใจในธนศวร์ เจริญเมือง 2540) องค์การรัฐส่วนท้องถิ่นที่ดำรงอยู่ในนครศรีธรรมราชปัจจุบันแบ่งเป็น 5 ประเภท คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (1 แห่ง) เทศบาล (3 แห่ง) สุขาภิบาล (21 แห่ง) สภาตำบล (1 แห่ง) และองค์การบริหารส่วนตำบล (164 แห่ง)

จากที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชมีองค์การภาครัฐส่วนต่าง ๆ มากมายหลายองค์กร และนับตั้งแต่การเริ่มต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการประกาศ

ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 แผนดังกล่าวเปิดโอกาสให้ภาครัฐเข้าไปแทรกแซงกิจการต่าง ๆ (แย่งชิงพื้นที่สาธารณะ) ของภาคประชาสังคมค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการแพทย์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเดิมเป็นบริบทที่ดำเนินการโดยภาคประชาชน การแทรกตัวเข้าสู่ชุมชน เห็นได้ชัดจากการที่รัฐเข้าไปจัดตั้งกลุ่มและองค์กรประชาชนหลากหลายกลุ่มหลากหลายองค์กร ดังได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 3

อย่างไรก็ดี แม้จะเป็นความหวังดีของภาครัฐ แต่การเข้าไปจัดตั้งกลุ่มและองค์กรชาวบ้าน รัฐมิได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเติมโตและริเริ่มกิจกรรมด้วยตนเอง แต่เป็นโครงสร้างที่ครอบงำจากข้างบนลงสู่ชุมชน หรือเป็นความสัมพันธ์แนวตั้งในความหมายของ Putnam (1993a และ 1993b) และ Mathews (1996) การกระทำดังกล่าว มิเพียงแต่จะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนเท่านั้น หากยังเป็นปัจจัยให้ชาวบ้านห่างเหินจากกิจกรรมสาธารณะ

แม้จะไม่มีข้อมูลแน่นอนหนา แต่จากการบันทึกของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ที่เดินทางเข้ามาทำงานในมณฑลนครศรีธรรมราชสมัยราชการที่ 5 ยืนยันว่า งานสาธารณะหลายอย่าง เช่น การขุดถนน ขุดคลอง เป็นกิจกรรมที่ริเริ่มโดยภาคประชาชน (ดูรายละเอียดในกรมศิลปากร 2520) แต่หลังจากรัฐเข้าไปจัดการเรื่องสาธารณะแทนประชาชนทั้งหมด ทำให้ปัจจุบันงานสาธารณะส่วนใหญ่ เป็นสิ่งที่ราษฎรขอให้ภาครัฐเป็นคนริเริ่มดำเนินการ ปราชญ์สำคัญของนครศรีธรรมราชปัจจุบัน (จุชาติยศ สุชาติ) ให้ข้อคิดว่า เดิมมีเหตุการณ์อะไร เช่น น้ำท่วม ชาวบ้านจะจัดเตรียมทุกสิ่งทุกอย่างไว้แก้ไขเยียวยาสิ่งที่จะเกิดขึ้นด้วยตนเอง แต่ปัจจุบัน ชาวบ้านเป็นเสมือนคนที่ช่วยตนเองไม่ได้ และรอภาครัฐทุกอย่าง ทั้งนี้เป็นเพราะผลพวงการพัฒนาในรอบ 40 ปีที่ผ่านมา

ประชาชนนครศรีธรรมราช ค่อนข้างจะไม่ให้ความไว้วางใจต่อภาครัฐเท่าที่ควร (ไม่มีทุนสังคมให้กับภาครัฐ) ดังพบจากคติของชาวนครศรีธรรมราชที่ว่า “ไม่รบนาย ไม่หายจน” และเนื้อหาหนังสือหลายเรื่อง หลายสมัยและนายหน้า¹ ทุนทางสังคมที่ไม่มีให้ภาครัฐนี้ เป็นสิ่งที่สืบทอดมาค่อนข้างยาวนาน ดังกล่าวไปแล้วในบทที่ 3 ความไม่ไว้วางใจระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนเริ่มเข้มข้นมากขึ้น นับตั้งแต่มีการเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในภาคใต้ และสืบเนื่องมาจนถึงปี 2518 ซึ่งเป็นปีที่เกิดเหตุการณ์เผาजनผู้ว่าฯ เหตุการณ์ครั้งนี้ ภาครัฐเข้าใจว่าการประท้วงจนถึงขั้นเผาजनผู้ว่าฯ เป็นเพราะการยุบของผู้นำที่ไม่หวังดี ภาคประชาชนมองว่าหัวหน้าภาครัฐในท้องถิ่นใช้อำนาจของที่มีคนบริจาครายเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมใหญ่ในภาคใต้และนครศรีธรรมราช (ดูรายละเอียดในอบรม สันติบาล 2518) ความระแวงสงสัยต่อกันที่สืบเนื่องมายาวนาน คงเป็นเหตุผลหนึ่งที่อธิบายว่า ทำไมแม้องค์กรประชาชนจำนวนมากได้รับการจัดตั้งโดยภาครัฐ ส่วนใหญ่จึงเป็นองค์กรที่ขาดความเหนียวแน่นและอ่อนแอ

องค์กรการปกครองในระดับท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด สุขาภิบาล สภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น โดยปรัชญาพื้นฐานแล้วถือเป็นเสมือนองค์กรที่เปิดให้ประชาชน

¹ ดูอาทิ เรื่อง “เมืองรอเจ้า บ่าวรอนาย” ของหนังสือสั้นน้อย ขวัญใจชนบท “โจรจำเป็น” ของหนังสือบันเทิง บัวทอง “เพชรฆาตสงคราม” ของหนังสือศิลป บางตะพาง “เลือดรักนักรบ” และ “แสงเทียนคุณธรรม” ของหนังสือเพียง ระฆังทอง “รักอันตรราย” ของหนังสือดุษฎี ศ. คล้ายน้อย “โลหิตดั่งสี” ของหนังสือวรรณ ทัพยาของ “สายเลือดนอกบัลลังก์” ของหนังสือเล็กน้อย ยอดขุนพล “แผ่นดินเลือด” ของหนังสือสวัสดิ์ สงวนศิลป์ และ “ราชธิดาครองบัลลังก์” ของหนังสือเล็กน้อย ซึ่งหลายเรื่องสะท้อนการใช้อำนาจที่ไม่ถูกต้องของราชการ ทำให้คนต้องอพยพออกจากเมืองเพื่อแสวงหาที่อยู่ใหม่ หรือไม่ก็ออกไปเป็นโจร ที่ปล้นคนรวย สังหารคนผิด และนำสินทรัพย์ที่ได้มาแจกจ่ายให้คนจน บางเรื่องสะท้อนว่าการคิดโกงเป็นธรรมชาติของข้าราชการ เข้าทำนอง คำพูดตัวตลกหนังสือนครศรีธรรมราชที่ว่า “หมาไม่เล็กกินขี้ ข้าราชการไม่เล็กขี้ราชบังหลวง” และดูเพิ่มเติมในชวน เพชรแก้ว (2529)

เรียนรู้การปกครองตนเองและการดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณะ แต่ในบริบทของประเทศไทยและจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น องค์การปกครองระดับท้องถิ่นส่วนใหญ่ถูกควบคุมโดยภาครัฐ และนักการเมืองท้องถิ่น องค์การปกครองท้องถิ่นจึงไม่มีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรประชาสังคมได้อย่างเต็มที่ รูปธรรมที่เห็นได้ชัดคือ องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับประชาชนในชนบทมากที่สุด

องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในนครศรีธรรมราชเมื่อปี 2499 แต่ยกเลิกไปในปี 2515 อบต. ที่จัดตั้งในปัจจุบันจัดตั้งตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลปี 2537 (ประกาศใช้ปี 2538) พระราชบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดรูปแบบการบริหารส่วนตำบลออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) การปกครองตำบลในรูปสภาตำบล ได้แก่ตำบลที่มีรายได้เฉลี่ยติดต่อกัน 3 ปี น้อยกว่า 1.5 แสนบาท (ไม่รวมเงินอุดหนุน) สภาตำบลประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภท คือ สมาชิกโดยตำแหน่ง ได้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน แพทย์ประจำตำบลและสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 1 คน และมีเลขาได้แก่ข้าราชการที่ทำงานในตำบล ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยนายอำเภอ และ (2) องค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ตำบลที่มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนเฉลี่ย 3 ปีมากกว่า 1.5 แสนบาทขึ้นไป อบต.มีฐานะเป็นนิติบุคคล แบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ เรียกว่าสภาอบต. มีกรรมการประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 2 คน และฝ่ายบริหารเรียกว่าคณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วยกำนันและผู้ใหญ่บ้าน 2 คน และสมาชิกสภาอบต. 4 คน ซึ่ง 6 คนนี้มาจากการเลือกของสภาอบต. ปี 2538 ตำบลในนครศรีธรรมราชได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นอบต. 12 แห่ง ปี 2539 เพิ่มอีก 107 แห่ง ปี 2540 จัดตั้งเพิ่มอีก 45 แห่ง รวมทั้งสิ้น 164 แห่ง อีกตำบลยังคงมีสภาพเป็นสภาตำบล คือ สภาตำบลทุ่งไผ่ อ. สีชล อบต.ในนครศรีธรรมราชจัดขึ้นตามรายได้ได้ 4 ชั้น คือ ชั้น 2 - 5 ดังตารางที่ 6 อบต. ทั้ง 164 แห่งมีหมู่บ้านที่อยู่ในเขตรับผิดชอบ 1,385 หมู่บ้าน และมีสมาชิกอบต. รวม 4,319 คน

ตารางที่ 6: แสดงชั้น อบต. นครศรีธรรมราชแยกตามรายได้

อบต. ชั้น	รายได้เฉลี่ยต่อปี (บาท)	จำนวน (แห่ง)
1	มากกว่า 20 ล้าน	0
2	12 - 20 ล้าน	6
3	6 - 12 ล้าน	2
4	3 - 6 ล้าน	9
5	0.15 - 3 ล้าน	147
	รวม	164

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า อบต.ส่วนใหญ่เป็นอบต.ระดับ 5 (147 จาก 164 อบต.) มีรายได้เฉลี่ย 3 ปีรวมกันต่ำกว่า 3 ล้านบาท จึงถือได้ว่า อบต.ส่วนใหญ่เป็นอบต.ที่ยากจน พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล ปี 2537 ได้กำหนดสถานะ อำนาจหน้าที่ของอบต.ไว้หลายด้าน แต่จากเวทีประชุมตัวแทนอบต. และแบบสอบถามสะท้อนว่าอบต.นครศรีธรรมราชมีปัญหาลักษณะนี้ 1) สมาชิกขาดความรู้ความเข้าใจระเบียบและอำนาจหน้าที่ของอบต. 2) สมาชิกไม่มีส่วนร่วมในการประชุมสภา ขาดการทำงานเป็นทีม บางอบต.ขาดแคลนบุคลากร

เช่น ฝ่ายโยธาหรือฝ่ายคลัง 3) ส่วนใหญ่ดำเนินการการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สะพาน ทั้งนี้ เพราะขาดข้อมูลและแนวทางการจัดทำโครงการด้านอื่น เช่น ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม 4) อบต. ไม่ปรึกษาชาวบ้าน และชาวบ้านเองยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของอบต. 5) อบต. ไม่ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเข้าใจบทบาทหน้าที่ของอบต. และในบางตำบลก็ไม่มีองค์กรชุมชนที่อบต.จะประสาน 6) มีปัญหาความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก เช่น อำเภอยังคงให้อำนาจสั่งการ หลายหน่วยงานเข้าดำเนินงานกิจกรรมหรือโครงการในพื้นที่โดยมิได้แจ้งและอบต.ไม่มีอำนาจในการเข้าไปตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานเหล่านั้น ทำให้งานที่ไม่มีคุณภาพและซ้ำซ้อน

โดยสรุป อบต.นครศรีธรรมราชส่วนใหญ่ที่มีรายได้น้อย ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ มีปัญหาความชัดเจนด้านบทบาท อำนาจหน้าที่ ขาดความพร้อมในการบริหารจัดการ ขาดการทำความเข้าใจกับประชาชน การประสานงานกับหน่วยงานอื่นไม่ราบรื่น ส่วนใหญ่ยังคงเน้นการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน จึงกล่าวได้ว่า อบต.ยังไม่มีส่วนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรภาคประชาสังคมและยังไม่เป็นองค์กรการปกครองที่ดี

บทก่อนได้ชี้ให้เห็นว่า องค์กรปกครองท้องถิ่นในเขตเมืองได้จัดตั้งองค์กรชาวบ้านขึ้นหลายกลุ่ม แต่องค์กรเหล่านั้นก็ไม่ได้รับการหนุนเสริมให้เติบโต เข้มแข็งและเป็นองค์กรประชาสังคมอย่างแท้จริง แม้เทศบาลปากแพวก ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมอย่างโดดเด่น แต่เมื่อมีการเปลี่ยนผู้บริหารกิจกรรมทางสังคม สุขภาพและสิ่งแวดล้อม ที่ดำเนินไว้อย่างโดดเด่นนับตั้งแต่ปี 2536 เป็นต้นมากลับไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างที่ควรจะเป็น

องค์กรการศึกษา

นครศรีธรรมราช ได้รับการยอมรับว่าเป็นเมืองศูนย์กลางการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมภาคใต้มาตั้งแต่ครั้งอดีต หลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง มีข้อความในตอนหนึ่งว่า "สังฆราช ปราชญ์ เรียนจบปิฎก ไตรยหลวงกว่าครูปู่ใด ทุกคนลูกแต่เมืองศรีธรรมราชมา" นั้นแสดงให้เห็นว่าปราชญ์จากเมืองนครศรีธรรมราช มีส่วนสำคัญในการสร้างรากฐานการศึกษาไทยมาตั้งแต่อดีต จนถึงขั้นมีการตั้งข้อสังเกตว่าอักษรไทยที่พ่อขุนรามคำแหง ทรงคิดประดิษฐ์ขึ้นนั้น ปราชญ์ที่ไปจากนครศรีธรรมราชน่าจะมีส่วนสำคัญในการคิดประดิษฐ์ ปัจจุบัน นครศรีธรรมราชยังคงเป็นเมืองนักปราชญ์และเป็นเมืองที่ให้ความสำคัญแก่การศึกษาค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นในภาคใต้

การศึกษาของชนชั้นสูงในระยะแรก ๆ คงจะใช้วิธีท่องจำสืบต่อกันมา ต่อมาเมื่อชาวอินเดียเข้ามาประมาณช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-17 ก็ได้รับเอาอิทธิพลภาษาของอินเดีย เช่น ภาษาบาลี สันสกฤต เทวนาครี และภาษาทมิฬ ราวพุทธศตวรรษที่ 17-19 อาณาจักรขอมรุ่งเรืองและได้แผ่อิทธิพลเข้ามายังภาคใต้และแหลมมลายู นครศรีธรรมราชจึงได้รับเอาภาษาขอม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากภาษาอินเดีย มาใช้ศึกษาเล่าเรียนกันอย่างแพร่หลาย ประกอบกับในช่วงนั้นอาณาจักรสุโขทัยโดยพ่อขุนรามคำแหงทรงคิดประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้ นครศรีธรรมราชจึงได้นำมาศึกษาเล่าเรียนอย่างกว้างขวาง

การศึกษาเล่าเรียนสมัยนี้ยังไม่เป็นระบบ ไม่มีแบบเรียน ครูผู้สอนซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักบวชจะถ่ายทอดผู้เรียนจากความจำ หรือจัดทำเป็นหนังสือใบด สมุดข่อย มาให้ผู้เรียนได้ศึกษาคัดลอกก็มี วิชาที่เล่าเรียนมีประมาณ

7 แขนง คือ (1) การแกะสลัก การปั้น (2) โหราศาสตร์ (3) ภาษาบาลี สันสกฤต (4) ศาสนาทั้งพราหมณ์และพุทธ (5) คชศาสตร์ (6) แพทย์แผนโบราณ และ (7) ธรรมศาสตร์หรือกฎหมายโบราณ (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ 2531: 304-305) วัดทำหน้าที่เป็นผู้จัดและบริหารการศึกษา มีพระสงฆ์เป็นครู

การศึกษาเล่าเรียนของชนชั้นล่างและชาวชนบท ส่วนใหญ่คงอิงอยู่กับการศึกษาเล่าเรียนปากต่อปากสืบทอดกันในครอบครัว การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ เช่น ลูกเรียนรู้การทำนาจากประสบการณ์จริงที่ต้องทำนาร่วมกับพ่อและแม่ ลูกชาวประมงเรียนรู้การประมงจากการออกทะเลร่วมกับพ่อและญาติมิตร หรือไม่ก็เรียนจากสื่อพื้นบ้าน มุขปาฐะ การละเล่น การแสดงพื้นเมือง เช่น โนรา เพลงบอก ปริศนาคำทาย หนังสือสูง ซึ่งมีได้มุ่งเฉพาะความบันเทิง ความสนุกสนานเป็นหลัก หากแต่สืบสานความรู้ที่เกี่ยวกับการดำรงชีพในสังคมและการทำมาหากิน อาทิ ปริศนาคำทายของชาวนครศรีธรรมราชนั้น เป็นเสมือนคลังวิชาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับพืช-สัตว์นานาชนิดที่มีอยู่ในท้องถิ่น (ดูรายละเอียดในวิมล คำศรี 2540ข) กล่าวโดยสรุป องค์การการศึกษาที่สำคัญของชนชั้นล่างในช่วงนี้ ก็คือ สถาบันครอบครัวและสื่อพื้นบ้าน ส่วนวัดเป็นสถาบันที่เปิดให้การศึกษาแก่ผู้ชายเป็นหลัก

การศึกษาของนครศรีธรรมราช เริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนนับตั้งแต่ยุคการปฏิรูปการศึกษา โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา ยุคนี้เป็นยุคของการจัดตั้งองค์การการศึกษาเฉพาะ ขึ้นมารับผิดชอบการศึกษาของปวงชน การศึกษาแผนใหม่ในนครศรีธรรมราช ริเริ่มโดยพระภิกษุชาวปากพนัง คือพระสิริธรรมมุนี ผู้ซึ่งได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาด้านใหม่ที่กรุงเทพฯและเมื่อเดินทางกลับมาเป็นเจ้าอาวาสวัดท่าโพธิ์วรวิหาร เมื่อปี 2434 ท่านได้จัดตั้งโรงเรียนหลวงแห่งแรกขึ้นที่วัดท่าโพธิ์ (ดูรายละเอียดในเบญจมาธุทิศ 2536)

เมื่อได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการการศึกษามณฑลนครศรีธรรมราชในปี 2441 พระสิริธรรมมุนีได้ดำเนินการขยายการศึกษา โดยการจัดตั้งโรงเรียนต่าง ๆ ขึ้นในมณฑลนครศรีธรรมราชรวม 17 โรง (ในเขตเมืองนคร 11 โรง เมืองพัทลุงและสงขลาแห่งละ 3 โรง) การศึกษาที่พระสิริธรรมมุนีสันนิษฐาน นอกจากการศึกษาทั่วไปที่มุ่งให้ชาวนครศรีธรรมราชเป็นผู้มีการศึกษาแล้ว ท่านยังได้สนับสนุนการศึกษาในลักษณะวิชาชีพ โดยในปี 2455 ได้จัดตั้งโรงเรียนสอนช่างถม (ปัจจุบันก็คือ วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช) ขึ้นที่วัดท่าโพธิ์อีกโรงเรียนหนึ่ง (ดูรายละเอียดในศึกษาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช 2525)

การศึกษาของนครศรีธรรมราชในยุคนั้นนอกจากจะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐแล้ว ยังได้รับการสนับสนุนจากเอกชน โรงเรียนเอกชนแห่งแรกจัดตั้งโดยคณะอเมริกัน เพลสไบที่เรียมิชชัน ชื่อ American School For Boys แต่โรงเรียนดังกล่าวต้องปิดไปในปี 2446 เพราะไม่มีครูสอนและเปิดดำเนินการอีกครั้งในปี 2456 ระยะเวลาสอนระดับประถมศึกษา แต่หลังปี 2481 ได้ขยายถึงชั้นมัธยมปีที่ 6 และใน พ.ศ. 2489 ได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น "ศรีธรรมราชวิทยา" โรงเรียนเอกชนอีกแห่ง คือ American School For Girls ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2482 และต่อมาได้รวมกันกับโรงเรียนศรีธรรมราชวิทยาเป็นโรงเรียนเดียวกัน ชื่อว่า "โรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา" โรงเรียนศรีธรรมราชศึกษาจึงเป็นโรงเรียนราษฎร์แห่งแรกและแห่งเดียวที่ยังเปิดการสอนตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน (ดูรายละเอียดในศรีธรรมราชศึกษา 2540)

การศึกษาในปัจจุบันขยายตัวทั้งในเชิงปริมาณและระดับชั้นการศึกษา นับได้ว่านครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีสถานศึกษา และจำนวนนักเรียนนักศึกษามากที่สุดในภาคใต้ สถานศึกษาต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่ (1) สถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 789 แห่ง สำนักงาน

การศึกษาเอกชนจำนวน 117 แห่ง กรมสามัญศึกษาจำนวน 68 แห่ง กรมการศึกษานอกโรงเรียนในทุกอำเภอและ จังหวัดจำนวน 24 แห่ง กรมพลศึกษาจำนวน 1 แห่ง กรมอาชีวศึกษาจำนวน 12 แห่ง อาชีวศึกษาเอกชนจำนวน 17 แห่ง กรมศิลปากรจำนวน 2 แห่ง สถาบันราชมงคลจำนวน 2 แห่ง สถาบันราชภัฏจำนวน 1 แห่ง วิทยาลัยและ มหาวิทยาลัยสงฆ์จำนวน 2 แห่ง สถานศึกษาที่สังกัดกระทรวงมหาดไทย โรงเรียนเทศบาล จำนวน 19 แห่ง (2) สถานศึกษาที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุข วิทยาลัยพยาบาลจำนวน 1 แห่ง และ (3) สถานศึกษาที่สังกัดทบวง มหาวิทยาลัย วิทยาลัย(เอกชน)จำนวน 1 แห่ง และมหาวิทยาลัยจำนวน 3 แห่ง รวมสถานการศึกษา 1059 แห่ง ครูอาจารย์ 19,601 คน นักเรียน นักศึกษา 404,126 คน หรือร้อยละ 26.89 ของประชากรรวม

การศึกษาในนครศรีธรรมราชปัจจุบันเป็นหน้าที่หลักขององค์กรรัฐและเอกชน โดยแบ่งการจัดการศึกษา ออกเป็น 1) การจัดการการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา มีทั้งของภาครัฐและเอกชน เป็นการจัดการศึกษาระดับพื้นฐานภาคบังคับให้แก่ประชาชน โดยการบริหารของสำนักงานการประถมศึกษา สำนักงานการศึกษาเอกชน สถาบันราชภัฏ และกองการศึกษาของเทศบาล 2) การจัดการการศึกษาในระดับ มัธยมศึกษา ทั้งมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในความรับผิดชอบของกรมสามัญศึกษา สำนักงานการศึกษาเอกชน และกรมศิลปากร (วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช) เน้นการให้การศึกษาขั้นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงต่อไป 3) การจัดการการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา ทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) อยู่ในความรับผิดชอบของกรม อาชีวศึกษา อาชีวศึกษาเอกชน สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล กรมศิลปากร กรมการศึกษานอกโรงเรียน และกรมสามัญศึกษา (หลักสูตรปวช.ในโรงเรียนมัธยม) ซึ่งเน้นการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในระดับฝีมือและการ ศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป มีทั้งด้านพาณิชยกรรม ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม เป็นต้น 3) การจัดการการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรีหรือเทียบเท่าและสูงกว่าปริญญาตรี) ดำเนินการโดย วิทยาลัยเทคนิคนครศรีธรรมราช (ระดับ ปทส.) สังกัดกรมอาชีวศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขต เกษตรนครศรีธรรมราชและคณะเกษตรศาสตร์นครศรีธรรมราช สังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาลัยสงฆ์ ภาคทักษิณ มหาจุฬาราชวิทยาลัย และ มหามกุฏวิทยาลัยสังกัดกรมการศาสนา วิทยาลัยพยาบาลพระบรมราช ชนนี้ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี ดำเนินการโดย สถาบันราชภัฏ นครศรีธรรมราช สังกัดสถาบันราชภัฏ วิทยาลัยศรีโสภณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยราม คำแหง และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งเน้นในการผลิตบัณฑิตในระดับความรู้ชั้นสูง

นอกจากสถานการศึกษาที่จัดการศึกษาในระบบแล้ว ยังมีหน่วยงานการศึกษาหรือองค์กรวิชาการอื่น ที่ สนับสนุนการศึกษาอีกหลายหน่วยงาน เช่น หอสมุดแห่งชาตินครศรีธรรมราช พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินครศรี ธรรมราช หน่วยศิลปากรที่ 8 นครศรีธรรมราช เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้มีหน้าที่บริการการศึกษานอกระบบ เพื่อสนับสนุนให้การศึกษาในระบบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า องค์กรการศึกษาของนครศรีธรรมราชในอดีต ค่อนข้างจะสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ของชุมชน หลังมีการนำเอาระบบการศึกษาแผนใหม่มาใช้ สถาบันการศึกษากลับมุ่งสนับสนุนแนวทางการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของประเทศโดยรวม แม้ในปัจจุบัน สถาบันการศึกษาจะมีส่วนเอื้อภาคประชา สังคมอยู่บ้าง อาทิ

1. สถาบันการศึกษามีส่วนร่วมในการส่งเสริมอาชีพให้แก่ชุมชน มีหน่วยงานทางการศึกษา สถาบันการศึกษาหลายหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทส่งเสริมอาชีพให้แก่ชุมชน เช่น วิทยาลัยอาชีวศึกษา จัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องการทำอาหาร การตัดเย็บเสื้อผ้า การส่งเสริมหัตถกรรมต่าง ๆ วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยการอาชีพ จัดอบรมให้ความรู้ทักษะช่างฝีมือ ทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาว วิทยาลัยเกษตรกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และคณะเกษตรศาสตร์ อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การบริการข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร ส่วนหน่วยงานอื่น เช่น การศึกษานอกโรงเรียน สถาบันราชภัฏ มีส่วนช่วยในการอบรมส่งเสริมอาชีพให้แก่กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน อาทิ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. การออกค่ายอาสาพัฒนา เป็นต้น

2. สถาบันการศึกษามีส่วนร่วมกับโครงการ หน่วยงานราชการและองค์กรเอกชนในการพัฒนาชุมชน หน่วยงานทางการศึกษา สถาบันการศึกษาได้ร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ดำเนินโครงการที่มีผลเกี่ยวเนื่องกับชุมชน เช่น สถาบันราชภัฏ วิทยาลัยเกษตรกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล คณะเกษตรศาสตร์ วิทยาลัยเทคนิค ได้เข้าร่วมในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง โครงการศรัทธา โครงการส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสาน การจัดสอนหลักสูตรระยะสั้นแก่ประชาชนในชนบทตามโครงการพระราชดำริ ร่วมกับชมรมชาวสวนผลไม้ นครศรีธรรมราช เพื่อพัฒนาคุณภาพไม้ผล และเป็นวิทยากรให้หน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ร่วมกับจังหวัดและสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช จัดทำวิทยุทัศน์นครศรีธรรมราช 2550

3. สถาบันการศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีของจังหวัดและอำเภอ เนื่องจากนครศรีธรรมราช มีกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีเกือบตลอดปี ดังนั้นหน่วยงานทางวิชาการ สถาบันการศึกษาจึงมีบทบาทเข้ามาร่วมกิจกรรมด้านศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีอย่างต่อเนื่อง เช่น ประเพณีสารทเดือนสิบ ประเพณีชักพระ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีสงกรานต์รดน้ำพระพุทธรูป ประเพณีทานไฟ และสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช มีบทบาทนำในการศึกษาศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของนครศรีธรรมราช อาทิ จัดทำโครงการสัมมนาประวัติศาสตร์เมืองนครศรีธรรมราช และกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ เป็นต้น

4. สถาบันการศึกษามีส่วนร่วมในการรณรงค์อื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นการรณรงค์เรื่องทั่ว ๆ ไป เช่น รณรงค์ต่อต้านโรคเอดส์ ยาเสพติด รณรงค์การสวมหมวกนิรภัย รณรงค์ปัญหาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ให้ความรู้เรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่องค์กรท้องถิ่น การรณรงค์รัฐธรรมนูญ ฉบับส.ร. เป็นต้น และ

5. สถาบันการศึกษามีส่วนร่วมในการสนับสนุนองค์กรประชาชน องค์กรการศึกษาบางองค์กร เช่น มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ได้ดำเนินโครงการสนับสนุนองค์กรประชาชน อาทิ สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ โดยการร่วมเป็นภาคีในการดำเนินโครงการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่มุ่งให้ชาวประมงศึกษาวิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไขปัญหของชุมชนด้วยตนเอง

อย่างไรก็ดี บทบาทสถาบันการศึกษาข้างต้น ก็ยังเป็นเพียงบทบาทเสริมของของหน่วยงานหรือสถาบันเท่านั้น ส่วนการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน องค์กรท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่น หรือเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งขององค์กรทางสังคมโดยตรงนั้น องค์กรการศึกษายังไม่ได้แสดงบทบาทอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะหน่วยงานทางวิชาการเหล่านี้มักติดอยู่ในกรอบระบบระเบียบของทางราชการ และภาระกิจด้านการให้การศึกษาเป็นหลัก การให้การศึกษาขององค์กรวิชาการส่วนใหญ่ยังคงยึดตามกรอบแนวโน้มหลักของการพัฒนาประเทศ ที่มุ่งให้ความสำคัญและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่บางกลุ่มบางองค์กร เช่น องค์กรภาคธุรกิจ เป็นต้น

องค์กรทางการเมือง

คนนครศรีธรรมราช มีความตื่นตัวทางการเมืองและสนใจความเป็นไปของบ้านเมืองค่อนข้างสูง ความตื่นตัวดังกล่าวมีมาตั้งแต่อดีต อย่างไรก็ตาม การเมืองสมัยใหม่ในนครศรีธรรมราชเริ่มหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 รัฐบาลคณะราษฎรได้จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นทั่วประเทศในปี 2476 ในปีนั้นนครศรีธรรมราชมีผู้แทนได้ 1 คน รองอำมาตย์โทมงคล รัตนวิจิตรได้รับการเลือกตั้ง หลังจากนั้นคนนครศรีธรรมราชมีโอกาสดำรงตำแหน่งอีก 6 ครั้ง แต่การเลือกตั้งเป็นการเลือกตั้งโดยไม่สังกัดพรรคจึงยังไม่มีพรรคการเมืองในจังหวัด กระทั่งสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้ตรา พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับแรกขึ้นในปี พ.ศ. 2498 และได้มีการจดทะเบียนพรรคการเมืองพรรคเสรีมนังคศิลา ซึ่งเป็นพรรคการเมืองของรัฐบาล และมีจอมพล ป. พิบูลสงครามนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้า พรรคเสรีมนังคศิลาได้รวบรวมผู้แทนราษฎรต่างจังหวัดเข้าพรรคจำนวนมาก และดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อให้ได้จำนวนผู้แทนราษฎรมากที่สุดในการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นในปี 2500

ในปี 2500 ได้มีการเลือกตั้งอีกครั้ง นครศรีธรรมราชมีผู้แทน 4 คน สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ของนายควง อภัยวงศ์ 1 คน พรรคธรรมาธิปัตย์ 2 คนและพรรคเสรีมนังคศิลา 1 คน พรรคการเมืองดังกล่าวเป็นพรรคที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพ ฯ ในวันที่ 25 ตุลาคม 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองประเทศจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม และออกพระราชบัญญัติยุบเลิกพรรคการเมืองและไม่มีการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเริ่มอีกครั้งในปี 2512 นครศรีธรรมราชมีผู้แทนได้ 6 คน สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ 5 คน พรรคสหประชาไทยของจอมพลถนอม กิตติขจร 1 คน แต่หลังจากนั้นจอมพลถนอมปกครองประเทศโดยเผด็จการจึงไม่เปิดให้มีการเลือกตั้งแต่ประการใด จนถึงปี 2518 จึงมีการเลือกตั้งอีกหน นครศรีธรรมราชมีผู้แทน 8 คน จากพรรคประชาธิปัตย์ 5 คน ที่เหลือเป็นพรรคกิจสังคมและพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย การเลือกตั้งครั้งนี้ เป็นจุดเริ่มต้นของการแยกขั้วทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในนครศรีธรรมราชอย่างชัดเจน คือ กลุ่มพรรคประชาธิปัตย์ และกลุ่มที่ไม่ใช่ประชาธิปัตย์ พรรคประชาธิปัตย์เริ่มผูกขาดชัยชนะของการเลือกตั้งในนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะการเลือกตั้งในปีถัดมาอีก 1 ปี พรรคประชาธิปัตย์ได้รับการเลือกตั้งยกทีมเป็นครั้งแรก อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งอีกครั้งในปี 2522 พรรคกิจสังคมกลายมาเป็นคู่แข่งที่สำคัญของพรรคประชาธิปัตย์ โดยได้รับการเลือกตั้ง 5 คนใน 8 คน แต่พรรคประชาธิปัตย์กลับมาผูกขาดตำแหน่งสมาชิกสภาอีกครั้งนับตั้งแต่ปี 2526 เป็นต้นมา และแกนนำหลักของพรรคกิจสังคมได้หันไปยึดหัวหน้าทางการเมืองระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะตำแหน่งสมาชิกเทศบาล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด

กลุ่มองค์กรพรรคการเมืองมีการปรับเปลี่ยนกลุ่มเปลี่ยนพรรคอยู่บ้าง โดยเฉพาะในช่วงที่ใกล้การเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม กลุ่ม/องค์กรทางการเมือง ที่มีความต่อเนื่องและมีอิทธิพลต่อการเมืองในนครศรีธรรมราชปัจจุบันมีอยู่ 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มพรรคประชาธิปัตย์และกลุ่มที่ไม่ใช่ประชาธิปัตย์

- **พรรคประชาธิปัตย์** เป็นพรรคที่มีอิทธิพลทางการเมืองในนครศรีธรรมราชมายาวนาน โดยพรรคมีสมาชิกคนแรกที่ได้รับการเลือกตั้งมาตั้งแต่ปี 2500 แต่ในระยะแรกพรรคประชาธิปัตย์ยังไม่ก่อตั้งสาขาพรรคในนครศรีธรรมราช จนกระทั่งประมาณ 20 ปีที่ผ่านมาจึงได้มีการก่อตั้งสาขาพรรคขึ้น ปัจจุบัน พรรคประชาธิปัตย์มี

สาขาพรรค 6 แห่งคือ สาขาพรรคอำเภอเมือง สาขาอำเภอทุ่งสง สาขาอำเภอพิปูน สาขาอำเภอขนอม สาขาอำเภอนาบอนและสาขาอำเภอฉวาง

● กลุ่มที่ไม่ใช่พรรคประชาธิปัตย์ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นที่เริ่มเติบโตมาตั้งแต่ประมาณปี 2518 และได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มทหารที่มีอิทธิพลในนครศรีธรรมราช เดิมเคยมีสาขาพรรคอยู่ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอทุ่งสง ปัจจุบันสมาชิกคนสำคัญ คือ นายนิเวศ เกตชาติ และนายสมนึก เกตชาติ หันมาให้ความสำคัญกับการเป็นนักการเมืองท้องถิ่น และสามารถผูกขาดตำแหน่งทั้งในสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลนครนครศรีธรรมราชนับตั้งแต่ปี 2524 เป็นต้นมา

องค์กร/กลุ่มทางการเมืองในนครศรีธรรมราช ทั้งกลุ่มนักการเมืองระดับประเทศและระดับท้องถิ่นเป็นกลุ่มการเมืองที่มีความเข้มแข็ง มีฐานการเงินที่มั่นคง สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์สามารถสถาปนาตนเองเป็นนักการเมืองระดับชาติได้อย่างสมภาคภูมิ กลุ่มการเมืองท้องถิ่นมีเครือข่ายชุมอำนาจและการเงินที่หนาแน่น ทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ อย่างไรก็ตาม การเมืองในจังหวัดมีการแบ่งขั้วเป็นฝักเป็นฝ่ายมากเกินไป จึงขาดการสานประโยชน์ให้กับคนนครศรีธรรมราช ขณะเดียวกันกลุ่มและพรรคการเมืองดังกล่าว ยังมีได้ให้ความสำคัญกับการจัดระบบพัฒนาการเมืองพื้นฐานให้เป็นของประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีแค่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (บัญชา พงษ์พานิช 2539:90)

การเลือกตัวแทนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติของคนนครศรีธรรมราช เป็นการเลือกตัวแทนที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพ โดยตลอดระยะเวลา 20 กว่าปีที่ผ่านมา คนนครศรีธรรมราชได้กำหนดอย่างชัดเจนว่าจะให้พรรคหรือกลุ่มการเมืองใดเป็นตัวแทนระดับชาติ กลุ่มและพรรคการเมืองใดเป็นตัวแทนในระดับท้องถิ่น การแบ่งอย่างชัดเจนดังกล่าว ส่วนหนึ่งทำให้นักการเมืองระดับชาติ ไม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจังหวัดของตนเท่าที่ควร นักการเมืองท้องถิ่นเองก็ไม่ได้แสดงบทบาทดังกล่าวอย่างชัดเจน ตัวอย่างที่ชัดเจนก็คือ แม่นนครศรีธรรมราชจะเป็นเมืองประวัติศาสตร์และมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดำเนินมาก่อนจังหวัดอื่นในภาคใต้ แต่นครศรีธรรมราชก็ยังคงเป็นจังหวัดที่มีระบบคมนาคม โดยเฉพาะถนนหนทางที่ย่ำแย่ ทrudโทรม ตัวเมืองนครศรีธรรมราชในฐานะศูนย์กลางวัฒนธรรม ศาสนา ประวัติศาสตร์ เมืองนักปราชญ์ เมืองคนกล้ากลับเป็นเมืองที่ขาดการวางแผนและการพัฒนา ตัวอย่างที่มองเห็นได้ก็คือ ภูมิทัศน์ ถนนชอกชอยในตัวเมืองนครศรีธรรมราชนั้น เทียบชั้นไม่ได้กับตรัง ซึ่งเป็นเมืองเล็กและไม่ได้เป็นเมืองหลักในแผนพัฒนาของรัฐแต่อย่างใด ทั้งนี้คงเป็นผลมาจากการแบ่งขั้วทางการเมืองในอดีต จนทำให้พรรคและกลุ่มการเมืองมองผ่านผลประโยชน์ของคนนครศรีธรรมราชโดยรวม²

ภาคเศรษฐกิจ

นครศรีธรรมราชเป็นเมืองการค้ามายาวนาน แต่หลักฐานที่มีอยู่มิได้ให้ภาพการเติบโตของทุนการค้าหรือการเติบโตของภาคเศรษฐกิจ แม้การค้าดังกล่าวจะรุ่งเรืองมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 แต่เข้าใจว่าการค้าในนครศรีธรรมราชเป็นการค้าชายฝั่ง และไม่ได้เติบโตเป็นทุนการค้าในความหมายปัจจุบัน

² จากการสัมภาษณ์แกนนำสำคัญของพรรคประชาธิปัตย์ แกนนำคนดังกล่าวชี้ว่า สมาชิกของพรรคหรือ ส.ส. ยังไม่อาจถือได้ว่าเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง ส.ส. ของพรรคค่อนข้างห่างจากประชาชน คือ ไม่ลงพื้นที่ จึงไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง

ภาคธุรกิจของนครศรีธรรมราชได้รับการวางรากฐานมาตั้งแต่ยุคต้นรัตนโกสินทร์ ภาคธุรกิจส่วนใหญ่เติบโตมาจากการอิงฐานทางการเมือง โดยในยุคต้นรัตนโกสินทร์ กิจกรรมทางธุรกิจส่วนใหญ่เกี่ยวกับการค้า การทำเหมือง ออกรปอนเบี้ยและค้าข้าวเป็นหลัก กลุ่มผู้ดำเนินการทางธุรกิจที่สำคัญคือ กลุ่มคนในตระกูล ณ นคร และกลุ่มพ่อค้าชาวจีนที่อิงฐานทางการเมืองของตระกูล ณ นคร

ปลายรัชกาลที่ 4 เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชเริ่มเสื่อมอำนาจทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ กล่าวคือ ภายหลังจากการถึงแก่อนิจกรรมของเจ้าพระยานคร (น้อย) ทางราชสำนักกรุงเทพฯ ได้ผนวกเอาหัวเมืองพังงา ตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง และระนอง มาขึ้นตรงกับกรุงเทพฯ ซึ่งทำให้ฐานทางเศรษฐกิจของตระกูล ณ นครเริ่มลดบทบาทลง

การลดบทบาทของตระกูล ณ นครเปิดโอกาสให้ทุนจีนเติบโตอย่างรวดเร็ว ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ความต้องการสินค้าเกษตรประเภทอาหาร โดยเฉพาะข้าวในตลาดสิงคโปร์ ภาคใต้มีแหล่งผลิตข้าวที่ใหญ่และสำคัญที่สุดอยู่ในบริเวณรอบพรมแดนระหว่าง พัทลุง สงขลาและนครศรีธรรมราช (ปัจจุบันคือบริเวณลุ่มน้ำปากพนัง อำเภอชะอวด หัวไทร เขียวใหญ่ ปากพนัง ปากพะยูน และระโนด) ซึ่งมีผลทำให้การค้าข้าวในแถบนี้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว (ดูเพิ่มเติมในกฎุดล ทรงประเสริฐ 2529) จนหมู่บ้านชาวประมงที่ชื่อ "เบ๊ยซัด" (อำเภอปากพนังในปัจจุบัน) กลายเป็นศูนย์กลางการค้าข้าวส่งออกที่ใหญ่ที่สุดของภาคใต้

หลังการก่อตั้งมณฑลนครศรีธรรมราช รัฐบาลก็ได้ส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายทุนจีน ซึ่งมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและอิทธิพลท้องถิ่นในนครศรีธรรมราชมาก่อนหน้านี้ การสนับสนุนของภาครัฐ ทำให้ทุนจีนกลุ่มนี้กลายเป็นกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ที่สุดของนครศรีธรรมราช โดยนายทุนจีนได้สร้างสัมพันธไมตรีกับสมุหเทศาภิบาลของมณฑล ธุรกิจหลักที่ดำเนินการโดยกลุ่มนายทุนจีนได้แก่ ธุรกิจโรงสีและค้าข้าว การทำเหมืองแร่ การรับเหมาก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน กิจกรรมผูกขาดการค้าขนาคมนและการขนส่งสินค้าและธุรกิจการทำยางพารา

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดภาวะการขาดแคลนสินค้าต่าง ๆ อย่างหนัก เพราะสินค้าที่เคยนำเข้ามาจากสิงคโปร์และปีนัง ซึ่งเป็นเมืองอาณานิคมของอังกฤษได้ถูกอังกฤษสั่งห้ามไม่ให้ส่งสินค้ายุทธปัจจัยต่าง ๆ ออกนอกอาณานิคมของตน ทำให้พ่อค้าในนครศรีธรรมราชขยโอกาสกักตุนสินค้าและขึ้นราคาสินค้า จนในที่สุดรัฐบาลก็ได้ร่วมมือกับพ่อค้าโรงสีข้าวในจังหวัด ซึ่งมีอยู่ 6 โรง ทำหน้าที่ผูกขาดข้าวส่งไปขายในมณฑลภูเก็ต ทำให้พ่อค้าเจ้าของโรงสีได้กำไรอย่างมหาศาล เพราะต้นทุนในการผลิตข้าวเพียงกระสอบละ 6 บาทเมื่อรวมค่าขนส่งแล้วก็มีต้นทุนเพียง 7 บาทเท่านั้น แต่รัฐบาลได้อนุญาตให้พ่อค้าเจ้าของโรงสีขายข้าวได้ในราคาสูงถึงกระสอบละ 15 บาท หลังจากสงครามสงบนายทุนจีนในจังหวัดจึงมีรายได้จากการทำธุรกิจในช่วงสงครามอย่างมาก ต่อมาจึงได้นำผลกำไรไปขยายธุรกิจทั้งธุรกิจเดิม และธุรกิจใหม่เพิ่มขึ้น ธุรกิจใหม่ ๆ ที่เป็นที่ยิยมมากในช่วงนั้นก็คือ การสร้างโกดังสินค้า การขนส่งทั้งทางเรือและทางบก การทำน้ำแข็ง การรับเหมาก่อสร้างถนนและสถานที่ราชการ โรงเลื่อย การประมง โรงแรม และโรงพยาบาล

ในปี 2475 ซึ่งเป็นปีที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แม้สภาพเศรษฐกิจโดยรวมในภาคใต้และนครศรีธรรมราช จะได้รับผลกระทบกระท่อนถุยบ้าง แต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มทุนจีนมากนัก ทั้งนี้เพราะรัฐยังยึดถือนโยบายแก้ไขปัญาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยการแสวงหาความร่วมมือกับภาคเอกชนตลอดมา ในขณะเดียวกันนายทุนขุนนางจีนในนครศรีธรรมราช ก็ได้ปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ได้อย่างเหมาะสม ปี 2476 รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะเทศมนตรีและคณะกรรมการจังหวัด โดยการเลือกสรรจากสมาชิกของตระกูลชั้นนำทางธุรกิจในนครศรีธรรมราชเป็นส่วนใหญ่ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในช่วงนั้นทำให้เกิดโครงการพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่เงินทุนเชื้อสายจีนได้ขยายธุรกิจของตนเองได้สะดวกตา เห็นได้ชัดเมื่อรัฐบาลได้เปิดสาขาธนาคารขึ้นในนครศรีธรรมราชซึ่งใช้เป็นระบบตัวแทน ก็มีกลุ่มนายทุนจีนที่มีอิทธิพลในทางเศรษฐกิจในช่วงนั้นเป็นตัวแทน คือ ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด ธนาคารเอเชีย มีนายจำเริญ ลิ้มปิชาติ (หลานของลิ้มซุ่นหงวน) เป็นกัมปะโด และธนาคารที่สามคือธนาคารมณฑล มีนายวัฒน์-แมน ลีละพันธ์ (บุตรของหลวงนครจีนวิจารณ์) เป็นผู้จัดการ ทำให้เกิดการระดมทุนจากเงินฝากของประชาชนมาช่วยขยายฐานธุรกิจของกลุ่มนายทุนจีนให้เป็นไปได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น

เศรษฐกิจนครศรีธรรมราชเริ่มซบเซาเมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบก ทำให้การทำมาหากินขาดแคลน ธุรกิจต่าง ๆ หยุดชะงัก โดยเฉพาะธุรกิจโรงสีและการค้าข้าว และตั้งแต่นั้นมาเศรษฐกิจของนครศรีธรรมราชก็ไม่เฟื่องฟูเท่าที่ควร หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจนครศรีธรรมราชก็เริ่มชะลอตัวลง ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจกลับไปอยู่ที่สงขลาและสุราษฎร์ธานี ซึ่งต่อมารัฐบาลได้กำหนดให้สุราษฎร์ธานีเป็นเมืองหลักของการพัฒนาภาคใต้ตอนบน และสงขลาเป็นเมืองหลักของภาคใต้ตอนล่าง โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ของทั้งสองเมืองหลัก เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่จะตามมา ยิ่งทำให้สภาพเศรษฐกิจและการลงทุน ทั้งของภาครัฐและเอกชนพุ่งไปยังสองจังหวัดนี้อย่างขนานใหญ่ ในขณะที่คนนครศรีธรรมราช มุ่งออมเงินมากกว่าใช้เงินลงทุนทางธุรกิจ (นครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่มีเงินออมสูงที่สุดในภาคใต้)

เศรษฐกิจของนครศรีธรรมราชเริ่มเฟื่องฟูอีกครั้งเมื่อประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมา เพราะเริ่มมีทุนต่างถิ่นเข้ามาทำธุรกิจ เริ่มมีการดึงเงินกู้จากธนาคารเพิ่มสูงขึ้น โดยเริ่มมีการพัฒนาด้านธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และธุรกิจบริการมากขึ้น และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (2530 - 2534) นครศรีธรรมราช ได้รับการบรรจุให้เป็นเมืองหลักของแผนพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาคใต้ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาคใต้ตอนกลาง

นโยบายดังกล่าวส่งผลให้เศรษฐกิจนครศรีธรรมราชเริ่มความคึกคักขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (2537 - 2539) ได้เกิดโครงการใหญ่ ๆ ขึ้นหลายโครงการ เพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดในอนาคต ได้แก่ โครงการสร้างสนามบินพาณิชย์นครศรีธรรมราช การสร้างมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ การสร้างท่าเรือน้ำลึก การพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังตามโครงการพระราชดำริ การจัดการการศึกษาในระดับกลาง และการลงทุนในภาคเอกชน เช่น การลงทุนในเรื่องการจัดสรรที่อยู่อาศัย การลงทุนด้านศูนย์การค้าและมินิมาร์ท (ห้างสรรพสินค้าโรบินสันโอเชียน, ห้างสรรพสินค้าโลตัส, ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี, 7 Eleven, และ AmPm เป็นต้น) การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เช่น การสร้างโรงแรมขนาดใหญ่ระดับ 4 ดาว และ 5 ดาว อาทิ โรงแรมทวินโลตัส โรงแรมแกรนด์ปาร์คของเครือโอเชียนกรุ๊ป การลงทุนอุตสาหกรรมระยะสั้นและระยะยาว เช่น โรงงานแปรรูปไม้ยางพารา โรงแยกแก๊สที่อำเภอขนอม โรงงานปิโตรเลียม เป็นต้น โครงการเหล่านี้ เป็นการปูพื้นฐานเพื่อรองรับโครงการพัฒนาชายฝั่งภาคใต้ ในช่วงประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา ธุรกิจนากุ้งในนครศรีธรรมราชมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว เพราะมีพื้นที่ติดชายฝั่งและเหมาะกับการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอหัวไทร เขียวใหญ่และปากพนัง ความต้องการกุ้งของตลาดโลกมีจำนวนมากและกุ้งราคาดี รัฐบาลมีนโยบาย

บายส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งเพื่อเป็นสินค้าส่งออก สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการหลั่งไหลของเงินทุนเพื่อทำธุรกิจนากุ้งเข้ามา ในนครศรีธรรมราชอย่างมหาศาล มีการกว้านซื้อที่ดินกันอย่างขนานใหญ่ ทั้งจากนายทุนในท้องถิ่น นายทุนต่าง ถิ่น รวมทั้งการก่อตั้งบริษัท เช่น บริษัทแหลมทอง บริษัทซีพี บริษัทแควสตาร์ เพื่อดำเนินธุรกิจกุ้งกุลาดำ ซึ่งเป็น เหตุให้ที่ดินแถบบริเวณดังกล่าวถูกเปลี่ยนมือเป็นจำนวนมาก

ในระยะเพียง 4 - 5 ปี ที่ธุรกิจนากุ้งรุ่งเรืองทำให้เศรษฐกิจของนครศรีธรรมราชคึกคักขึ้นมาอย่างทันตา มี กระแสเงินหมุนเวียนในจังหวัดนับเป็นมูลค่ามหาศาล พร้อมกับการเกิดธุรกิจอื่น ๆ เพื่อรองรับความต้องการของ บรรดาเศรษฐีใหม่นากุ้ง เช่น ธุรกิจการขายอุปกรณ์ทำนากุ้ง อาหารและสารเคมีต่าง ๆ สำหรับการเลี้ยงกุ้ง ธุรกิจ การเพาะและจำหน่ายพันธุ์ลูกกุ้ง การรับจ้างขุด-ลอกบ่อกุ้ง รับจ้างดูแลนากุ้งแพปลารับซื้อกุ้ง ที่ดินและบ้านจัด สรร ร้านวัสดุก่อสร้าง ห้างสรรพสินค้า สถานบริการ บ้านเทิง เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าผลของธุรกิจนากุ้งทำให้เกิด การพัฒนาธุรกิจอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย ธุรกิจที่เกิดต่อเนื่องเหล่านี้มีส่วนให้เกิดการเติบโตและขยายตัวทาง เศรษฐกิจภายในจังหวัดรวดเร็วอย่างไม่เคยมีมาก่อน

กล่าวโดยรวมแล้วธุรกิจ ในนครศรีธรรมราชปัจจุบัน จำแนกเป็นประเภทได้ดังนี้

1) ภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมในนครศรีธรรมราชมีประมาณ 1,630 บริษัท/ห้างหุ้น ส่วน ก่อให้เกิดการจ้างงาน 17,867 คน และเงินลงทุน ประมาณ 26,275.36 ล้านบาท ธุรกิจอุตสาหกรรมหลัก แยกเป็น

- เหมืองแร่ เริ่มมาตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินการโดยคนจีน ปัจจุบันการทำ เหมืองแร่ยังเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของจังหวัด โดยเฉพาะดีบุก ยิบซัม เฟลด์สปาร์ ดินขาว บอล เคลย์ หินปูน แปะไรต์ และโคลโคไมต์ ปัจจุบันนครศรีธรรมราชมีเหมืองแร่ที่เปิดทำการประมาณ 72 แห่ง (สำนัก งานพาณิชย์จังหวัด 2540:19-20)

- โรงสีและการค้าข้าว การค้าข้าวเริ่มเติบโตมาตั้งแต่ช่วงหลังสนธิสัญญาบาวริง และได้ก่อให้เกิดการ เติบโตของกิจการโรงสีนับตั้งแต่ปี 2451 เป็นต้นมา การค้าข้าวและกิจการโรงสีขบเซาอย่างหนักในช่วงหลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปี 2505 ซึ่งทำให้โรงสีขนาดใหญ่จำนวนมากล้มเลิกกิจการ อย่างไรก็ตาม โรงสี ยังคงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน อาทิ ในปี 2539 นครศรีธรรมราชมีอุตสาหกรรมโรงสี และร้านค้าข้าวสำคัญประมาณ 23 แห่ง โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอเมือง ปากพั่น เขียวใหญ่ หัวไทร และทุ่งสง

- ยางพารา การทำอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากยางพาราเริ่มเติบโตสงครามโลกครั้งที่ 2 ปัจจุบันมี 4 ประเภท คือ อุตสาหกรรมยางรมควัน อุตสาหกรรมน้ำยางข้น อุตสาหกรรมยางแผ่นอบแห้งและอุตสาหกรรมแปรรู ปไม้ยางพารา ในปี 2539 นครศรีธรรมราชมีโรงงานอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากยางพาราประมาณ 69 แห่ง แยก เป็นโรงงานยางแผ่นรมควันและยางแท่ง 20 แห่ง โรงงานน้ำยางข้น 5 แห่ง และโรงงานแปรรูปไม้ยางพารา 44 แห่ง กระจายอยู่ตามอำเภอฉวาง เมือง ทุ่งสง ท่าศาลา สิชล ชนอม นาบอน จุฬาภรณ์ ถ้าพรณรา ร่อนพิบูลย์ ลานสกา พรหมคีรี ทุ่งใหญ่ พระพรหม และกิ่ง อ.นบพิตำ

- ประมง อุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการประมง เช่น โรงน้ำแข็ง แผลปลา อุตสาหกรรมห่อเย็นและ อุตสาหกรรมปลาป่นเริ่มมีมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ปัจจุบันนครศรีธรรมราชมีอุตสาหกรรมปลาป่น 14

แห่ง แพลลา 48 แห่ง โรงน้ำแข็ง 19 แห่ง ร้านอาหารสัตว์ 26 แห่งและห้องเย็น 3 แห่ง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง ปากพนัง สิชล ท่าศาลา หัวไทรและขนอม

- ธุรกิจการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เริ่มมาตั้งแต่ประมาณปี 2521 ขยายตัวอย่างรวดเร็ว นับแต่ปี 2529 สืบถัดมาพื้นที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำเพิ่มขึ้นสูงสุดเป็น 73,785 ไร่ หลังจากนั้นพื้นที่เพาะเลี้ยงลดลงโดยตลอด ตามข้อมูลทางสถิติ นครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่การเลี้ยงกุ้งกุลาดำมากที่สุดในภาคใต้มาโดยตลอด นับตั้งแต่เริ่มมีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน และในปี 2539 นครศรีธรรมราชมีพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำประมาณ 54,312 ไร่ ผู้เลี้ยงประมาณ 5,721 ราย ผลผลิตรวมประมาณ 67,248.80 ตัน มูลค่าประมาณ 13,381.80 ล้านบาท เลี้ยงมากในเขตอำเภอเมือง ปากพนัง ขนอม สิชล ท่าศาลา เขียวใหญ่และหัวไทร (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด 2540:12)

- ผลิตภัณฑ์มะพร้าว มะพร้าวเป็นพืชพื้นเมือง และปลูกมานานตามพื้นที่ชายฝั่งทะเล ปัจจุบันการปลูกมะพร้าวเพื่อการค้ามีมากขึ้น โดยมีบริษัทรับซื้อและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวประมาณ 8 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมืองและสิชล

2) ภาคการค้า/พาณิชย์กรรม/การบริการ นครศรีธรรมราชเป็นเมืองศูนย์การค้ามาตั้งแต่อดีต ทั้งการค้ากับชุมชนข้างเคียงและการค้ากับต่างแดน อาทิ จีน อินเดีย ศรีลังกา การค้าในอดีตส่วนใหญ่เป็นการค้าผลผลิตจากป่าและสินค้าเกษตรสุสานะ อาทิ เครื่องถ้วย กำไร กองมโหรีทีก นับตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นต้นมาการค้าส่วนใหญ่ในนครศรีธรรมราชดำเนินการโดยคนจีน กิจกรรมการค้ามี อาทิ การค้าข้าวและแร่โดยเฉพาะดีบุก สินค้าจากต่างแดน แต่การค้าส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในตัวเมือง ปัจจุบันการค้าในนครศรีธรรมราชกระจายทั้งในตัวเมืองและชุมชนชนบทห่างไกล ทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบล

ธุรกิจบริการประเภทโรงแรม ภัตตราคาร โรงภาพยนตร์มีมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 แต่หลังปี 2525 เป็นต้นมาธุรกิจโรงแรม ภัตตราคารได้รับการส่งเสริมควบคู่ไปกับธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งนำไปสู่การเติบโตของร้านค้าของที่ระลึก สินค้าพื้นเมือง หลังปี 2529 ธุรกิจภาคบริการเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกิจการภัตตราคาร ผับ คาเฟ่ คาราโอเกะ ในปี 2540 นครศรีธรรมราชมีโรงแรมและรีสอร์ท 24 แห่ง ร้านขายสินค้าพื้นเมืองที่สำคัญ 9 แห่งภัตตราคารสำคัญ 25 แห่ง ผับ คาเฟ่ คาราโอเกะและสถานประกอบการค้านำร่องอีกอีกไม่น่าจะน้อยกว่า 500 แห่ง

3) ภาคการเงินและการธนาคาร ปัจจุบันมีประมาณ 78 แห่ง และเริ่มเติบโตมาตั้งแต่ปี 2457 ธนาคารแห่งแรกคือ ธนาคารออมสินและถัดมาคือ “แบงก์กสิกรรม” ธนาคารทั้งสองแห่งเป็นธนาคารที่ดำเนินการโดยรัฐ (ชาลี ศิลปรัตน์ 2529: 114-115) ธนาคารพาณิชย์ในนครศรีธรรมราชเริ่มเปิดดำเนินการปี 2476 ธนาคารพาณิชย์ที่ตั้งในช่วงนี้คือ ธนาคารนครหลวงไทยและธนาคารเอเชีย (ภูวดล ทรงประเสริฐ 2529: 31) หลังจากนั้นธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ก็เริ่มทยอยจัดตั้ง โดยธนาคารส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง อำเภอปากพนังและอำเภอทุ่งสง อย่างไรก็ตาม หลังปี 2529 กิจการการเงินและการธนาคารขยายตัวอย่างมาก ในปี 2529 ธนาคารพาณิชย์เพิ่มเป็น 9 ธนาคาร 30 สาขา บริษัทประกันภัย 6 บริษัท 18 สาขา และในปี 2539 ธนาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้นเป็น 11 แห่ง จำนวน 52 สาขา ธนาคารออมสิน 14 สาขา ธกส. 7 สาขา บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ 3 บริษัท บริษัทประกันภัย 30 บริษัท จำนวน 35 สาขา (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด 2530, 2536 และ 2540)

ภาคธุรกิจที่กล่าวถึงข้างต้น เป็นองค์กรที่ดำเนินกิจการเพื่อผลกำไร แม้ปัจจุบันนครศรีธรรมราชจะมี องค์กรภาคธุรกิจที่รวมตัวกันในรูปสมาคมและชมรม อาทิ หอการค้าจังหวัดนครศรีธรรมราช สมาคมพาณิชย์ นครศรีธรรมราช สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว นครศรีธรรมราช สมาคมธุรกิจโรงแรม นครศรีธรรมราช ชมรมร้านขาย ยานนครศรีธรรมราชและสมาคมธนาคารพาณิชย์ นครศรีธรรมราช แต่การรวมตัวดังกล่าว ก็ไม่อาจถือได้ว่าเป็นการ รวมตัวเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ ตรงกันข้าม การพัฒนาเศรษฐกิจและการเติบโตของภาคธุรกิจ นครศรีธรรมราช ในรอบ 40 ปีที่ผ่านมา ค่อนข้างจะก่อผลกระทบด้านลบต่อความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม อาทิ ก่อให้เกิดการ อพยพแรงงานหรือคนออกจากชุมชนหรือฐานวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การอพยพของผู้คนจากลุ่มน้ำปากพนังเข้า มาอาศัยอยู่ในชุมชนแออัดของตัวเมือง เช่น ชุมชนแออัดถนนพัฒนาการคูขวาง ชุมชนมะขามชุม และชุมชนหน้า สถานีรถไฟ เป็นต้น

งานศึกษาของไพศาล นิเมสุวรรณ(2538) ซึ่งได้ค่อนข้างชัดเจนว่า การเติบโตของธุรกิจการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ได้ก่อผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชนบทอย่างมากมาย เช่น ก่อให้เกิดค่านิยมบริโภคนิยมทางเศรษฐกิจ การ พึ่งพาระบบเศรษฐกิจจากภายนอก วิถีชีวิตของคนห่างจากธรรมชาติ และเข้าสู่ระบบวิ่งแข่งกับเวลา ความ สัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนจากความสัมพันธ์แบบเครือญาติสู่ความสัมพันธ์เชิงธุรกิจ ก่อความขัดแย้งระหว่าง นาเกลือกับนาข้าว เพิ่มอัตราการเล่นการพนัน เป็นต้น

นิคม ภู่งกุลสุข (2536: 29) กล่าวถึงผลกระทบของธุรกิจนากุ้งในทำนองเดียวกันว่า “ความเสียหายที่ เกิดขึ้นนั้นหนักหนาสาหัสถึงขนาดว่าครอบครัวแถบนั้นล้มละลายแตกกระสานซ่านเซ็นไปตามที่ต่าง ๆ เพราะทำ นาไม่ได้ ปลูกพืชผักไม่ได้ พืชพันธุ์ต่าง ๆ ตายหมด สัตว์น้ำในคลองตายหมด น้ำในคูคลองอาบไม่ได้ บ่อน้ำจืด กลายเป็นน้ำเค็ม...หัวหน้าครอบครัวต้องอพยพไปทำงานรับจ้างหรือบางครั้งครอบครัวก็อพยพไปอยู่ที่อื่น”

ย้อนไปในอดีตกิจกรรมทางเศรษฐกิจของนครศรีธรรมราชคือ “การถางป่าให้เป็นนา” ตามที่ระบุใน ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ตอนหลังเมื่อเศรษฐกิจถูกแปรเป็นเงินตรามากขึ้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจจึงเพิ่มการ ถางป่าปลูกภูเขาให้เป็นไร่ ถางป่าให้เป็นสวนยางและกาแฟ ตัดป่าให้เป็นไม้แปรรูปและเงินตรา ป่าไม้จึงลดลง ย้อนประวัติเมื่อปี 2494 กรมโฆษณาการกล่าวไว้ว่า นครศรีธรรมราช “มีพื้นที่กว้างใหญ่ แต่เป็นป่าและเขาเสีย โดยมาก พื้นที่ที่เป็นป่าดงมีมากกว่า 2 ใน 3” ของพื้นที่ทั้งหมด (กรมโฆษณาการ 2494: 8) หรือมากกว่าร้อยละ 66.67 ของพื้นที่จังหวัด ถ้าปีถัดมารายงานการสำรวจจำแนกประเภทดินระบุว่า นครศรีธรรมราชมีพื้นที่ป่า 5,351,456 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ 53.82 ปี 2536 ภาพถ่ายทางดาวเทียมชี้ว่านครศรีธรรมราชมี พื้นที่ป่าเพียง 1,274 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ 12.81 และในปี 2540 นายประกิจ เทพชนะผู้ว่า ราชการจังหวัดระบุว่านครศรีธรรมราชมีพื้นที่ป่า 896,250 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 14.42 ของพื้นที่จังหวัด (ประกิจ เทพชนะ 2540: 2)

บันทึกนักเดินทางต่างประเทศ เช่น Smyth (1898) ที่ให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่ง และทรัพยากรทางทะเลนี้ไว้อย่างชัดเจน คนจากราชสำนัก เช่น สมเด็จพระราชปิตุลาทศกัญญา ได้ทรงบันทึกไว้ ในหนังสือการเดินทางของท่านเรื่อง ชีวิตวิเศษ ถึงความอุดมสมบูรณ์ของปากน้ำอ่าวนครปี 2427 ว่า เต็มไปด้วย จระเข้ ตะกวด ลิง ค่าง นกนานาพรรณ (ดูพงศาวดาร 2471:78-90) การศึกษาของวิฑูรย์ เวชประสิทธิ์ (2520) ก็ ยืนยันถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งและทะเลของเมืองนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะบริเวณอ่าวนคร

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งหมดไป พร้อมการสัมปทานป่าชายเลน การทำนาเกลือและการทำประมงอวนลากอวนรุนและอุตสาหกรรมปลาแป้น กิจกรรมดังกล่าวทำให้ปลาที่เคยมีอย่างอุดมสมบูรณ์ ชนิดที่ชาวประมงเพียงเอาเรือไปจอดกลางทะเลปลาก็กระโดดขึ้นเรือนั้นหมดไป ป่าชายเลนเดิมที่มีอยู่ถึง 216.17 ตารางกิโลเมตร แต่จากรายงานการศึกษาของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2539: 38) ปี 2539 ระบุว่า ป่าชายเลนนครศรีธรรมราชที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์มีเพียง 3.17 ตารางกิโลเมตร

ผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่กล่าวถึงข้างต้น ย่อมส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งขององค์กรประชาสังคม ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ขณะเดียวกัน แม้ว่าองค์กรภาคธุรกิจในครศรีธรรมราชปัจจุบันจะมีมากมายหลายองค์กร ส่วนใหญ่ตั้งในนามบริษัทห้างหุ้นส่วนจำกัด องค์กรธุรกิจดังกล่าว เป็นทั้งองค์กรที่เกิดจากทุนท้องถิ่นและทุนจากต่างถิ่น ภาคธุรกิจเป็นภาคที่นโยบายรัฐเอื้อประโยชน์ให้มากที่สุด จึงมีการปรับตัวและขยายตัวสูงทั้งทุนในและนอกจังหวัด การรวมกลุ่มทุนเริ่มมีการลงทุนในลักษณะข้ามครอบครัวและเครือญาติมากขึ้น องค์กรธุรกิจจึงเป็นภาคที่มีศักยภาพและเข้มแข็งในตัวเอง อย่างไรก็ตาม องค์กรธุรกิจที่การดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมในครศรีธรรมราชยังมีน้อย ยกเว้นนักธุรกิจบางกลุ่มที่ทำงานสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมเป็นการส่วนตัว จึงกล่าวได้ว่าภาคธุรกิจเป็นภาคที่ไม่หนุนเสริม แต่ยับยั้งการเติบโตและเข้มแข็งของภาคประชาสังคม

บทที่ 6:

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สาระหลักของบทมุ่งสรุปศักยภาพประชาคม และเงื่อนไขปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของประชาคมนครศรีธรรมราช โดยอาศัยข้อมูลจากบทที่ผ่านมาและเสนอแนะแนวทางการสร้างสรรค์ประชาสังคมนครศรีธรรมราชในอนาคต

ศักยภาพประชาคมนครศรีธรรมราช

ประชาคมหรือประชาสังคม (civil society) เป็นปริณิชนิตที่อยู่ระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจ และอยู่ระหว่างสถาบันครอบครัวกับภาครัฐและภาคธุรกิจ งานวิจัยนี้ได้ดำเนินการศึกษาองค์กรประชาสังคมในนครศรีธรรมราชรวม 4 ประเภทองค์กร คือ 1) องค์กรประชาชน 2) องค์กรศิลปินพื้นบ้าน 3) องค์กรสื่อท้องถิ่น และ 4) องค์กรสาธารณกุศลและองค์กรพัฒนาเอกชน ผลการศึกษาจำแนกได้ดังนี้

1. พัฒนาการและประเภทองค์กรประชาคมนครศรีธรรมราช

องค์กรประชาสังคมสมัยใหม่ในนครศรีธรรมราช เริ่มก่อตัวตั้งแต่สมัยการปรับปรุงประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ก่อนหน้านั้นสิ่งที่อาจจะเรียกว่าองค์กรประชาชน ก็คือ การรวมตัวของกลุ่มคนในรูปของเครือญาติหรือการปกครองด้วยระบบอาวุโสหรือผู้มีบารมีในท้องถิ่น และระบบความสัมพันธ์แบบนายและบ่าว การปฏิรูปการปกครองได้นำมาซึ่งการจัดองค์กรประชาชนหลากหลายรูปแบบ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มสหกรณ์ และอย่างไรก็ดี นับตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา องค์กรประชาชนได้เพิ่มขึ้นทั้งประเภทและปริมาณ

เดิมการสื่อสารในนครศรีธรรมราช อาศัยสื่อหรือศิลปินพื้นบ้าน เช่น เพลงบอก หนังตะลุง โนรา หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 สื่อท้องถิ่นสมัยใหม่ (หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น) ได้รับการก่อตั้งขึ้นในนครศรีธรรมราช ประมาณปี 2521 ศิลปินพื้นบ้าน อาทิ หนังตะลุง มโนราห์และเพลงบอกได้เริ่มมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรแบบสมัยใหม่ องค์กรสาธารณกุศลมีพัฒนาการมาค่อนข้างยาวนาน องค์กรแรก ๆ จัดตั้งโดยชาวจีนและหมอสอนศาสนา องค์กรพัฒนาเอกชนเริ่มกิจกรรมพัฒนาในนครศรีธรรมราชประมาณปี 2527 และเพิ่มจำนวนมากขึ้นหลังปี 2531 อันเป็นปีที่เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ ปัจจุบันองค์กรประชาคมนครศรีธรรมราชมีอยู่หลากหลายประเภทและปริมาณ ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7: แสดงประเภทและจำนวนองค์กรประชาสังคมนครศรีธรรมราช

ประเภทองค์กร	จำนวนกลุ่ม/องค์กร
1. องค์กรประชาชน	2788
-องค์กรชุมชนเมือง	94
-องค์กรชาวประมง	13
-กลุ่มเกษตรกรทำสวนและเกษตรกรทำนา	116
-กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	366
-กลุ่มยุวเกษตรกร	41
-กลุ่มส่งเสริมการเกษตร	341
-สมาคมชาวสวนยาง	1
-สหกรณ์การกาวผลิต	145
-ชมรมชาวสวนผลไม้	1
-สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน	5
-ธนาคารหมู่บ้าน	43
-เครือข่ายเกษตรกรนครศรีธรรมราช	1
-กลุ่มไร่นาสวนผสมกลุ่มน้ำปากพอง	1
-กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	163
-ชมรมอาสาสมัครมูลฐานประจำหมู่บ้าน	23
-กลุ่มอาสาสมัครมูลฐานประจำหมู่บ้าน	1415
-องค์กรหมอพื้นบ้าน	2
2. องค์กรศิลปินพื้นบ้าน	17
3. องค์กรสาธารณกุศล	266
4. องค์กรพัฒนาเอกชน	10
5. องค์กรสื่อท้องถิ่น	-
รวม	3,064

2. ศักยภาพองค์กรประชาสังคมนครศรีธรรมราช

นักวิชาการบางท่าน อาทิ Putnam (1993a และ 1993b) และ Mathews (1996) จำแนกประชาสังคมออกเป็น 2 ประเภท คือ ประชาสังคมที่เข้มแข็งกับประชาสังคมที่อ่อนแอ ซึ่งสามารถตรวจสอบได้องค์ประกอบ 6 ประการ คือ

1) โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะและช่องการสื่อสาร ประกอบด้วยเครือข่ายองค์กรทางสังคมและพื้นที่สาธารณะทางกายภาพ ที่เปิดโอกาสให้มีการสื่อสาร พบปะระหว่างคนในชุมชนและเป็นเวทีที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพูดคุยประเด็นสาธารณะหรือปัญหาของชุมชน

2) กระบวนการตัดสินใจและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ในประชาสังคมที่เข้มแข็ง กระบวนการตัดสินใจเรื่องสาธารณะจะดำเนินไปโดยไม่รีบร้อน และเป็นการตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนและพัฒนามาจาก "กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน" (civic learning) ซึ่งหมายถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการปะทะสังสรรค์ พูดคุย แลกเปลี่ยนกันและกันของคนในชุมชน หรือระหว่างคนในชุมชนกับนอกชุมชน

3) ภาวะการนำและผู้นำชุมชน ในประชาสังคมที่เข้มแข็ง ผู้นำในชุมชนมักพร้อมเสมอที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งที่ดี มีวิสัยทัศน์กว้างและไกล มองปัญหาชุมชนทั้งชุมชน ไม่รีบร้อนในการแก้ปัญหา พร้อมเรียนรู้จากความล้มเหลวอย่างไม่ยอมจำนน ไม่แยกตนออกจากคนในชุมชน มีความอดทน ประนีประนอมและทำประโยชน์เพื่อของชุมชน

4) กรอบแนวคิดของคนในชุมชน โดยเฉพาะกรอบแนวคิด (mind-set) ในการแก้ปัญหาและการมองปัญหา ในชุมชนที่ภาคประชาสังคมเข้มแข็ง mind-set ของคนจะคำนึงถึงส่วนรวมและพร้อมที่จะเข้าแบกรับและแก้ไขปัญหาของชุมชน และมองว่า ประชาชนในท้องถิ่นเป็นเจ้าของอำนาจและมีศักยภาพในการแก้ปัญหาท้องถิ่นของตน

5) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบัน ในประชาสังคมที่เข้มแข็ง ประชาชนจะไม่ค่อยพึ่งพาสถาบันของรัฐ และสถาบันทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับองค์กร และระหว่างคนด้วยกันมักเป็นความสัมพันธ์ในแนวระนาบ และ

6) สำนึกความเป็นชุมชนและชนบทแห่งการแบ่งปัน ในประชาสังคมที่เข้มแข็งนั้นประชาชนต้องมีสำนึกความเป็นชุมชน และมีชนบทของการทำงานร่วมกันและเอื้ออาทรต่อกัน ส่วนประชาสังคมที่อ่อนแอมักอุดมไปด้วยชนบทแห่งการทำลาย อาทิ ธรรมเนียมแห่งการขี้นิ้วและโทษคนอื่น ไม่เชื่อมั่นว่าตนและคนในชุมชนมีอำนาจและศักยภาพในการแก้ไขปัญหา

อย่างไรก็ดี ด้วยเวลาอันจำกัด การศึกษานี้ จึงมุ่งศึกษาโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ หรือองค์กรประชาสังคมเป็นหลัก และกล่าวโดยสรุปแล้ว องค์กรประชาสังคมในนครศรีธรรมราช มีความเข้มแข็งและอ่อนแอแตกต่างกันไปดังนี้

1) องค์กรประชาชน เป็นภาคที่ประกอบด้วยประชากรค่อนข้างมาก ประชากรดังกล่าวส่วนใหญ่รวมตัวกันในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น รวมกันที่ตลาดนัด ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบและหลากหลายแห่ง (ประมาณ 176 แห่ง) รวมตัวกันในร้านน้ำชา ซึ่งมีปริมาณค่อนข้างมาก (ในตัวเมืองนครประมาณ 480 แห่ง ทั้งจังหวัดประมาณ 2,900 แห่ง) รวมตัวกันตามกิจกรรมการเลี้ยงนกกรงหัวจุก เลี้ยงวัวชนและที่สนามชนวัว ซึ่งมีอยู่ 7 แห่งในจังหวัด การรวมตัวกันในลักษณะนี้เป็นการรวมตัวที่ค่อนข้างจะเป็นวิถีชีวิตของชาวนครศรีธรรมราช

การรวมตัวกันในรูปองค์กรของประชาชนที่ศึกษา ค่อนข้างจะมีปริมาณมากพอสมควร (ดูตารางที่ 7) และรวมกันหลากหลายรูปแบบ และแม้จะมีอยู่มากมายหลายกลุ่มแต่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่อ่อนแอ ขาดการประสานข้ามกลุ่มข้ามอาชีพ และขาดการรวมตัวกันในลักษณะภาคที่ชัดเจน การดำเนินงานเพื่อสาธารณะยังขาดความโดดเด่น มียกเว้นก็เฉพาะบางองค์กร เช่น เครือข่ายเกษตรกรนครศรีธรรมราช ชมรมชาวสวนยางนครศรีธรรมราช กลุ่มองค์กรธนาคารหมู่บ้านในเขตลุ่มน้ำปากพนัง ที่มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายและภาคีกับภาคอื่น และกลุ่ม

เกษตรกรทำสวนไม้เรียงและกลุ่มออมทรัพย์บ้านคีรีวง ที่ถือได้ว่าเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organizations)

2) องค์กรสื่อท้องถิ่น ในทางทฤษฎีสื่อเป็นได้ทั้งองค์กรประชาสัมพันธ์ บริณทลสาธารณะ และตัวสร้างและทำลายเวทีสาธารณะ อย่างไรก็ตาม สื่อในนครศรีธรรมราช ไม่มีการรวมตัวกันในขององค์กรประชาสัมพันธ์ในรูปของสมาคมและชมรม เป็นกลุ่มที่อ่อนแอและถูกรุกจากเศรษฐกิจ ทำให้สื่อท้องถิ่นไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองและองค์กร และไม่สามารถแสดงบทบาทเสริมสร้างชีวิตสาธารณะให้กับภาคประชาชนได้เต็มที่ อย่างไรก็ตาม สื่อท้องถิ่นนับได้ว่าเอื้อต่อการสร้างสำนึกสาธารณะให้แก่ภาคอื่น โดยเฉพาะสื่อเสรีประเภทต่าง ๆ เช่น เวทีเมืองคอน (รายการโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์) ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อสาธารณะในระยะแรกเริ่ม สื่อเสรีอื่น เช่น จดหมายข่าวนคร-บวรรัตน์ จดหมายข่าววาริน และจุลสารขวัญข้าว ต่างก็มุ่งเพื่อสร้างสำนึกสาธารณะแต่ก็ขาดศักยภาพในการขยายแวดวงผู้รับสื่อ

3) องค์กรศิลปินพื้นบ้าน เป็นองค์กรที่รวมตัวกันอย่างเป็นระบบและเป็นเครือข่ายที่มีการเชื่อมประสานองค์กรระดับอำเภอเข้ากับองค์กรระดับจังหวัดและภาค และเชื่อมประสานกับองค์กรภาคีที่หลากหลาย องค์กรศิลปินพื้นบ้าน ค่อนข้างจะเข้มแข็ง และเนื้อหาศิลปินพื้นบ้านโดยส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประเด็นสาธารณะและปลูกจิตสำนึกสาธารณะ

4) องค์กรสาธารณกุศลและองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรสาธารณกุศล มีมากมายหลายกลุ่มและมีความเข้มแข็งมั่นคงมากกว่าองค์กรพัฒนาเอกชน แต่องค์กรดังกล่าวเน้นงานสงเคราะห์ งานช่วยเหลือผู้ประสบภัย มากกว่าการทำงานเชิงรุกและสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม องค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทและภาระหน้าที่เพื่องานสาธารณะโดยตรง แต่มีน้อยองค์กร ขาดประสบการณ์ งบประมาณและเวลา จึงไม่สามารถสร้างผลงานสาธารณะได้เพียงพอ

กล่าวโดยรวมแล้ว องค์กรประชาสัมพันธ์นครศรีธรรมราชมากด้วยปริมาณ แต่เป็นองค์กรที่ค่อนข้างอ่อนแอและขาดพลัง

3. ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของประชาสัมพันธ์

1) ความสัมพันธ์กับภาครัฐ ภาครัฐในนครศรีธรรมราช มีพัฒนาการมานับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 แต่ก่อนการปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนมีค่อนข้างบางเบา หลังการปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา รัฐบาลส่วนกลางได้พยายามแทรกเข้ายึดครองพื้นที่สาธารณะของภาคประชาชน เช่น การตั้งสถาบันการศึกษาสมัยใหม่เพื่อทำหน้าที่แทนสถาบันวัด ครอบครองศิลปการแสดงพื้นบ้าน เช่น หนังตะลุงและเพลงบอก การสร้างสถานพยาบาลสมัยใหม่แทนครุโนรา หนังตะลุงและหมอพื้นบ้าน รวมทั้งการจัดสร้างถนน คลองชลประทาน แทนความร่วมมือสร้างสรรค์ของชาวบ้านเอง และเริ่มจัดตั้งองค์กรประชาชน เพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครองหรือสร้างความเป็นไทยให้กับภาคประชาชน อาทิ คณะกรรมการหมู่บ้าน ลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น

การแทรกตัวของภาครัฐเข้าสู่พื้นที่สาธารณะของภาคประชาชน เริ่มเข้มข้นมากขึ้นหลังการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ในระยะนี้ภาครัฐได้เข้าไปจัดตั้งองค์กรชาวบ้านหลากหลาย

หลายกลุ่มและองค์กร เช่น กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มเกษตรกรทำสวน กลุ่มเกษตรกรทำนา กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มส่งเสริมการเกษตร กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยาง กลุ่มสหกรณ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ภาครัฐมิได้แปรร้องค์กรหรือกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นนี้ ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ แต่เป็นองค์กรที่รอรับการสั่งการ องค์กรดังกล่าวจึงขาดความเข้มแข็งและล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด ทั้งนี้ประการหนึ่งคงเนื่องมาจากความไม่ไว้วางใจ หรือการไม่มีทุนทางสังคมระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนอย่างเพียงพอ ซึ่งเป็นเรื่องที่สืบทอดมายาวนาน ตามคำกล่าวของชาวนครศรีธรรมราชว่า “ไม่รบนาย ไม่หายจน” ปัจจุบัน ภาครัฐยังมิได้แก้ภาพพจน์หรือสร้างทุนทางสังคมกับชาวบ้านอย่างเพียงพอ

นอกจากนี้ การที่รัฐทำงานสาธารณะแทนชาวบ้านนั้น ส่งผลให้ปัจจุบันภาคประชาชนละเลยต่อการร่วมมือไม่ร่วมมือกันในกิจการสาธารณะ ซึ่งต่างจากในอดีตที่ชาวบ้านต่างร่วมมือกันขุดคลอง สร้างถนน และร่วมกันป้องกันภัยจากธรรมชาติ

2) ความสัมพันธ์กับองค์กรการศึกษา นครศรีธรรมราช ได้รับการยอมรับว่า เป็นศูนย์กลางการศึกษาของภาคใต้มายาวนาน การศึกษาดั้งเดิมเป็นการศึกษาที่ผ่านวัด ครอบครัวและศิลปินพื้นบ้าน เช่น เพลงบอก หนังตะลุง โนรา และปรีศาคำทาย เป็นต้น การศึกษาในรูปแบบดังกล่าวค่อนข้างจะสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน เช่น ปรีศาคำทายทำหน้าที่เสมือนคลังของการจำแนกแยกแยะพืชสัตว์ ที่มีประโยชน์และเป็นโทษต่อมนุษย์ อย่างไรก็ดี นับตั้งแต่การปฏิรูปการศึกษาของรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ภาครัฐได้เข้าไปจัดตั้งสถาบันการศึกษาสมัยใหม่ เพื่อทำหน้าที่แทนครอบครัว วัด และสื่อพื้นบ้าน รวมทั้งการใช้หลักสูตรจากส่วนกลางไปแทนการศึกษา ที่แนบอยู่กับวิถีชีวิตดั้งเดิม

ปัจจุบันนครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่มีความตื่นตัวทางการศึกษาสูง และมีจำนวนสถาบันการศึกษาค่อนข้างมาก นับตั้งแต่ชั้นประถม มัธยม (รวมประมาณ 1059 แห่ง นักเรียนนักศึกษา 404,126 คน หรือประมาณร้อยละ 26.89 ของประชากรในจังหวัด) เฉพาะในระดับอุดมศึกษานั้น มีสถาบันการศึกษาถึง 10 แห่ง

องค์กรทางการศึกษาและระบบการศึกษาโดยรวมของนครศรีธรรมราช ค่อนข้างจะมีศักยภาพ แต่ก็ถูกเบียดบังด้วยเป้าหมายที่มุ่งสร้างคนให้เป็นคนเก่ง ในระดับมัธยมความเก่งของคนนครศรีธรรมราช วัดจากอัตราการสอบเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยของรัฐ ในระดับอุดมศึกษาวัดด้วยการพัฒนาคนในวิชาชีพที่ทำหน้าที่เป็นเทคโนโลยีของสังคม โดยมีได้มุ่งผลิตคนที่มีสำนึกสาธารณะเท่าที่ควร แม้องค์กรการศึกษาหลายหน่วยจะมุ่งทำงานพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาสังคม แต่ภารกิจดังกล่าวก็เป็นเพียงภารกิจเสริมบทบาทขององค์กรการศึกษาในการสร้างสรรค์ชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดี จึงเป็นการสร้างชีวิตสาธารณะในบางส่วน และโดยส่วนใหญ่ องค์กรการศึกษามุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาครัฐมากกว่าภาคประชาสังคม

3) ความสัมพันธ์กับองค์กรทางการเมือง องค์กรทางการเมืองสมัยใหม่เริ่มก่อตัวหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ปัจจุบันองค์กรทางการเมืองในนครศรีธรรมราช มีอยู่ 2 กลุ่มหลัก คือ พรรคประชาธิปัตย์ และไม่ประชาธิปัตย์ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีความเข้มแข็งและมีรากฐานที่มั่นคง และได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนอย่างต่อเนื่อง แต่องค์กรดังกล่าวยังขาดการประสานกับกลุ่มอื่น และขาดความมุ่งมั่นในการสร้างหรือสนับสนุนชีวิตสาธารณะ และการเข้ามามีส่วนร่วมในงานสาธารณะของประชาชนอย่างชัดเจน ภารกิจหลักที่

กลุ่มหรือพรรคการเมืองที่ควรจะทำก็คือ การแปรสภาพการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติให้เป็นการเมืองของประชาชนและวางรากฐานการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับรากหญ้า ให้ประชาชนมีสิทธิและอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของตน ซึ่งเป็นเรื่องของการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาสังคมโดยตรง แต่ภารกิจนี้ยังไม่ได้ดำเนินการและยังไม่มีวี่แววว่าจะดำเนินการโดยพรรคและกลุ่มการเมือง

4) ความสัมพันธ์กับภาคธุรกิจ เศรษฐกิจนครศรีธรรมราชในอดีต โดยเฉพาะในชุมชนชนบท เป็นเศรษฐกิจที่ค่อนข้างพึ่งตนเองได้ การผลิตมุ่งผลิตเพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชน และมีการค้าระหว่างกันทั้งภายในและกับแดนไกล แต่ยังไม่ได้แปรสภาพเป็นธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมเช่นปัจจุบัน ภาคธุรกิจในนครศรีธรรมราช เริ่มก่อตัวสมัยต้นรัตนโกสินทร์ และพัฒนาเรื่อยมาจนประมาณปี 2529 ธุรกิจในนครศรีธรรมราชเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ อันเป็นผลมาจากการเติบโตของธุรกิจเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การเติบโตอย่างรวดเร็วของธุรกิจการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ นำไปสู่การเติบโต ขยายฐานของธุรกิจภาคอื่น ๆ เช่น ธุรกิจการค้า พาณิชยกรรม ธุรกิจการเงินและการธนาคาร และธุรกิจการบริการ

การเติบโตของธุรกิจดังกล่าว ส่งผลกระทบค่อนข้างรุนแรงกับภาคประชาสังคม เช่น การอพยพแรงงานจากถิ่นฐานเดิมสู่ชุมชนแออัดในเมืองและการอพยพสู่ถิ่นอื่น การลดลงของทรัพยากรป่าไม้ มลพิษในน้ำ การล่มสลายของคนในภาคเกษตรกรรม

ภาคธุรกิจค่อนข้างมีความมั่นคงและเข้มแข็ง แต่องค์กรทางธุรกิจมิได้ตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดีเป็นเกณฑ์ หากแต่มุ่งสร้างผลกำไรและความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มและองค์กรของตน กิจกรรมเพื่อสาธารณะของภาคธุรกิจแม้จะมีบ้าง แต่ก็กระทำในนามของปัจเจกชน มิใช่องค์กร การเชื่อมโยงเครือข่ายกับภาคอื่น มักเชื่อมกับภาครัฐและภาคการเมือง ภาคธุรกิจจึงเป็นภาคที่บั่นทอนความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาองค์กรประชาสังคมนครศรีธรรมราชในที่นี้ แบ่งเป็นสองส่วน ส่วนแรกกล่าวถึงข้อเสนอแนะต่อการสร้างสรรค์ประชาคมนครศรีธรรมราชในอนาคต ส่วนที่สอง กล่าวถึงข้อเสนอแนะต่อการศึกษาประชาสังคมในอนาคต

1. การสร้างสรรค์ประชาคมนครศรีธรรมราช

1) ผลการศึกษาพบว่า นครศรีธรรมราชมีองค์กรประชาสังคมจำนวนมาก องค์กรส่วนใหญ่ ต่างอยู่อย่างอิสระ การติดต่อสื่อสารและการชักชวนเครือข่ายระหว่างองค์กรประเภทเดียวกัน และข้ามประเภทองค์กรมีน้อย ส่งผลให้ขาดการประสานแนวคิดและประสานการปฏิบัติอย่างเพียงพอระหว่างองค์กร ดังนั้น ภารกิจการสร้างสรรค์ประชาคมนครศรีธรรมราช จึงควร

- เสริมสร้างการชักชวนเครือข่ายกลุ่มองค์กร โดยเฉพาะองค์กรเยาวชน กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน องค์กรศิลปินพื้นบ้านและองค์กรธุรกิจชุมชน เป็นต้น

- การเสริมสร้างและดักทอเครือข่ายให้กับกลุ่มองค์กรดังกล่าว ควรดำเนินการในลักษณะภาคี เช่น การประสานให้เกิดการดักทอกลุ่มเยาวชนด้านสิ่งแวดล้อมเข้ากับภาครัฐ นักวิชาการ นักธุรกิจและชาวบ้านที่สนใจงานด้านสิ่งแวดล้อม
- แปรกิจกรรมหรือประเด็นที่แต่ละประเภทองค์กรทำอยู่ ให้เป็นประเด็นร่วมของหลากหลายประเภทองค์กร เช่น ประเด็นด้านเศรษฐกิจให้เป็นเรื่องของกลุ่มออมทรัพย์ เป็นเรื่องของเยาวชน เรื่องของกลุ่มชาวประมง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อการดักทอเครือข่ายกลุ่มองค์กรให้หลากหลายยิ่งขึ้น

2) ประชาคมนครศรีธรรมราชที่เป็นอยู่ มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ขาดการสร้างสำนึกร่วม และขาดเวทีสาธารณะ ที่ผู้คนจากภาคีต่าง ๆ มีโอกาสเข้าร่วมพูดคุยปัญหาสาธารณะ ดังนั้นภารกิจที่สำคัญควบคู่ไปกับภารกิจในข้อ 1 คือ

- การสร้างเวทีร่วมหรือเวทีสาธารณะให้คนนครศรีธรรมราชจากทุกภาคี ทุกฝ่าย ได้มีโอกาสสื่อสารพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาและแสวงหาทางออกร่วมกัน เวทีดังกล่าว อาจเป็นเวทีพูดคุยปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาเศรษฐกิจ หรือการวิเคราะห์ผลกระทบของการพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช ในรอบ 40 ปีที่ผ่านมา เป็นต้น
- สร้างสื่อและพัฒนาสื่อเสรีต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เป็นสื่อเพื่อประชาคม ที่มุ่งสร้างจิตสำนึกร่วมหรือวิญญานสาธารณะ เผยแพร่แนวคิด ประสบการณ์การทำงานด้านประชาสังคม สื่อดังกล่าวอาจเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ หรือทั้งสามประเภท และในการสร้างสื่อดังกล่าว ควรดึงศิลปินพื้นบ้าน เช่น หนังตะลุง เพลงบอก และโนรามาเป็นคนสื่อสาร โน้มน้าวความสนใจและกระจายความร่วมมือของผู้คน หรือสร้างล้านศิลป์พื้นบ้าน เพื่อให้การศึกษาหรือเผยแพร่ปัญหาและสำนึกสาธารณะ
- จัดกิจกรรมการสร้างสำนึกร่วมหรือวิญญานสาธารณะ เช่น การเที่ยวชมคูคลอง โบราณสถาน โบราณวัตถุเมืองนครศรีธรรมราช เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเกิดความรักความผูกพันต่อถิ่นฐานของตน

3) ประชาคมนครศรีธรรมราชที่เป็นอยู่ ขาดทุนทางสังคมหรือทุนสาธารณะที่มีต่อกัน ทั้งระหว่างกลุ่มองค์กรประชาสังคมและระหว่างองค์กรประชาสังคมและภาคี โดยเฉพาะระหว่างภาครัฐและประชาชน ดังนั้นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่งยวด ก็คือ

- การเสริมสร้างทุนทางสังคมระหว่างภาครัฐกับประชาชนและระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยกัน การสร้างทุนทางสังคมดังกล่าว อาจดำเนินการโดยการประสานให้ภาครัฐท้องถิ่นร่วมดำเนินกิจกรรมกับภาคประชาชน และการประสานกลุ่มองค์กรประชาชนให้เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมสาธารณะ โดยอาจมีสถาบันการศึกษาเป็นตัวเชื่อม ซึ่งการจะทำให้เกิดทุนทางสังคมหรือทุนสาธารณะขององค์กรและภาคีต่าง ๆ ต้องกระทำโดยพยายามให้ทุกองค์กรและทุกภาคีปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการขึ้นาหรือได้รับการขึ้นา มาเป็นภาคีที่เท่าเทียมกัน

2. ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาประชาสังคม

งานศึกษานี้ เริ่มจากการศึกษากลุ่มองค์กรประชาสังคมในนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเพียง 1 ใน 6 องค์ประกอบความเข้มแข็งของประชาสังคม หรือชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดีที่ Mathews (1996) เสนอ และในระยะ

เริ่มต้นการทำวิจัยนั้น แนวคิดเรื่องประชาสังคมในสังคมไทย หรือในกลุ่มผู้วิจัยยังไม่ตกผลึกมากนัก แต่เมื่อเวลาผ่านไป พร้อมกับการผ่านเวทีวิชาการที่จัดโดยส่วนกลางและจากการอ่านเอกสารมากขึ้น ทำให้แนวคิดเรื่องประชาสังคมชัดเจนในกลุ่มผู้วิจัย โดยเฉพาะการอ่านงานของ Mathews (1996) และ Putnam (1993a, 1993b, และ 1995)

งานวิจัยของ Mathews และ Putnam ที่กล่าวถึงข้างต้น แม้จะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มนักมานุษยวิทยาที่สนใจงานประชาสังคมว่าเป็นงานวิจัยที่อิงอยู่กับแนวคิดแบบ ethnocentrism ที่ยึดเอาประสบการณ์และรูปแบบประชาสังคมของตะวันตกเป็นเกณฑ์ในการนิยามและวัดศักยภาพของประชาสังคม แต่ก็นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการวิจัยเพื่อการพัฒนา จากประสบการณ์การวิจัยในนครศรีธรรมราช ผวนกับข้อเสนอของ Mathews และ Putnam งานวิจัยนี้จึงใคร่เสนอว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาประชาสังคมในจังหวัดหรือตำบลอื่น ควรเริ่มจากการประเมินความเข้มแข็งของประชาสังคมในแต่ละที่ โดยอาจใช้เกณฑ์วัดความเข้มแข็ง 6 ประการของ Mathews (ดูข้อสรุปในตอนต้นของบทและบทที่ 1) ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่สังเคราะห์จากแนวคิด และประสบการณ์การพัฒนางานประชาสังคมในที่ต่าง ๆ กระนั้นก็ตาม การศึกษาวิจัย นอกจากจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 6 ประการที่ Mathews เสนอแล้ว ควรให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ ที่เป็นประเภทกลุ่มองค์กรที่ไม่เป็นทางการ¹ กลุ่มดังกล่าว ถูกขจัดออกจากงานวิจัยนี้ จึงไม่อาจทำให้รู้ว่าการรวมกลุ่มในลักษณะดังกล่าวมีพลังมากน้อยเพียงใดในการสร้างสรรค์ประชาสังคมนครศรีธรรมราช แต่จากการศึกษาของ Jenny B. White (1996) และ John Flower and Pamela Leonard (1996) ชี้ให้เห็นว่า การรวมกลุ่มที่ไม่เป็นทางการเป็นองค์ประกอบสำคัญของชีวิตสาธารณะในตุรกีและจีน ตามลำดับ

* ...

¹ ในกรณีของนครศรีธรรมราชการรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการมี อาทิ การรวมกลุ่มพูดคุยในบ้านน้ำชา การรวมกลุ่มในตลาดนัด ทั้งพ่อค้าแม่ค้าขายและลูกค้า การรวมกลุ่มของผู้เลี้ยงวัวชน และนกกกรงหัวจุก ซึ่งล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่คนส่วนใหญ่ใช้เวลาและความสนใจ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คน นักวิชาการและนายหน้าเมืองนครศรีธรรมราช บางท่าน เช่น หนึ่งบุญธรรม เทอดเกียรติชาติ มองว่า การพบปะของคนอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การพบปะของผู้คนในบ้านน้ำชาในนครศรีธรรมราช เป็นที่มาสำคัญของการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง Jurgen Habermas (1995) มองในทำนองเดียวกันว่า ร้านน้ำชา กาแฟในยุโรปสมัยศตวรรษที่ 17 - 18 เป็นฐานการก่อเกิดชีวิตสาธารณะของชนชั้นกลางและเป็นจุดริเริ่มการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

1. กองบรรณาธิการสารานุกรมศรีธรรมราช 2539, "เมืองนครยุคก่อนประวัติศาสตร์" สารานุกรมศรีธรรมราช ปีที่ 26 ฉบับที่ 11 (พ.ย. 2539)
2. โฆษณาการ, กรม 2494, สภาพและความเป็นอยู่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช, พระนคร:โรงพิมพ์พานิช สุขผล.
3. จำนงค์ แรกพินิจและประยงค์ วัฒนรงค์ 2536, "เกษตรอุตสาหกรรม—ศึกษากรณีกลุ่มเกษตรกรทำสวนไม้เรียง," สารานุกรมศรีธรรมราช, ปีที่ 23, ฉบับที่ 1. (มกราคม)
4. ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพูนศักดิ์ ธานีกรประดิษฐ์ 2540, เศรษฐกิจหมู่บ้านภาคใต้ฝั่งตะวันออกในอดีต, กรุงเทพฯ: บริษัทคอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด.
5. ชาลี ศิลปรัศมี 2527, การปกครองมณฑลนครศรีธรรมราชภายใต้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมขุนลพบุรีราเมศวร (2453-2468), วพ. การศึกษามหาบัณฑิต มศว.ประสานมิตร.
6. ชูชัย ศุภวงศ์ 2540, แนวคิด พัฒนาการและข้อพิจารณาเกี่ยวกับประชาสังคมไทย, กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
7. ชวน เพชรแก้ว 2531, วรรณกรรมหนังสือละลุ, สุราษฎร์ธานี: วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี.
8. ชวน เพชรแก้ว 2529, "สภาพสังคมของนครศรีธรรมราชที่ปรากฏในหนังสือละลุ" ใน วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช 2531.
9. พูนศักดิ์ ธานีกรประดิษฐ์ 2538, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ฝั่งตะวันออก (นครศรีธรรมราช) พ.ศ. 2435-2504, วพ. เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาฯ.
10. พอดา แก่นแก้ว 2527, ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนปากพนัง, วพ. ประวัติศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาฯ.
11. ตรี อำมาตยกุล 2494, "นครศรีธรรมราช" ใน กรมศิลปากร 2505, รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช พระนคร: รุ่งเรืองการพิมพ์
12. เทศบาลนครนครศรีธรรมราช 2539, แผนพัฒนาเทศบาลระยะปานกลาง (พ.ศ. 2540-2544), งานวิเคราะห์นโยบายและแผน, กองวิชาการและแผนงาน, เทศบาลนครนครศรีธรรมราช.
13. เทศบาลเมืองปากพนัง 2540, รายงานกิจการเทศบาลเมืองปากพนังประจำปี 2539, งานประชาสัมพันธ์, กองวิชาการและแผน เทศบาลเมืองปากพนัง จ. นครศรีธรรมราช
14. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ 2540, ประชาสังคม: พัฒนาการและนัยยะแห่งอนาคต, กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
15. ธเนศวี เจริญเมือง 2540, 100 ปีการปกครองท้องถิ่นไทย, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ.

16. นครศรีธรรมราช,วิทยาลัยครู 2529, รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 4 : ศิลปวัฒนธรรมนครศรีธรรมราชกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของนครศรีธรรมราช. วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราชและกรมศิลปากร.
17. นครศรีธรรมราช, สำนักงานจังหวัด 2527, ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดนครศรีธรรมราช, กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
18. นิคม ภูสูลกุลสุข 2536, "นาข้าว 10,000 ไร่ ที่หัวไทร ล่มสลายเพราะน้ำเค็มรุก" แลได้ 8 (มีค.-เมย.)
19. นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2538, "คติเกี่ยวกับรัฐของประชาชนไทยจากวรรณกรรมปากชั้" ในนิธิ เอียวศรีวงศ์ 2538 ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
20. นภาพ มนต์เลี้ยง 2532, เปิดแผงหนังตะลุง, ที่ระลึกในงานฉานาปนกิจศพนายชม มนต์เลี้ยง ณ เมรุวัด กัลลณภูมิ ต. คลองน้อย อ. ปากพ่นัง จ. นครศรีธรรมราช 16 กุมภาพันธ์ 2532
21. บัญชา พงษ์พานิช 2539, "นครศรีธรรมราช 4 ด้านของการพัฒนา," เดือนสิบ '๓๙: ที่ระลึกในการจัดงานประเพณีเทศกาลเดือนสิบ ประจำปี ๒๕๓๙ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช: จังหวัดนครศรีธรรมราช.
22. บรมพงศาภิมุข, สมเด็จพระราชปิตุลา 2491, ชีวิตฉัน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร
23. เบญจมาชอุทิศ,โรงเรียน 2536, ที่ระลึกในพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ ร.5 และหอสมุดเฉลิมพระเกียรติ, โรงเรียนเบญจมาชอุทิศ.
24. ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล 2525, ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องในศิลปะการแสดงหนัง ตะลุง. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
25. ประกิต เทพชนะ 2540, บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช: สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช (เอกสารจัดสำเนา).
26. ประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล 2526 "สภาพเศรษฐกิจของนครศรีธรรมราชสมัยสุโขทัยถึงรัตนโกสินทร์" ในวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 2 : ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมของนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพมหานครพิมพ์.
27. ประทุม ชุมเพ็งพันธุ์ 2523, ตามพรลิงค์. วพ. อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาฯ
28. ประทุม ชุมเพ็งพันธุ์ 2515, นครศรีธรรมราช. อนุสรณ์พระราชทานเพลงศุขสุนบวรรัตนารักษ์ ณ เมรุวัดจันทาราม นครศรีธรรมราช 10 มิถุนายน 2515
29. ประทุม ชุมเพ็งพันธุ์ 2529, "การศึกษาเล่าเรียนสมัยโบราณในนครศรีธรรมราช: ว่าด้วยมูลเหตุปัจจัยและประเพณี" ในวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช 2529, รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 4 : ศิลปวัฒนธรรมนครศรีธรรมราชกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของนครศรีธรรมราช. วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราชและกรมศิลปากร.
30. ปรีชา นนุช 2539ก, "นามของนครศรีธรรมราชในประวัติศาสตร์," สารนครศรีธรรมราช 26 (10) ตุลาคม 2539.

31. ปรีชา นุ่นสุข 2527, ร่องรอยชุมชนโบราณของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช, วพ. ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
32. พาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช, สำนักงาน 2532, ข้อมูลการตลาดจังหวัดนครศรีธรรมราชประจำปี 2530 นครศรีธรรมราช: สำนักงานพาณิชย์จังหวัด
33. พาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช, สำนักงาน 2536, ข้อมูลการตลาดจังหวัดนครศรีธรรมราชประจำปี 2535 นครศรีธรรมราช: สำนักงานพาณิชย์จังหวัด
34. พาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช, สำนักงาน 2540, ข้อมูลการตลาดจังหวัดนครศรีธรรมราชประจำปี 2539 นครศรีธรรมราช: สำนักงานพาณิชย์จังหวัด
35. ไพศาล นิมสุวรรณ 2538, "การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำ," วิชา 17 (1) ตุลาคม.
36. ภูวดล ทรงประเสริฐ 2529, "วิวัฒนาการนายทุนเงินในนครศรีธรรมราช," ในวิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช 2529, รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 4 : ศิลปวัฒนธรรมนครศรีธรรมราชกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของนครศรีธรรมราช, วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราชและกรมศิลปากร.
37. วีระ โชติทอง 2538, "ตลาดนัดในนครศรีธรรมราช," สารนครศรีธรรมราช 26 (8) สิงหาคม 2538
38. วิเชียร ณ นครและคณะ 2521, นครศรีธรรมราช กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์
39. วิเชียร ณ นคร 2535, "ชนวน" สารนครศรีธรรมราช, 22 (2) กุมภาพันธ์
40. วิมล คำศรี 2540ก, วรรณกรรมมุขปาฐะเมืองนคร: การศึกษาวิเคราะห์, นครศรีธรรมราช: สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช.
41. วิมล คำศรี 2540ข, วรรณกรรมมุขปาฐะประเภทปริศนาเมืองนครศรีธรรมราช: การศึกษาวิเคราะห์ นครศรีธรรมราช: สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
42. เศรษฐกิจการพาณิชย์, กรม 2523 รายงานเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้ของประเทศไทย กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชาวพาณิชย์
43. ศิลปากร, กรม 2520, เอกสารราชการมณฑลนครศรีธรรมราช กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระจันทร์
44. ศรีธรรมราชศึกษา,โรงเรียน 2540, 95 ปี AMC 1997 : ที่ระลึกครบรอบ 95 ปี การก่อตั้งโรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา, โรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา.
45. ศึกษาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช,สำนักงาน 2525, วิวัฒนาการการศึกษาของนครศรีธรรมราช . นครศรีธรรมราช: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช
46. สงบ ส่งเมือง 2518, ความสัมพันธ์ระหว่างราชธานีกับหัวเมืองนครศรีธรรมราชสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น วพ. การศึกษามหาบัณฑิต. มศว. ประสานมิตร
47. สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ 2522, หนังสือ. สงขลา: มงคลการพิมพ์
48. สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ 2528, "บทบาทของหนังสือในปัจจุบัน" ทักษิณคดี 2 (1) เมษายน - มิถุนายน

49. อาคม พัดมียะ 2528, "หนังตะลุงปัจจุบันในทหระณะของคนดู" ทักษิณคดี 2 (1) เมษายน - มิถุนายน
50. อุดม หนูทอง 2528, "วิวัฒนาการรูปหนังตะลุง" ทักษิณคดี 2 (1) เมษายน - มิถุนายน
51. อุดม หนูทอง 2537, "หนังตะลุง" ใน เชิดชูเกียรติศิลปินแห่งชาติหนังจุลเียม กิ่งทองและผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรมหนังศรีพัฒน์ เกื้อสกุล ชมรมศิลป์นพื้นเมืองนักแสดงสุราษฎร์ธานีและชมรมมิตรสัมพันธ์ สุราษฎร์ธานี: โรงพิมพ์สิทธิประเสริฐ
52. อาริยา เติดยรสุต 2515, เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชสมัยการปกครองแบบเก่าแห่งยุคกรุงรัตนโกสินทร์ (พ. ศ. 2325-2435) วพ. คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต. จุฬาฯ
53. อนุชาติ พวงสำลีและวีรบูรณ์ วีรสารทสกุล 2540, ประชาสังคม: คำ ความคิดและความหมาย. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
54. เอนก เหล่าธรรมทัศน์ 2540, อนุทินการเดินของความคิด: จาก "รัฐ" สู่ "อารยสังคม" และ "พลเมือง" กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
55. อบรม สนิทบาล 2518, 17 ฉลาจุลเภาจวน กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญพัฒน์

2. ภาษาอังกฤษ

1. Amalric, F. 1996, "In Search of a Political Agenda for Civil Society in the North," Journal of The Society For International Development. Vol. 3
2. Barber, B. 1995, "The Search For Civil Society" The New Democrat. Vol. 7 No. 2.
3. Bothwell, R. (1977) "Indicators of a Healthy Civil Society," in Beyond Prince and Marchant: Citizen Participation and the Rise of Civil Society. Edited by J. Burbidge. New York: Pact Publications. Pp. 249-262.
4. Boyd-Barrett, O. and C. Newbold 1995, Approaches to Media: A Reader. London: Arnold.
5. Boyte, H. C. "Beyond Deliberation: Citizenship as Public Work," Newsletter of PEGS. Vol. 5 (Spring 1995): Pp. 15-19.
6. Boyte, H. C. and N. Kari 1995, "The Good Work," The New Democrat, 7 (2).
7. Boyte, H. C., B. Barber, and W. Marshall 1994, Civic Declaration: Call for a New Citizenship. Paper Presented to The Center for Democracy and Citizen.
8. Center for Democracy and Citizenship 1995, Reinventing Citizenship: The Practice of Public Work. Paper Prepared by The Center for Democracy and Citizenship.
9. Cohen, J. L., and Arato, A. (1992) Civil Society and Political Theory. Cambridge, Mass.: MIT Press.
10. Dahlgren, P. and C. Sparks 1991, Communication and Citizenship: journalism and the public sphere, London and New York: Routledge.
11. Dowsey-Magog, P. 1997, "Nang-Talung—Shadowplay of South Thailand: Professional Entertainment and Changing Performance Techniques" SPAFA Journal. Vol. 7 No. 1.
12. Fernandes, Rubem Cesar 1994, Private But Public. Washington: CIVICUS.
13. Flower, J. and P. Leonard 1996, "Community Values and State Cooptation: Civil Society in the Sichuan Countryside," in Civil Society: Challenging Western Models. Edited by C. Hann and E Dunn. London and New York: Routledge. Pp. 199-221.
14. Habermas, J. 1995, "Institutions of the Public Sphere," in Approaches to Media: A Reader. Boyd-Barrett, O. and C. Newbold (eds.) London: Arnold.
15. Hallin, D. C. 1994, We Keep America on the Top of the World: Television journalism and the public sphere, London and New York: Routledge.

16. Hann, C. (1996) "Introduction: Political Society and Civil Anthropology," in Civil Society: Challenging Western Models. Edited by C. Hann and E Dunn. London and New York: Routledge. Pp. 1-26.
17. Hirsch, P. 1989, "The State in the Village: Interpreting Rural Development in Thailand," Development and Change, 20 (1).
18. Hyden, G. (1997) "Building Civil Society at the Turn of the Millennium," in Beyond Prince and Merchant : Citizen Participation and the Rise of Civil Society. Edited by J. Burbidge. New York: Pact Publications. Pp. 17-46.
19. Ingram, J. C. 1970 Economic Change in Thailand, 1850-1970 Standford: Standford University Press.
20. Kettering Foundation 1996, Economic Development and Civic Life. Paper Prepared by The Kettering Foundation.
21. Korten, D. 1990, Gething to the 21st Century: Voluntary Action and the Global Agenda, West Hartford: Kumarian Press, Inc.
22. Livingstone, S. And P. Lunt 1994, Talk on Television: Audience Participation and Public Debate, London and New York: Routledge.
23. Marshall, W. 1995, "The New Citizenship," The New Democrat, 7 (2).
24. Mathews, D. (1996) Elements of a Strong Civil Society and Healthy Public Life. Ohio: Kettering Foundation. (April)
25. Putnam, R. (1993a) Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton: Princeton University Press.
26. Putnam, R. (1993b) "The Prosperous Community. Social Capital and Public Life" The American Prospect. No. 1 (Spring).
27. Putnam, R. (1995) "Bowling Alone: America's Declining Social Capital" Journal of Democracy. Vol. 3 No. 1 (Jan).
28. Putnam, R. 1996. "The Real News Pace: The Strange Disappearance of Civic America," The American Prospect. No. 24 (Winter)
29. Saad Eddin Ibrahim (1977) "Populism, Islam, and Civil Society in the Arab World," in Beyond Prince and Merchant: Citizen Participation and the Rise of Civil Society. Edited by J. Burbidge. New York: Pact Publications. Pp. 53-66.
30. Smithies, M. and Euayporn Kerdchouay 1975, "Nang Talung: The Shadow Theatre of Southern Thailand," in The Siam Theatre: A Collection of Reprints from The Journals of The Siam Society. Mattani Rutanin (ed.) Bangkok: The Sompong Press.
31. Smyth, A.W. 1898, "Journeys in the Siamese East Coast States," Geographical Journal, Vol. XI, No. 5, pp 465-492
32. Thongchai Winitchakul 1994, Siam Mapped: A History of The Geo-Body of a Nation. Honolulu: The University of Hawaii Press.
33. White, J. B. 1996, "Civic Culture and Islam in Urban Turkey," in Civil Society: Challenging Western Models. Edited by C. Hann and E Dunn. London and New York: Routledge. Pp. 143-154.
34. Vandergeest, P. and Paritta Chalernpow-Koanantakool 1993, "The Southern Thai Shadowplay Tradition in Historical Context," Journal of Southeast Asian Studies. 24 (2)

บุคลากรกรม

1. คุณณัฐาศิ ภารพบ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เสียงราษฎร์
2. คุณนิภา ผึ้งชลจิตร บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เมืองใต้
3. คุณศิวะ หันธภาค บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เสรีราษฎร์
4. คุณปราโมทย์ สอนประพัฒน์ ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เสียงราษฎร์
5. คุณไพฑูรย์ อินทศิลา ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เดลินิวส์
6. คุณณัฐติ จันทรมงคล ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์บ้านเมือง - เดอะ เนชั่น - กรุงเทพธุรกิจภาคใต้
7. คุณอรรถ ถาวรมาศ ผู้สื่อข่าวอาวุโสหนังสือพิมพ์เสียงราษฎร์ - เมืองใต้ - เสรีราษฎร์ - เสียงใต้
8. คุณสุรพล เรียงวรานนท์ ผู้จัดการบริษัทเอส เอส โปรโมชัน
9. คุณเจริญ คลั่งทอง นักจัดรายการสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพอากาศที่ 4
10. อาจารย์สมพุทธ ธุระเจน อาจารย์ประจำสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
11. อาจารย์ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ อาจารย์ประจำสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
12. คุณจุฑาทิพย์ สุชาโต กรอ. นครศรีธรรมราช
13. คุณสุธรรม ชัยนงค์เกียรติ สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว นครศรีธรรมราช
14. คุณวิภา พู หอการค้าจังหวัดนครศรีธรรมราช
15. คุณสมศักดิ์ พงศ์ภัณฑารักษ์ นายกสมาคมชาวสวนยาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
16. หนึ่งอาจารย์บุญธรรม เทอดเกียรติชาติ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช
17. หนึ่งสุชาติ ทรัพย์สิน อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช
18. หนึ่งสุเชษฐ บันเทิงศิลป์ อ. พุทอง จ. นครศรีธรรมราช
19. คุณสมนึก เกตุชาติ นายกเทศมนตรี เทศบาลนครนครศรีธรรมราช
20. เจ้าหน้าที่ชุมชน เทศบาลนครนครศรีธรรมราช
21. นายกเทศมนตรี เทศบาลอำเภอปากพนัง
22. เจ้าหน้าที่ชุมชน เทศบาลอำเภอปากพนัง
23. เจ้าหน้าที่ชุมชน เทศบาลตำบลปากแพรก อ. พุทอง
24. คุณนิกร บุญส่ง โครงการพัฒนาชุมชนแออัด ภาคใต้ (นครศรีธรรมราช)
25. ประธานกลุ่มแม่บ้าน ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช
26. ประธานกลุ่มแม่บ้าน ชุมชนคูขวาง-ท่าวัง อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช
27. ประธานกลุ่มแม่บ้าน ชุมชนมะขามชุม อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช
28. ประธานกลุ่มแม่บ้าน ชุมชนหูล่อง อ. ปากพนัง จ. นครศรีธรรมราช
29. ประธานกลุ่มแม่บ้าน อ. พุทอง จ. นครศรีธรรมราช
30. นายแพทย์ยุทธนา ศิลปรัศมี สาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช
31. ประธานสาขาพรรคประชาธิปัตย์ อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช

รายชื่อเทพบันเทิงเสียงการแสดงหนังตะลุงนครศรีธรรมราชที่ใช้ในการศึกษา

หนังปฐุม ช่ายลูกหมี่	
1. ชุด "อุกนิหารดาบสายฟ้า"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
2. ชุด "น้ำตาเมียหลวง"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (6 ม้วนจบ)
3. ชุด "เสน่ห์เมียน้อย"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (4 ม้วนจบ)
4. ชุด "วัยรุ่นวัยร้อน"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (6 ม้วนจบ)
5. ชุด "นุบเขาอาถรรพ์"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (6 ม้วนจบ)
หนังปรีชา สงวนศิลป์	
6. ชุด "เมฆบังจันทร์"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (4 ม้วนจบ)
7. ชุด "นักรบ นักรัก"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (4 ม้วนจบ)
หนังเอิบน้อย ยอดขุนพล	
8. ชุด "สวรรค์บันดาล"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
9. ชุด "สายเลือดนอกบัลลังก์"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
หนังวรรณีย์ เทียรทอง	
10. ชุด "โลหิตต่างสี"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
หนังประเคียง ระฆังทอง	
11. ชุด "อุกนิหารดาบเทวรูป"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (4 ม้วนจบ)
12. ชุด "สายเลือดไม่ไหลกลับ"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
13. ชุด "แสงเทียนคุณธรรม"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
14. ชุด "เลือดนักรบ"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (4 ม้วนจบ)
หนังประทุม เสียงชาย	
15. ชุด "วิญญานบุพการี"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
16. ชุด "อิทธิพลรัก"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
17. ชุด "ปัญหาสวรรค์"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
18. ชุด "คำสาปประกาศิต"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
19. ชุด "ยาจากแย่งบัลลังก์"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
20. ชุด "ดาบตามผลาญวิญญานอาฆาต"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
หนังสวัสดิ์ สงวนศิลป์	
21. ชุด "แผ่นดินเลือด"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (4 ม้วนจบ)
22. ชุด "ความรักเหมือนยาขม"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
หนังครวญ เสียงแก้ว	
23. ชุด "บ้านนอกเข้ากรุง"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
หนังครวญ เสียงแก้วและเอกชัย ศรีวิชัย	
24. ชุด "แก้วกำพร้า"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (4 ม้วนจบ)

หนังสือชัย ศรีวิชัย	
25. ชุด "น้ำตาแม่"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (4 ม้วนจบ)
หนังสือเชษฐ บันเทิงศิลป์	
26. ชุด "สัจธรรมคำจุนโลก"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (6 ม้วนจบ)
27. ชุด "คนเหนือดวง"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (6 ม้วนจบ)
28. ชุด "สายใยชีวิต"	ห้างเทพมิวสิค นครศรีธรรมราช (5 ม้วนจบ)
หนังสือเค้าน้อย	
29. ชุด "ธรณียากรรมแสง"	มิลินทรา พัทลุง (4 ม้วนจบ)
30. ชุด "ราชธิดาครองบัลลังก์"	มิลินทรา พัทลุง (5 ม้วนจบ)
หนังสือประทีน บัวทอง	
31. ชุด "ใจจำเป็น"	ร้านลุงเจริญ (5 ม้วนจบ)
32. ชุด "พรสวรรค์บ้านดาล"	ร้านลุงเจริญ (6 ม้วนจบ)
หนังสือแคล้วน้อย ขวัญใจชนบท	
33. ชุด "เมืองรอเจ้าบ่าวรอนาย"	Saha Kuang Heng (4 ม้วนจบ)
หนังสือหญิงลำยอง กุหลาบสีม่วง	
34. ชุด "รักสามเส้า"	บ้านชวนมิวสิค (5 ม้วนจบ)
35. ชุด "สวรรค์ในอก"	บ้านชวนมิวสิค (5 ม้วนจบ)
หนังสือเอยดน้อย ศ. เค้าน้อย	
36. ชุด "รักอันตราย"	บ้านชวนมิวสิค (5 ม้วนจบ)
37. ชุด "น้ำตาแม่"	บ้านชวนมิวสิค (5 ม้วนจบ)
หนังสือทีศิลป์ บางตะพง	
38. ชุด "เพชรฆาตสงคราม"	ร้านลุงเจริญ (7 ม้วนจบ)

ภาคผนวก 1: ทำเนียบองค์กรประชาสังคม

องค์กรประชาชน

1. องค์กรประชาชนด้านการประมง

การรวมกลุ่มชาวประมงในอดีตเป็นการรวมกลุ่มกันในลักษณะคนร่วมออกเรือ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนในหมู่บ้านและเครือญาติ แต่เมื่อการประมงเริ่มเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น การรวมกลุ่มจึงเป็นในลักษณะกับตันกับลูกเรือ อย่างไรก็ตาม การรวมกันในลักษณะสมาคม ชมรมเริ่มมาตั้งแต่ปี 2501 ปัจจุบันกลุ่ม/องค์กรชาวประมงสำคัญในนครศรีธรรมราชมี 13 กลุ่ม/องค์กร แยกเป็นองค์กรชาวประมงขนาดเล็ก 8 องค์กร องค์กรประมงพาณิชย์ 5 องค์กร

1. สมาคมประมงอำเภอสิชล (กลุ่มเกษตรกรทำประมงสิชล)

ตั้งอยู่เลขที่ 56 หมู่ 3 ต. สิชล อ. สิชล ก่อตั้งเมื่อ ตุลาคม ปี 2518 มีสมาชิกเริ่มแรก 55 คน ปัจจุบันสมาชิก 128 คน มีโครงสร้างการจัดการที่ชัดเจน มีกรรมการมาจากเลือกตั้ง ประกอบด้วย ประธาน เลขา และกรรมการรวม 15 คน มีวาระ 1 ปี และไม่มีค่าตอบแทน

วัตถุประสงค์-- 1. ช่วยเหลือชาวประมงในการแก้ปัญหาต่าง ๆ 2. จัดสวัสดิการและให้การสงเคราะห์ชาวประมง 3. ให้ความรู้และพัฒนาชาวประมง 4. ประสานกับองค์กรชาวประมงอื่น ๆ 5. รักษาสิทธิและผลประโยชน์ของชาวประมงร่วมกับองค์กรอื่น

กิจกรรม--ดำเนินการแก้ปัญหาของชาวประมงโดยการขุดร่องน้ำ การสร้างเขื่อนกันทราย, ทำธุรกิจ เช่น ขายน้ำมันและทำเทียบเรือ แต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร, นำเงินที่ได้ไปจัดตั้งมูลนิธิ, ให้ทุนการศึกษา และขายน้ำมันราคาถูกให้แก่ชาวประมงขนาดเล็ก และเป็นแกนนำในการตั้งโรงพยาบาลสิชล

จากการดำเนินงานของกลุ่มที่ผ่านมาเกือบ 22 ปี การที่กลุ่มอยู่ได้เพราะเน้นการบริหารที่รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกเป็นที่ตั้ง ทำงานอย่างโปร่งใส มีการตรวจสอบบัญชีอย่างถูกต้อง คณะทำงานมีความหนักแน่นไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัว นอกจากนี้สมาชิกยังศึกษาหาความรู้ด้วยการเข้าร่วมสัมมนาตามโอกาส

2. สมาคมประมงอำเภอขนอม

ตั้งอยู่ที่ 189/4 หมู่ที่ 1 ต. ขนอม อ. ขนอม จ. นครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อ 29 พฤษภาคม 2517 มีจำนวนสมาชิกเริ่มแรก 37 คนปัจจุบันมีสมาชิก 52 คน มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความร่วมมือ - ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของชาวประมง ตลอดจนเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาวประมง

วัตถุประสงค์-- 1. ส่งเสริมอาชีพผู้ประกอบการประมง 2. ช่วยเหลือจัดหาอุปกรณ์เครื่องใช้ในการประมง 3. จัดการประนีประนอมเมื่อมีปัญหาชาวประมง 4. จัดเป็นแหล่งพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิกและผู้สนใจในกิจการประมง 5. จัดหาสวัสดิการให้แก่สมาชิก

สมาคมประกอบด้วยกรรมการบริหาร 17 ท่าน และที่ปรึกษา มีนายกสมาคมทำหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการ จากการดำเนินงานสมาคมได้ดูแลสมาชิกให้มีความคล่องตัวมากขึ้นในการประกอบอาชีพ โดยการเป็นตัวแทนชาวประมงเพื่อเจรจาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวประมง จัดหาเครื่องมือในการกู้ภัยกรณีเรือจมและอุบัติเหตุอื่น และได้ร่วมมือกับสมาคมทั่วประเทศ 48 สมาคมกับ 3 กลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

3. สมาคมประมงนครศรีธรรมราช

ตั้งอยู่ที่ 75 ม. 4 ต. ท่าไร่ อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2513 มีสมาชิก 90 คน สมาคมก่อตั้งเพื่อช่วยเหลือชาวประมงที่ประสบภัยทางทะเล เมื่อตั้งสมาคมแล้ว ก็มีความพยายามคิดจะช่วยเหลือสมาชิกเพิ่มขึ้น โดยการประสานกับกรมประมงเพื่อนำน้ำมันราคาถูกมาขายให้สมาชิก แต่ไม่ประสบผลสำเร็จจึงเลิกไป นอกจากนี้ สมาคมยังได้ร่วมจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ทางสังคมอื่น ๆ เช่น ให้ทุนการศึกษาแก่นุตรหลานชาวประมง ร่วมจัดงานวันเด็ก เป็นต้น

สมาคมเป็นสมาชิกของสมาคมประมงแห่งประเทศไทย และได้ส่งตัวแทนไปร่วมประชุมทุกปี ทั้งนี้จะต้องเสียค่าสมาชิก 1,000 ปี แต่ก็ได้มีกิจกรรมอะไรมาากกว่านั้น สมาคมมีรายได้จากได้ะสนุกเกอร์ และจากเงินบริจาคของสมาชิก

4. สมาคมชาวประมงปากพนัง

ตั้งอยู่ที่ 240 ต. ปากพนังฝั่งตะวันตก อ. ปากพนัง จ. นครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2501 ปัจจุบันมีสมาชิก 152 คน และคณะกรรมการบริหาร 15 คน

วัตถุประสงค์—1. เพื่อส่งเสริมอาชีพการประมง 2. เพื่อส่งเสริมความสามัคคีระหว่างสมาชิก 3. เพื่อส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับอาชีพประมง 4. ส่งเสริมการกุศลสาธารณะ(ไม่เกี่ยวกับการเมือง)

5. สมาคมผู้ค้าสัตว์น้ำและเรืออวนลาก

ตั้งอยู่ที่ 88/20 ซอยพิศาลการไฟฟ้า ต. ปากพนัง อ. ปากพนัง จ. นครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อ 12 มีนาคม 2536 ปัจจุบันมีสมาชิก 300 คน

วัตถุประสงค์-- 1. เพื่อส่งเสริมสมาชิกผู้ประกอบการอาชีพประมงอวนลากให้มั่นคงและเจริญยิ่งขึ้น 2. เพื่อลดการเสี่ยงภัยในชีวิตและทรัพย์สินของสมาชิก 3. เป็นตัวแทนระหว่างสมาชิกกับราชการ 4. ให้ความร่วมมือกับทางราชการเพื่อสำรวจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอาชีพการประมง 5. เพื่อส่งเสริมความสามัคคีระหว่างสมาชิก

6. กลุ่มเกษตรกรทำประมงขนอม

ตั้งอยู่ที่ 95/14 ม. 1 ต. ขนอม อ. ขนอม จ. นครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2518 สมาชิกแรกเริ่ม 52 คน ปัจจุบันสมาชิก 47 คน

วัตถุประสงค์—1. จัดหาสิ่งของที่สมาชิกต้องการเกี่ยวกับการประมงมาขายในราคาถูก 2. จัดหาเงินกู้ให้สมาชิกกู้ยืมประกอบอาชีพประมง 3. ส่งเสริมเผยแพร่วิชาการประมง 4. จัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก

กลุ่มได้จัดสร้างท่าเทียบเรือด้วยงบประมาณของกรมประมง จำนวน 2,025,000 บาท และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา และให้บริการอุปกรณ์กู้ภัยทางทะเลแก่สมาชิก เป็นต้น

7. กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์น้ำปากนคร

ก่อตั้งมาเกือบ 20 ปี เพื่อแก้ปัญหาการขัดแย้งเรื่องการครอบครองที่ดินในเขตป่าสงวน สมาชิกของกลุ่มเป็นชาวบ้านในละแวกจำนวน 350 คน แต่ปัจจุบันลดลงมาก เนื่องจากผู้เลี้ยงกุ้งได้หยุดเลี้ยง เพราะสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง

วัตถุประสงค์—1. เพื่อขอเช่าพื้นที่ป่าสงวนจากกรมป่าไม้ 2. เพื่อช่วยกันรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 3. เพื่อต่อรองกับพ่อค้าคนกลางผู้รับซื้อกุ้ง

กลุ่มสามารถเจรจาขอเช่าที่กับกรมป่าไม้ ได้พื้นที่ประมาณ 5,000 ไร่ มีสัญญา 20 ปี โดยกลุ่มแบ่งที่ดินให้กับสมาชิกเช่าตามจำนวนที่สมาชิกครอบครองอยู่เดิม ด้วยการจัดการแบบนี้จึงสามารถแก้ปัญหาการขัดแย้งเรื่องที่ดินไปได้ นอก

จากนี้ กลุ่มยังได้ระดมหุ้นเพื่อขายน้ำมันให้แก่สมาชิก แต่ไม่ประสบความสำเร็จจนต้องหยุดไป เพราะสมาชิกซื้อเงินเชื่อจากกลุ่ม แล้วเอาน้ำมันไปขายเป็นเงินสด ทำให้กลุ่มไม่มีเงินหมุนเวียนเพียงพอ

8. กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงกุ้งกุลาดำลุ่มน้ำปากพนัง

ก่อตั้งขึ้นเมื่อ 24 ก.ค. 2540 เนื่องจากผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ได้รับความเดือดร้อน จากราคาอาหารกุ้งแพง และไม่มีคุณภาพ น้ำมันขึ้นราคา และรัฐไม่เคยให้ความช่วยเหลือ ชาวนากุ้งในเขตลุ่มน้ำปากพนังจึงได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มขึ้น มีสมาชิกประมาณ 700-800 คน

วัตถุประสงค์-- การเสนอมาตรการต่อรัฐบาล ให้รัฐบาลประวิงราคาอาหารกุ้งและตรวจสอบคุณภาพของอาหารกุ้ง ให้ชาวนากุ้งได้ใช้น้ำมันราคาถูกเช่นเดียวกับชาวประมง ให้จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ให้ชาวนากุ้ง และให้ชุดลอกคูคลองที่ตื่นขึ้น เพื่อการใช้น้ำเลี้ยงกุ้งได้สะดวกขึ้น

กลุ่มได้มีการชุมนุมกันเพื่อเรียกร้องมาตรการดังกล่าวหลายครั้ง ทั้งในพื้นที่และบริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด และล่าสุดวันที่ 28 สิงหาคม. 2540 มีการประชุมระหว่างตัวแทนกลุ่มกับคุณมนทล ไกรวัฒน์สรณ์ (ประธานที่ปรึกษานายกฯ ด้านการประมง เกษตรและสหกรณ์) คุณสำภา ประจวบเหมาะ รัฐมนตรีช่วยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คุณอำมรงค์ ประกอบบุญ อธิบดีกรมประมง ณ ห้องประชุม เทศบาลเมืองปากพนัง

การประชุมมีผู้เข้าร่วมประมาณ 1,000 คน จากอำเภอปากพนัง 450 คน อำเภอเชียรใหญ่ 50 คน และ อำเภอหัวไทร 500 คน การประชุมครั้งนี้ได้มีการเพิ่มข้อเรียกร้องอีกหนึ่งข้อ คือ ขอให้รัฐบาลจัดหาเครื่องตรวจเชื้อไวรัสในตัวกุ้ง เพื่อนำมาให้บริการแก่พี่น้องเกษตรกรในเขตลุ่มน้ำปากพนัง เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรต้องเดินทางไปตรวจถึงจังหวัดสงขลา ทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายสูงมาก

9. กลุ่มกองทุนประมงพัฒนาชายฝั่งทะเลพื้นบ้าน

ตั้งอยู่ที่ ม. 14 ต. ท่าศาลา อ. ท่าศาลา จ. นครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2532 มีสมาชิกเริ่มแรกจำนวน 30 คน ปัจจุบันเพิ่มเป็น 110 คน

วัตถุประสงค์-- เพื่อส่งเสริมอาชีพประมงของคนในหมู่บ้าน

การก่อตั้งกลุ่มเริ่มจากที่มีการอบรมความรู้เรื่องเครื่องมือประมง เป็นเวลา 7 วัน จัดโดยประมงจังหวัด มีผู้เข้าร่วม 30 คน หลังจากการอบรมผู้เข้าร่วมอบรมจึงได้คิดตั้งกลุ่มขึ้น การบริหารกลุ่มมีกรรมการ 7 คน วาระ 2 ปี กรรมการจะมีการประชุมกันทุกเดือน ส่วนสมาชิกจะประชุมปีละ 2 ครั้ง และมีเจ้าหน้าที่จากกรมประมงมาติดตามปีละ 4 - 5 ครั้ง และกรรมการมีการไปดูงานและสัมมนาเป็นครั้งคราว โดยการสนับสนุนจากกรมประมง

กิจกรรม—1) การให้เงินกู้ ซึ่งได้เงินมาจากการลงหุ้นของสมาชิกหุ้นละ 100 บาท แต่ไม่เกิน 20 หุ้น/คน และได้งบประมาณสนับสนุนจากกรมประมง 3 ครั้ง เป็นจำนวนเงิน 80,000 บาท การกู้จะเปิดให้กู้ปีละ 2 งวด โดยจะพิจารณาจากความเดือดร้อนของผู้กู้เป็นหลัก ผู้กู้จะกู้ได้ในวงเงิน 5,000 บาท และจะต้องผ่อนส่งภายใน 1 ปี เสียดอกเบี้ย 1,200 บาท
2) กิจกรรมออมทรัพย์ เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2534 มีสมาชิก 100 กว่าคน โดยสมาชิกจะต้องมาฝากเงินกับกลุ่มเดือนละไม่น้อยกว่า 30 บาท แต่ยังไม่มีการกู้ยืม และกลุ่มเคยมีการขายอุปกรณ์ประมง แต่ต้องหยุดไปเพราะชาวบ้านส่วนใหญ่จะซื้อด้วยเงินเชื่อ ทำให้กลุ่มไม่มีเงินหมุนเวียน

10. กลุ่มออมทรัพย์ ม. 1, 6 ต. ปากพนังตะวันตก อ. ปากพนัง

ก่อตั้งเมื่อ 6 เมษายน 2539 จำนวนสมาชิกเริ่มแรก 52 คน ปัจจุบัน 67 คน สมาชิกส่วนใหญ่เป็นชาวประมงขนาดเล็ก ก่อตั้งเนื่องจากชาวประมงส่วนใหญ่มีความยากจน ต้องกู้เครื่องมือประมงจากแพปลา และขายผลผลิตราคาถูกให้กับแพ

ปลา ชาวบ้านมีความเดือดร้อน การก่อตั้งกลุ่มมีมูลนิธิศุภนิมิตร์ และกลุ่มออมทรัพย์บ้านหัวถนนชายทะเลเป็นพี่เลี้ยง ให้การสนับสนุนในด้านเงินทุนและคำปรึกษา

วัตถุประสงค์-- เพื่อให้สมาชิกได้ออมเงิน ปล่อยเงินกู้ดอกเบี่ยต่ำให้สมาชิก เพื่อซื้อเครื่องมือประมง และเพื่อช่วยสมาชิก ปลดหนี้สิน

กลุ่มปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาท/เดือน สมาชิก 80% ส่งเงินออมและเงินผ่อนชำระอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้การจัดตั้งกลุ่มได้ทำให้เกิดการปรึกษาหารือระหว่างชาวประมงด้วยกันด้วย

สมาชิกของกลุ่มมีบทบาทในการเคลื่อนไหวต่อต้านเรืออวนรุน ที่เข้ามาทำประมงในบริเวณ 3, 000 เมตร โดยครั้งหนึ่ง ได้มีการชักชวนชาวบ้านออกไปจับกุมเรืออวนรุน แต่ก็ต้องปล่อยไป เพราะพวกอวนรุนงูเจ้าหน้าที่รัฐว่าจะก่อก่จลาจล

11. กลุ่มออมทรัพย์บ้านหัวถนนชายทะเล หมู่ที่ 3 ต. ปากพนังฝั่งตะวันออก อ. ปากพนัง

จากการที่ทรัพยากรชายฝั่งเสื่อมโทรม ชาวประมงได้คิดอ่านทำปะการังเทียมแบบพื้นบ้านขึ้น โดยการแนะนำของโครงการทะเลเพื่อชีวิต (องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช) โดยได้เรียไรเงินกันมาทำปะการังได้งบประมาณ 40,000 บาท สามารถทำปะการังได้ 600 ลูก ซึ่งตอนแรกแกนนำคิดว่าจะต้องใช้เวลาในการทำปะการังประมาณ 2 - 3 วัน แต่ปรากฏว่าเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2537 ซึ่งเป็นวันทำปะการัง ชาวบ้านได้มาร่วมกันทำปะการังแล้วเสร็จภายในเวลาเพียง 4 ชม. จากความสำเร็จในการทำปะการัง ผู้นำกลุ่มจึงคิดที่จะทำกิจกรรมต่อเนื่อง จึงได้ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้น เมื่อ 5 เมษายน 2538 มีสมาชิกเริ่มแรก 120 คน สมาชิกส่วนใหญ่เป็นชาวประมงชายฝั่ง กลุ่มออมทรัพย์เปิดโอกาสให้สมาชิกถือหุ้น ๗ ละ 50 บาท แต่ไม่เกิน 10 หุ้น การบริหารกลุ่มสมาชิกจะเป็นผู้เลือกประธานและกรรมการ กลุ่มทำมาได้ 9 เดือน ปล่อยกู้ให้สมาชิกหุ้นละ 1,500 บาท ปัจจุบันกลุ่มออมทรัพย์มีเงินหมุนเวียนประมาณ 800,000 บาท มีสมาชิก 230 คน สมาชิกสามารถกู้ได้หุ้นละ 3,000 บาท เงินกู้แต่ละเดือนประมาณ 120,000 บาท กลุ่มเป็นเครือข่ายกับธนาคารหมู่บ้าน และเป็นพี่เลี้ยงกลุ่มออมทรัพย์ ม.1 และ ม. 6 ต. ปากพนังฝั่งตะวันออก

12. ชมรมชาวประมงพื้นบ้าน อ. สีชล จ. นครศรีธรรมราช

เกิดจากการรวมตัวของกลุ่ม 4 กลุ่ม คือ กลุ่มอนุรักษ์บ้านปลายทอน, กลุ่มออมทรัพย์บ้านปากดวด, กลุ่มกองทุนเครื่องมือประมงบ้านปากดวด และกลุ่มแม่บ้านแปรรูปสัตว์น้ำบ้านปากดวด เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2537 สมาชิกจำนวนเริ่มแรก 62 คน

การมารวมตัวกันเป็นชมรม เกิดจากประสบกับปัญหาร่วม คือ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำ ซึ่งเกิดจากการบุกรุกเข้ามาทำประมงในเขต 3,000 เมตรของเรืออวนลาก - อวนรุน เรือดังกล่าวทำลายเครื่องมือประมงของชาวประมงขนาดเล็ก ผู้ซึ่งหากินไม่พอเลี้ยงครอบครัวและเป็นหนี้สิน ชมรมตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางทะเล และป้องกันแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อนจากการทำลายสัตว์น้ำในเขต 3,000 เมตรของเรืออวนลาก - อวนรุน รวมทั้งรณรงค์ให้ชาวประมงรู้จักการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ชมรมมีกรรมการ 15 คน ประธาน 1 คน เหนรัญญิก 1 คน เลขานุการ 1 คน และกรรมการอีก 12 คน โดยชมรมจะเป็นศูนย์กลางในการพบปะของกลุ่มต่าง ๆ และเป็นตัวเชื่อมต่อกับสมาชิกชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ ซึ่งเป็นเครือข่ายของชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ มีสมาชิกจาก 13 จังหวัด และได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน--โครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้

● กลุ่มอนุรักษ์บ้านปลายทอน--เกิดจากการที่ในปี 2537 เรืออวนลาก - อวนรุน ได้เข้ามาจับสัตว์น้ำในเขต 3,000 เมตร และได้ทำลายปะการังเทียม ที่ชาวประมง 62 ลำ ได้รวมตัวกันลงทุนทำและทิ้งไว้ในเขต 3,000 เมตร เมื่อสามเดือนก่อนหน้า เหตุการณ์ครั้งนี้ได้ผลักดันให้ชาวบ้านรวมตัวกันและหลังจากนั้นก็ได้มีการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนขึ้น โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้าน จำนวน 50,000 บาท นำมาให้สมาชิกกู้โดยไม่คิดดอกเบี้ย

● กลุ่มออมทรัพย์บ้านปากดวด--เกิดจากการรวมตัวกันตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัย เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง และได้รวมตัวกันเรียไรเงินทำปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน เพื่ออนุรักษ์ชายฝั่งและป้องกันเรืออวนลาก - อวนรุนด้วย

● กลุ่มกองทุนเครื่องมือประมงบ้านปากดวด ตั้งอยู่ที่ 7 ม. 2 ต. เสาเมา อ. สีชล จ. นครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อเดือนกันยายน 2539 มีสมาชิกเริ่มแรกจำนวน 16 คน ปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มเป็น 55 คน ทั้งนี้เนื่องจากชาวประมงในหมู่บ้านประสบปัญหาไม่มีเงินทุนสำหรับซื้อเครื่องมือประมง เพราะราคาสูง ต้องไปกู้ยืมพ่อค้า ซึ่งมีข้อผูกพันที่จะต้องขายสัตว์น้ำที่จับได้ให้กับพ่อค้าในราคาต่ำ ชาวประมงจึงได้รวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกองทุนขึ้น

กลุ่มได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก โครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ จำนวน 20,000 บาท โดยให้สมาชิกกู้ยืมละ 1,200 - 1,500 บาท และสมาชิกต้องผ่อนชำระเป็นรายเดือน ๆ ละ 120 บาท

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาได้ช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้กับสมาชิก และก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกลุ่มเพิ่งก่อตั้ง จึงไม่เข้มแข็งมากนัก การบริหารจัดการยังขาดประสิทธิภาพ และสมาชิกยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือ

● กลุ่มแม่บ้านแปรรูปสัตว์น้ำบ้านปากดวด ต. เสาเมา อำเภอสีชล ตั้งอยู่ที่ 26 ม. 2 บ้านเสาเมา ต. ลำเภา อ. สีชล จ. นครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อเดือนกันยายน 2539 มีสมาชิกเริ่มแรก 10 คน ปัจจุบันเพิ่มเป็น 15 คน ทั้งนี้เนื่องจากการประกอบอาชีพประมงของชาวบ้านปากดวดนั้น ในช่วงที่สามารถจับสัตว์น้ำได้มาก ราคาสัตว์น้ำจะตกต่ำ และสัตว์น้ำที่ตัวเล็กไม่ได้ขนาดจะถูกนำไปทิ้งอย่างสูญเปล่า กลุ่มแม่บ้านจึงรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำขึ้น เพื่อลดการสูญเปล่าของทรัพยากร แก้ปัญหาคนว่างงาน และเป็นรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว โดยนำสัตว์น้ำมาแปรรูป ได้แก่ กะปิ , มันกุ้ง , น้ำปลา

การดำเนินงานที่ผ่านมาได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ จำนวน 30,000 บาท จนถึงปัจจุบันกลุ่มมีรายได้จากการขายกะปิ น้ำปลา มันกุ้ง และปลาแห้ง จำนวน 25,690 บาท

13. ชมรมชาวประมงเรือเล็กบ้านในดุ้ง

ตั้งอยู่ที่บ้านในดุ้ง ม. 5 ต. ท่าศาลา อ. ท่าศาลา จ. นครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2540 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างความสามัคคีในกลุ่มชาวประมงเรือเล็กด้วยกัน 2) ให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ด้านวิชาการแก่สมาชิก 3) สนับสนุนระบอบประชาธิปไตยและการเลือกตั้งทุกระดับ 4) ร่วมมือกันปกป้องและสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของสมาชิก 5) ประสานความร่วมมือกับทางราชการพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจอย่างถูกวิธี และ 6) จัดหาแหล่งสินเชื่อเพื่อการกู้ยืมฉุกเฉิน ดอกเบี้ยต่ำให้แก่สมาชิก สมาชิกชมรมเป็นชาวประมงบ้านในดุ้ง อ. ท่าศาลา ปัจจุบันกิจกรรมของชมรมคือ การจัดงานเลี้ยง เชื่อมประสานสัมพันธ์ไมตรีและหาทุน และกิจกรรมการแก้ปัญหาเร่งด่วนในชุมชน เช่น การเรียกร้องให้นายอำเภอ ที่ดินอำเภอ และกรมเจ้าท่า ระวังการออกเอกสารสิทธิ์บริเวณท่าจอดเรือของชาวประมงให้กับเอกชน

II. องค์กรชาวบ้านด้านการเงิน

ก. ธนาคารหมู่บ้าน--เริ่มมีการก่อตั้งเมื่อปี 2534-2535 จัดตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างระบบเงินออมและเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน 2) เพื่อนำเงินทุนมาให้สมาชิกกู้ยืมในการประกอบอาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัว 3) เพื่อนำผลกำไรมาปันผลคืนสมาชิก, จัดระบบสวัสดิการและจัดตั้งกองทุนธุรกิจชุมชน 4) เพื่อสร้างความรักสามัคคี การทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะของสมาชิกในชุมชน 5) เพื่อเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการฝึกฝนบุคลากรในชุมชนให้เป็นคนดี คนเก่ง คนกล้า และ 6) เพื่อเป็นองค์กรประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการพัฒนาชุมชน โดยสาระธนาคารหมู่บ้านก็คือ สถาบันการเงินของชาวบ้าน ซึ่งผู้จัดทำโครงการได้ทดลองนำหลักและวิธีการของธนาคารพาณิชย์ สหกรณ์ ตลอดจนหลักและวิธีการของสถาบันการเงินอื่นมาปรับปรุงใหม่ ให้เป็นหลักและวิธีการของธนาคารหมู่บ้าน ธนาคารหมู่บ้านในนครศรีธรรมราชปัจจุบันมี 43 แห่ง สมาชิกประมาณ

2,581 คน 22 แห่งอยู่ในพื้นที่การทำงานและได้รับการสนับสนุนจาก NGOs ธนาคารหมู่บ้านกระจายอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ เขียวใหญ่ หัวไทร จุฬารักษ์ เมือง ทุ่งใหญ่ ท่าศาลา ลานสกา ทุ่งสง ปากพริกและอำเภอพรหมคีรี ดังตาราง

ชื่อธนาคาร	สถานที่ตั้ง	ปีก่อตั้ง	สมาชิก	จำนวนเงินหุ้น
อำเภอเฉลิมพระเกียรติ				
1. บ้านทุ่งสร้าง	ม. 7 ต. สวนหลวง	1/ธค/ 2539	56	12,600
2. บ้านดอนยาง	ม. 6 ต. สวนหลวง	7/มิย/2535	111	415,956
3. บ้านสวนหลวง	ม. 8 ต. สวนหลวง	15/ตค/2537	90	18,750
4. บ้านหนองไม้แก่น	ม. 1 ต. เขียวเขา	15/เมย/2534	84	214,800
5. บ้านคลองแดน	ม. 10 ต. เขียวเขา	1/มค/2535	272	900,000
6. บ้านป่าหวาย	ม. 7 ต. เขียวเขา	1/พค/2537	151	251,500
อำเภอเขียวใหญ่				
7. บ้านคลองเขียว	ม. 6 ต. เขียวใหญ่	27/เมย/2534	42	31,000
8. บ้านอ่าวพยอม	ม. 4 ต. ไสนมก	6/มค/2540	82	8,900
9. บ้านนา	ม. 9 ต. การะเกด	5/มีค/2538	52	46,570
10. บ้านปากคลองใต้	ม. 6 ต. เขียวพะบาท	15/กพ/2538	38	54,900
11. บ้านปากคลองเหนือ	ม. 7 ต. เขียวพะบาท	16/มค/2536	39	95,520
12. บ้านไกรไทย	ม. 4 ต. เขียวพะบาท	11/มิย/2536	99	290,026
13. บ้านกลาง	ม. 10 ต. เสือหนึ่ง	5/กพ/2537	62	54,000
14. เมตตาธรรม			30	3,000
อำเภอหัวไทร				
15. บ้านพัทลุง	ม. 4 ต. ท่าซอม	6/ตค/2536	188	499,720
16. บ้านถนนใต้	ม. 4 ต. บ้านราม	10/กค/2535	138	139,900
17. บ้านไทรงาม	ม. 3 ต. ทวายขาว	25/ตค/2539	115	190,000
18. บ้านทวายขาว	ม. 1 ต. ทวายขาว	1/มค/2534	221	534,550
19. บ้านราม	ม. 1 ต. บ้านราม	10/มิย/2534	284	1,294,000
20. บ้านโคกพิบูล	ม. 8 ต. ทวายขาว	1/มค/2534	390	1,648,200
21. บ้านหน้าศาล	ม. 3 ต. หน้าสตน	9/กย/2534	90	177,850
22. บ้านท้ายโนด	ม. 9 ต. แหลม	13/ตค/2537	149	349,680
23. บ้านหัวไทรเขต	ม. 1 ต. บ้านขาว	10/กย/2537	100	147,086
24. บ้านปากเหมือง	ม. 1 ต. ควนชะลิก		30	4,840
25. บ้านทองพูน			35	4,190
อำเภอจุฬารักษ์				
26. บ้านอ่าวศรีเมืองใต้		18/มค/2538	39	152,000
27. บ้านหัวแควเหนือ		15/ธค/2537	145	563,000
28. บ้านนาหมอนบุญ	ม. 3 ต. ควนมุด	11/กพ/2534	61	164,800
อำเภอเมือง				
29. ศาลามีชัย			29	30,800
30. นาโหนด	ม. 2 ต. กำแพงเขา		30	3,210
31. บ้านขัน	ม. 4 ต. กำแพงเขา		40	523
32. ปากพญา	ม. 6 ต. ท่าซัก			

อำเภอทุ่งใหญ่

33.	ประกอบกิจ		76	12,920
34.	หนองคล้า	ม.1 ต. ปริก	56	18,200

อำเภอท่าศาลา

35.	ห้วยพาน		27	2,200
-----	---------	--	----	-------

อำเภอลานสกา

36.	บ้านสันยุง	ม. 7 ต. ท่าดี	30	4,770
37.	บ้านคีรีภักดิ์	ม. 3 ต. เขาแก้ว	42	5,130

อำเภอทุ่งสง

38.	กรุงชิง		70	30,500
39.	ลานช้าง		67	19,420

อำเภอปากพนัง

40.	บ้านบางไม้	ม. 6 ต. บ้านใหม่	35	1,700
41.	บ้านปากคลอง	ม. 1 ต. บ้านใหม่	22	2,140

อำเภอพรหมคีรี

42.	บ้านชุมมะลิ	ม. 8 ต. ทอนหงส์	134	85,070
-----	-------------	-----------------	-----	--------

ข. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต—กลุ่มออมทรัพย์ในประเทศไทยจัดตั้งครั้งแรกเมื่อปี 2517 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นกลุ่มจัดตั้งขึ้น โดยพัฒนาชุมชนจังหวัด ปัจจุบันมีด้วยกัน 163 กลุ่ม สมาชิกประมาณ 25,618 คน กระจายอยู่เกือบทุกอำเภอของนครศรีธรรมราช กิจกรรมหลักคือออมทรัพย์ กู้ยืม และกิจกรรมเครือข่าย เช่น ศูนย์สาธิตการตลาด ยุ้งฉาง และธนาคารข้าว โดยกรมพัฒนาชุมชนมีโครงการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้น เพื่อเตรียมการจะจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ในอนาคต

ชื่อกลุ่มออมทรัพย์การผลิต		สถานที่ตั้ง	ปีก่อตั้ง	สมาชิก	จำนวนเงินสัจจะ
อำเภอปากพนัง					
1.	ตำบลนุหลอง	ม. 1 ต. นุหลอง	2523	279	1,559,810
2.	บ้านนอก	ม. 3 ต. บางศาลา	2528	28	63,500
3.	ตำบลปากพนังตะวันออก	ม. 1 ต. ปากพนังตะวันตก	2522	208	1,555,020
4.	บ้านเกาะโพธิ์	ม. 12 ต. คลองกระบือ	2529	202	545,200
5.	บ้านเกาะจาก	ม. 6 ต. เกาะหวด	2523	813	4,702,780
6.	ตำบลท่าพญา	ม. 8 ต. ท่าพญา	2529	32	86,530
7.	บ้านหัวป่าขลุ่	ม. 3 ต. ป่าระกำ	2529	57	73,750
8.	บ้านเบ็ญ	ม. 5 ต. คลองน้อย	2529	42	155,420
9.	บ้านบางอิฐ	ม. 10 ต. คลองกระบือ	2530	57	106,110
10.	บ้านเสม็ดเย็น	ม. 7 ต. คลองกระบือ	2530	55	116,050
11.	บ้านบางฉลาก	ม. 2 ต. ปากพนังตะวันออก	2535	90	43,400
12.	บ้านเสื่อร้อง	ม. 4 ต. ปากแพรก	2526	23	94,390
อำเภอพระพรหม					
13.	บ้านท้ายสำเภา	ม. 2 ต. ท้ายสำเภา	2537	48	487,000
14.	บ้านสาคร	ม. 3 ต. ช้างซ้าย	2530	124	192,844

15.	บ้านท่าช้าง	ม. 5 ต. ช้างซ้าย	2520	173	380,688
16.	บ้านห้วยพระ	ม. 6 ต. นาสาร	2533	40	50,935
17.	บ้านพระพรหม	ม. 1 ต. นาพู่	2536	45	
18.	บ้านพระแพรง	ม. 3 ต. นาสาร	2535	56	

อำเภอเมือง

19.	บ้านนาโหนด	ม. 2 ต. กำแพงเขา	2528	302	576,600
20.	ห้วยน้ำเย็น	ม. 2 ต. นาทราย	2535	73	112,672
21.	บ้านท่างาม	ม. 5 ต. ท่าจี้	2527	50	110,600
22.	บ้านโคกข่อย	ม. 4 ต. ปากนคร	2528	69	149,670
23.	บ้านหม่นใต้	ม. 5 ต. ท่าเรือ	2532	272	208,004
24.	บ้านหนองบัว	ม. 4 ต. ไชยมนตรี	2528	224	809,255

อำเภอเชียรใหญ่

25.	บ้านบางคู	ม. 9 ต. ท้องลำเจียก	2533	60	258,200
26.	บ้านโคกกระดิน	ม. 3 ต. เขียวเขา	2532	42	79,000
27.	บ้านปลายคลอง	ม. 6 ต. เขียวเขา	2535	38	39,800
28.	บ้านเนิน	ม. 2 ต. บ้านเนิน	2528	32	78,620
29.	บ้านหัวไม้ไผ่	ม. 7 ต. บ้านเนิน	2529	30	112,700
30.	บ้านสระแก้ว	ม. 1 ต. ท่าขนาน	2528	194	963,850
31.	บ้านเกาะหวด	ม. 7 ต. ท่าขนาน	2530	33	134,350
32.	บ้านสวนเรียน	ม. 9 ต. เขาพระบาท	2534	32	28,200
33.	บ้านอ่าวพนม	ม. 4 ต. ไส้หมาก	2529	155	237,460
34.	บ้านสระโพธิ์	ม. 4 ต. เสือหนึ่ง	2534	60	125,050
35.	บ้านบางงู	ม. 8 ต. แม่เจ้าอยู่หัว	2535	96	285,420

อำเภอชะอวด

36.	บ้านห้วยยวนเหนือ	ม. 6 ต. เขาพระทอง	2532	405	752,950
37.	บ้านทุ่งโป๊ะ	ม. 4 ต. คานหงษ์	2528	42	802,660
38.	บ้านโคกขันธ์	ม. 2 ต. ท่าประจ๊ะ	2529	323	81,380
39.	บ้านท่าประจ๊ะ	ม. 3 ต. ท่าประจ๊ะ	2530	40	306,980
40.	บ้านชายคลอง	ม. 4 ต. ท่าประจ๊ะ	2530	59	204,860
41.	บ้านซอนหาด	ม. 1 ต. ซอนหาด	2534	48	91,100
42.	บ้านไผ่ดิน	ม. 7 ต. ซอนหาด	2531	126	270,000
43.	บ้านควนบัวม	ม. 1 ต. เครี	2530	85	169,250
44.	บ้านไพรห้วยม้า	ม. 2 ต. เครี	2528	101	110,110
45.	บ้านขวนยาว	ม. 3 ต. เครี			
46.	บ้านบางน้อย	ม. 10 ต. เครี	2530	130	167,830
47.	บ้านหนองจิก	ม. 2 ต. นางหลง	2531	140	140,720
48.	บ้านบางน้อย	ม. 4 ต. ท่าเสม็ด	2526	53	308,400
49.	บ้านท่าเขิน	ม. 7 ต. ชะอวด	2535	102	106,720
50.	บ้านวังช้าง	ม. 1 ต. วังช้าง	2533	49	98,400
51.	บ้านไร่เนิน	ม. 4 ต. ไร่เนิน	2528	129	330,600
52.	บ้านลาไผ่	ม. 2 ต. วังช้าง	2533	48	93,200
53.	บ้านคลองใหม่	ม. 7 ต. วังช้าง	2530	67	807,140
54.	บ้านหนองบัว	ม. 3 ต. วังช้าง	2533	116	498,560

55.	บ้านควนไม้ป้อง	ม. 9 ต. วังอ่าง	2533	79	191,700
56.	บ้านวัดชะอวด	ม. 2 ต. บ้านตุล	2530	750	563,210
57.	บ้านควนเงิน	ม. 3 ต. บ้านตุล	2526	630	3,382,480
58.	บ้านควนมุด	ม. 1 ต. ควนหนองหงษ์			
59.	บ้านเขาพระทอง	ม. 1 ต. เขาพระทอง			
60.	บ้านตุล	ม. 1 ต. บ้านตุล	2526	167	609,830

อำเภอรัตนพิบูลย์

61.	บ้านหูด่าน	ม. 1 ต. ร่อนพิบูลย์	2528	90	78,610
62.	บ้านเกลิง	ม. 3 ต. ร่อนพิบูลย์	2530	342	320,170
63.	บ้านดอนกลาง	ม. 6 ต. ร่อนพิบูลย์	2533	284	458,701
64.	บ้านขุนพัง	ม. 8 ต. หินตก	2536	114	262,100
65.	บ้านสามร้อยกล้า	ม. 5 ต. หินตก	2529	147	746,900
66.	บ้านควนรุษ	ม. 1 ต. เสาธง	2527	121	109,195
67.	บ้านปากช่อง	ม. 3 ต. ทางพูน	2521	229	746,900
68.	บ้านหนองหมาก	ม. 3 ต. ควนเคย	2529	103	208,000

อำเภอท่าศาลา

69.	บ้านอ่างทอง	ม. 1 ต. กระหอร	2533	93	200,700
70.	บ้านนบ	ม. 1 ต. กรุงชิง	2526	269	1,316,740
71.	บ้านเรียน	ม. 4 ต. กรุงชิง	2528	298	738,220
72.	บ้านพิต้า	ม. 3 ต. กรุงชิง	2526	65	283,657
73.	บ้านน้ำตก	ม. 2 ต. สระแก้ว	2525	96	400,500
74.	บ้านหน้าเขาวัด	ม. 6 ต. ตลิ่งชัน	2533	147	345,000
75.	บ้านตลาดจันทร์	ม. 7 ต. กระหอร	2537	70	17,140
76.	บ้านวัดเขาพนมไพรรัตน์	ม. 3 ต. กลาย	2527	408	748,020
77.	บ้านหัวคู	ม. 9 ต. สระแก้ว	2528	115	494,000
78.	บ้านหน้าบ่อกา	ม. 8 ต. ท่าชัน	2522	128	336,000
79.	บ้านในญาติ	ม. 11 ต. สระแก้ว	2534	82	129,810
80.	บ้านประชาอารีย์	ม. 14 ต. โมคลาน	2532	44	63,770
81.	บ้านเราะ	ม. 3 ต. สระแก้ว	2530	79	241,100
82.	บ้านดอนกุน	ม. 3 ต. โมคลาน	2526	73	173,885

อำเภอฉำพรณรา

83.	บ้านหนองใหญ่	ม. 3 ต. คลองเส	2529	274	1,202,510
84.	บ้านนาแยะ	ม. 2 ต. คลองเส	2535	71	40,810

อำเภอนาบอน

85.	บ้านไผ่โง๊ะ	ม. 1 ต. แก้วแสน	2531	65	87,780
86.	บ้านแก้วแสน	ม. 5 ต. แก้วแสน	2528	84	359,935
87.	บ้านสองแพรก	ม. 6 ต. แก้วแสน	2532	23	26,180
89.	บ้านคลองจ้ง	ม. 4 ต. นาบอน	2529	108	642,400
90.	บ้านด่านปริง	ม. 5 ต. นาบอน	2528	53	222,700

อำเภอทุ่งสง

91.	บ้านพูน	ม. 5 ต. กะปาง	2532	137	244,190
92.	บ้านนาป่า	ม. 4 ต. หนองหงส์	2533	40	75,300
93.	บ้านนาโตะแกม	ม. 11 ต. หนองหงส์	2534	30	73,230

94.	บ้านวังหีบ	ม. 5 ต. ชะมาย	2535	28	90,470
95.	บ้านเกาะขวน	ม. 4 ต. นาโพธิ์	2536	41	51,090
96.	บ้านบนควน	ม. 1 ต. นาโพธิ์	2534	36	44,270
97.	บ้านท่าซำ	ม. 1 ต. นาไม้ไผ่	2534	35	80,700
98.	บ้านควนแร่	ม. 2 ต. นาไม้ไผ่	2534	30	49,300
99.	บ้านนาไม้ไผ่	ม. 4 ต. นาไม้ไผ่	2534	53	77,150
100.	บ้านวังยาว	ม. 7 ต. นาไม้ไผ่	2534	37	85,100
101.	บ้านห้างซ้อย	ม. 8 ต. นาไม้ไผ่	2534	37	87,760
102.	บ้านบ่อทอง	ม. 9 ต. นาไม้ไผ่	2534	85	181,810
103.	บ้านขาม	ม. 1 ต. น้ำตก	2535	41	46,050

อำเภอหัวไทร

104.	ตลาดดอน	ม. 7 ต. เขาพังไกร	2520	625	1,701,055
105.	โคกสูง	ม. 6 ต. แหลม	2519	36	1,112,570
106.	บ้านห้วยน้ำเย็น	ม. 4, 8 ต. ทราขาว	2529	98	353,521
107.	รามแก้ว	ม. 2 ต. รามแก้ว	2528	93	12,000
108.	โพรงจระเข้	ม. 3 ต. รามแก้ว	2533	39	41,400
109.	บ้านบางหนัง	ม. 3 ต. ท่าขอม	2530	87	42,600
110.	ทะเลบึง	ม. 2 ต. หัวไทร	2530	65	69,390
111.	ควนชะลิก	ม. 2 ต. ควนชะลิก	2533	68	45,257
112.	ทราขาว	ม. 1 ต. ทราขาว	2525	50	530,000

อำเภอพิปูน

113.	บ้านปากจิ่ง	ม. 4 ต. กะทูน	2521	134	1,700,000
114.	บ้านห้วยทราขาว	ม. 5 ต. กะทูน	2523	280	2,000,000

อำเภอจุฬาภรณ์

115.	บ้านชะอวด	ม. 1 ต. บ้านชะอวด	2529	566	742,717
116.	บ้านชายควน	ม. 2 ต. บ้านชะอวด	2532	80	8,000
117.	บ้านไสขาม	ม. 3 ต. บ้านชะอวด	2532	450	550,000
118.	บ้านคอพูก	ม. 2 ต. สามตำบล	2535	82	12,320
119.	บ้านกาโหนด	ม. 4 ต. นาหมอนญ	2528	20	8,390
120.	บ้านนาหมอนญ	ม. 3 ต. นาหมอนญ	2531	41	56,000
121.	บ้านปลายนา	ม. 5 ต. บ้านปลายนา	2536	52	23,800

อำเภอพรหมคีรี

129.	บ้านในหมง	ม. 6 ต. พรหมโลก	2536	543	3,080,980
130.	บ้านสวนกลาง	ม. 4 ต. นาเรียง	2536	859	4,828,230
132.	บ้านดอนคา	ม. 2 ต. ทอนหงส์	2536	567	3,260,427
133.	บ้านในเขียว	ม. 3 ต. ทอนหงส์	2537	1000	4,134,860
134.	บ้านกำแพงลม	ม. 5 ต. นาเรียง	2535	89	5,456,386
135.	บ้านนา	ม. 7 ต. บ้านเกาะ	2536	214	1,857,690
136.	บ้านเขาขุนพนม	ม. 3 ต. บ้านเกาะ	2521	276	1,604,505
137.	บ้านท่าข้าม	ม. 5 ต. บ้านเกาะ	2527	91	683,431
138.	บ้านสากเหล็ก	ม. 2 ต. อินคีรี	2527	33	209,950
139.	บ้านนาสราง	ม. 3 ต. อินคีรี	2526	129	185,150
140.	บ้านปลายควน	ม. 5 ต. พรหมโลก	2528	280	526,200

อำเภอบางขัน

141.	บ้านไสยาคนี	ม. 9 ต. บ้านลำนาว	2532	56	144,160
142.	บ้านนิคม	ม. 3 ต. บ้านนิคม	2532	115	356,040
143.	บ้านควนชก	ม. 10 ต. บ้านลำนาว	2534	20	69,600

อำเภอลานสกา

144.	บ้านโคกโพธิ์สถิตย์	ม. 2 ต. กำโลน	2524	981	9,527,800
145.	บ้านวัดสมอ	ม. 4 ต. กำโลน	2526	671	7,837,700
146.	บ้านศรีวง	ม. 10 ต. กำโลน	2523	1480	9,635,040
147.	บ้านบนโพธิ์	ม. 5 ต. ท่าดี	2520	714	6,204,490
148.	บ้านเสมา	ม. 6 ต. ท่าดี	2529	355	1,985,430
149.	บ้านวัดจันทร์	ม. 1 ต. กำโลน	2531	160	340,480
150.	บ้านบ่อน้ำ	ม. 1 ต. ขุนทะเล	2532	268	1,012,450
151.	บ้านร่อน	ม. 4 ต. เขานกั้ว	2535	159	300,270

อำเภอลิขิต

152.	บ้านนากลาง	ม. 5 ต. สี่ขีด	2529	66	62,176
153.	บ้านคลองดินเปิด	ม. 13 ต. สี่ขีด	2533	62	57,700
154.	บ้านทุ่งนอก	ม. 6 ต. ฉลอง	2529	83	409,270
155.	บ้านในดอน	ม. 5 ต. ฉลอง	2528	43	367,899
156.	บ้านห้วยดี	ม. 8 ต. ฉลอง	2528	70	67,512
157.	บ้านพังงำ	ม. 9 ต. ฉลอง	2519	28	126,820
159.	บ้านสี่สา	ม. 4 ต. เปลี่ยน	2531	210	1,001,730
159.	บ้านเขาทราย	ม. 7 ต. เปลี่ยน	2528	178	1,076,000
160.	บ้านห้วยปลิง	ม. 12 ต. เปลี่ยน	2529	92	912,951
161.	บ้านต่อเรือ	ม. 1 ต. เทพรราช	2526	280	1,296,600
162.	บ้านเทพราช	ม. 2 ต. เทพรราช	2530	470	1,487,400
163.	บ้านนาแล	ม. 12 ต. สำภา	2533	97	38,100

ค. สหกรณ์—เป็นองค์กรที่มีการจัดตั้งในนครศรีธรรมราชมาก่อนช้านาน ปัจจุบันมีประมาณ 152 สหกรณ์ กระจายอยู่ในเกือบทุกอำเภอ สหกรณ์ดังกล่าวมี อาทิ

ชื่อสหกรณ์	สถานที่ตั้ง	ปีก่อตั้ง
อำเภอเมือง		
1. การเกษตรเมืองนครศรีธรรมราช จำกัด	143/1 ม. 8 ต. โพธิ์เสด็จ	2512
2. ผู้เลี้ยงสุกรนครศรีธรรมราช จำกัด	178/9 ต. โพธิ์เสด็จ	2521
3. ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรนครศรีธรรมราช จำกัด	103/1 ม. 11 ต. ท่าเรือ	2526
4. เติมนมหาชัย จำกัด	45/2 ม. 4 ต. ท่าจั่ว	2531
5. การเกษตรลูกค้า ธกส. นครศรีธรรมราช จำกัด		2534
6. กองทุนสวนยางเมืองนครศรีธรรมราช จำกัด	103/4 ม. 5 ต. ท่าจั่ว	2537
7. ประมงพื้นบ้านนางพระยา	162/10 ม. 3 ต. ปากนคร	2540
8. ผู้ผลิตกุ้งนครศรีธรรมราช จำกัด	123/15 ต. ในเมือง	2532

อำเภอพรหมคีรี

9.	การเกษตรพรหมคีรี จำกัด	134/5 ม. 9 ต. พรหมโลก	2521
10.	กองทุนสวนยางบ้านวังสูง จำกัด	93/1 ม. 1 ต. ทอนหงษ์	2537
11.	กองทุนสวนยางพรหมคีรี จำกัด	134/5 ม. 1 ต. พรหมโลก	2537
12.	กองทุนสวนยางพรหมโลก จำกัด	28 ม. 5 ต. พรหมโลก	2537

อำเภอลานสกา

13.	การเกษตรลานสกา จำกัด	95 ต. ท่าดี	2517
14.	การเกษตรบ้านไสชิง จำกัด	ม. 1 ต. ท่าดี	2532
15.	การเกษตรบ้านดินคอน จำกัด	10 ม. 3 ต. ท่าดี	2535
16.	เครดิตยูเนียนลานแก้วประชาสรรค์ จำกัด	168 ม. 5 ต. เขาแก้ว	2536
17.	กองทุนสวนยางกะโรม จำกัด	ม. 4 ต. เขาแก้ว	2537
18.	กองทุนสวนยางทุ่งทอง จำกัด	ม. 7 ต. ท่าดี	2538

อำเภอฉวาง

19.	การเกษตร ทรป. กลาง นพค. นครศรีธรรมราช จำกัด	4/1 ม. 1 ต. ฉวาง	2517
20.	ผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำบ้านไสหระ จำกัด	ม. 2 ต. ไสหระ	2535
21.	การเกษตรห้วยปรก จำกัด	ม. 5 ต. ห้วยปรก	2536
22.	เครดิตยูเนียนศูนย์กลางชะอวย จำกัด	130 ต. ชะอวย	2537
23.	กองทุนสวนยางห้วยทรายขาว จำกัด	ม. 10 ต. นานา	2537
24.	กองทุนสวนยางปากน้ำ จำกัด	ม. 7 ต. ฉวาง	2537
25.	กองทุนสวนยางบ้านนาสัญญา จำกัด	ม. 13 ต. เนินปอ	2537
26.	กองทุนสวนยางนาเชลียง พัฒนา จำกัด	ม. 2 ต. นาเชลียง	2537
27.	กองทุนสวนยางบ้านท่าสะท้อน จำกัด	ม. 1 ต. วันดี	2537
28.	กองทุนสวนยางบ้านทอนวังปราง จำกัด	134 ม. 9 ต. ชะอวย	2537
29.	เครดิตยูเนียนก้าวหน้าสร้างสรรค์ จำกัด	53/5 ม. 2 ต. ชะอวย	2537
30.	กองทุนสวนยางคลองรพพัฒนา จำกัด	ม. 2 ต. นากระชะ	2538
31.	กองทุนสวนยางเจริญราษฎร์ จำกัด	ม. 1 ต. ไสหระ	2538
32.	กองทุนสวนยางนาเส จำกัด	ม. 5 ต. นากระชะ	2538
33.	กองทุนสวนยางคลองขันพัฒนา จำกัด	ม. 1 ต. กะเบียด	2538
34.	กองทุนสวนยางโคกยาง จำกัด	ม. 7 ต. ชะอวย	2538
35.	กองทุนสวนยางหนองท่อม จำกัด	ม. 5 ต. ไม้เรียง	2538
36.	กองทุนสวนยางสวนอวย จำกัด	ม. 10 ต. ชะอวย	2539
37.	กองทุนสวนยางบ้านปลากานาชุมเห็ด จำกัด	ม. 3 ต. ห้วยบึง	2539

อำเภอพิปูน

38.	การเกษตรพิปูน จำกัด	8/2 ต. พิปูน	2521
39.	การเกษตรกะทูน จำกัด	193 ก. พิปูน-ห้วยปรก ม. 5 ต. กะทูน	2522
40.	ร้านสหกรณ์เขาพระ จำกัด	ม. 3 ต. เขาพระ	2534
41.	ร้านสหกรณ์หมู่บ้านจุฬารัตน์ 2 จำกัด	228/163 ม. 8 ต. เขาพระ	2534
42.	กองทุนสวนยางพิปูน จำกัด	22 ม. 3 ต. พิปูน	2537
43.	กองทุนสวนยางนามวนพัฒนา จำกัด	42 ม. 4 ต. ควนกลาง	2538
44.	กองทุนสวนยางกะทูนพัฒนา จำกัด	69 ม. 5 ต. กะทูน	2539
45.	กองทุนสวนยางควนกลาง จำกัด	39 ม. 5 ต. ควนกลาง	2539
46.	กองทุนสวนยางเขาพระ จำกัด	99 ม. 3 ต. เขาพระ	2539

อำเภอเข็ญใหญ่

47.	การเกษตรเข็ญใหญ่ จำกัด	267 ม. 3 ต. เข็ญใหญ่	2518
48.	ผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านบ่อก่อ จำกัด	ม. 7 ต. แม่เจ้าอยู่หัว	2530
49.	ผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านบน จำกัด	262/4 ต. สวนหลวง	2531

อำเภอชะอวด

50.	การเกษตรชะอวด จำกัด	576 ต. ชะอวด	2520
51.	กองทุนสวนยางเกาะพร้าวพัฒนา จำกัด	110/1 ม. 7 ต. วังช้าง	2537
52.	กองทุนสวนยางบ้านควนเกียะ จำกัด	74 ม. 3 ต. นางหลง	2537
53.	กองทุนสวนยางเกาะขันธุ์พัฒนา จำกัด	54 ม. 5 ต. เกาะขันธุ์	2537
54.	กองทุนสวนยางบ้านทุ่งโป๊ะ จำกัด	4/1 ม. 4 ต. ควนหนองหงส์	2537
55.	กองทุนสวนยางหนองบัวมีชัย จำกัด	86 ม. 3 ต. วังช้าง	2537
56.	ผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านสีกัก จำกัด	49/1 ม. 1 ต. ท่าเสม็ด	2537
57.	การเกษตรเคร็ง จำกัด	22 ม. 1 ต. เคร็ง	2537
58.	กองทุนสวนยางบ้านตุลพัฒนา จำกัด	235 ม. 1 ต. บ้านตุล	2538
59.	กองทุนสวนยางมิตรไมตรีพัฒนา จำกัด	134 ม. 6 ต. วังช้าง	2538
60.	กองทุนสวนยางบ้านท่าข้ามร่วมใจ จำกัด	206 ม. 5 ต. ควนหนองหงส์	2538
61.	กองทุนสวนยางหนองขอนน้ำดำ จำกัด	17 ม. 2 ต. หนองหงส์	2538
62.	กองทุนสวนยางบ้านควนไม้บ้องพัฒนา จำกัด	2 ม. 9. ต. วังช้าง	2538
63.	กองทุนสวนยางบ้านทุ่งโชน จำกัด	282 ม. 6 ต. เขาพระทอง	2538

อำเภอท่าศาลา

64.	เกษตรท่าศาลา จำกัด	238/1 ต. ท่าศาลา	2519
65.	บริการหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาโมคลาน จำกัด	95 ม. 6 ต. โพธิ์ทอง	2537
66.	การเกษตรผู้เลี้ยงโค จำกัด	56/5 ม. 3 ต. กะหรอ	2538
67.	กองทุนสวนยางดอนตะโก จำกัด	26/2 ม. 4 ต. ดอนตะโก	2539

อำเภอทุ่งสง

68.	นิคมทุ่งสง จำกัด	76/3 ม. 3 ต. เขาขาว	2517
69.	การเกษตรทุ่งสง จำกัด	82 ม. 2 ต. ควนกรด	2518
70.	กองทุนสวนยางบ้านไทรห้าพัฒนา จำกัด	27 ม. 8 ต. เขาขาว	2537
71.	กองทุนสวนยางหน้าเขาพัฒนา จำกัด	2 ม. 12 ต. ควนกรด	2537
72.	กองทุนสวนยางถ้ำใหญ่พัฒนา จำกัด	86 ม. 5 ต. ถ้ำใหญ่	2537
73.	กองทุนสวนยางบ้านหนองแดงสามัคคี จำกัด	32 ม. 11 ต. นาไม้ไผ่	2537
74.	กองทุนสวนยางบ้านวังธนู จำกัด	6/2 ม. 2 ต. น้ำตก	2537
75.	กองทุนสวนยางบ้านล้านช้าง จำกัด	56 ม. 4 ต. กะปาง	2537
76.	กองทุนสวนยางบ้านชายเขา จำกัด	75 ม. 5 ต. ที่วัง	2537
77.	กองทุนสวนยางทุ่งควายพัฒนา จำกัด	114 ม. 1 ต. เขาโร	2537
78.	กองทุนสวนยางราษฎร์ประดิษฐ์ จำกัด	6/2 ม. 2 ต. นาหลวงเสน	2537
79.	การเกษตรเขาขาว จำกัด	70/1 ม. 7 ต. เขาขาว	2538
80.	กองทุนสวนยางบ้านวังยวนพัฒนา จำกัด	132/20 ม. 3 ต. ที่วัง	2538
81.	กองทุนสวนยางเกาะยวนการเกษตร จำกัด	56 ม. 3 ต. นาโพธิ์	2538
82.	กองทุนสวนยางวังเดาสามัคคี จำกัด	10 ม. 3 ต. เขาโร	2538
83.	กองทุนสวนยางไสกุฎการเกษตร จำกัด	28/1 ม. 8 ต. นาไม้ไผ่	2538
84.	กองทุนสวนยางนิคมเกษตรพัฒนา จำกัด	124 ม. 4 ต. เขาขาว	2539
85.	กองทุนสวนยางบ้านหนองหงส์พัฒนา จำกัด	80 ม. 9 ต. เขาโร	2539

86.	กองทุนสวนยางเกษตรสัมพันธ์ จำกัด	96 ม.3 ต. เขาขาว	2539
87.	เครดิตยูเนียนบ้านกลาง จำกัด	102/2 ม. 2 ต. ควนกรด	2540

อำเภอนาบอน

88.	การเกษตรนาบอน จำกัด	202/1 ม. 2 ต. นาบอน	2521
89.	กองทุนสวนยางสีแยกร่วมใจ จำกัด	113/2 ม. 3 ต. หุ่งสง	2537
90.	กองทุนสวนยางหนองดีพัฒนา จำกัด	98/3 ม. 2 ต. หุ่งสง	2537
91.	กองทุนสวนยางควรงู จำกัด	10 ม. 5 ต. แก้วแสน	2538

อำเภอทุ่งใหญ่

92.	การเกษตรทุ่งใหญ่ จำกัด	88/2 ต. หุ่งยาง	2520
93.	การเกษตรหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 1 จำกัด	226 ม. 1 ต. หุ่งยาง	2533
94.	การเกษตรหมู่บ้านจุฬารักษ์ 3 จำกัด	185/49 ม. 3 ต. ฤๅหระ	2535
95.	กองทุนสวนยางปริก จำกัด	109 ม. 5 ต. ปริก	2537
96.	กองทุนสวนยางเขาหลัก จำกัด	37 ม. 5 ต. หุ่งสง	2537
97.	กองทุนสวนยางบ้านห้างขาว จำกัด	118 ม. 3 ต. ปริก	2538
98.	กองทุนสวนยางบ้านเสม็ดจวนพัฒนา จำกัด	6 ม. 4 ต. ฤๅหระ	2538

อำเภอปากพนัง

99.	ร้านสหกรณ์ปากพนัง จำกัด	036 ต. ปากพนังตะวันออก	2492
100.	การเกษตรปากพนัง จำกัด	036 ต. ปากพนัง	2517
101.	การประมงปากพนัง จำกัด	ต. ปากพนัง	2518

อำเภอร่อนพิบูลย์

102.	การเกษตรร่อนพิบูลย์ จำกัด	495/2 ม. 1 ต. ร่อนพิบูลย์	2517
103.	การเกษตรเขาน้อย จำกัด	4/1 ม. 7 ต. ร่อนพิบูลย์	2522
104.	กองทุนสวนยางจินดารักษ์พัฒนา จำกัด	50 ม. 11 ต. ร่อนพิบูลย์	2537
105.	กองทุนสวนยางไพรทองพัฒนา จำกัด	107 ม. 2 ต. หินตก	2537

อำเภอสิชล

106.	การเกษตรสิชล จำกัด	289/3 ต. สิชล	2519
107.	กองทุนสวนยางเขายวนเผ่ารวมพัฒนา จำกัด	27 ม. 1 ต. เทพรราช	2537
108.	กองทุนสวนยางเขาน้อยคลองพัฒนา จำกัด	99 ม. 1 ต. เขาน้อย	2537
109.	กองทุนสวนยางสามแยกคันแยะพัฒนา จำกัด	20 ม. 12 ต. เปลี่ยน	2538
110.	กองทุนสวนยางคลองน้ำขาวพัฒนา จำกัด	92 ม. 5 ต. คลอง	2538
111.	กองทุนสวนยางตำบลทุ่งปรังบ้านหนองคล้าพัฒนา จำกัด	109 ม. 1 ต. หุ่งปรัง	2538
112.	การเกษตรตำบลคลอง จำกัด	38 ม. 6 ต. คลอง	2539

อำเภอขนอม

113.	การเกษตรขนอม จำกัด	72/10 ต. ขนอม	2520
114.	กองทุนสวนยางบ้านท่าน้อย จำกัด	158 ม. 5 ต. ควนทอง	2537
115.	กองทุนสวนยางบ้านเขาวังทอง จำกัด	99 ม. 7 ต. ควนทอง	2537
116.	กองทุนสวนยางบ้านคลองวัง จำกัด	ม. 8 ต. ควนทอง	2538
117.	กองทุนสวนยางบ้านสวนไขว้ จำกัด	ม. 1 ต. ควนทอง	2538

อำเภอหัวไทร

118.	การเกษตรหัวไทร จำกัด	159/3 ต. หัวไทร	2514
119.	เครดิตยูเนียนปากกระพะหลังสถิตย์ จำกัด	34 ต. หน้าสตน	2525
120.	การประมงปากกระพะ จำกัด	61/4 ม. 5 ต. หน้าสตน	2533

อำเภอบางขัน

121.	การเกษตรบางขัน จำกัด	206 ต. วังหิน	2528
122.	การเกษตรปากแพรก จำกัด	ศูนย์สถาปัตย์บางขัน	2536
123.	กองทุนสวนยางห้างสำราญ จำกัด	25 ม. 1 ต. วังหิน	2537
124.	กองทุนสวนยางนิคม จำกัด	43 ม. 5 ต. บ้านนิคม	2537
125.	ร้านค้าสหกรณ์วังหินพัฒนา จำกัด	12 ม. 6 ต. วังหิน	2537
126.	กองทุนสวนยางบางปรก จำกัด	2 ม. 3 ต. ลำนาว	2537
127.	การเกษตรเคี่ยมงาม จำกัด	29/2 ม. 11 ต. ลำนาว	2537
128.	กองทุนสวนยางคลองเสาเหนือ จำกัด	155 ม. 3 ต. บางขัน	2538
120.	กองทุนสวนยางไผ่ดงประชา จำกัด	171/1 ม. 5 ต. บางขัน	2538
121.	กองทุนสวนยางบ้านนาตาเสา จำกัด	70 ม. 6 ต. บ้านนิคม	2538
122.	กองทุนสวนยางทุ่งอินทนิล จำกัด	53/1 ม. 9 ต. วังหิน	2538
123.	กองทุนสวนยางบ้านดินยง จำกัด	199 ม. 1 ต. ลำนาว	2539
124.	กองทุนสวนยางควนแบกก้าวหน้า จำกัด	1 ม. 1 ต. บ้านนิคม	2539
125.	กองทุนสวนยางพุดเตย จำกัด	98 ม. 8 ต. บางขัน	2539

อำเภอฉ่ำพรรณรา

126.	การเกษตรคลองเต้ จำกัด	91 ต. คลองเต้	2532
127.	กองทุนสวนยางบ้านเกาะขวัญ จำกัด	171 ม. 1 ต. ดุสิต	2537
128.	กองทุนสวนยางฉ่ำพรรณรา จำกัด	ม. 7 ต. ฉ่ำพรรณรา	2538
129.	กองทุนสวนยางบ้านนาแยะ จำกัด	ม. 2 ต. คลองเต้	2539
130.	การเกษตรดุสิต จำกัด	135 ม. 8 ต. ดุสิต	2539

อำเภอพระพรหม

131.	การเกษตรพระพรหม จำกัด	35/5 ม. 3 ต. นาสาร	2538
------	-----------------------	--------------------	------

อำเภอจุฬาภรณ์

132.	กองทุนสวนยางรวมมิตรพัฒนา จำกัด	227 ม. 10 ต. ควนเกย	2537
133.	กองทุนสวนยางบ้านไผ่ขาม จำกัด	267 ม. 7 ต. บ้านตุล	2537
134.	กองทุนสวนยางทุ่งบกพัฒนา จำกัด	13/2 ม. 4 ต. นาหมอนบุญ	2357
135.	กองทุนสวนยางบ้านควนมุด จำกัด	5 ม. 1 ต. ควนหนองหงษ์	2537
136.	การเกษตรจุฬาภรณ์ จำกัด	135 ม. 3 ต. สามตำบล	2538
137.	กองทุนสวนยางเทพทองพัฒนา จำกัด	17/2 ม. 5 ต. ทุ่งโพธิ์	2538
138.	กองทุนสวนยางวังห้อยพัฒนา จำกัด	62 ม. 3 ต. สามตำบล	2538
139.	กองทุนสวนยางควนแบกพัฒนา จำกัด	123/2 ม. 4 ต. สามตำบล	2538

กิ่งอำเภอนบพิตำ

140.	การเกษตรพัฒนาชนบทนบพิตำ จำกัด	ม. 4 ต. นบพิตำ	2538
141.	กองทุนสวนยางบ้านกรุงชิง จำกัด	ม. 2 ต. กรุงชิง	2537
142.	กองทุนสวนยางบ้านอ่างทอง จำกัด	21/3 ม. 1 ต. กะหรอ	2537
143.	กองทุนสวนยางบุญสนองพัฒนา จำกัด	58/1 ม. 1 ต. นาแหง	2537
144.	กองทุนสวนยางบ้านปากกลอง จำกัด	23 ม. 5 ต. กรุงชิง	2539
145.	เดินรถนบพิตำ จำกัด	38/6 ม. 4 ต. กรุงชิง	2540

กิ่งอำเภอช้างกลาง

146.	สหภาพแรงงานองค์กรสวนยางนครศรีธรรมราช จำกัด	ม. 7 ต. ฤแหระ	2531
147.	หอการค้าองค์กรสวนยาง จำกัด	79 ม. 8 ต. ช้างกลาง	2531

148. กองทุนสวนยางบ้านนาหว้า จำกัด	ม. 7 ต. ช้างกลาง	2537
149. กองทุนสวนยางบ้านหนองเตย จำกัด	ม. 4 ต. หลักช้าง	2537
150. กองทุนสวนยางบ้านนาใหม่ จำกัด	ม. 1 ต. ช้างกลาง	2537
151. กองทุนสวนยางบ้านคลองงาพัฒนา จำกัด	ม. 4 ต.ช้างกลาง	2537
152. กองทุนสวนยางหน้าเหม็น จำกัด	ม. 10 ต. ช้างกลาง	2538

III. องค์การชาวบ้านด้านการเกษตร

ก. กลุ่มองค์กรการเกษตร—ได้แก่ 3.1 กลุ่มเกษตรกรทำนาและกลุ่มเกษตรกรทำสวน เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ปี 2513 กลุ่มเกษตรกรกลุ่มแรกคือ กลุ่มเกษตรกรทำสวนทุ้งปริง อ. สีชล และเพิ่มจำนวนมากขึ้นหลังปี 2516 กลุ่มเกษตรกรได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรจังหวัด ปัจจุบันมี 116 กลุ่ม สมาชิก 13,888 คน กระจายอยู่ในทุกอำเภอและเกือบทุกตำบล ดำเนินกิจกรรมซื้อ-ขายปุ๋ยเคมี สารเคมี วัสดุเกษตร รวมกลุ่มขายผลผลิตทางการเกษตร

3.2 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ปัจจุบันมี 366 กลุ่ม สมาชิก 14,954 คน กระจายอยู่ในทุกอำเภอ กิ่งอำเภอ และเกือบทุกตำบล กิจกรรมหลักของกลุ่มคือ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น การทำทุเรียนกวน กะปิ น้ำปลา ซื้อขายอุปกรณ์การเกษตร ทำแชมพูสมุนไพร แปรรูปผลผลิตจากกล้วย กลุ่มแม่บ้านได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรจังหวัดและอำเภอ

3.3 กลุ่มยุวเกษตร เริ่มมีการก่อตั้งตั้งแต่ปี 2525 ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ ปัจจุบันมี 41 กลุ่ม สมาชิก 907 คน ดำเนินกิจกรรมเกษตรกรรมสาธิต โดยเฉพาะเกษตรผสมผสานและเกษตรกรรมยกร่อง

3.4 กลุ่มส่งเสริมการเกษตร ส่วนใหญ่ได้รับการก่อตั้งในช่วงปี 2535 โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรจังหวัด ปัจจุบันมี 341 กลุ่ม สมาชิก 14,822 คน กระจายอยู่ในทุกอำเภอและเกือบทุกตำบล กิจกรรมหลักของกลุ่มคือ การรวมกลุ่มทำเกษตร โดยเฉพาะการทำไร่ นา สวนผสม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ด้านการเกษตร

ชื่อกลุ่มเกษตรกร	สถานที่ตั้ง	ปีก่อตั้ง	สมาชิก
อำเภอทุ่งใหญ่			
1. ทำนาทุ่งลิ้ง	ม.2 ต.ทุ่งลิ้ง	2517	170
2. ทำสวนทุ่งใหญ่	ม.2 ต.ทุ่งใหญ่	2518	150
3. ทำสวนปริง	ม.1 ต.ปริง	2518	275
4. ทำสวนภูแหะ	ม. 2 ต.ภูแหะฯ	2518	87
5. ทำสวนกรุงหยัน	ม.4 ต.กรุงหยัน	2535	83
6. ทำสวนยางพาราทำยาง	ม. 4 ต.ทำยาง	2536	35
7. ยุวเกษตรกรจุฬารักษ์พัฒนา 1	ม. 9 ต.ทำยาง	2532	9
8. ยุวเกษตรกรจุฬารักษ์พัฒนา 3	ม.6 ต.ภูแหะ	2535	15
9. ยุวเกษตรกรสระนางมโนราห์	ม. 5 ต.ปริง	2531	16
10. ยุวเกษตรกรจุฬารักษ์พัฒนา 4	ม. 1 ต.ภูแหะ	2539	19
11. กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านควนประชาสรรค์	ม.1 ต.ภูแหะ	2535	15
12. กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านกรุงหยัน	ม.3 ต.กรุงหยัน	2535	40

13.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านนาหอม	ม.4 ต.ท่ายาง	2535	35
14.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านทุ่งกรวด	ม.5 ต.บางรูป	2535	15
15.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านจอมกักดี	ม.5 ต.ทุ่งสัง	2535	15
16.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านสระนางมโนราห์	ม.5 ต.ปริก	2535	35
17.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านหมู่บ้านป่าไม้	ม.4 ต.กรุงหยัน	2536	20
18.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านพอโกบ	ม.5 ต.ท่ายาง	2536	20
19.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านทุ่งสมอ	ม.6 ต.ทุ่งสัง	2536	20
20.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านไผ่เจาะป่า	ม.2 ต.ภูพระ	2536	35
21.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านหนองคล้า	ม.1 ต.ปริก	2536	35
22.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านไผ่หว้า	ม.1 ต.บางรูป	2536	20
23.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านบางปรน	ม.1 ต.กรุงหยัน	2537	40
24.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านกรุงหยันใต้	ม.8 ต.ท่ายาง	2538	50
25.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านโคกวัด	ม.1 ต.ทุ่งสัง	2537	20
26.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านหนองรัง	ม.2 ต.บางรูป	2537	15
27.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านเสม็ดจวน	ม.4 ต.ภูพระ	2537	25
28.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านวัดขนาน	ม.4 ต.ทุ่งใหญ่	2537	30
29.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านคลองหมื่นศรี	ม.7 ต.ทุ่งใหญ่	2538	50
30.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านบางตะเกา	ม.1 ต.ท่ายาง	2538	50
31.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านควนลำภู	ม.7 ต.ปริก	2538	50
32.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านควนลัง	ม.6 ต.ทุ่งใหญ่	2538	30
33.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านบ้านไร่มุสลิม	ม.6 ต.ปริก	2538	50
34.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านวัดใหม่	ม.8 ต.ทุ่งใหญ่	2539	50
35.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านควนแดง	ม.3 ต.ภูพระ	2539	50
36.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านบางรูป	ม.4 ต.บางรูป	2539	50

อำเภอฉวาง

37.	ทำนบกั้นน้ำ	ม.3 ต.ฉวาง	2518	115
38.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านวังดิลก	ม.4 ต.ฉวาง	2535	50
39.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านคลองสาย	ม.7 ต.คลองเส	2535	50
40.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านควนกอ	ม.3 ต.ฉวาง	2536	50
41.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านเกาะขวัญ	ม.1 ต.ดุสิต	2536	50
42.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านคลองรา	ม.6 ต.ฉวาง	2536	50
43.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านฉางน้ำ	ม.2 ต.ดุสิต	2536	50
44.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านนาแยก	ม.2 ต.คลองเส	2536	50
45.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านปลายเส	ม.4 ต.คลองเส	2536	50
46.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านวังวี	ม.5 ต.ดุสิต	2536	50
47.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านสวนพิบูล	ม.6 ต.ดุสิต	2536	50
48.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทางผ่านบ้านควนจำปา	ม.8 ต.ดุสิต	2536	50

อำเภอเชียรใหญ่

49.	ทำนบกั้นน้ำ	001 ม. 9 ต. ชีรใหญ่	2519	88
50.	ทำนบกั้นน้ำ	ม. 7 ต. เขาพระบาท	2517	112
51.	ทำนบกั้นน้ำ	ต. ท้องลำเจียก		183
52.	ทำนบกั้นน้ำ	ต. การะเกด	2518	294
53.	ทำนบกั้นน้ำ	197 ม. 6. ต ทำนนาน		110

54.	ผู้ใช้นโยบาย	ต.ห้องลำเจียก	50
55.	ข้าวพันธุ์ดีการะเกด	ต.การะเกด	100
56.	ข้าวพันธุ์ดีเชียรใหญ่	ต.เชียรใหญ่	100
57.	ไม้ดอกไม้ประดับ	ต.ไสหมาก	100
58.	หัตถกรรมกระจูด	ต.แม่เจ้าอยู่หัว	30
59.	ทอดผ้า	ต.แม่เจ้าอยู่หัว	100

อำเภอเมือง

60.	ทำสวนกำแพงเขา	ม.5 ต.กำแพงเขา	2533	64
61.	ทำนาท่าจั่ว	ม.2 ต.ท่าจั่ว	2521	120
62.	ทำนาไชยมนตรี	ม.3 ต.ไชยมนตรี	2523	59
63.	ทำสวนนาเคียน	ม.5 ต.นาเคียน	2521	98
64.	ทำนาท่าซัก	ม.8 ต.ท่าซัก	2517	95
65.	ทำนาปากพูน	ม.5 ต.ปากพูน	2516	149
66.	ทำนาปากนคร	ม.2 ต.ปากนคร	2519	129
67.	ทำสวนโพธิ์เสด็จ	ม.1 ต.โพธิ์เสด็จ	2520	50
68.	ยุวเกษตรโรงเรียนบ้านหนองหนอน	ม.12 ต.ท่าเรือ		30
69.	ยุวเกษตรโรงเรียนวัดจันทุน	ม.3 ต.ท่าเรือ		30
70.	ยุวเกษตรโรงเรียนชุมชนบางจาก	ม.4 ต.ปากนคร		30
71.	ยุวเกษตรโรงเรียนวัดทุ่งไผ่	ม.2 ต.มะม่วงสองต้น		30
72.	ยุวเกษตรโรงเรียนวัดท่านครวญโรภาสอุทิศ	ม.4 ต.ปากนคร		30
73.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านชัน	ม.4 ต.กำแพงเขา	2537	25
74.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านห้วยปราง	ม.7 ต.กำแพงเขา	2537	35
75.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านหยวก	ม.4 ต.กำแพงเขา	2537	7
76.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านหนองคล้า	ม.5 ต.กำแพงเขา	2537	40
77.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านนาโหนด	ม.2 ต.กำแพงเขา	2537	25
78.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านห้วยปราง	ม.7 ต.กำแพงเขา	2537	50
79.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านสวนพล	ม.1 ต.กำแพงเขา	2535	50
80.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านกลาง	ม.6 ต.กำแพงเขา	2531	9
81.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านห้วยหมอก	ม.7 ต.กำแพงเขา	2535	38
82.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านปายาง	ม.4 ต.ท่าจั่ว	2536	42
83.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านท่าม่วง	ม.5 ต.ท่าจั่ว	-	20
84.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านสำนักหลุมพอ	ม.2 ต.ท่าจั่ว	2536	28
85.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านท่างาม	ม.5 ต.ท่าจั่ว	2536	38
86.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านท่าข้าม	ม.5 ต.ท่าจั่ว	2538	49
87.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านสันติ	ม.6 ต.ท่าจั่ว	2537	32
88.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านท่างาม	ม.5 ต.ท่าจั่ว	2538	54
89.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านหนองบัว	ม.3 ต.ไชยมนตรี	2536	35
90.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านน้ำพุ	ม.4 ต.ไชยมนตรี	2530	17
91.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านโพธิ์ทอง	ม.5 ต.โพธิ์เสด็จ	2530	8
92.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านพระมงกุฏ	ม.1 ต.โพธิ์เสด็จ	2535	50
93.	ตัดแต่งกิ่งไม้ผล	ม.1 ต.โพธิ์เสด็จ	2535	13
94.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านน้ำสร้ง	ม.5 ต.นาทราย	2536	38
95.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านนาทราย	ม.5 ต.นาทราย	2530	30
96.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านนาเคียน	ม.7 ต.นาเคียน	2536	27

97.	กระจายผลผลิตในระดับไรนา	ม.5 ต.ไชยมนตรี	2538	22
98.	คปร.	ม.1 ต.กำแพงเขา	2537	39
99.	คปร.	ม.5 ต.มะม่วงสองต้น	2538	9
100.	ทำนาครั้งที่ 2 บ้านคันธง	ม.5 ต.ปากนคร	2538	19
101.	ไม้ดอกไม้ประดับ	ม.6 ต.ท่าเรือ	2538	15

อำเภอสิชล

102.	ทำนาสิชล	ม.2 ต.สิชล	2517	264
103.	ทำนาเทพราช	ม.1 ต.เทพราช	2527	154
104.	ทำนาสี่ขีด	ม.7 ต.สี่ขีด	2525	78
105.	ทำสวนสี่ขีด	ม.7 ต.สี่ขีด	2525	120
106.	ทำสวนทุ่งปรัง	ม.12 ต.ทุ่งปรัง	2518	184
107.	ทำนาทุ่งปรัง	ม.10 ต.ทุ่งปรัง	2516	178
108.	ทำสวนเสาภา	ม.13 ต.เสาภา	2523	251
109.	ทำไร่สี่ขีด	ม.3 ต.สี่ขีด	2527	122
110.	ทำนาเปลี่ยน	ม.6 ต.เปลี่ยน	2517	87
111.	ทำนาคลอง	ม.6 ต.คลอง	2517	103
112.	ยุทธศาสตร์สี่ขีดพัฒนา	ม.5 ต.สี่ขีด	2533	25
113.	ยุทธศาสตร์คลองพัฒนา	ม.1 ต.คลอง	2521	30
114.	ยุทธศาสตร์ยาวชนสิชล	ม.2 ต.สิชล	2525	20
115.	ยุทธศาสตร์ทุ่งปรังพัฒนา	ม.1 ต.ทุ่งปรัง	2521	15
116.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางผ่านบ้านตลาดจันทร์	ม.1 ต.เขาน้อย		50
117.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางผ่านบ้านเกล็ดแรด	ม.7 ต.สี่ขีด		50
118.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางผ่านบ้านน้ำจา	ม.8 ต.เทพราช		50
119.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางผ่านบ้านเขาคา	ม.11 ต.เสาภา		50
120.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางผ่านบ้านศรีวิชัย	ม.14 ต.สิชล		50
121.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางผ่านบ้านยางโพรง	ม.7 ต.สิชล		50
122.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางผ่านบ้านเหนือทุ่ง	ม.2 ต.คลอง		50
123.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางผ่านบ้านน้ำจา	ม.3 ต.เทพราช		50
124.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางผ่านบ้านเขาใหญ่	ม.5 ต.เขาน้อย		50
125.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางผ่านบ้านน้ำร้อน	ม.1 ต.สี่ขีด		50
126.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางผ่านบ้านห้วยชำ	ม.8 ต.คลอง		50
127.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางผ่านบ้านตลาดจันทร์	ม.1 ต.เขาน้อย		50
128.	ไร่นาสวนผสม	ม.5 ต.สี่ขีด		27
129.	ไร่นาสวนผสม	ม.1 ต.เสาภา		25
130.	ผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน	ต.สี่ขีด		75
131.	กระจายการผลิตไม้ผล	ม.8 ต.สี่ขีด		75
132.	สร้างสวนผลไม้(ลองกอง)	ม.9 ต.เสาภา		14
133.	สร้างสวนมังคุด	ม.9 ต.สี่ขีด		18

อำเภอทุ่งสง

134.	ทำนาเขาโร	ม.1 ต.เขาโร	2518	90
135.	ทำนากะปาง	ม.6 ต.กะปาง	2532	51
136.	ทำนาหนองหงส์	ม.2 ต.หนองหงส์	2517	134
137.	ทำนาควนกรด	ม.5 ต.ควนกรด	2517	88

138.	ทำนนานาไม้ไผ่	ม.3 ต.นาไม้ไผ่	2517	171
139.	ทำนาชะมาย	ม.4 ต.ชะมาย	2516	73
140.	กลุ่มยุทธเกษตรกรน้ำตกพนาเวศ	ม.2 ต.น้ำตก	2525	-
141.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านออก	ม.1 ต.เขาโร	2535	35
142.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านหนองปลิง	ม.2 ต.เขาโร	2535	50
143.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านปากมุด	ม.6 ต.เขาโร	2539	50
144.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านท่าซ้อย	ม.7 ต.เขาโร	2538	50
145.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านนาพรุ	ม.10 ต.เขาโร	2538	50
146.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านฉาง	ม.4 ต.ที่วัง	2537	50
147.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านไถ่เหนือ	ม.6 ต.ที่วัง	2536	50
148.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านหนองเสม็ด	ม.7 ต.ที่วัง	2539	50
149.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านนาขี้เปิด	ม.3 ต.ควนกรด	2538	50
150.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านทุ่งชน	ม.4 ต.ควนกรด	2538	50
151.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านหน้าเขา	ม.9 ต.ควนกรด	2535	50
152.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านทุ่งน้อย	ม.1 ต.หนองหงส์	2537	50
153.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านท่าข้าม	ม.3 ต.หนองหงส์	2539	50
154.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านควนไม้แดง	ม.7 ต.หนองหงส์	2536	50
155.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านคลองตุก	ม.1 ต.กะปาง	2534	50
156.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านลานช้าง	ม.4 ต.กะปาง	2535	50
157.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านมะขาม	ม.1 ต.น้ำตก	2537	50
158.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านวังท่น	ม.2 ต.น้ำตก	2535	50
159.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านนาไม้ไผ่	ม.1 ต.นาไม้ไผ่	2539	50
160.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านวังยาว	ม.7 ต.นาไม้ไผ่	2536	50
161.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านบ่อมอง	ม.9 ต.นาไม้ไผ่	2538	51
162.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านน้ำรอบ	ม.3 ต.ถ้ำใหญ่	2539	50
163.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านนาตาแย้ม	ม.5 ต.ถ้ำใหญ่	2536	50
164.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านน้ำพุ	ม.6 ต.ถ้ำใหญ่	2537	36
165.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านเกาะยวน	ม.4 ต.นาโพธิ์	2536	50
166.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านบนควน	ม.5 ต.นาโพธิ์	2538	50
167.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านไล่ทราย	ม.2 ต.เขาขาว	2537	50
168.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านอ่าวมิน	ม.6 ต.เขาขาว	2539	50
168.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านพุดินนา	ม.8 ต.เขาขาว	2535	41
170.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านมายิง	ม.9 ต.เขาขาว	2539	50
171.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านวังหีบ	ม.5 ต.ชะมาย	2536	50
172.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านสระแก้ว	ม.6 ต.นาหลวงเสน	2536	50
173.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านประดู่	ม.7 ต.นาหลวงเสน	2537	50

อำเภอลานสกา

174.	ทำสวนเขาแก้ว	ต.เขาแก้ว	2516	76
175.	ทำสวนท่าดี	ต.ท่าดี	2516	249
176.	กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพืชในเขตชลประทานราษฎร์บำรุง	ม.6,7 ต.ขุนทะเล	2539	31
177.	การป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน	ม.3 ต.ขุนทะเล	2540	7
178.	หมู่บ้าน ไอ.พี.เอ็ม.	ม.3 ต.ขุนทะเล	2539	20
179.	กลุ่มผู้ปลูกผักมะม่วงทอง	ม.4 ต.ท่าดี	2539	12
180.	ชมรมชาวสวนไม้ผลลานสกา	ม.1 ต.ลานสกา	2540	30

181.	ชมรมชาวสวนไม้ผลบ้านนอกไร่	ม.4 ต.ขุนทะเล	2535	25
182.	ชมรมชาวสวนไม้ผลอำเภอลานสกา	ม.6 ต.ท่าโลน	2536	104
183.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นมะม่วงทอง	ม.4 ต.ท่าดี		13
184.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านสมา	ม.6 ต.ท่าดี		11
185.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านบนโพธิ์	ม.5 ต.ท่าดี		8
186.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นเจดีย์	ม.1 ต.ลานสกา		12
187.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านสายเงิน	ม.2 ต.ลานสกา		15
189.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านในปุด	ม.5 ต.ลานสกา		60
190.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ่อน้ำทรัพย์	ม.1 ต.ขุนทะเล		30
191.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านนาง	ม.5 ต.ขุนทะเล		18
192.	บ้านคุดคอก	ม.9 ต.ขุนทะเล		20
193.	ราษฎร์บำรุง	ม.7 ต.ขุนทะเล		40
194.	บ้านเขาแก้ว	ม.2 ต.เขาแก้ว		30
195.	บ้านศิริกัณฑ์	ม.3 ต.เขาแก้ว		20
196.	บ้านคันเบ็ด	ม.5 ต.เขาแก้ว		20
197.	บ้านธารชัยไพร	ม.6 ต.เขาแก้ว		21

อำเภอหัวไทร

198.	ทำนาแหลม	ม.4 ต.แหลม		204
199.	ทำนาควนชะลิก	ม.3 ต.ควนชะลิก		235
200.	ทำนาเขาพังไกร	ม.1 ต.รามแก้ว		210
201.	ทำนาหัวไทร	ม.9 ต.หัวไทร		35
202.	ทำนาท่าขอม	ม.4 ต.ท่าขอม		66
203.	กลุ่มยุวเกษตรกรบ้านรามพัฒนา	ม.6 ต.บ้านราม		15
204.	กองทุนอาหารหมู่บ้านบางนัง	ม.3 ต.ท่าขอม		30
205.	กลุ่มไร่นาสวนผสมบ้านโคกทอง	ม.10 ต.ทรายขาว		25
206.	กลุ่มไร่นาสวนผสมบ้านห้วยน้ำเย็น	ม.4 ต.ทรายขาว		25
207.	กลุ่มไร่นาสวนผสมบ้านดอนหัน	ม.3 ต.บางนบ		25
208.	กลุ่มไร่นาสวนผสมบ้านลากชาย	ม.5 ต.เขาพังไกร		25
209.	กลุ่มไร่นาสวนผสมบ้านควนชะลิก	ม.5 ต.ควนชะลิก		25

อำเภอฉวาง

210.	ทำสวนไม้เรียง	ม.9 ต.ไม้เรียง	2527	173
211.	ทำสวนไสหร้า	ม.8 ต.ไสหร้า	2537	31
212.	ทำนากะเบียด	ม.5 ต.กะเบียด	2516	98
213.	ทำสวนกะเบียด	ม.1 ต.กะเบียด	2522	64
214.	ทำนาฉวาง	ม.4 ต.นาฉวาง	2516	71
215.	ทำนาไม้เรียง	ม.8 ต.ไม้เรียง	2516	8
216.	ทำนาฉวาง	ม.2 ต.ไสหร้า		
217.	ทำสวนนากะชะ	ม.4 ต.นากะชะ	2519	138
218.	ทำสวนฉวาง	ม.7 ต.ฉวาง		
219.	ทำสวนห้วยปรก	ม.2 ต.ห้วยปรก		184
220.	ทำสวนละฮาย	ม.14 ต.ละฮาย	2516	154
221.	ทำสวนนาฉว	ม.8 ต.นาฉว	2518	137
222.	กลุ่มยุวเกษตรกรมะปรางงาม	ม.2 ต.ละฮาย		

223.	กลุ่มยูวเกษตรกรบ้านคลองรอ	ม.2 ต.นาเกาะ
224.	กลุ่มยูวเกษตรกรห้วยปรกพัฒนา	ม.5 ต.ห้วยปรก
225.	กลุ่มยูวเกษตรกรวัดมะเฟือง	ม.7 ต.นาเกาะ

อำเภอปากพนัง

226.	ทำนาชะเมา	ม.2 ต.ชะเมา	2517	58
227.	ทำนาคลองน้อย	ม.11 ต.คลองน้อย	2527	45
228.	ทำนาหูล่อง	ม.1 ต.หูล่อง	2523	76
229.	ทำนาปากแพรก	ม.8 ต.ปากแพรก	2517	86
230.	ทำนาชนาบนาก	ม.8 ต.ชนาบนาก	2517	59
231.	ทำนาป่าระกำ	ม.4 ต.ป่าระกำ	2524	201
232.	ทำนาบ้านใหม่	ม.3 ต.บ้านใหม่	2519	64
233.	ทำนาคลองกระบือ	ม.7 ต.คลองกระบือ	2526	56
234.	ทำนาเกาะหวด	ม.1 ต.เกาะหวด	2517	96
235.	ทำนาท่าพญา	ม.8 ต.ท่าพญา	2519	18
236.	กลุ่มยูวเกษตรกรคลองน้อย	ต.คลองน้อย		21
237.	กลุ่มส่งเสริมการเกษตร (ค.ป.ร.)	ม.3 ต.ป่าระกำ	2538	25
238.	กลุ่มส่งเสริมการเกษตร (ค.ป.ร.)	ม.11 ต.ป่าระกำ	2538	25
239.	กลุ่มส่งเสริมการเกษตร (ค.ป.ร.)	ม.4 ต.คลองน้อย	2538	25
240.	กลุ่มส่งเสริมการเกษตร (ค.ป.ร.)	ม.10 ต.คลองกระบือ	2538	25
241.	กลุ่มส่งเสริมการเกษตร (ค.ป.ร.)	ม.2 ต.ชะเมา	2538	25
242.	กลุ่มส่งเสริมการเกษตร (ค.ป.ร.)	ม.4 ต.บ้านใหม่	2538	15
243.	กลุ่มส่งเสริมการเกษตร (ค.ป.ร.)	ม.2 ต.บางศาลา	2538	13
244.	กลุ่มส่งเสริมการเกษตร (ค.ป.ร.)	ม.4 ต.บางตะพง	2538	10
245.	กลุ่มส่งเสริมการเกษตร (ค.ป.ร.)	ม.4 ต.หูล่อง	2538	19
246.	กลุ่มส่งเสริมการเกษตร (ตามพระราชดำริ 2539)	ม.8,13 ต.คลองน้อย	2539	120

อำเภอพิปูน

247.	ทำสวนยางค้อม	109 ม. 9 ต.ยางค้อม		97
248.	ทำสวนพิปูน	62 ม. 3 ต.พิปูน	2516	71
249.	ทำสวนเขาพระ	85 ม. 3 ต. เขาพระ	2519	100
250.	ทำสวนควนกลาง	101 ม. 1 ต.ควนกลาง	2537	67
251.	กลุ่มยูวเกษตรกรใน ร.ร.จุฬารณิศราคาร	ต.เขาพระ		18
252.	กลุ่มยูวเกษตรกรใน ร.ร.จุฬารณิศพัฒนา	ต.เขาพระ		16
253.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นและขายยางทั้งอำเภอ			810
254.	ชมรมไม้ฉลระดับอำเภอ			100
255.	ผู้ปลูกแดง			37
256.	กลุ่ม ค.ป.ร.			50

อำเภอนาบอน

257.	ทำนาทุ่งสง	ม.5 ต.แก้วแสน	2518	223
258.	ทำสวนยางพารานาบอน	ม.2 ต.นาบอน	2536	158
259.	ทำสวนนาบอน	ม.4 ต.นาบอน	2537	177
260.	กลุ่มผู้ปลูกโกโก้	ม.4 ต.นาบอน		22
261.	กลุ่มเพาะเห็ดฟาง	ม.6 ต.แก้วแสน		25
262.	กลุ่มผู้ปลูกผัก	ม.5 ต.นาบอน		10

อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

263.	ทำนาเขียวเขา	ม.5 ต.เขียวเขา	125
264.	ทำนาดอนรอ	ม.5 ต.ดอนรอ	114
265.	กลุ่มยูวเกษตรกรรมสวนหลวง	ม.1 ต.สวนหลวง	15
266.	กลุ่มปลูกดอกมะลิ		20
267.	กลุ่มไร่นาสวนผสม		25
268.	กลุ่มปลูกถั่วเขียว		120
269.	กลุ่มฟื้นฟูนาเดิม		84

อำเภอชนอม

230.	ทำสวนควนทอง	132 ม.3 ต.ควนทอง	2517	217
231.	ทำสวนชนอม	60 ม.9 ต.ชนอม	2518	174
232.	ทำไร่ชนอม	82/3 ม.12 ต.ชนอม	2524	70
233.	ทำไร่ควนทอง	218 ม.2 ต.ควนทอง	2534	73
234.	กลุ่มยูวเกษตรกรรมเจดีย์หลวงพัฒนา	ม.4 ต.ควนทอง	2524	7

อำเภอชะอวด

235.	ทำนาขอนหาด	ม.3 ต.ขอนหาด	2534	160
236.	ทำนาท่าประจะ	ม.3 ต.ท่าประจะ	2519	112
237.	ทำน่านางหลง	ม.3 ต.นางหลง	2533	103
238.	กลุ่มยูวเกษตรกรรมเขาพระทอง	ม.1 ต.เขาพระทอง		24
239.	กลุ่มยูวเกษตรกรรมบ้านควนมีชัย	ม.8 ต.วังอ่าง		23
240.	กลุ่มยูวเกษตรกรรมบ้านท่าข้าม	ม.6 ต.ควนหนองหงส์		22
241.	กลุ่มบ้านเกาะไร่	ม.9 ต.เกาะขันธุ์		55
242.	กลุ่มบ้านบางน้อย	ม.4 ต.ท่าเสม็ด		56
243.	กลุ่มบ้านแม่น้ำ	ม.3 ต.ชะอวด		58
244.	กลุ่มบ้านควนเกียะ	ม.3 ต.นางหลง		30
245.	กลุ่มบ้านควนหนองน้ำ	ม.3 ต.เกาะขันธุ์		40
246.	กลุ่มบ้านควนมีชัย	ม.8 ต.วังอ่าง		52
247.	กลุ่มบ้านหนองบัว	ม.3 ต.วังอ่าง		35
248.	กลุ่มบ้านทุ่งโชน	ม.7 ต.เขาพระทอง		55
249.	กลุ่มบ้านควนบัตร	ม.6 ต.วังอ่าง		54
250.	กลุ่มบ้านโคกขันธุ์	ม.2 ต.ท่าประจะ		32
251.	กลุ่มบ้านควนเงิน	ม.2 ต.บ้านตุล		51
252.	กลุ่มบ้านหวังพิง	ม.7 ต.เกาะขันธุ์		35
253.	กลุ่มบ้านพรบัว	ม.5 ต.นางหลง		35
254.	กลุ่มบ้านควนวัดใหม่	ม.2 ต.ควนหนองหงส์		55
255.	กลุ่มบ้านท่าข้าม	ม.6 ต.ควนหนองหงส์		51
256.	กลุ่มบ้านไม้บ้อง	ม.9 ต.วังอ่าง		55
257.	กลุ่มบ้านควนสมบุญ	ม.1 ต.ท่าประจะ		31
258.	กลุ่มบ้านนางหลง	ม.1 ต.นางหลง		52
259.	กลุ่มบ้านหนองนนทรี	ม.1 ต.วังอ่าง		51
260.	กลุ่ม ค.ป.ร.บ้านควนสมบุญ	ม.1 ต.ท่าประจะ		14
261.	กลุ่ม ค.ป.ร. บ้านห้วยแยง	ม.4 ต.ท่าประจะ		12
262.	กลุ่ม ค.ป.ร.บ้านลำแบน	ม.5 ต.ท่าประจะ		27

263.	กลุ่มบ้านท่าสะท้อน	ม.2 ต.ชะอวด	50
264.	กลุ่มบ้านแม่ไม้	ม.3 ต.ชะอวด	31
265.	กลุ่มบ้านตุล	ม.1 ต.บ้านตุล	31
266.	กลุ่มบ้านท่าเสม็ด	ม.1 ต.ท่าเสม็ด	16
267.	กลุ่มบ้านหนองหิน	ม.2 ต.ท่าเสม็ด	19
268.	กลุ่มบ้านควยรัตน์	ม.3 ต.ท่าเสม็ด	16
269.	กลุ่มบ้านบางน้อย	ม.4 ต.ท่าเสม็ด	30
270.	กลุ่มบ้านลำแบน	ม.5 ต.ท่าประจะ	30
271.	กลุ่มบ้านดอนมะปราง	ม.6 ต.ท่าประจะ	26
272.	กลุ่มบ้านนางหลง	ม.1 ต.นางหลง	19
273.	กลุ่มบ้านปลายเหมือง	ม.7 ต.นางหลง	15
274.	กลุ่มบ้านเขาละปะ	ม.2 ต.เขาพระทอง	24
275.	กลุ่มบ้านเขาถอย	ม.3 ต.เขาพระทอง	15
276.	กลุ่มบ้านวังหยง	ม.4 ต.เขาพระทอง	23
277.	กลุ่มบ้านควนวัดใหญ่	ม.2 ต.ควนหนองหงส์	23
278.	กลุ่มควนหนองหงส์	ม.3 ต.ควนหนองหงส์	10
279.	กลุ่มบ้านทุ่งโป๊ะ	ม.4 ต.ควนหนองหงส์	12

อำเภอพรหมคีรี

280.	ทำสวนพรหมโลก	51/1 ม.4 ต.พรหมโลก	2517	132
281.	ทำสวนทอนหงส์	98/1 ม.2 ต.ทอนหงส์	2522	135
282.	ทำสวนบ้านเกาะ	86/4 ม.4 ต.บ้านเกาะ	2517	128
283.	ทำนานาเรียง	70/2 ม.2 ต.นาเรียง	2519	118
284.	ทำสวนอินคีรี	21/3 ม.3 ต.อินคีรี	2521	78
285.	ทำนาอินคีรี	9 ม.2 ต.อินคีรี	2519	66
286.	กลุ่มยุทธเกษตรกรรมมิตรพัฒนา	ม.1 ต.บ้านเกาะ	2533	80

กิ่งอำเภอนบพิตำ

287.	เกษตรกรทำนากะหรอ	ม. 4 ต. กะหรอ	2517	163
288.	เกษตรกรทำสวนนบพิตำ	ม. 2 ต. นบพิตำ	2537	72
289.	กลุ่มเกษตรกรทำสวนนาเรง	ม. 6 ต. นาเรง		54
230.	กลุ่มยุทธเกษตรกรบ้านควนสวนบัวพัฒนา	ม. 6 ต. นบพิตำ	2517	25
231.	กลุ่มยุทธเกษตรกรบ้านกรุงชิง	ม. 6 ต. กรุงชิง		30

อำเภอท่าศาลา

232.	กลุ่มเกษตรกรทำสวนตลิ่งชัน	46/1 ม. 3 ต. ท่าศาลา	2529	100
233.	กลุ่มเกษตรกรทำสวนสระแก้ว	40/1 ม. 7 ต. สระแก้ว	2530	128
234.	กลุ่มเกษตรกรทำนาปลาย	147 ม. 11 ต. ปลาย	2517	84
235.	กลุ่มเกษตรกรทำนาหัวตะพาน	101 ม. 8 ต. หัวตะพาน	2517	247
236.	กลุ่มเกษตรกรทำนาท่าขึ้น	21 ม. 11 ต. ท่าขึ้น	2518	43
237.	กลุ่มกองทุนอาหารกลางวัน	ม. 3 ต. ตลิ่งชัน		
238.	กลุ่มกระจายผลผลิต	ม. 11 ต. ท่าขึ้น		
239.	กลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรง	ม. 2 ต. ท่าขึ้น		
240.	กลุ่มปลูกแตงโม	ม. 2 ต. ตลิ่งชัน		
241.	กลุ่มไม้ผล	ม. 2 ต. ตลิ่งชัน		
242.	กลุ่มจัดไร่นา	ม. 4 ต. ดอนตะโก		

243.	กลุ่มปฏิรูปที่ดิน	ม. 8 ต. ไทยบุรี
244.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่น	ม. 14 ต. โมคลาน
245.	กลุ่ม ค.ป.ร.	ต. ดอนตะโก

กิ่งอำเภอพระพรหม

256.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นห้วยระย้า 1	ต. นาพรุ	11/เมย/37	50
257.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ่อขรม	ต. นาพรุ	14/เมย/37	50
258.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นห้วยระย้า 2	ต. นาพรุ	15/พค/37	25
259.	กลุ่มกระจายการผลิตระดับไร่นา	ต. นาพรุ	20/กค/38	20
260.	กลุ่มไร่นาสวนผสม	ม. 2 ต. นาพรุ	15/กย/39	3
261.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านท่า	ม. 5 ต. ช้างซ้าย	12/เมย/37	23
262.	กลุ่มกระจายการผลิตระดับไร่นา	ม. 9 ต. ช้างซ้าย	20/กค/38	25
263.	กลุ่มไร่นาสวนผสม	ม. 1-9 ต. ช้างซ้าย	15/กย/39	199
264.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านนาสาร	ม. 6 ต. นาสาร	15/เมย/37	50
265.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นบ้านห้วยพระ	ต. นาสาร	12/เมย/31	29
266.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางบ้านหนองสูง	ม. 1 ต. นาสาร	12/เมย/31	37
267.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางบ้านท่าไร่	ต. นาสาร	16/พค/36	28
268.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางบ้านท่าข้าม	ต. นาสาร	18/เมย/38	23
269.	กลุ่มกระจายการผลิตระดับไร่นา	ม. 1 ต. นาสาร	15/มิย/38	25
270.	กลุ่มปลูกถั่วลิสง	ม. 1 ต. นาสาร	14/มีค/40	15
271.	กลุ่มค.ป.ร.	ม.1- 8 ต. ห้วยสำเภา	-	12
272.	กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางบ้านดงหลวง	ต. ห้วยสำเภา	21/เมย/37	32
273.	กลุ่มกองทุนอาหารหมู่บ้าน	ม. 7 ต. ห้วยสำเภา	10/กพ/40	34
274.	กลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดหวาน	ม. 9 ต. ช้างซ้าย	15/กพ/40	15
275.	กลุ่มผู้ปลูกไม้ผล	ม. 8 ต. ห้วยสำเภา	15/เมย/37	15

ข. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบางองค์กร

ชื่อกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร		ที่อยู่ อำเภอพระนครศรี	ปีก่อตั้ง	สมาชิก
1	พรหมโลก	ม. 1 ต. พรหมโลก	2533	25
2	บ้านปลายอวน	ม. 5 ต. พรหมโลก	2534	25
3	วังสูงพัฒนา	ม. 6 ต. ทอนหงส์	2533	45
4	ทอนหงส์พัฒนา	ม. 2 ต. ทอนหงส์	2535	50
5	หงส์ทองพัฒนา	ม. 5 ต. บ้านเกาะ	2533	40
6	ปลักแบกพัฒนา	ม. 1 ต. บ้านเกาะ	2532	25
7	วัดเขาขุนพนม	ม. 3 ต. บ้านเกาะ	2532	90
8	บ้านนาเสน	ม. 4 ต. บ้านเกาะ	2528	40
9	หนองบัวพัฒนา	ม. 6 ต. นาเรียง	2535	25
10	สวนจันทร์ศรี	ม. 2 ต. บ้านเกาะ	2528	25
11	บ้านเกาะพัฒนา	ม. 8 ต. นาเรียง	2528	45
12	สากเหล็กพัฒนา	ม. 2 ต. อินคีรี	2533	26
13	บ้านนา	ม. 6 ต. บ้านเกาะ	2528	45
14	ท่าแพงถม	ม. 5 ต. อินคีรี	2532	25
15	หลวงครูพัฒนา	ม. 7 ต. อินคีรี	2533	30

16	น้ำเคบพัฒนา	ม. 1 ต. นาเรียง	2533	25
17	บ่อตาพันส์	ม. 5 ต. นาเรียง	2533	35

อำเภอฉวาง

18	นาเสประสานมิตร	ม. 5 ต. ไสหาร้า
19	เพ็ญมิตรสามัคคี	ม. 1 ต. ไสหาร้า
20	นาค้อพัฒนา	ม. 1 ต. ละฮาย
21	ควนสะอาด	ม. 8 ต. ไสหาร้า
22	ปากคลองทอน	ม. 2 ต. ไสหาร้า
23	บ้านจันดี	ม. 2 ต. จันดี
24	ไสหาร้า	ม. 8 ต. ไสหาร้า
25	ควนสวรรค์	ม. 8 ต. นาแว
26	ตันโพธิ์	ม. 1 ต. นากะชะ
27	คลองรือ	ม. 2 ต. จันดี
28	บ้านนายาว	ม. 2 ต. ละฮาย
29	มะปรางงาม	ม. 2 ต. กะเบียด
30	กะเบียด	ม. 1 ต. ไสหาร้า
31	โคกหาด	ม. 7 ต. นาเขลียง
32	นาเขลียง	ม. 4 ต. ละฮาย
33	บ้านสวนฮาย	ม. 10 ต. นาแว
34	ศิลา	ม. 4 ต. ละฮาย
35	บ้านเสลา	ม. 9 ต. ไสหาร้า
36	ตรอกแค	ม. 4 ต. ไสหาร้า
37	ปลายคลองเพลง	ม. 3 ต. นาแว
38	ไล่โคกเกาะ	ม. 2 ต. ละฮาย
39	บ้านหนองใหญ่	ม. 13 ต. จันดี
40	บ้านสวนจีน	ม. 1 ต. นากะชะ
41	บ้านโคกเมรุ	ม. 4 ต. ฉวาง
42	บ้านหนองบัว	ม. 4 ต. ละฮาย
43	ทอนวังปราง	ม. 8 ต. ละฮาย
44	ยางยวน	ม. 4 ต. ห้วยปรึก
45	คลองเสลาฉาย	ม. 4 ต. ไผ่เรียง
46	ไผ่เรียง	ม. 1 ต. ห้วยปรึก
47	ห้วยปรึก	ม. 5 ต. นากะชะ
48	นากะชะ	ม. 1 ต. นากะชะ
49	โคกสมอ	ม. 3 ต. ไผ่เรียง
50	หนองหาด	ม. 4 ต. ไผ่เรียง
51	หาดทรายแก้ว	ม. 5 ต. นาแว
52	วังสะพาน	ต. นาแว
53	โนไรร่วมใจ	ม. 6 ต. นาแว
54	ทุ่งกระดาด	ม. 7 ต. นาแว
55	ควนยุง	ม. 9 ต. นาแว
56	ห้วยทรายขาว	ม. 10 ต. นาแว
57	เนาวรัตน์	ต. นาแว
58	บ้านโคกยาง	ม. 7 ต. ละฮาย

59	วังขวาง	ม. 6 ต. ขวาง
60	บ้านทรายขาว	ม. 6 ต. ห้วยปรือ

อำเภอรัตนพิบูลย์

61	บ้านสวนจันทร์	ม. 2 ต. รัตนพิบูลย์
62	บ้านท่าเนียบ	ม. 7 ต. ควนพัง
63	ถนนใหม่	ม. 13 ต. รัตนพิบูลย์
64	เดลิ้ง	ม. 3 ต. รัตนพิบูลย์
65	โคกยาง	ม. 10 ต. รัตนพิบูลย์
66	รัตนพิบูลย์	ม. 12 ต. รัตนพิบูลย์
67	หนองมาก	ม. 3 ต. ควนเกย
68	ดอนสำโรง	ม. 3 ต. ควนพัง
69	ทุ่งหล่อ	ม. 2,7 ต. ควนชุม
70	สามัคยาราม	ม. 7 ต. หินตก

อำเภอเมือง

71	บ้านแคสูง	ม. 16 ต. ท่าเรือ	2537	31
72	บ้านจันทน์ใต้	ม. 14 ต. ท่าเรือ	2537	48
73	บ้านหนองหนอง	ม. 12 ต. ท่าเรือ	2534	28
74	บ้านหัวทะเล	ม. 1 ต. นาเคียน	2526	27
75	บ้านบางใหญ่	ม. 5 ต. บางจาก	2527	25
76	บ้านพระมงกุฏ	ม. 1 ต. โพธิ์เสด็จ	2522	50
77	บ้านป่าใหม่	ม. 1 ต. ท่าจั่ว	2537	15
78	บ้านโคกข่อย	ม. 4 ต. ปากนคร	2538	38
79	บ้านคลองขุด	ม. 6 ต. ปากนคร	2538	24
80	บ้านดอนทะเล	ม. 2 ต. ปากพูน	2533	25
81	บ้านบางพุทรา	ม. 5 ต. ท่าไร่	2538	15
82	บ้านแคสูงใต้	ม. 4 ต. ท่าเรือ	2539	15
83	บ้านตรีนิมิตร	ม. 1 ต. บางจาก	2539	16
84	บ้านนาเคียนใต้	ม. 6 ต. นาเคียน	2540	15

อำเภอลานสกา

85	ศิริรัตน์	ม. 3 ต. เขาแก้ว	2530	45
86	ศิริวง	ม. 10 ต. ท่าโสน	2529	78
87	นาคราช	ม. 4 ต. เขาแก้ว	2526	27
88	คันเบ็ดพัฒนา	ม. 5 ต. เขาแก้ว	2539	30
89	วัดโคกโพธิ์สถิตย์	ม. 2 ต. ท่าโสน	2533	92
90	มะม่วงขวาง	ม. 6 ต. ท่าโสน	2533	58
91	บ่อน้ำทรัพย์	ม. 1 ต. ขุนทะเล	2535	79
92	สุดาจันทร์	ม. 2 ต. ท่าดี	2526	43
93	วัดดินดอน	ม. 3 ต. ท่าดี	2534	66
94	วัดเสมา	ม. 6 ต. ท่าดี	2533	33
95	นากง	ม. 5 ต. ขุนทะเล	2533	25

อำเภอทุ่งสง

96	บ้านทุ่งน้อย	ม. 1 ต. หนองหงส์	2536	28
97	บ้านทางข้าม	ม. 3 ต. หนองหงส์	2536	26

98	บ้านนาป่า	ม. 4 ต. นนทงหงส์	2523	18
99	บ้านนาเกิดผล	ม. 5 ต. นนทงหงส์	2536	18
100	บ้านนาเหนือ	ม. 6 ต. นนทงหงส์	2523	17
101	บ้านควนไม้แดง	ม. 7 ต. นนทงหงส์	2536	16
102	บ้านคลองขุด	ม. 8 ต. นนทงหงส์	2536	21
103	บ้านโน๊ะ	ม. 10 ต. นนทงหงส์	2536	20
104	บ้านใต้ตะแบก	ม. 11 ต. นนทงหงส์	2536	42
105	บ้านนาใหญ่	ม. 12 ต. นนทงหงส์	2536	25
106	บ้านหนองนูด	ม. 13 ต. นนทงหงส์	2536	21
107	บ้านหนองปลิงพัฒนา	ม. 2 ต. เขาโร	2536	21
108	บ้านวังเต่า	ม. 3 ต. เขาโร	2536	20
109	บ้านตงหรว	ม. 4 ต. เขาโร	2536	16
110	บ้านเขาโร	ม. 5 ต. เขาโร	2536	20
111	บ้านหนองท่อม	ม. 7 ต. เขาโร	2536	21
112	บ้านหนองหวายขาว	ม. 8 ต. เขาโร	2536	22
113	บ้านควนแม่	ม. 9 ต. เขาโร	2537	19
114	บ้านนาพรุ	ม. 10 ต. เขาโร	2536	24
115	บ้านที่วัง	ม. 4 ต. ที่วัง	2536	26
116	บ้านวังยวน	ม. 8 ต. ที่วัง	2536	27
117	บ้านห้วยกบ	ม. 10 ต. ที่วัง	2539	42
118	บ้านคลองตูก	ม. 1 ต. กะปาง	2535	16
119	บ้านคลองตูกเหนือ	ม. 2 ต. กะปาง	2536	14
120	บ้านกะปาง	ม. 3 ต. กะปาง	2536	20
121	บ้านกะโลม	ม. 4 ต. กะปาง	2532	21
122	บ้านพูน	ม. 5 ต. กะปาง	2533	23
123	บ้านป่าสงวน	ม. 6 ต. กะปาง	2536	14
124	บ้านควนกรด	ม. 4 ต. ควนกรด	2533	27
125	บ้านทะเล	ม. 6 ต. ควนกรด	2539	21
126	บ้านทุ่งชำ	ม. 1 ต. นาไม้ไผ่	2539	16
127	บ้านโคกยาง	ม. 5 ต. นาไม้ไผ่	2539	20
128	บ้านนาไม้ไผ่	ม. 6 ต. นาไม้ไผ่	2533	27
129	บ้านถ้ำตลกด	ม. 4 ต. น้ำตก	2536	25
130	บ้านเหนือ	ม. 6 ต. น้ำตก	2536	24
131	บ้านน้ำรอบ	ม. 3 ต. ถ้ำใหญ่	2532	15
132	บ้านถ้ำใหญ่	ม. 4 ต. ถ้ำใหญ่	2536	32
133	บ้านนาตาเย้ม	ม. 5 ต. ถ้ำใหญ่	2536	40
134	บ้านน้ำพุ	ม. 6 ต. ถ้ำใหญ่	2536	40
135	บ้านน้ำตกโยง	ม. 7 ต. ถ้ำใหญ่	2536	16
136	บ้านนาหลวงเสน	ม. 1 ต. นานหลวงเสน	2539	20
137	บ้านใต้	ม. 2 ต. นานหลวงเสน	2532	20
138	บ้านท่าเสา	ม. 3 ต. นานหลวงเสน	2536	21
139	บ้านคอกช้าง	ม. 5 ต. นานหลวงเสน	2536	27
140	บ้านเกาะปราง	ม. 2 ต. นาโพธิ์	2536	14
141	บ้านเกาะยวน	ม. 4 ต. นาโพธิ์	2535	20

142	บ้านเขาขาว	ม. 1 ต. นาโพธิ์	2539	18
143	บ้านอ่าวมิน	ม. 6 ต. นาโพธิ์	2539	23
อำเภอนาบอน				
144	บ้านด่านปริงโน	ม. 12 ต. นาบอน		27
145	บ้านอัมพวัน	ม. 1 ต. นาบอน		45
146	บ้านด่านปริงพัฒนา	ม. 5 ต. นาบอน		30
147	บ้านไธโยะพัฒนา	ม. 1 ต. แก้วแสน		20
148	บ้านหนองดีพัฒนา	ม. 1 ต. หุ่งสง		15
149	บ้านคลองโถมพัฒนา	ม. 8 ต. หุ่งสง		22
150	บ้านสองแพรกพัฒนา	ม. 6 ต. แก้วแสน		15
151	บ้านนาโพธิ์พัฒนา	ม. 7 ต. นาบอน		35
152	บ้านสี่แยกพัฒนา	ม. 3 ต. หุ่งสง		
153	บ้านแก้วแสนพัฒนา	ม. 2 ต. แก้วแสน		22
154	บ้านลำประพัฒนา	ม. 4 ต. นาบอน		25
155	บ้านราษฎร์มงคลพัฒนา	ม. 4 ต. หุ่งสง		15
156	บ้านหนองบัวพัฒนา	ม. 2 ต. หุ่งสง		15
อำเภอทุ่งใหญ่				
157	วัดมะเฟืองใต้	ม. 3 ต. ทุ่งใหญ่	2531	27
158	ทุ่งคอก	ม. 1 ต. ทุ่งใหญ่	2531	35
159	วัดใหม่	ม. 8 ต. ทุ่งใหญ่	2531	19
160	ควนคลัง	ม. 6 ต. ทุ่งใหญ่	2537	51
161	จุฬารักษ์พัฒนา 1	ม. 9 ต. ท่ายาง	2535	19
162	ยางสองซอน	ม. 7 ต. ท่ายาง	2537	17
163	โคกวัด	ม. 1 ต. ทุ่งสังข์	2531	24
164	วังหิน	ม. 4 ต. ทุ่งสังข์	2531	43
165	ควนยูง	ม. 3 ต. ทุ่งสังข์	2537	30
166	พอโกบ	ม. 5 ต. ท่ายาง	2538	29
167	พร้อมเพรียง	ม. 3 ต. บางรูป	2533	30
168	ทุ่งกรวด	ม. 5 ต. บางรูป	2538	37
169	สะพานงามโนราห์	ม. 2,5 ต. ปริก	2531	25
170	ควนลำภู	ม. 7 ต. ปริก	2531	15
171	จุฬารักษ์พัฒนา 3	ม. 6 ต. ภูแหะ	2535	42
172	คงคาเลียบ	ม. 5 ต. ภูแหะ	2536	26
173	องค์การสวนยางภูงาญัน	ม. 2 ต. ภูงาญัน	2530	40
174	หมู่บ้านป่าไม้	ม. 3,4 ต. ภูงาญัน	2534	27
175	หนองคล้า	ม. 1 ต. ปริก	2538	23
176	จุฬารักษ์พัฒนา 4	ม. 1 ต. ภูแหะ	2538	41
177	ทางข้ามสุขอนันต์	ม. 4 ต. ปริก	2538	15
178	ควนประชาสรรค์สามัคคี	ม. 1 ต. ภูแหะ	2538	17
179	โนเจะป่า	ม. 2 ต. ภูแหะ	2538	17
180	เสม็ดจวน	ม. 4 ต. ภูแหะ	2538	18
181	ภูเขาลำหัง	ม. 2 ต. หุ่งสง	2536	32

อำเภอฉำพรณรา

182	บ้านปากผลา	ม. 1 ต. ฉำพรณรา	2539	15
183	บ้านวังตลับ	ม. 4 ต. ฉำพรณรา	2539	31
184	คลองราพัฒนา	ม. 6 ต. ฉำพรณรา	2539	16
185	บ้านโพธิ์ประดิษฐ์	ม. 7 ต. ฉำพรณรา	2539	17
186	บ้านฉำทอง	ม. 9 ต. ฉำพรณรา	2539	26
187	บ้านหนองใหญ่	ม. 3 ต. คลองเส	2539	19
188	บ้านแพรกกลาง	ม. 5 ต. คลองเส	2539	22
189	บ้านด่านช้าง	ม. 6 ต. คลองเส	2539	22
190	บ้านคลองสาย	ม. 7 ต. คลองเส	2539	24
191	บ้านเกาะขวัญ	ม. 1 ต. ดุสิต	2539	20
192	บ้านจนวนจันทน์	ม. 2 ต. ดุสิต	2539	19
193	บ้านคลองเล	ม. 3 ต. ดุสิต	2539	18
194	บ้านวังรี	ม. 5 ต. ดุสิต	2539	18
195	บ้านสวนพิบูล	ม. 6 ต. ดุสิต	2539	23
196	บ้านคลองกา	ม. 7 ต. ดุสิต	2539	20
197	บ้านควนจำปา	ม. 8 ต. ดุสิต	2539	20
198	บ้านแหลมดิน	ม. 11 ต. ดุสิต	2539	24
199	บ้านควนกอ	ม. 3 ต. คลองเส	2536	29
200	บ้านทุ่งจุด	ม. 1 ต. คลองเส	2539	15
201	บ้านนาเยะ	ม. 2 ต. คลองเส	2539	30
202	บ้านปลายเส	ม. 4 ต. คลองเส	2539	22
203	บ้านนาเยะใต้	ม. 8 ต. คลองเส	2539	32

กิ่งอำเภอนบพิตำ

204	วัดโท - ตริ สามัคคี	ม. 7 ต. เกาะ		
205	บ้านนาเยะ	ม. 1 ต. นาเริง		14
206	บ้านท่าพูด	ม. 6 ต. นาเริง		30
207	บ้านนบ	ม. 1 ต. กรุงชิง		30
208	บ้านคลองโชน	ม. 7 ต. นาเริง		14

อำเภอพิปูน

209	บ้านท้ายสำเภา-ตลาดเสา	ม. 1,3 ต. พิปูน		
210	บ้านนูน	ม. 4 ต. พิปูน		
211	บ้านใหม่	ม. 5 ต. พิปูน		
212	บ้านเหนือคลอง	ม. 6 ต. พิปูน		
213	บ้านนายูง-ห้วยยอ	ม. 3 ต. เกาะ		
214	บ้านกระทุงเหนือ-ห้วยซ้อง	ม. 1,8 ต. เกาะ		
215	บ้านห้วยตริ	ม. 11 ต. เขาพระ		
216	บ้านทุ่งนาใหม่	ม. 4 ต. ยางค้อม		
217	บ้านยางค้อม	ม. 5 ต. ยางค้อม		
218	บ้านปากเสียวใต้	ม. 2 ต. ควนกลาง		
219	บ้านโนนไ	ม. 2 ต. พิปูน		
220	บ้านปากจ้ง	ม. 4 ต. เกาะ		
221	บ้านทรายขาว	ม. 5 ต. เกาะ		

222	บ้านท่าชะ	ม. 2 ต. ยางค้อม
223	บ้านโนไค	ม. 3 ต. ยางค้อม
224	บ้านโคกนพกร	ม. 6 ต. ยางค้อม
225	บ้านหาดเจ็ด	ม. 7 ต. ยางค้อม
226	บ้านพรุทั้ง	ม. 8 ต. ยางค้อม
227	บ้านทุ่งกลาง	ม. 9 ต. ยางค้อม
228	บ้านนามวน	ม. 4 ต. ควนกลาง
229	บ้านปากกระแ	ม. 6 ต. เขาพระ
230	บ้านวังวัว	ม. 1 ต. ควนกลาง

อำเภอท่าศาลา

231	ท่าศาลา	ต. ท่าศาลา	76
232	ไทยบุรี	ต. ไทยบุรี	30
233	ท่าขึ้น	ต. ท่าขึ้น	71
234	สระแก้ว	ต. สระแก้ว	153
235	กลาย	ต. กลาย	82
236	ตลิ่งชัน	ต. ตลิ่งชัน	39
237	โพธิ์ทอง	ต. โพธิ์ทอง	
238	หัวตะพาน	ต. หัวตะพาน	26
239	โมคลาน	ต. โมคลาน	82
240	ดอนตะโก	ต. ดอนตะโก	40

อำเภอขนอม

241	บ้านในเพลา	ม. 8 ต. ขนอม อ. ขนอม	60
242	บ้านเปร็ด	ม. 7 ต. ขนอม อ. ขนอม	42
243	อำเภอหม่อมวัง	ม. 1 ต. ห้องเนียน อ. ขนอม	24
244	บ้านคลองเหลง	ม. 6 ต. ควนทอง	14
245	บ้านท่าจอด	ม. 4 ต. ควนทอง	15

อำเภอลิขิต

246	ลิขิตสามัคคี	ม. 2 ต. ลิขิต	20
247	พัฒนาตนเองทุ่งปรัง	ม. 13 ต. ทุ่งปรัง	20
248	ลิขิตสามัคคี	ม. 5 ต. ลิขิต	50
249	เสภาสามัคคี	ม. 2 ต. ลำภา	50
250	ฉลของสามัคคี	ม. 1 ต. ฉลของ	35
251	ต่อเรือพัฒนา	ม. 1 ต. เทพราช	20
252	ห้วยปรังพัฒนา	ม. 12 ต. เปลี่ยน	35
253	ห้วยหินลับ	ม. 6 ต. ทุ่งใต้	
254	เขาฝ้าย	ม. 7 ต. ลิขิต	
255	ห้วยศรีชัย	ม. 4 ต. ทุ่งใต้	

อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

256	ยางยวนพัฒนา	ม. 5 ต. ดอนตรอ	40
257	ทางพูน	ม. 2 ต. ทางพูน	52
258	ใต้หล้า	ม. 4 ต. ดอนตรอ	30
259	หน้าหย่อม	ม. 11 ต. เขียวเขา	20
260	หนองบ่อ	ม. 5 ต. เขียวเขา	20

261	ทุ่งเพ็ญ	ม. 5 ต. สวนหลวง	20
262	สวนหลวง	ม. 8 ต. สวนหลวง	20

อำเภอปากพนัง

263	เกษตรกรศรีเจริญสุขุม	ม. 1 ต. หูล่อง	25/สค/25	35
264	บางตะมุข	ม. 2 ต. ขนนานาก	29/กค/25	37
266	บางศาลา	ม. 3 ต. บางศาลา	25/ตค/31	30
265	บางตะพงพัฒนา	ม. 2 ต. บางตะพง	23/พย/35	28
267	มนิสราสามัคคี	ม. 10 ต. คลองกระบือ	20/มค/26	41
268	ชะเมา	ม. 2 ต. ชะเมา	31/ธค/31	43
269	บางหวดพัฒนา	ม. 1 ต. ปากพนังตะวันตก	26/มค/26	43

อำเภอชะอวด

270	ท่าประจะสามัคคี	ม. 6 ต. ท่าประจะ		47
271	ท่าประจะร่วมใจ	ม. 3 ต. ท่าประจะ		93
272	บางน้อย	ม. 4 ต. ท่าเสม็ด		28
273	หมู่ 5 สามัคคี	ม. 5 ต. ท่าประจะ		47
274	ห้วยเหียงสามัคคี	ม. 4 ต. ท่าประจะ		63
275	ควนมีชัย	ม. 8 ต. วังอ่าง		23
276	วังหอน	ม. 5 ต. วังอ่าง		34
277	มิตรสัมพันธ์	ม. 6 ต. วังอ่าง		34
278	หนองบัว	ม. 3 ต. วังอ่าง		33
279	ห้วยชัน	ม. 2 ต. วังอ่าง		33
230	บ้านควนเค็ง	ม. 4 ต. เค็ง		20
231	บ้านควนบ้อม	ม. 1 ต. เค็ง		55
232	หนองจิกสร้างสรรค์	ม. 2 ต. นางหลง		13
233	บ้านควนเกียะ	ม. 3 ต. นางหลง		18
234	บ้านน้ำดำ	ม. 5 ต. ท่าเสม็ด		40
235	บ้านพรวัว	ม. 5 ต. นางหลง		62
236	เกาะร้าวพัฒนา 1	ม. 7 ต. วังอ่าง		28
237	เกาะร้าวพัฒนา 2	ม. 9 ต. เกาะขันธุ์		53
238	บ้านนาหนองหวานสามัคคี	ม. 7 ต. วังอ่าง		22
239	บ้านตุล	ม. 1 ต. บ้านตุล		25
240	บ้านควนเงิน	ม. 3 ต. บ้านตุล		40
241	บ้านหนองยาว	ต. บ้านตุล		16
242	บ้านทุ่งปราน	ต. บ้านตุล		18
243	บ้านไสกิน	ม. 7 ต. ขอนหาด		66
244	ควนวัดใหม่	ม. 2 ต. ควนหนองหงส์		26
245	บ้านท่าข้าม	ม. 6 ต. ควนหนองหงส์		18
246	บ้านวังกลม	ม. 4 ต. ชะอวด		15
247	บ้านวังอ่าง	ม. 1 ต. วังอ่าง		21

อำเภอหัวไทร

248	หัวไทรพัฒนา	ม. 7 ต. หัวไทร		32
299	เนินหนองหงษ์พัฒนา	ม. 4 ต. เกาะเพชร		30
300	รวมแก้วสามัคคี	ม. 2 ต. รามแก้ว		42

301	หัวเบียนสร้างสรรค์	ม. 7 ต. บ้านราม	31
302	ศิริพัฒนา	ม. 2 ต. เขาพังไกร	32
303	โคกทองพัฒนา	ม. 10 ต. ทวายขาว	33
304	บ้านเกาะสุด	ม. 9 ต. เขาพังไกร	46
305	พิภูลทอง	ม. 8 ต. ทวายขาว	52
306	ห้วยโนนสามัคคี	ม. 9 ต. แหลม	26
307	คลองแดนร่วมใจ	ม. 1 ต. รามแก้ว	37
308	เกาะสำโรงพัฒนา	ม. 5 ต. แหลม	21
309	บ้านแหลมพัฒนา	ม. 3 ต. ควนชะลิก	44
310	สระนอกพัฒนา	ม. 8 ต. ท่าขอม	30
311	แผ่นดินทองพัฒนา	ม. 3 ต. ท่าขอม	34
312	บ้านรามร่วมใจ	ม. 1 ต. บ้านราม	40
313	ปากเหมืองร่วมใจ	ม. 1 ต. ควนชะลิก	46

อำเภอเชียรใหญ่

314	บ้านเขาหัวจุกก้าวหน้า	อ. เชียรใหญ่	45
315	บ้านช่องขาดพัฒนา	ม. 7. ไสนมาก	54
316	บ้านเนินถ่มมั่ง	ม. 5 ต. แม่เจ้าอยู่หัว	25
317	เขาพระบาท	ม. 7 ต. เขาพระบาท	18
318	บ้านถาวรพัฒนา	ม. 4 ต. การะเกด	35
319	พัฒนามาบงู	ต. แม่เจ้าอยู่หัว	35
320	บ้านการะเกดก้าวหน้า	ต. การะเกด	35
321	บ้านน้ำบ่อ	ม. 3 ต. แม่เจ้าอยู่หัว	35
322	บ้านบางทองคำสามัคคี	ม. 9 ต. เนิน	58
323	บ้านห้วยทะเล	ม. 12 ต. การะเกด	54

อำเภอยะรัง

324	ธารน้ำใจไสขาม	ม. 3 ต. บ้านชะวอด	11/ธค/32	42
325	วังไม้ไผ่สามัคคี	ม. 1 ต. ควนมุด	24/กพ/36	64
326	บ้านวังไธ	ม. 1 ต. สามตำบล	11/พย/35	30
327	วังช้าง	ม. 3 ต. สามตำบล	2/มิย/31	30

องค์กรศิลปินพื้นบ้านนครศรีธรรมราช

ศิลปินพื้นบ้านนครศรีธรรมราชเริ่มมีการรวมตัวกันในรูปแบบองค์กรสมัยใหม่ นับตั้งแต่ประมาณ ปี 2520 และเมื่อประมาณ ปี 2539 เป็นต้นมา องค์กรศิลปินพื้นบ้านได้รวมตัวกันในรูปแบบเครือข่ายศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย 15 จังหวัดภาคใต้ ประกอบด้วย องค์กรร่วม (ระดับภาค) 1 องค์กรคือ สภาสหพันธ์ศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย องค์กรระดับจังหวัด 15 องค์กร ระดับอำเภอ 64 องค์กร โดยแยกเป็นองค์กรศิลปินพื้นบ้านจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 3 องค์กร ชุมพร 8 องค์กร สุราษฎร์ธานี 8 องค์กร พัทลุง 5 องค์กร สตูล 3 องค์กร ยะลา 3 องค์กร ระนอง 3 องค์กร กระบี่ 4 องค์กร ตรัง 3 องค์กร นราธิวาส 3 องค์กร สงขลา 1 องค์กร ปัตตานี 1 องค์กร พังงา 1 องค์กร ภูเก็ต 1 องค์กร และนครศรีธรรมราช 17 องค์กร ดังรายละเอียดในตาราง

ที่	ชื่อองค์กร	ปีก่อตั้ง	ที่อยู่
1.	ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย อ. ลานสกา	10 พ.ค. 40	8 ม.5 ต.ขุนทะเล อ.ลานสกา 80230 โทร. 374115
2.	ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย อ. จวาง	30 พ.ค. 39	18 ม.6 ต.จวาง อ.จวาง 80150 โทร. 481460
3.	ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย อ. หัวไทร	8 เม.ย. 39	ร.ร.ทรายขาววิทยา ต.ทรายขาว อ.หัวไทร 80170 โทร. 386110
4.	ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย อ.พรหมคีรี	25 มี.ค. 39	36/1 ม.6 ต.พรหมโลก อ.พรหมคีรี 80320 โทร. 338182
5.	ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย อ. ปากพนัง	25 พ.ค. 39	36 ถ.พัฒนาการคูขวาง อ.ปากพนัง 80140 โทร. 01-9782313
6.	ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย อ. เจลิมพระเกียรติ	4 มิ.ย. 39	253/1 ม.4 ต.สวนหลวง อ.เชียรใหญ่ 80190
7.	ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย อ. สิชล	15 มี.ค. 39	86 ม.2 ต.เขาน้อย อ.สิชล 80120
8.	ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย อ. เมือง	11 พ.ค. 39	13/26 ม.7 ซ.ชุมแสง ถ.กะโรม ต.โพธิ์เสด็จ อ. เมือง 80000 โทร. 315567
9.	ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย อ.ร่อนพิบูลย์	8 พ.ค. 39	327 ม.7 ต.ร่อนพิบูลย์ อ.ร่อนพิบูลย์ 80130 โทร. 343288
10.	ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัยกิ่ง อ. พระพรหม	29 พ.ค. 39	14 ม.2 ถ.วังบัว - โคกคราม ต.ช้างซ้าย กิ่งอ. พระพรหม 80000
11.	ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย อ. พังใหญ่	6 มิ.ย. 39	94 ม.6 ต.ทุ่งสัง อ.ทุ่งใหญ่ 80240
12.	ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย อ.เชียรใหญ่	18 พ.ค. 39	311 ม.6 ต.เกาะเกด อ.เชียรใหญ่ 80190 โทร. 01-9297469
13.	ชมรมศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย อ.จุฬาภรณ์	23 พ.ค. 39	66/6 ม.2 ต.ทุ่งโพธิ์ อ.จุฬาภรณ์ 80130
14.	ชมรมศิลปินพื้น บ้านศรีวิชัย อ.ท่าศาลา	21 พ.ค. 39	8/2 ม.4 ต.ท่าจีน อ.ท่าศาลา 80160
15.	ชมรมศิลปินพื้น บ้านศรีวิชัย อ.ชะอวด	4 มิ.ย. 39	14 ม.2 ต.นางหลง อ.ชะอวด 80180 โทร. 381055
16.	ชมรมศิลปินพื้น บ้านศรีวิชัย อ.ทุ่งสง	21 ม.ค. 39	27 ม.4 ต.นาโพธิ์ อ.ทุ่งสง 80110
17.	สหพันธ์ชมรมศิลปินพื้น บ้านศรีวิชัย	7 มิ.ย. 39	291 ม.7 ต.ถ้ำใหญ่ อ.ทุ่งสง 80110 โทร. 412180

องค์กรพัฒนาเอกชน/NGOs

องค์กรพัฒนาเอกชนในนครศรีธรรมราชเริ่มมีมาตั้งแต่ประมาณปี 2527 ปัจจุบันมีประมาณ 10 องค์กร ตัวอย่างองค์กรดังกล่าว มีอาทิ

ชื่อองค์กร	ที่อยู่	ปีก่อตั้ง	วัตถุประสงค์	กิจกรรม
1. โครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ บ้านคิ้ว	บ้านคิ้ว ต.ท่าโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช	2537	1) พัฒนาอาชีพเสริมที่จะเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวบ้านในชุมชน 2) พัฒนากลุ่มผู้นำให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการอาชีพเสริมและสร้างกระบวนการกลุ่มในการพัฒนาชุมชนและ 3) พัฒนารวมกลุ่มของชาวบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้าน	1) อาชีพเสริม ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านทุเรียนกวน กลุ่มย้อมผ้า และชมรมท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ 2) ฝึกอบรมดีเจ โรงเรียนผู้นำและกลุ่มเยาวชนและ 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งแยกเป็นการพัฒนาศักยภาพ อบต. ท่าโลน และโครงการสนับสนุนองค์กรประชาชนภาคใต้
2. ชมรมศิลปสร้างสรรค์	อ. สีชล จ. นครศรีธรรมราช โทร. 367241	2528	1) บำเพ็ญประโยชน์ สาธารณกุศล และการศึกษาพัฒนาเยาวชน 2) อนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรมช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อน-ประสบภัย 3) อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ ศิลปกรรม	1) บำเพ็ญประโยชน์ สาธารณกุศล และการศึกษา โดยเฉพาะช่วยเหลือโรงเรียน 2) พัฒนาเยาวชน ด้านการกีฬา 3) อนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม โดยเฉพาะวันสงกรานต์ วันกตัญญู 4) ช่วยเหลือผู้ได้ประสบภัยเดือนร้อน
3. โครงการพัฒนาชุมชนแออัด ภาคใต้(นครศรีธรรมราช)	682/14 ซอยสาริบุตร ต.ประตูลำด. คลัง อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช โทร. 344852	2536	1) สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของคนจนในเมือง โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) สนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่ม จัดตั้งและพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรชุมชน เพื่อให้เกิดแกนนำในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน 3) กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับนโยบายต่อการแก้ปัญหาคนจนในเมือง รวมทั้งแนวนโยบายการพัฒนาประเทศที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม 4) ประสานกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาเมือง และ 5) เพื่อศึกษารูปแบบการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดอย่างยั่งยืน	เริ่มจากการศึกษาวิจัยชุมชน จากนั้นได้เข้าไปดำเนินกิจกรรมสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน ทั้งในระดับพื้นฐานและการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน เช่น ปัญหาสาธารณูปโภค สภาพแวดล้อม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กลุ่มออมทรัพย์ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมและการพัฒนาคุณภาพของประชาชนในกระบวนการพัฒนา เพื่อให้เกิดแนวทางในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยให้หลากหลายขึ้น กิจกรรมดังกล่าวส่วนใหญ่ดำเนินการใน 4 ชุมชนแออัดในเขตเทศบาลนคร คือ ชุมชนคูขวาง ต. คลัง ชุมชนคูขวาง ต. ท่าวัง ชุมชนมะขามและชุมชนหน้าสถานีรถไฟเขตนอกโคก

4. มุคนิธิตาน แสงอรุณ ภาค ใต้(นครศรี ธรรมราช)	2/70 ขอยสารี บุตร ถ. ศรี ปราชญ์ ต. คลัง อ. เมือง จ. นครศรี ธรรมราช	2537	1) สร้างและพัฒนาองค์กรตลอดจนทรัพยากรบุคคล 2) สนับสนุนและสร้างกิจกรรมการให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ให้เป็นผู้มีความรู้ความรักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรม 3) เผยแพร่และสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาและพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน 4) ร่วมมือและประสานงานกับบุคคล หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ตรงกัน 5) ดำเนินการและร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่น ๆ เพื่อสาธารณะประโยชน์ 6) ให้การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมด้านศิลปะวัฒนธรรมให้เจริญงอกงาม	1) จัดค่ายฝึกอบรมนักเรียนด้านสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและการศึกษา รวมไปถึงกิจกรรมการปลูกป่า 2) ประสานให้เกิดกลุ่มเยาวชนเพื่อสิ่งแวดล้อมในจังหวัดนครศรีธรรมราช 3) ประสานสนับสนุนให้เกิดทีมจัดฝึกอบรมนักเรียน 4) ประสานกลุ่มครูในนครศรีธรรมราชให้สนับสนุนกิจกรรมของนักเรียน 5) ร่วมมือกับองค์กรอื่น ทั้งภาครัฐและเอกชน ในนครศรีธรรมราชดำเนินกิจกรรมด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6) รณรงค์จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมผ่านสื่อสิ่งพิมพ์
5. ชมรม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปาก พนัง	อ. ปากพนัง จ. นครศรีธรรม ราช	2539	1) ปลูกฝังจิตสำนึกของเยาวชนให้รู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติ 2) ให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ที่ต้องอยู่คู่กับมนุษย์ตลอดไป 3) ช่วยเหลือ ภูมิภาค รัฐบาลในส่วนที่ยังขาดบุคลากรในการทำงาน และ 4) ช่วยเหลือและสนับสนุนการงานด้านสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองปากพนัง ชมรมมีขอบเขตการดำเนินงานในเขตเทศบาลปากพนังเป็นหลัก	การจัดทำป้ายรณรงค์การไม่ทิ้งขยะและน้ำมัน เครื่องลงแม่น้ำลำคลอง ร่วมกับเทศบาลเมืองปากพนังปลูกป่าชายเลนเฉลิมพระเกียรติ รณรงค์ให้ประชาชนในเขตเทศบาลหันมาใช้รถจักรยาน
6. กลุ่ม เยาวชนเพื่อ สิ่งแวดล้อม นครศรี ธรรมราช	2/70 ขอยสารี บุตร ต. คลัง อ. เมือง จ. นครศรีธรรม ราช	2539	5) อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และ 6) รวบรวมกลุ่มเพื่อนเพื่อทำประโยชน์แก่สังคม กลุ่มเยาวชนเพื่อสิ่งแวดล้อม	รณรงค์ปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม แยกเป็น 1) การจัดทำรูดสารขวัญข้าว เผยแพร่ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม, แลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านสิ่งแวดล้อม และเป็นเวทีทัศนะด้านสิ่งแวดล้อม 2) จัดรายการวิทยุเพื่อสิ่งแวดล้อม
7. ชมรมรัก บ้านเกิด นครศรี ธรรมราช	ตั้งอยู่เลขที่ 895 ถ. ท่าช้าง อ. เมือง จ. นครศรี ธรรมราช	2539	7) เพื่อจุดประกายความคิดและร่วมกันทำเมืองให้น่าอยู่ 2) เพื่อปลูกฝังสำนึกรักเมืองและรักท้องถิ่น	1) ตั้งวงสนทนาปัญหาการพัฒนาเมือง 2) จัดทำโครงการทำเมืองให้น่าอยู่ 3) จัดทำโครงการรักษาลำน้ำคูคลองในเมือง 4) จัดทำรายงานสถานการณ์เมือง 5) จัดทัศนศึกษาการจัดการเมืองในประเทศเพื่อนบ้าน 6) จัดทำวิสัยทัศน์เมืองนครศรีธรรมราช

8. โครงการ	120/27 ถ. แม่	1) ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิ	อบรม เผยแพร่ วรรณคดี
ส่งเสริมสิทธิ	ม่วง ต. ใน	มนุษยชน	
เสรีภาพของ	เมือง อ. เมือง	2) สนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชน	
ประชาชน	จ. นครศรี	เพื่อพิทักษ์ปกป้องสิทธิมนุษยชน	
ภาคใต้	ธรรมราช	3) เผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมาย เช่น พรบ	
(นครศรี	80000 โทร.	ป่าชุมชน กฎหมายอบต. กฎหมายสิ่ง	
ธรรมราช)	649122	แวดล้อม	

องค์กรสาธารณกุศล

องค์กรสาธารณกุศลในนครศรีธรรมราช มีการรวมตัวกันมาค่อนข้างยาวนาน ปัจจุบันองค์กรที่จัดว่าเป็นองค์กรสาธารณกุศลในนครศรีธรรมราช มีประมาณ องค์กร โดยแยกเป็นองค์กรประเภทสมาคมและมูลนิธิ องค์กรดังกล่าวมี อาทิ

1. ประเภทสมาคม

ชื่อองค์กร	ที่ตั้งสำนักงาน
อำเภอเมือง	
1. สมาคมปากนครสัมพันธ์	217/80 ม.1 ต.โพธิ์เสด็จ
2. สมาคมศิษย์เก่าศรีธรรมราชศึกษาภูมิรา	โรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา
3. สมาคมข้าราชการตำรวจชั้นประทวน	1028/42 ถ.ศรีปราชญ์ ต.ท่าวัง
4. สมาคมศรีธรรมราชสังคมสงเคราะห์	77/9 ถ.พัฒนาการคูขวาง ต.คลัง
5. สมาคมศาลามีชัยสามัคคี	1835/27-28 ถ.ยมราช ต.ท่าวัง
7. สมาคมผู้เพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดนครศรีธรรมราช	326/2 ถ.ประตูลอด ต.ในเมือง
8. สมาคมรถยนต์เล็กนครศรีธรรมราช	70/26 ถ.ปากนคร ต.คลัง
9. มิตรสัมพันธ์ชาวท่าวัง	1509/35 ถ.ยมราช ต.คลัง
10. สมาคมส่งเสริมผู้เลี้ยงไก่	77/12 ถ.พัฒนาการคูขวาง ต.คลัง
11. สมาคมดนตรีและศิลปนครศรีธรรมราช	02/28-30 หมู่ที่ 1 ต.โพธิ์เสด็จ
12. สมาคมผู้ประกอบการรถแท็กซี่จังหวัดนครศรีธรรมราช	1242 ถ.บ่อช้าง ต.คลัง
13. สมาคมผู้เลี้ยงนกเขาจังหวัดนครศรีฯ	680/2 ถ.ประตูลอด ต.คลัง
14. สมาคมโรงแรมและการท่องเที่ยวนครศรีธรรมราช	1509/2 ถ.ประตูลอด ต.คลัง
15. สมาคมชาวลุ่มน้ำปากพอง	33/4 หมู่ที่ 3 ต.ปากพูน
16. สมาคมผู้ปกครองและครูโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช	โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช
17. สมาคมศิริธรรมนครสัมพันธ์	1445/9 ถ.จำเริญวิถี ต.ท่าวัง
18. สมาคมแต่จันนครศรีธรรมราช	ศาลเจ้ากวนอู ถ.ราชดำเนิน ต. ท่าวัง
19. สมาคมมุสลิมนครศรีธรรมราช	04/71-72 ศูนย์การค้าฉางกิจ หมู่ที่ 1 ต.โพธิ์เสด็จ
20. สมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนจรัสพิชการ	โรงเรียนจรัสพิชการ
21. สมาคมสตรีนักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทย จังหวัดนครศรีฯ	โรงเรียนนครพนิตยการ
22. สมาคมผู้ปกครองและครูวิทยาลัยเทคนิคนครศรีธรรมราช	วิทยาลัยเทคนิคนครศรีธรรมราช
23. สมาคมคูขวางสัมพันธ์	77/13 ถ.พัฒนาการคูขวาง ต.คลัง
24. สมาคมปากนครธุรกิจและการประมง	โรงเรียนวัดมุขธาราม หมู่ที่ 1 ต.ปากนคร
25. สมาคมศิษย์เก่าวังออก	วัดวังตะวันออก ถ.ราชดำเนิน ต.คลัง
26. สมาคมผู้ค้าปลีกตลาดกลางหัวอิฐ	70/27 ถ.ปากนคร ต.คลัง
27. สมาคมโมเวเลนนครศรีธรรมราช	81/5-9 ถ.ปากนคร ต.คลัง

28. สมาคมพ่อค้าตลาดหัวหินนครศรีธรรมราช	โรงเรียนไตรภูมิวิทยา
29. สมาคมส่งเสริมเครื่องหนัง จังหวัดนครศรีฯ	โรงเรียนอนุบาลลูกรัก ต.ในเมือง
30. สมาคมนักวิทยุสมัครเล่นและอาสาสมัครนครศรีธรรมราช	วัดบุญนาบ ต.ในเมือง
31. สมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนไตรภูมิวิทยา	โรงเรียนไตรภูมิวิทยา
32. สมาคมช่างก่อสร้างนครศรีธรรมราช	179/18 หมู่ที่ 7 ต.โพธิ์เสด็จ
33. สมาคมส่งเสริมเครื่องถมจังหวัดนครศรีฯ	โรงเรียนหนองนกประสาทศิลป์
34. สมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนวัดพังลิ้ง	โรงเรียนวัดพังลิ้ง ต.ท่าเรือ
35. สมาคมผู้ค้าอ้อยพืชผล จังหวัดนครศรีฯ	โรงเรียนไตรภูมิวิทยา
36. สมาคมผู้ประกอบการและครูโรงเรียนเมืองฯ	โรงเรียนเมืองฯ ต.นาทราย
34. สมาคมศิษย์เก่าวิทยาลัยอาชีวศึกษานครศรีฯ	วิทยาลัยอาชีวศึกษาฯ
38. สมาคมศิษย์เก่าสว่างอารมณ์	167/2 หมู่ที่ 6 ต.ท่าเรือ
39. สมาคมพาณิชย์จีนนครศรีธรรมราช	ตำบลท่าวัง
40. สมาคมศิษย์เก่าเบญจมาภูทิต	โรงเรียนเบญจมาภูทิต
41. สมาคมสตรีนครศรีธรรมราช	บ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
42. สมาคมยุวพุทธสมาคมนครศรีธรรมราช	วัดเหยงคณ์
43. สมาคมประมงนครศรีธรรมราช	64 หมู่ที่ 4 ต.ท่าไร่
44. สมาคมประมงตำปากพูน	33/5 หมู่ที่ 3 ต.ปากพูน
45. สมาคมส่งเสริมกีฬาสมัครเล่นนครศรีฯ	769/2 ถ.ศรีธรรมราช ต.ในเมือง
46. สมาคมธรรมศาสตร์จังหวัดนครศรีฯ	476 ถ. ราชดำเนิน ต. ในเมือง
47. สมาคมแคะนครศรีธรรมราช	29/2 ถ.ปากนคร ต.ท่าซัก
48. สมาคมศิษย์เก่ากัลยาณิศร์ธรรมราช	โรงเรียนกัลยาณิศ
49. สมาคมศิษย์เก่าวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช	วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช
50. สมาคมผู้ประกอบการและครูโรงเรียนเบญจมาภูทิต	โรงเรียนเบญจมาภูทิต
51. สมาคมชาวปากนครศรีธรรมราช	352 หมู่ที่ 1 ต.ปากนคร
52. สมาคมศิษย์เก่าการช่างเทคนิคนครศรีฯ	วิทยาลัยเทคนิคนครศรีธรรมราช
53. สมาคมจักรสานย่านลิเภา	31/10 หมู่ที่ 1 ต.ปากพูน
54. สมาคมนครการกีฬา	02/24-02/28 ถ.กะโรม ต.โพธิ์เสด็จ
55. สมาคมสตรีอาสาสมัครรักษาดินแดนนครศรีธรรมราช	อาคารสำนักงานเหล่ากาชาดจังหวัดนครศรีธรรมราช

อำเภอทุ่งสง

1. สมาคมทุ่งสงสโมสร	ต. ปากแพรก
2. สมาคมจางอ้วทุ่งสง	202 ถ.ชนปรีดา ต.ปากแพรก
3. สโมสรรถไฟสาขาทุ่งสง	
4. สมาคมพนักงานปูนซีเมนต์ทุ่งสง	105/1 ถ.ทุ่งสง-นาบอน ต. ปากแพรก
5. สมาคมผู้ประกอบการและครูโรงเรียนทุ่งสง	โรงเรียนทุ่งสง
6. สมาคมผู้ประกอบการและครูโรงเรียนสตรีทุ่งสง	โรงเรียนสตรีทุ่งสง
7. สมาคมอาสาสมัครสังคมสงเคราะห์ทุ่งสง	5/1 ม. 2 ถ.ทุ่งสง-ร่อนพิบูลย์
8. สมาคมศิษย์เก่าไผ่ใหญ่	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ต.ถ้ำใหญ่
9. สมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนทุ่งสง	โรงเรียนทุ่งสง ต.ถ้ำใหญ่
10. สมาคมบ้านหนองหัว	โรงเรียนบ้านหนองหัว ม. 1 ต.ชะม้าย
11. สมาคมไทยเสถียรทุ่งสง	235/16-17 ม. 1 ต.ชะม้าย
12. สมาคมชาวที่วัง	146 ม. 7 ต.ที่วัง
13. สมาคมชาวหนองหงส์สัมพันธ์	59/1 ม. 6 ต. หนองหงส์
14. สมาคมมิตรสัมพันธ์ทุ่งสง	237/1 ม. 1 ต.ชะม้าย
15. สมาคมที่วังสัมพันธ์	56/2 ม. 2 ต.ที่วัง

16.	สมาคมชะมายสัมพันธ์	52/15 ม. 2 ต.ชะมาย
17.	สมาคมมิตรที่วังสัมพันธ์	โรงเรียนก้างปลาวิทยาคม ม. 3 ต.ท่าวัง
18.	สมาคมเอสโซ่ทุ่งสง	วัดควนธรม ม. 5 ต. ที่วัง
19.	สมาคมทุ่งสงธุรกิจสัมพันธ์	118/2 ถ.เวฬุพันธ์พิทักษ์ ต.ปากแพรก
20.	สมาคมชาวทุ่งสง-นาบอน 2538	
21.	สมาคมพัฒนาชุมชนตำบลปากแพรก	โรงเรียนรัตนศึกษา ต. ปากแพรก
22.	สมาคมชาวถ้ำใหญ่สามัคคี	โรงเรียนบ้านน้ำตก ม. 5 ต.บ้านน้ำตก
23.	สมาคมชาวทุ่งสงพัฒนา	วัดทุ่งสำน ม. 5 ต.นาไม้ไผ่

อำเภอฉวาง

1.	สโมสรองค์การสวนยาง	องค์การสวนยาง อ. ฉวาง
2.	อาสาสมัครสังคมสงเคราะห์จันดี	76/3 ถ.สันติราษฎร์ ม.2 ต. ฉวาง
3.	สมาคมสวนกาแฟตำบลช้างกลาง	300/1 ม.4 ต.ช้างกลาง
4.	สมาคมชาวสวนยางจังหวัดนครศรีธรรมราช	2/1 ม.7 ต.ช้างกลาง
5.	สมาคมชาวสวนยางตำบลฉวาง จ.นครศรีฯ	172 ม.9 ต.ฉวาง
6.	สมาคมชาวสวนยางจันดี	235 ม.4 ต.ไสหรำ
7.	สมาคมชาวจันดี	170 ม.3 ต.ไสหรำ
8.	สมาคมสวนยางทานพอ	วัดหาดสูง ม.3 ต.งิ้วเรียง
9.	สมาคมส่งเสริมการเกษตรบ้านจันดี	155/30 ม.4 ต.บ้านจันดี
10.	สมาคมชาวสวนเงาะอำเภอฉวาง	วัดหาดสูง ม.3 ต.งิ้วเรียง
11.	ผู้ประกอบการโรงเรียนบ้านฉวางสงเคราะห์	โรงเรียนฉวางสงเคราะห์ ม.4 ต.ฉวาง
12.	ส่งเสริมการเลี้ยงโคอำเภอฉวาง	วัดจันดี ม.1 ต.หลักช้าง
13.	ชาวสวนมังคุดอำเภอฉวาง	โรงเรียนบ้านคลองสาย ม.4 ต.ห้วยปรือ
14.	ส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอทุ่งสง	91 ม.2 ต. ฉวาง

อำเภอปากพนัง

1.	สมาคมอกเกียนปากพนัง	799 ถ. พาณิชย์สัมพันธ์ ต. ปากพนังฝั่งตะวันออก
2.	สมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนสตรีปากพนัง	โรงเรียนสตรีปากพนัง
3.	สมาคมผู้ประกอบการและครูโรงเรียนปากพนัง	โรงเรียนปากพนัง
4.	สมาคมพาณิชย์จันปากพนัง	585 ต.ปากพนัง
5.	สมาคมศิษย์เก่าปากพนัง (ส.ศ.ป.)	โรงเรียนปากพนัง
6.	ชาวประมงปากพนัง	240 ต.ปากพนัง
7.	ผู้ประกอบการและครูโรงเรียนสตรีปากพนัง	โรงเรียนสตรีปากพนัง

อำเภอร่อนพิบูลย์

1.	สมาคมร่อนพิบูลย์สัมพันธ์	495/26 ม.1 ต. ร่อนพิบูลย์
2.	สมาคมไม้ดอกไม้ประดับนครศรีธรรมราช	32/1 ม.3 ต.หินตก
3.	สมาคมเทพนมสามัคคี	54/4 ม. 7 ต.ร่อนพิบูลย์
4.	สมาคมเกษตรกรบ้านคลอง	โรงเรียนบ้านด่าน ม.5
5.	สมาคมชาวนาพัฒนาเกษตรกรร่อนพิบูลย์	61 ม.6 ต.ร่อนพิบูลย์
6.	สมาคมผู้ประกอบการโรงเรียนร่อนพิบูลย์เกียรติวสุนธราภิวัฒณ์	โรงเรียนร่อนพิบูลย์เกียรติฯ

อำเภอท่าศาลา

1	สมาคมท่าศาลาสามัคคี	146/2 ม.1 ต.ท่าศาลา
2.	สมาคมส่งเสริมพ่อค้าสงเคราะห์	273/7 ม.1 ต.ท่าศาลา
3.	สมาคมชาวสวนยางบ้านน้ำตก	53/11 ม.8 ต.กะหรอ
4.	สมาคมชาวท่าศาลานครศรีธรรมราช	135/6 ม. 6 ต.ท่าศาลา

5.	สมาคมชาวสวนมะพร้าวอำเภอท่าศาลา	มัสยิดตอริกโกฮุดันญันนะย์

อำเภอขนอม

1.	สมาคมชนอมพัฒนา	24/2 ม. 1 ต.ท้องเนียน
2.	สมาคมประมงอำเภอขนอม	86/3 ม.1 ต.ขนอม
3.	สมาคมชนอมธุรกิจสัมพันธ์	101/38 ม.1 ต.ขนอม
4.	สมาคมมิตรสัมพันธ์ผู้ใช้แรงงานขนอมและเทคโนโลยี	วัดบางคู ม.3 ต.ควนทอง
5.	สมาคมส่งเสริมชาวสวนมะพร้าวอำเภอขนอม	โรงเรียนวุฒิปัญญาจารย์

อำเภอทุ่งใหญ่

1.	สมาคมทำยางสามัคคี	200/2 ม. 2 ต.ทำยาง
2.	สมาคมชาวสวนยางอำเภอทุ่งใหญ่	
3.	สมาคมพ่อค้าอำเภอทุ่งใหญ่	25/2 ม. 2 ต.ทำยาง
4.	สมาคมกีฬาอำเภอทุ่งใหญ่	610/3 ม. 2 ต.ทำยาง

อำเภอพรหมคีรี

1	สมาคมชาวสวนพรหมคีรี	248 ม.9 ต.พรหมโลก
2.	สมาคมชาวสวนยางบ้านทอนหงส์	80/2 ม.2 ต.ทอนหงส์
3.	สมาคมชาวนาอำเภอพรหมคีรี	วัดโทเอก ม.1 ต.อินคีรี

อำเภอนาบอน

1.	สมาคมคลองจัง	33 ม.4 ต.นาบอน
2.	สมาคมชาวสวนยางอำเภอนาบอน	177 ม. 2 ต.นาบอน

อำเภอหัวไทร

1.	สมาคมมิตรหัวน้ำเย็น	
2.	สมาคมประมงหัวไทร	77/2 ม. 3 ต.หน้าสตน

กิ่งอำเภอพระพรหม

1.	สมาคมทำยาสามัคคีสัมพันธ์

อำเภอเชียรใหญ่

1.	สมาคมส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งอำเภอเชียรใหญ่	โรงเรียนวัดทากิการาม

อำเภอลานสกา

1.	สมาคมชาวสวนอำเภอลานสกา	วัดโคกโพธิ์เสด็จ ต. กำโลน

อำเภอชะอวด

1.	สมาคมชะอวดสัมพันธ์	922 ม. ต. ชะอวด

อำเภอจุฬาภรณ์

1.	สมาคมสามตำบลสัมพันธ์	108 ม. 3 ต. สามตำบล

อำเภอพิปูน

1.	สมาคมส่งเสริมการเกษตรอำเภอพิปูน	262 ม. 3 ต. เขาพระ

อำเภอสิชล

1.	สมาคมชาวประมงอำเภอสิชล	56 ม. 3 ต. สิชล
2.	สมาคมประมงบ้านฝาท่า	204/1 ม. 16 ต. สิชล
3.	สมาคมบ้านสะพานน้ำแดง	150/10 ม. 3 ต. สิชล
4.	สมาคมส่งเสริมการเกษตรบ้านนาแล	ม. 10 ต. สิชล
5.	สมาคมสถบันเกษตรกรอำเภอ	สนง. เกษตรอำเภอสิชล

2. ประเภทมูลนิธิในนครศรีธรรมราช

ชื่อองค์กร	สถานที่ตั้ง	ปีก่อตั้ง
	อำเภอเมือง	
1. มูลนิธิมหาชัยสามัคคี	วิทยาลัยครูนครศรีฯ ม.4 ต.ท่าจั่ว	3/มค/ 2526
2. พระมหาธาตุมูลนิธินครศรีธรรมราช	วัดพระมหาธาตุวรวิหาร ต.ในเมือง	12/ธค/ 2516
3. มูลนิธิมุ ลี นคร ศี ธรรม ราช วั ตี ฐ ณี ธิ	มัสยิดญาเมียร ต.คลัง	25/กพ/2519
4. มูลนิธิสงเคราะห์อาพาธโรงพยาบาลนครศรีฯ	ร.พ. มหาราชนครศรีธรรมราช ต.ศาลาไม้ชัย	3/ กย/ 2518
5. มูลนิธิส่งเสริมการกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช	สนามกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช	27/มีค/ 2517
6. มูลนิธิส่งเสริมการศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช	สนง. การประถมศึกษาานครศรีธรรมราช	8/กย/ 2523
7. มูลนิธิวัดท่าโพธิ์	วัดท่าโพธิ์ ต.ท่าวัง	13/พย/ 2516
8. มูลนิธิธรรมจักรเจตยาภิบาลสงเคราะห์	วัดมเหยงค์	มีย/ 2521
9. มูลนิธินายสันต์ แต่บรรพกุล (นายเขียวฮั่ว แซ่แต้)	โรงเรียนเบญจมราชูทิศ	19/ มค/ 2527
10. มูลนิธิพระสัมพุทธมงคลศรีทักษิณ	โรงเรียนโยธินบำรุง ม.1 ต.ปากพูน	9/ ตค/ 2524
11. มูลนิธิชัยสมรภูมิ	1270 ถ.ศรีปราชญ์ ต.คลัง	23/ธค/ 2529
12. มูลนิธิวิทยาลัยสงฆ์ภาคทักษิณ	วิทยาลัยสงฆ์ภาคทักษิณวัดแจ้ง ต.ท่าวัง	16/เมย/ 2528
13. มูลนิธิวัดชะเนามนครศรีธรรมราช	วัดชะเมา ต.ท่าวัง	30/กย/ 2528
14. มูลนิธิพ่อเมืองคอนพัฒนา	ศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช	14/ ตค/ 2529
15. มูลนิธิบั้ง-ฮอด ดินสุลานนท์	ห้องสมุดนายกัฐมนตรี สนามหน้าเมือง	17/ พย/ 2529
16. มูลนิธิช่วยเหลือสมาธิภคสุภาและนักเรียนจังหวัดนครศรีฯ	สนง. ศึกษาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช	26/ธค/ 2529
17. มูลนิธิโรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช	ร.พ. มหาราชนครศรีธรรมราช	13/ มีค/ 2528
18. มูลนิธิผู้ป่วยโรคเรื้อนนครศรีธรรมราช	แผนกอนามัยจังหวัดนครศรีธรรมราช	1/ พค/ 2506
19. มูลนิธิพัฒนาเด็กชนบทจังหวัดนครศรีฯ	เลขที่ 304 ถ.ราชดำเนิน ต.ในเมือง	22/ธค/2528
20. มูลนิธิภราดรบำเพ็ญเพื่อเด็กกำพร้า	119 ถ.ราชดำเนิน ต.ศาลาไม้ชัย	7/ตค/2528
21. มูลนิธิสันติธรรมมูลนิธินครศรีธรรมราช	โรงเรียนสันติธรรมศึกษา ม.3 ต.นาเคียน	6/ลค/2527
22. มูลนิธิทุนพานิชย์จีนนครศรีธรรมราช	1622/2 ถ.ราชดำเนิน ต.คลัง	24/กย/2529
23. มูลนิธิวิทยาลัยอาชีพศึกษานครศรีธรรมราช	วิทยาลัยอาชีพศึกษานครศรีธรรมราช	9/พค/2530
24. มูลนิธิสุธรรมากาแก้ว	วัดใหญ่ชัยมงคล ต.ท่าวัง	27/มค/2531
25. มูลนิธิเพื่อการศึกษาอาวุโส	3/4 ม. 4 ต.นาเคียน	11/กค/2532
26. มูลนิธิเมืองหลวงห่วงเมืองใต้จังหวัดนครศรีธรรมราช	658 ถ.ราชดำเนิน ต.คลัง	2/ลค/2532
27. มูลนิธิพระราชสิริวัฒน์	1192/2 วัดบูรณาราม ต.คลัง	25/กย/2532
28. มูลนิธิวิทยนันท์-ตริวรพันธ์สงเคราะห์	วัดศาลาไม้ชัย ต.ศาลาไม้ชัย	31/ตค/2532
29. มูลนิธิสกุล " ณ นคร " และสายสัมพันธ์	บ้านท่านกลาง 665 ถ.ราชดำเนิน ต.ในเมือง	27/ธค/2532
30. มูลนิธิคุระวรรณอนุสรณ์	28 สนง.หมู่บ้านอุดมพร ซ.ข้างวัดบุญนารอบ ถ.ศรีธรรมโศก ต.ในเมือง	16/มค/2532
31. มูลนิธิเพื่อการศึกษาไทยรัฐวิทยา 74 (ชุมชนบ้านคิ่ว)	1168 ถ.ราชดำเนิน ต. คลัง	21/กพ/2533
32. มูลนิธิเทพธรรณห์-ตำรวจนครศรีธรรมราช	40 ซ. เริงสะพานสวนหลวง ถ.ราชดำเนิน ต.ใน เมือง	13/มิย/2533
33. มูลนิธิศาลาไม้ชัยสงเคราะห์	87 ถ.ราชดำเนิน ต.ในเมือง	11/กค/2533
34. มูลนิธิมหาฤๅษได้เด็กเลี้ยงต้อนครศรีธรรมราช	1935/15 ถ.เจ้าเจริญวิถี ต.ท่าวัง	6/มิย/2534
35. มูลนิธิการศึกษาโยธินบำรุง	283/2007 ม. 1 ต.ปากพูน	4/มค/2535
36. มูลนิธิกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ จ.นครศรีฯ	304 ถ.ราชดำเนิน ต.ในเมือง	16/มีค/2535

37.	มูลนิธิรุดดาการุณการอนุสรณ์	38/7 ถ.ศรีธามมา ต.ในเมือง	30/เมย/2535
38.	มูลนิธิธนาภูมิ คลังเชื้อ	136 ม. 2 ต.ท้ายสำเภา	12/ธค/2534
39.	มูลนิธิเมตตาธรรมใจ	169/9 ถ.ราชดำเนิน ต.ในเมือง	13/กพ/2536
40.	มูลนิธิดวงนก สันดุรงค์	30/70 ม. 4 ถ.พัฒนาการคูขวาง ต.ปากนคร	11/ตค/2536
41.	มูลนิธิสัมพันธ์-จันทร์ ทอสมัค	351/116 ม.5 ต.ปากพูน	22/พย/2537
42.	มูลนิธิพระศรีธรรมราชมนี	38/12 วัดหน้าพระธาตุ ต.ในเมือง	28/ธค/2537
43.	มูลนิธิจรัสพิชากร	572/10 ถ. ศรีธรรมโคก ต.ในเมือง	27/พค/2537
44.	มูลนิธิพระธรรมมณีน (ใส ดาวโร)	38/12 วัดหน้าพระธาตุ ต.ในเมือง	3/มิย/2537
45.	มูลนิธิเพื่อส่งเสริมการศึกษาและวิจัย วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีฯ	วิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนี ถ.พัฒนาการคู ขวาง ต.ในเมือง	11/มค/2538
46.	มูลนิธิพลเอกเปรม ดิณสุลานนท์ เพื่อการศึกษา วิทยาลัย นาฏศิลป์นครศรีธรรมราช	ม.11 ต.ท่าเรือ อ. เมือง	1/พย/2538
47.	มูลนิธิสงเคราะห์และพัฒนาเด็กบ้านศรีธรรมราช	119 ถ.ราชดำเนิน ต.ในเมือง	20/กย/2539
48.	มูลนิธิโลซอนสันศรีธรรมราช	ณ โรงเรียนอำมาตย์พิทยานุสรณ์ ต.ปากพูน	20/กย/2539
49.	มูลนิธิบูรณปฏิสังขรณ์ปติยอดทองคำพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช	สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช เลขที่ 138 ม. 8 ต.โพธิ์เสด็จ	5/ธค/2539
50.	มูลนิธิสงเคราะห์เด็กและเยาวชนศาลจังหวัดนครศรี ธรรมราช	ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช 102 ถ.พัฒนาการ คูขวาง ต.คลัง	18/ธค/2539

อำเภอเชียรใหญ่

1.	มูลนิธิสิริบุญญาอนุสรณ์	ร.ร. สระโพธิ์พิทยา ม.4 ตงเล้ง	24/พย/ 2525
2.	มูลนิธิเพื่อการศึกษาพระภิกษุสามเณรและ เยาวชนอำเภอเชียรใหญ่	วัดปากเชียร 028 ม.3 ต.เชียรใหญ่	10/กค/2539
3.	มูลนิธิเพื่อการศึกษาโรงเรียนวัดสำโรงงาม	วัดสำโรงงาม เลขที่ 096 ม. 2 ต.ท้องลำเจียก	29/พย/2539

อำเภอขนอม

1.	มูลนิธิประชาร่วมใจ	38/1 ถ.อัครวิทย์ ม.3 ต.ขนอม	30 /กพ/ 2525
----	--------------------	-----------------------------	--------------

อำเภอปากพนัง

1.	มูลนิธิวัดนันทาราม	230/1 วัดนันทาราม ต.ปากพนัง	13/มค/2514
2.	มูลนิธิสามัคคีปากพนังเก่า	155 ถ. พานิชสัมพันธ์ ต.ปากพนัง	กค/2504
3.	มูลนิธิเพื่อการศึกษาโรงเรียนปากพนัง	066/7 ต.ปากพนัง	3/ธค/2533
4.	มูลนิธิศิษย์เก่าปากพนัง	027/3 ถ. ชายทะเล ต.ปากพนัง	11/พย/2534
5.	มูลนิธิสงเคราะห์เยาวชนปากพนัง	035 ถ.ประชาวัฒนา ต.ปากพนัง	11/สค/2535
6.	มูลนิธิวัดเสนาะทอง	052 ถ.ชาน้ำ ต.ปากพนัง	22/ธค/2535
7.	มูลนิธิอนุสรณ์พระครูวิชัยธรรมวุฒิ	016 ถ. ศรีสมบุญ ต. ปากพนัง	1/สค/2537
8.	มูลนิธินายไข-นางเพ็ญ บุญเกิด (พระมหาสงวน) 5 ก ค.38	222 ม. 2 ต.นุ้อง	16/กย/2539

อำเภอลิขิต

1.	มูลนิธิจันทามัยคุณมูลนิธิ	วัดสโมสรสันนิบาต ม.3 ตงเสาภา	6/กค/2526
2.	มูลนิธิบุญรักษาควาดี	โรงเรียนควาดี ม.2 ต.เสาภา	1/กค/ 2526
3.	มูลนิธิอมรศรีติยานุสรณ์	วัดสิลาชลเขต ม.10 ต.เป็ลย	4/มิย/ 2528
4.	มูลนิธิกลุ่มเกษตรกรอำเภอลิขิต	270/3 ม.1 ต.ลิขิต	30/เมย/2534
5.	มูลนิธิกลุ่มเกษตรกรทำประมงลิขิต	142/2 ม.3 ต.ลิขิต	24/กพ/2536
6.	มูลนิธิกลุ่มเกษตรกรภาคใต้	142/2 ม.3 ต.ลิขิต	7/มิย/2536
7.	มูลนิธิกลุ่มเกษตรกรจังหวัดนครศรีธรรมราช	142/2 ม.3 ต.ลิขิต	7/มิย/2536
8.	มูลนิธิโรงพยาบาลลิขิต	โรงพยาบาลลิขิต ม.5 ถ. ศุภโยคพัฒนา ต.ลิขิต	14/ตค/2537

อำเภอช้างกลาง

1. มุลินีธิชุบ มุณิกานนท์	สโมสรองค์การสวนยาง ม.2 ต.ช้างกลาง	24/ธค/ 2516
2. มุลินีพิพาท่านคล้าย	วัดมะนาวหวาน ม.4 ต.ช้างกลาง	22/พย/ 2527
3. มุลินีธวัชมะนาวหวาน	วัดมะนาวหวาน ม.4 ต.ช้างกลาง	19/มค/ 2529

อำเภอฉวาง

1. มุลินีจันดีการศึกษา	ศาลาประชาคมจันดี ม.9 ต.ฉวาง	20/กค/2524
2. มุลินีธม-ชาติ	บริษัทแอล.ที การยางจำกัด 541 ม.3 ต.ไสหรี	8/พค/2532
3. มุลินีฉวางรัชดาภิเษก	57/1 ม.2 ต.ไสหรี	8/พค/2532
4. มุลินีพระธรรมวรालังการ (กล่อม อนุภาโส)	60 ม. 5 ต.กะเบียด	11/มค/2534
5. มุลินีส่งเสริมการศึกษาอำเภอฉวาง	150/2 ม.2 ต.ฉวาง	5/กย/2533
6. มุลินีโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช	68 ม.2 ต.ไสหรี	11/ตค/2538

อำเภอนาบอน

1. มุลินีสนิทมัตราบุ่ง	200 ม.6 ต.นาบอน	13/ธค/ 2530
2. มุลินีบุญประทีป (ฮักฮักแก้งนาบอน)	122 ถ.โรงพยาบาลต.นาบอน ม.2 ต.นาบอน	19/กย/2528

อำเภอร่อนพิบูลย์

1. มุลินีวิเศษพิบูลย์กิจอุปถัมภ์	วัดเทพนมเชือด ม.7 ต.ร่อนพิบูลย์	23/กค/ 2527
2. มุลินีพระครูปิยนุเคราะห์	วัดเทพมงคล ม.2 ต.ควนเกย	1/กค/ 2520
3. มุลินีเวศ มาลี เพชรานนท์	452 ม.1 ต.ร่อนพิบูลย์	12/ธค/2534
4. มุลินีพระครูกรีก ศักดิ์เศรษฐ์	โรงเรียนห้วยหาร ม.4 ต.หินตก	20/เมย/2537

อำเภอชะอวด

1. มุลินีการศึกษาอำเภอชะอวด	ที่ว่าการอำเภอชะอวด ม.1 ต.ชะอวด	26 /ตค/2527
2. มุลินีเขาเทียมป่า	178 หมู่ที่ 2 ต.เขาพระทอง	28/สค/2828
3. มุลินีการศึกษาโรงเรียนบ้านชะอวด	โรงเรียนบ้านชะอวด 3 ม.1 ต.ชะอวด	13/ตค/2529
4. มุลินีรักแผ่นดินอำเภอชะอวด	ที่ว่าการอำเภอชะอวด หมู่ที่ 1 ต.ชะอวด	22/ธค/2529

อำเภอท่าศาลา

1. มุลินีเทพโรจน์ประชาปิติ	ห้องสมุดวัดสระแก้ว ม.5 ต.สระแก้ว	4/กย/ 2523
2. มุลินีปัญญาสารธรรมมุลินี	โรงเรียนปัญญาสารธรรม ม. 6 ต.ท่าศาลา	26/กพ/ 2524
3. มุลินีธรรมสารศึกษาคุณารักษ์	หอไตรวัดนาคน ม.6 ต.สระแก้ว	26/สค/2528
4. มุลินีสงฆ์หลวงพ่อดม	ม.3 ต. ลาย	18/กค/2528
5. มุลินียกเตียงอุทิศ	1 ม.5 ต.สระแก้ว	27/มค/2531

อำเภอทุ่งสง

1. มุลินีการศึกษาโรงเรียนทุ่งสง	โรงเรียนทุ่งสง เลขที่ 44 ม.2 ต.ต้าใหญ่	2527
2. มุลินีประชาปรีดี	วัดเขาปรีดี ม.3 ต.ปากแพรก	29/พค/2529
3. มุลินีธวัชทุ่งสงธรรมสถาน	บ้านเลขที่ ป. 96/1 ม.3 ต.ปากแพรก	11/กพ/ 2530
4. มุลินีเดมะศิริ	164 ถ. ภราดร ต.ปากแพรก	1/พย/2534
5. มุลินีอาหารกลางวันนักเรียน	508 ถ.ชนปรีดา ต. ปากแพรก	15/พ/2536
6. มุลินีลูกเสือชาวบ้านอำเภอทุ่งสง	50-52 ถ.ชัยชุมพล ต.ปากแพรก	27/กค/2538
7. มุลินีข้าบอง (หลวงพ่อด) ทุ่งสง	41 ถ.หมู่บ้านพัฒนา ต.ปากแพรก	13/กย/2538
8. มุลินีวิวัฒนา สันติ	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล 101 ม. 2 ต. ต้าใหญ่	28/กพ/2539

อำเภอหัวไทร

1. มุลินีพิทักษ์สมา	ม.4 ต.ท่าชอม	30/พค/2528
---------------------	--------------	------------

2.	มูลนิธิหัวไทรเรือนประชาบาล	77/1 ซ. ร.ร.หัวไทรบำรุงราษฎร์ ม.1 ต.หัวไทร	5/มิย/2535
3.	มูลนิธิพิศาลศิลป์ (กล้า เขมจาโร)	28 วัดหัวค้ำบ ต.ทรายขาว	15/กพ/2537
4.	มูลนิธิโรงเรียนทรายขาววิทยา	โรงเรียนทรายขาววิทยา ม.1 ต.ทรายขาว	4/ธค/2539

อำเภอพิปูน

1.	มูลนิธิวัดยางค้อมโรงเรียนตั้งตรงจิตรพณิชยการประชา อุปลักษ์	วัดยางค้อม ต.ยางค้อม	10/กย/2527
----	---	----------------------	------------

อำเภอบางขัน

1.	มูลนิธิไทยรัฐวิทยา 38	105 (บ้านน้ำร้อน) ม.4 ต.วังหิน	19/มิย/2530
----	-----------------------	--------------------------------	-------------

อำเภอทุ่งใหญ่

1.	มูลนิธิวันครูอำเภอทุ่งใหญ่	402 ม.2 ต.ท่ายาง	11/พย/2534
----	----------------------------	------------------	------------

ภาคผนวก 2: องค์กรภาคีบางองค์กร

สถาบันอุดมศึกษาในนครศรีธรรมราช

นครศรีธรรมราช เป็นจังหวัดที่มีความตื่นตัวทางการศึกษา องค์กรการศึกษามีมากมายหลายองค์กร เฉพาะระดับอุดมศึกษามีถึง 9 สถาบัน (ไม่รวมสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์อีก 2 แห่ง) สถาบันการศึกษาทั้ง 9 แห่งได้เริ่มมีการรวมตัวกันเป็นชมรม ดังรายละเอียด

1. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ตั้งอยู่เลขที่ 109 หมู่ 2 ต. ถ้ำใหญ่ อ. พุทอง จ. นครศรีธรรมราช เดิมเป็นโรงเรียนประถมเปิดสอนตั้งแต่ปี 2478 ปี 2508 ยกฐานะเป็นวิทยาลัยเกษตรกรรมนครศรีธรรมราช ปี 2525 เริ่มเปิดสอนนักศึกษาในระดับปริญญาตรี สถาบันมุ่งเน้นการพัฒนากำลังคนให้มีความเชี่ยวชาญเชิงปฏิบัติการ มีความเจนจัดทางวิชาการ ทันต่อวิวัฒนาการทางเทคโนโลยี ปลูกฝังความมีระเบียบวินัย ความประณีต จรรยาบรรณวิชาชีพ มีคุณธรรมและรับผิดชอบต่อหน้าที่และสังคม และมีการกิจหลัก 3 ประการคือ 1) จัดการศึกษาด้านวิชาชีพในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงและระดับปริญญาตรี 2) ศึกษาวิจัยเพื่อส่งเสริมการศึกษาวิชาชีพและพัฒนาการเรียนการสอน และ 3) บริการวิชาการแก่สังคม ปัจจุบันเปิดสอนนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) 10 สาขา คือ พืชศาสตร์ สัตวศาสตร์ การจัดการธุรกิจ คอมพิวเตอร์ ประมง เทคโนโลยีอาหาร เทคโนโลยีการยาง เทคโนโลยีเครื่องจักรกลการเกษตร เทคโนโลยีอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีภูมิทัศน์ ระดับปริญญาตรีหลักสูตร 4 ปี 2 สาขา คือ พืชศาสตร์และสัตวศาสตร์ และระดับปริญญาตรีหลักสูตร 2 ปี (ต่อเนื่อง) 4 สาขา คือ พืชศาสตร์ สัตวศาสตร์ ประมง และเทคโนโลยีภูมิทัศน์

2. คณะเกษตรศาสตร์นครศรีธรรมราช สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล(ทุ่งใหญ่)

ตั้งอยู่เลขที่ 113 หมู่ 5 ต. ทุ่งใหญ่ อ. ทุ่งใหญ่ จ. นครศรีธรรมราช จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2525 มีเป้าหมายเพื่อ 1) กระจายการศึกษาระดับสูงสู่ท้องถิ่น และดึงอาจารย์และนักวิชาการที่มีความรู้สูงเข้าสู่ท้องถิ่น 2) มุ่งผลิตบัณฑิตนักปฏิบัติ--ผลิตได้ขายเป็น ปัจจุบันผลิตบัณฑิต 5 สาขาวิชาจาก 4 ภาควิชา คือ สาขาวิชาพืชศาสตร์ (ภาควิชาพืชศาสตร์) สาขาสัตวศาสตร์ (ภาควิชาสัตวศาสตร์) สาขาวิชาเกษตรศึกษา (ภาควิชาเกษตรศึกษา) สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหารและสาขาเทคโนโลยีชีวภาพ (ภาควิชาอุตสาหกรรม)

3. วิทยาลัยศรีโสภณ

ตั้งอยู่เลขที่ 3/6 หมู่ 5 ต. มะม่วงสองต้น อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช เป็นมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งแรกในนคร ที่เปิดสอนระดับปริญญาตรี ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2527 มีเป้าหมายเพื่อแบ่งเบาภาระรัฐบาลและผู้ปกครองในภูมิภาคและเพื่อยกระดับการศึกษาให้แก่ผู้สนใจใฝ่รู้ จุดมุ่งหมายหลักของมหาวิทยาลัย แยกเป็น 1) พัฒนาศักยภาพที่มีคุณลักษณะที่เพียบพร้อม 3 ประการคือ ความเป็นเลิศทางวิชาการ มีบุคลิกที่เหมาะสมและดีพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม และ 2) เปิดสอนระดับปริญญาตรี เพื่อสนองความต้องการของสังคมในภาคใต้ ปัจจุบันเปิดสอนระดับปริญญาตรี 2 คณะ คือ คณะบริหารธุรกิจ เริ่มเปิดสอนปีการศึกษา 2527 แยกเป็น 3 สาขา คือ วิชาการบัญชี วิชาการจัดการ และวิชาการคอมพิวเตอร์ และคณะนิติศาสตร์ เปิดสอนเมื่อปีการศึกษา 2536 จำนวนหนึ่งสาขา คือ นิติศาสตร์ หลักสูตร 4 ปี

4. สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช

ตั้งอยู่เลขที่ 1 ถ. นครศรีธรรมราช-นาบিত้า หมู่ 4 ต. ท่าจืด อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อปี 2500 เริ่มเปิดสอนระดับปริญญาตรีเมื่อปี 2517 ปัจจุบันแบ่งเป็น 6 คณะ 9 สำนัก ประกอบด้วย คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สำนักงานอธิการบดี สำนักกิจการนักศึกษา สำนักทะเบียนและประมวลผล สำนักพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักวางแผนและพัฒนา สำนักฝึกอบรมและบริการวิชาการ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม สำนักวิทยบริการและสำนักวิจัย

5. วิทยาลัยพระยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช

ตั้งอยู่เลขที่ 2 ถ. พัฒนาการ-คูขวาง ต. ในเมือง อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2525 ด้วยวัตถุประสงค์ เพื่อสนองนโยบายการผลิตบุคลากรทางพยาบาล ให้เพียงพอับความต้องการของสถาบันบริการทางสาธารณสุขระดับต่าง ๆ และมีภารกิจสำคัญ 6 ประการคือ 1) จัดการศึกษาในสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ 2) หลักสูตร 2) พัฒนาความสามารถกำลังคนด้านสาธารณสุขโดยดำเนินการจัดฝึกอบรมระยะสั้น 3) ดำเนินการวิจัยเพื่อสนองความต้องการ และความจำเป็นของการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาตนเองของนักศึกษา 4) บริการด้านสาธารณสุขแก่สังคม 5) การบริการสาธารณสุขสาธิต เช่น ออกหน่วยพยาบาลเคลื่อนที่ และ 6) ส่งเสริมทำนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและประชาธิปไตย ปัจจุบันผลิตบุคลากรพยาบาล 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ และหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ระดับต้น

6. ศูนย์วิทยพัฒนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ตั้งอยู่เลขที่ 69 ม. 3 ต. นาสาร กิ่งอำเภอพระพรหม จ. นครศรีธรรมราช สถานที่ติดต่อทางไปรษณีย์ ตู้ปณ. 33 ศาลาμήชัย ถ. ราชดำเนิน อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช (โทร. 075-345302, 348012 โทรสาร. 075-345302) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มสธ.) เป็นมหาวิทยาลัยเปิด ใช้ระบบการศึกษาทางไกล มุ่งให้นักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้การสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา มสธ. จึงได้ขยายแหล่งวิชาการออกสู่ภูมิภาค และจัดตั้งที่นครเมื่อปี 2529 ด้วยวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรองรับกิจกรรมการสอน การฝึกอบรมและงานการบริการการศึกษาโดยระบบทางไกลของมหาวิทยาลัย 2) เพื่อเป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัยในงานบริการห้องสมุดและสื่อการศึกษา 3) เพื่อเป็นแหล่งดำเนินกิจกรรมทางวิชาการและวิชาชีพ 4) เพื่อเป็นแหล่งกลางในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย และ 5) เพื่อรองรับกิจกรรมอื่น ๆ ที่มหาวิทยาลัยกำหนด ศูนย์วิทยพัฒนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้กำหนดภารกิจหลักของตนคือเพื่อรับผิดชอบเปิดบริการให้แก่นักศึกษา ประชาชนใน 14 จังหวัดภาคใต้

7. ศูนย์แพทย์ศาสตร์ศึกษา โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช

ตั้งอยู่เลขที่ 1 ถ. ราชดำเนิน ต. ในเมือง อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช ตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเพิ่มการผลิตแพทย์และให้มีการกระจายแพทย์สู่ชนบทมากยิ่งขึ้น 2) เพื่อกระจายโอกาสการศึกษาสาขาแพทยศาสตร์ให้แก่ประชากรในภูมิภาค 3) เพื่อพัฒนาโรงพยาบาลศูนย์และสถาบันสมทบ ที่เป็นเครือข่ายในโครงการร่วมผลิตแพทย์ให้มีขีดความสามารถ และความพร้อมในการทำหน้าที่เป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตแพทย์ในทุกด้าน และ 4) เพื่อพัฒนารูปแบบความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและกระทรวงสาธารณสุข ทั้งในด้านการบริการการเรียนการสอน วิชาการ การวิจัยและการบริหารจัดการ ปัจจุบันศูนย์การแพทย์อยู่ในขั้นการก่อตั้งและคาดว่าจะสามารถเปิดรับนักศึกษาได้ภายในปี พ.ศ. 2545

8. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตั้งอยู่ ต. ห้วยสำราญ กิ่งอำเภอพระพรหม จ. นครศรีธรรมราช (โทร. 075-378447 จัดตั้งในนครเมื่อปี พ.ศ. 2538 เพื่อขยายการศึกษาและกระจายความเท่าเทียมด้านการศึกษาสู่ภูมิภาค สาขาวิทยบริการมีการกิจในการจัดบรรยายสรุปเนื้อหาวิชาให้กับนักศึกษาเป็นประจำทุกวันเสาร์และอาทิตย์ จัดการเรียนการสอนทางไกลโดยใช้เทคโนโลยีถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์โดยตรงสู่ห้องเรียน สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ เปิดสอนนักศึกษา ทั้งในระดับปริญญาตรีและโท ปริญญาตรีเปิดสอน 4 สาขาวิชา คือ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ สาขาวิชาบริหารทั่วไป คณะบริหารธุรกิจ สาขาบริหารทั่วไป คณะรัฐศาสตร์และสาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ ส่วนระดับปริญญาโทเปิดสอน 3 สาขาวิชา คือ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต และศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

9. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (มวล.)

ตั้งอยู่เลขที่ 222 ต. ไทยบุรี อ. ท่าศาลา จ. นครศรีธรรมราช เป็นมหาวิทยาลัยวิทยาเขตเดียว ก่อตั้งตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ 24 สค. 2534 มวล. เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในรูปแบบใหม่ที่ไม่เป็นส่วนราชการ เรียกว่า "มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล" เป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบที่มีลักษณะเป็นอุทยานการศึกษา เป็นสถาบันทางวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง และมีการพัฒนาสภาพแวดล้อมในลักษณะเป็นเมืองมหาวิทยาลัยในรูปแบบ Residential University โดยการจัดบริการพื้นฐานต่าง ๆ ให้แก่นักศึกษาและบุคลากรอย่างสมบูรณ์และเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อชุมชน และมีการกิจหลัก 4 ประการคือ 1) ผลิตและพัฒนากำลังคนระดับสูงให้มีมาตรฐานที่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้ และของประเทศ 2) ดำเนินการศึกษา ค้นคว้า วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้สามารถนำไปใช้ในการผลิตให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อความสามารถในการพึ่งตนเองและแข่งขันในระดับนานาชาติ 3) ให้บริการวิชาการแก่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในด้านการให้คำปรึกษาแนะนำ การวิจัยและพัฒนา การทดสอบ การสำรวจ รวมทั้งการฝึกอบรมและพัฒนาอันจะก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่จำเป็นและเหมาะสม เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาคและประเทศชาติ และ 4) อนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปและวัฒนธรรมอันเป็นจารีตประเพณี รวมทั้งศิลปะบริสุทธิ์และศิลปะประยุกต์ เพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์รวมของชุมชนและเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

มวล. ประกอบด้วย 8 สำนักวิชา 22 สาขาวิชา คือ สำนักวิชาวิทยาการจัดการ สำนักวิชาสารสนเทศศาสตร์ สำนักวิชาเทคโนโลยีการเกษตร สำนักวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและทรัพยากร สำนักวิชาสหเวชศาสตร์และสาธารณสุขศาสตร์ สำนักวิชาพยาบาล สำนักวิชาวิทยาศาสตร์และสำนักวิชาศิลปศาสตร์ โดย 2 สำนักหลังไม่มีนักศึกษาเป็นของตนเอง ในปีการศึกษา 2541(ปีแรกของการเปิดรับนักศึกษา) มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์จะเปิดสอนระดับปริญญาตรี 6 สำนักวิชา 15 สาขาวิชา นักศึกษาทั้งสิ้น 860 คน

10. ชมรมสถาบันอุดมศึกษานครศรีธรรมราช

ก่อตั้งเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2538 โดยการรวมตัวกันของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 9 แห่งที่กล่าวถึงข้างต้น การรวมตัวกันดังกล่าวเป็นความพยายามที่จะหาช่องทางให้สถาบันอุดมศึกษาในนคร เข้ามามีส่วนในการพัฒนาท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่ระบุให้องค์การทางการศึกษาเป็นภาคีหนึ่งของการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาคมจังหวัด จากปี 2538 จนถึงปัจจุบัน ชมรมได้ดำเนินกิจกรรมหลัก 2 ครั้ง คือ ในปี 2538 ชมรมได้เชิญศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ผู้อำนวยการสำนักงานสนับสนุนการวิจัยมาปาฐกถาจุดประกายความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษา กิจกรรมถัดมาได้แก่การจัดประชุมเรื่อง "การสร้างบัณฑิตไทยในอุดมคติ" ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 14-15 กันยายน 2540 ณ ห้องประชุมศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช กล่าวโดยรวมแล้วตลอดช่วงระยะที่ผ่านมากิจกรรมของชมรมส่วนใหญ่ยังเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสร้างความคุ้นเคยรู้จักซึ่งกันและกันในกลุ่มองค์กรสมาชิก โดยการรวมตัวดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อหนุนเสริมด้านที่อ่อนด้อยให้แก่กันและกัน และร่วมมือกันในการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่สังคม

องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น (บางองค์กร)

องค์กรรัฐส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยปรัชญาแล้ว เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนดำเนินการปกครองตนเอง แต่องค์กรการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยนับตั้งแต่ยุคแรกเริ่มก่อตั้งถูกแปรสภาพเป็นองค์กรภาครัฐในท้องถิ่น มากกว่าเป็นองค์กรประชาชน องค์กรรัฐส่วนท้องถิ่นที่ดำรงอยู่ในนครศรีธรรมราชปัจจุบันแบ่งเป็น 5 ประเภท คือ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล สภาตำบล และองค์กรบริหารส่วนตำบล (ในงานวิจัยนี้้องค์การบริหารส่วนตำบลถือว่าเป็นองค์กรประชาชน เพราะยังเป็นองค์กรที่เพิ่งตั้งและมีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาเป็นองค์กรประชาชน)

1. องค์กรบริหารส่วนจังหวัด(อบจ.)

จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์กรบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 ซึ่งกำหนดให้ อบจ. ดำเนินการปกครองท้องถิ่น นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล ประกอบด้วย (1) ฝ่ายบริหาร อบจ. มีหัวหน้าคือ นายก อบจ. ได้แก่วุฒิาราชการจังหวัด ปลัด อบจ. ซึ่งก็คือ ปลัดจังหวัดและข้าราชการคนอื่น ๆ ที่เข้ามาทำงานใน อบจ. และ (2) สภาจังหวัด ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ กำหนดนโยบายด้านการบริหารและควบคุมฝ่ายบริหาร สภาจังหวัดประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในแต่ละอำเภอ เรียกว่า สจ. อยู่ในวาระคราวละ 5 ปี สจ. มีจำนวนระหว่าง 18 - 36 คน โดยใช้เกณฑ์จำนวนราษฎรในจังหวัดเป็นเกณฑ์ นับตั้งแต่ปี 2515 เป็นต้นมาประชากรนครเพิ่มขึ้นเกิน 1 ล้านคน อบจ. นครตั้งแต่นั้นมาจึงประกอบด้วย สจ. 36 คน

2. เทศบาล

เป็นรูปแบบการปกครองที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ซึ่งแบ่งเทศบาลออกเป็นสามประเภทคือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมืองและเทศบาลนคร เทศบาลประกอบด้วย (1) สภาเทศบาล ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ เทศบาลนครมีสมาชิกสภา 24 คน เทศบาลเมืองมี 18 คน เทศบาลตำบลมี 12 คน (2) คณะเทศมนตรี ทำหน้าที่ด้านบริหาร ประกอบด้วยสมาชิกที่แต่งตั้งมาจากสมาชิกสภาเทศบาล เทศบาลนครมีนายกเทศมนตรี 1 คณะเทศมนตรี 4 คน เทศบาลเมืองและเทศบาลตำบลมีนายกเทศมนตรี 1 คน คณะเทศมนตรี 2 คน และ (3) ปลัดเทศบาล ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ประจำ ปัจจุบันนครศรีธรรมราชมีเทศบาลครบทั้ง 3 ประเภท คือ

- **เทศบาลนครศรีธรรมราช** เป็นเทศบาลแห่งแรกที่จัดตั้งขึ้นในนคร เทศบาลนครศรีธรรมราชเดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาล ที่ได้รับการจัดตั้งตาม พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2451 เมื่อปี 2456 หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 รัฐบาลจัดให้มีการปกครองท้องถิ่นแบบใหม่ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ซึ่งส่งผลให้สุขาภิบาลเมืองนครได้รับการยกฐานะเป็น "เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช" ในปี 2478 ในยุคแรกเริ่มเทศบาลเมืองนครเป็นเทศบาลขนาดเล็ก อย่างไรก็ตาม เทศบาลเมืองนครมีการขยายตัวและการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ หลังการยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองปี พ.ศ. 2478 มีพื้นที่รวมเพียง 3.2 ตร.กม. ปี 2508 ขยายพื้นที่เป็น 8.521 ตร.กม. ปี 2536 ขยายเขตเพิ่มขึ้น 10.84 ตร.กม. ปี 2537 ยกฐานะจากเทศบาลเมืองเป็นเทศบาลนครนครศรีธรรมราช มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 22.56 ตร.กม. (เทศบาลนครศรีธรรมราช 2539: 8)

ประชากรเทศบาลเมืองนครในปี 2490 มีเพียง 6,561 คน ซึ่งเป็นจำนวนประชากรที่น้อยกว่าประชากรเทศบาลเมืองปากพนัง แต่ในปี 2503 ประชากรเทศบาลเมืองนคร เพิ่มขึ้นเป็น 25,919 คน ปี 2513 เพิ่มขึ้นเป็น 40,671 คน ปี 2523 เพิ่มขึ้นเป็น 74,611 คน ปี 2533 ลดลงเป็น 72,982 คน และในปี 2539 เพิ่มขึ้นเป็น 101,763 คน (ดูสำนักงานสถิติกลาง 2503, สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2533, สำนักงานพาณิชย์จังหวัด 2540: 8)

เทศบาลนครนครศรีธรรมราชประกอบด้วยคณะเทศมนตรี 5 คน และสมาชิกสภาเทศมนตรีจำนวน 24 คน เทศบาลนครเป็นชุมชนใหญ่ มีพัฒนาการมายาวนาน ปัจจุบันมีชุมชนหลักในเทศบาลประมาณ 21 ชุมชน แต่เทศบาลยอมรับเพียง 11 ชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนแออัด ประกอบด้วย ชุมชนหน้าสถานีรถไฟเขตสะพานยาว ชุมชนหน้าสถานีรถไฟเขตนอกโคก ชุมชนควาง ชุมชนมะขามชุม ชุมชนหลังวัดมหาธาตุ ชุมชนซอยตันหว้า ชุมชนบ่อทรัพย์ ชุมชนท่าโพธิ์ ชุมชนหลังวัดหัวอิฐ ชุมชนบ้านตึกและชุมชนจำปาหอม

- **เทศบาลเมืองปากพอง** ก่อตั้งเมื่อปี 2480 มีพื้นที่รวม 2.68 ตร.กม. รวมพื้นที่ตำบลปากพองฝั่งตะวันออก ตำบลปากพองตะวันตก ตำบลบางพระและตำบลหูล่องบางส่วน ประชากรปี 2490 ประมาณ 10,941 คน เนื่องจากประชากรเพิ่มและความเป็นเมืองมีมากขึ้น ในปี 2536 เทศบาลได้ขยายพื้นที่เพิ่มเป็น 7.35 ตร.กม. และในปัจจุบันมีประชากรรวมทั้งสิ้น 23,660 คน (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด 2540: 8)

เทศบาลปากพองประกอบด้วยคณะเทศมนตรี 4 คน สมาชิกสภาเทศมนตรี 18 คน มีชุมชนในเขตรับผิดชอบ 8 ชุมชน คือ ชุมชนเสาธงทอง ชุมชนต้นหาด ชุมชนรามประดิษฐ์ ชุมชนคงคาสวัสดิ์ ชุมชนหูล่อง ชุมชนศรีสมบุญ ชุมชนสระแก้วและชุมชนพรหมมานนท์ ชุมชนดังกล่าวแยกเป็น 2 ประเภทคือ ชุมชนหนาแน่น (อาทิ ชุมชนต้นหาด ชุมชนเสาธงทอง ชุมชนรามประดิษฐ์ ชุมชนคงคาสวัสดิ์) และชุมชนชานเมือง อาทิ ชุมชนหูล่อง ชุมชนสระแก้ว เป็นต้น

- **เทศบาลตำบลปากแพรก** ตั้งอยู่ ต. ปากแพรก อ. หุ่่งสง ตำบลปากแพรกเดิมเป็นชุมชนขนาดเล็ก ต่อมาขยายตัวเป็นชุมชนเมือง เนื่องจากอิทธิพลของการสร้างเส้นทางคมนาคม ปี 2483 รัฐบาลยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลปากแพรก พื้นที่ 7.170 ตร.กม. ประชากรปี 2490 ประมาณ 5899 คน ประชากรเมื่อสิ้นปี 2539 เพิ่มขึ้นประมาณ 26,787 คน (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด 2540: 8)

เทศบาลตำบลปากแพรกปัจจุบันประกอบด้วยคณะเทศมนตรี 3 คน สมาชิกสภาเทศบาล 12 คน มีชุมชนในเขตบริการ 14 แห่ง คือ ชุมชนเขาวรีดี ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ชุมชนยุทธศาสตร์ ชุมชนเสริมชาติ ชุมชนบ้านนาเหนือ ชุมชนประชาอุทิศ ชุมชนถนนทุ่งสง-ห้วยยอด ชุมชนในหวัง ชุมชนท่าแพเหนือ ชุมชนท่าแพใต้ ชุมชนตลาดใน ชุมชนหัวสะพานเหล็ก ชุมชนบ้านพักรถไฟหลังสถานีทุ่งสง และชุมชนผู้ประกอบการค้าตลาดสด

3. สุขาภิบาล

เป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นรูปแบบแรกในประเทศไทยและเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นรูปแบบแรกในนครศรีธรรมราช จัดตั้งขึ้นตาม พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2451 พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวแบ่งสุขาภิบาลออกเป็น 2 ประเภทคือ สุขาภิบาลเมืองและสุขาภิบาลตำบล อย่างแรกมีกรรมการ 11 คน อย่างหลัง 5 คน กรรมการทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นข้าราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ ผู้ว่าราชการเมือง ปลัดเมือง นายอำเภอ ครูและกำนันผู้ใหญ่บ้าน สุขาภิบาลแห่งแรกในนคร คือสุขาภิบาลเมืองนครศรีธรรมราช ก่อตั้งในปี 2456

สุขาภิบาลที่ได้รับการก่อตั้งโดย พระราชบัญญัติดังกล่าวถึงสมัยจอมพลป. พิบูลย์สงครามมีทั้งสิ้น 35 แห่ง ในปี 2495 จอมพลป. พิบูลย์สงครามได้ตรา พระราชบัญญัติสุขาภิบาล ให้มีการเร่งตั้งสุขาภิบาลในที่ตั้งที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอทุกอำเภอ และหากชุมชนใดตลาดการค้าอย่างน้อย 100 ห้อง มีราษฎรอย่างน้อย 1,500 คนก็ให้จัดตั้งสุขาภิบาล โดยให้กรรมการบริหารสุขาภิบาลประกอบด้วยบุคคล 3 ประเภท คือ กรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานและให้ปลัดอำเภอคนหนึ่งเป็นปลัดสุขาภิบาล

ปัจจุบันนครมีสุขาภิบาลทั้งสิ้น 21 แห่ง คือ สุขาภิบาลท่าแพ สุขาภิบาลปากนครและสุขาภิบาลบางจาก อ. เมือง สุขาภิบาลควาง สุขาภิบาลจันดีและสุขาภิบาลไม้เรียง อ. ควาง สุขาภิบาลร่อนพิบูลย์ สุขาภิบาลเขาชุมทองและสุขาภิบาลหินตก อ. ร่อนพิบูลย์ สุขาภิบาลพรหมโลกและสุขาภิบาลทอนหงส์ อ. พรหมคีรี สุขาภิบาลลานสกา อ. ลานสกา สุขาภิบาลท่าศาลา อ. ท่าศาลา สุขาภิบาลสิชล อ. สิชล สุขาภิบาลขนอม อ. ขนอม สุขาภิบาลหัวไทร อ. หัวไทร สุขาภิบาลชะอวด อ. ชะอวด สุขาภิบาลนาบอน อ. นาบอน สุขาภิบาลพิปูน อ. พิปูน สุขาภิบาลเชียรใหญ่ อ. ชเชียรใหญ่ สุขาภิบาลบางขัน อ. บางขัน และสุขาภิบาลท่า

ยาง อ. หุ่นใหญ่ สุขาภิบาลดังกล่าวมิได้จัดตั้งขึ้นทุกอำเภอหรือกิ่งอำเภอ เช่น ไม่มีการจัดตั้งใน อ. จุฬารักษ์ อ. เฉลิมพระเกียรติ
อ. ถ้ำพรรณรา กิ่ง อ. ช้างกลางและ อ. พระพรหม เป็นต้น

4. สภาตำบล

เป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่ได้รับการจัดตั้งตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 222/2499 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 ทั้งนี้เพื่อบูรณาการประชาชน ให้เอาใจใส่กิจกรรมส่วนรวมภายในท้องถิ่นของตน สภาตำบลในนครได้รับการจัดตั้งขึ้นตามคำสั่งดังกล่าวครบทุกตำบล แต่ได้รับการแก้ไขรูปแบบใหม่ตามประกาศของคณะปฏิวัติที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 สภาตำบลตามกฎหมายนี้เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่บริหารและนิติบัญญัติไปในตัว สภาตำบลประกอบด้วยกรรมการตำบล คือ กรรมการสภาตำบลโดยตำแหน่ง ประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบล แพทย์ประจำตำบล และกรรมการที่ราษฎรเลือกตั้งหมู่บ้านละ 1 คน อยู่ในวาระคราวละ 5 ปี อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา รัฐบาลได้ประกาศยกฐานะของการปกครองระดับตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคล ทำให้ปัจจุบันนครมีสภาตำบลเพียงแห่งเดียว คือ สภาตำบลทุ่งไผ่ อ. สีชล สภาตำบลแห่งนี้ ประกอบด้วยสมาชิก 16 คน หมู่บ้านในเขต 8 หมู่บ้าน พื้นที่ 75 ตร. กม. ประชากรรวม 9,483 คน

องค์กรภาคธุรกิจ(บางองค์กร)

1. หอการค้าจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE NAKHON SI THAMMARAT CHAMBER OF COMMERCE)

ตั้งอยู่เลขที่ 73/78 ถ. พัฒนาการคูขวาง ต. ท่าวัง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2526 ตามพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 ปัจจุบันมีสมาชิก 650 ราย ก่อตั้งด้วยวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ส่งเสริมวิสาหกิจต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ทางการค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงิน และเศรษฐกิจในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2) ปรึกษาให้คำแนะนำแก่สมาชิกเกี่ยวกับการค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงิน และเศรษฐกิจ และช่วยอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมของสมาชิก
- 3) ให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะแก่หอการค้าไทยและรัฐบาล เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ
- 4) ประสานงานทางการค้าระหว่างผู้ประกอบการค้ากับทางรัฐบาล
- 5) เพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมการกุศล และสาธารณสงเคราะห์
- 6) ดำเนินกิจกรรมอื่นตามแต่กฎหมายระบุให้เป็นหน้าที่ของหอการค้า หรือตามที่ทางราชการมอบหมาย
- 7) ไม่ประกอบกิจการทางการเมืองหรือไม่ดำเนินการทางการเมือง

กิจกรรมหลักของหอการค้าคือ ประสานกับภาครัฐในเรื่องการค้า การให้บริการจดทะเบียน ให้ข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิก ประสานกับองค์กรอื่นในการทำข้อมูล เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับ เซาน์เทิร์น ซีบอร์ด และช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนในกรณีเกิดภัยพิบัติ เป็นต้น

2. สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว จังหวัดนครศรีธรรมราช (NAKHON SI THAMMARAT TOURIST BUSINESS ASSOCIATION)

ตั้งอยู่เลขที่ 1807 ถ. ยมราช ต. ท่าวัง อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช เกิดจากการรวมตัวกันของทุกอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2527 ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 40 - 50 ราย มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจประเภทที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2) สนับสนุนและช่วยเหลือสมาชิกแก้ไขอุปสรรคข้อขัดข้องต่าง ๆ
- 3) ประสานความสามัคคีและแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกันในทางวิชาการ ข่าวสารการค้า ตลอดจนการวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 4) ขอสิทธิหรือเอกสารหรือขอทราบข้อความใด ๆ จากสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
- 5) ส่งเสริมคุณภาพสินค้าและบริการ ที่สมาชิกเป็นผู้ผลิตหรือจำหน่ายให้เข้าสู่มาตรฐานที่ดี ตลอดจนวิจัยและปรับปรุงการผลิตและการค้าให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
- 6) ร่วมมือกับรัฐบาลในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้อยู่ในมาตรฐานที่ดี สอดคล้องกับนโยบายของทางราชการ
- 7) ส่งเสริมการผลิตเพื่อให้สินค้าอุตสาหกรรมและบริการในท้องถิ่นมีปริมาณเพียงพอับความต้องการของตลาด ทั้งภายในและภายนอกประเทศ
- 8) ทำความตกลงหรือวางระเบียบให้สมาชิกปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติ เพื่อให้การประกอบวิสาหกิจของสมาชิกได้ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อย
- 9) ส่งเสริมพละนาถัย กีฬาและจัดงานด้านความบันเทิงเป็นครั้งคราว
- 10) ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสมาชิกหรือระหว่างสมาชิกกับบุคคลภายนอกในการประกอบวิสาหกิจ
- 11) ให้ความอนุเคราะห์แก่สมาชิกด้านงานสวัสดิการเท่าที่ไม่เป็นการต้องห้ามตามมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509
- 12) ไม่ดำเนินการในทางการค้าหรือการเมืองอย่างใดทั้งสิ้น

3. ชมรมโรงแรมจังหวัดนครศรีธรรมราช (NAKHON SI THAMMARAT HOTEL CLUB)

ตั้งอยู่โรงแรมไทยไฮเต็ล ถ. ราชดำเนิน อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช ก่อตั้งประมาณปี 2530 ปัจจุบันมีสมาชิก 25-30 ราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบธุรกิจการโรงแรมในจังหวัด
- 2) ส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ แลกเปลี่ยน และเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนข่าวสารอันเกี่ยวกับธุรกิจการโรงแรม
- 3) คุ้มครองและส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก ตลอดจนประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสมาชิกและระหว่างสมาชิกกับบุคคลภายนอก
- 4) สนับสนุนและร่วมมือกับทางราชการ องค์การ และเอกชน
- 5) สนับสนุนส่งเสริมให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศ นักธุรกิจมาใช้บริการของจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 6) วางระเบียบ ข้อบังคับให้สมาชิกปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติเพื่อให้การประกอบธุรกิจโรงแรมดำเนินไปโดยมีประสิทธิภาพ เป็นที่ไว้วางใจของผู้มาใช้บริการ
- 7) ส่งเสริมความร่วมมือ ความสามัคคี การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิก
- 8) ดำเนินการหาทุน เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของสมาคม

4. ชมรมมัคคุเทศก์จังหวัดนครศรีธรรมราช (LOCAL TOURIST GUIDE ASSOCIATION OF NAKHON SI THAMMARAT)

ไม่ทราบปีก่อตั้งและที่อยู่ ติดต่อทางโทรศัพท์ (075) 342263 ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 80 คน ก่อตั้งด้วยวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) อำนวยความสะดวกต่อผู้นำเที่ยวต่างถิ่นและความเข้าใจที่ถูกต้องของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2) พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานที่ดี เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน
- 3) ส่งเสริมธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 4) ป้องกันนักท่องเที่ยวไม่ให้ถูกหลอกลวง
- 5) เผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว เช่น โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
- 6) ทำการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสมาชิกกับผู้เกี่ยวข้อง
- 7) ดำเนินการหาทุน โดยการจัดงานหรืองานบันเทิงเป็นครั้งคราว
- 8) ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองด้วยวิธีการใด ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

5. ชมรมร้านขายยา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตั้งอยู่เลขที่ 1631/5-6 ถ. เจริญ ต. ท่าวัง อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช ก่อตั้งเมื่อปี 2518 สมาชิกประมาณ 170 คน ก่อตั้งด้วยวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) เชื่อมความสัมพันธ์ ความสามัคคี ความร่วมมือการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในการประกอบอาชีพระหว่างสมาชิก
- 2) เป็นศูนย์รวมบริการข่าวสารรายงานความเคลื่อนไหวในวงการร้านขายยา
- 3) เพื่อร่วมมือกับทางราชการ องค์กร สมาคม ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมตามสมควร และเหมาะสม
- 4) ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองใด ๆ